

MAGYAR RENDÉSZET

Kiemelt közlemények

Erdős Ákos:

Lebilincselő helyzet: a pénzügyőri erőszak alkalmazásának szakmai és jogi dilemmái

Vári Vince:

Új pszichoaktív anyagokkal (ÚPA) kapcsolatos bűnözés Miskolc szegregátumaiban

Zsigmond Csaba:

Bűnszervezetek a nemzetközi illegális állat- és növénykereskedelemben

**XXII. évf. (2022)
1. szám**

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

MAGYAR RENDÉSZET

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

Magyar Rendészet – Szerkesztőség

Főszerkesztő:	Dr. habil. Christián László (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
Szerkesztők:	Lippai Zsolt (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. Németh Zsolt (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottság:	
A szerkesztőbizottság elnöke:	Prof. Dr. Kovács Gábor (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:	Prof. Dr. Katona Géza
Alapító szerkesztőbizottsági elnök:	Prof. Dr. Blaskó Béla (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottsági tagok:	Prof. Dr. Barabás Andrea Tünde (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. habil. Boda József (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Faldowski, Marek PhD (Szczytnói Rendőr Akadémia, Lengyelország) Dr. Felkai László (Belügyminisztérium) Dr. Fialka György (Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara) Prof. Dr. Finszter Géza (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Prof. Dr. Haller József (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy Prof. Dr. Kerezi Klára (Országos Kriminológiai Intézet) Dr. Madai Sándor (Debreceni Egyetem) Prof. Dr. Mezey Barna (Eötvös Loránd Tudományegyetem) Prof. Dr. Ruzsonyi Péter (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Prof. Dr. Sallai János (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. Sotlar, Andrej PhD (Maribori Egyetem, Szlovénia)
Szerkesztőség:	1083 Budapest, Üllői út 82. magyarrendeszet@uni-nke.hu , +36 1 432 9074
	XXII. évfolyam, 2022/1. szám
Kiadó:	Nemzeti Közzolgálati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó 1083 Budapest, Ludovika tér 2. www.ludovika.hu ; info@ludovika.hu
A kiadásért felel:	Deli Gergely rektor
Olvasószerkesztők:	Bujdosó Hajnalka, Gergely Zsuzsánna, Resofszi Ágnes
Nyomdai kivitelezés:	Nemzeti Közzolgálati Egyetem
	ISSN 1586-2895 (nyomtatott) ISSN 1787-050X (elektronikus)
	Megjelenik évente 4 alkalommal.

MAGYAR RENDÉSZET

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT OF THE UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Hungarian Law Enforcement – Editorial Team

Editor-in-chief: László Christián (University of Public Service, Hungary)

Editors: Zsolt Lippai (University of Public Service, Hungary)
Zsolt Németh (University of Public Service, Hungary)

Chairman of the Editorial Board: Gábor Kovács (University of Public Service, Hungary)

Honorary chairman of the Editorial Board: † Géza Katona

Founding Chairman of the Editorial Board:

Béla Blaskó (University of Public Service, Hungary)
Andrea Tünde Barabás (University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Hungary)
József Boda (University of Public Service, Hungary)
Marek Faldowski (Police Academy in Szczytno, Poland)
László Felkai (Ministry of Interior, Hungary)
György Fialka (Chamber of Bodyguards, Property Protection and Private Detectives, Hungary)
Géza Finszter (Hungarian Academy of Sciences, University of Public Service, Hungary)
József Haller (University of Public Service, Hungary)
Frigyes Janza (Hungarian Police, retired)
Klára Kerecsi (Hungarian Academy of Sciences)
Sándor Madai (University of Debrecen, Hungary)
Barna Mezey (Eötvös Loránd University, Hungary)
Péter Ruzsonyi (University of Public Service, Hungary)
János Sallai (University of Public Service, Hungary)
Andrej Sotlar (University of Maribor, Slovenia)

Editorial office: H-1083 Budapest, Üllői út 82.
magyarrendeszeti@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XXII. 2022/1.

Publisher: University of Public Service | Ludovika University Publishing House
H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.
www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

Responsible for publishing: Gergely Deli Rector
Proofreaders: Hajnalka Bujdosó, Zsuzsánna Gergely, Ágnes Resofozski
Print and bind: University of Public Service

ISSN 1586-2895 (printed)
ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.

Tartalom

Tartalom	5
Szerzőink	7
Lektoraink	9
Szerkesztői köszöntő	11
BUDAVÁRI Árpád: A közösségitől az absztrakt rendészetig: 20 éves a belga rendészeti reform színe és visszaja	15
ERDŐS Ákos: Lebilincselő helyzet: a pénzügyőri erőszak alkalmazásának szakmai és jogi dilemmái	37
ZSÁKAI Lénárd: Határrendészeti kutatás-fejlesztés – a SMILE-projekt eredményei. . .	49
Tamás PÉK: Overview of the definitions of terrorism in international criminal law. . .	65
STEINER Gábor: A titkos információgyűjtés, valamint a leplezett eszközök alkalmazása eredményének felhasználása kapcsán felmerülő jogértelmezési problémák – a bírói gyakorlat tükrében	79
FÓRIZS Sándor: Egy rendőr tiszthelyettes alapképzés Németországban	95
URICSKA Erna – SUTÁK Máté: Közösségi oldalak rendészeti profiljain található bejegyzések alkalmazása szaknyelvoktatás során	107
KALMÁR Ádám: Kockázatok a dunai vízi határforgalom-ellenőrzésben	121
LIPPAI Zsolt – HERCZEG László: Radioaktív hulladék-tárolók fegyveres biztonsági őrsége	139
ERDÉLYI Ákos: A bűnügyi profilalkotás megjelenése a hazai tudományos gondolkodásban	155
VÁRI Vince: Új pszichoaktív anyagokkal (ÚPA) kapcsolatos bűnözés Miskolc szegregátumaiban	173
ZSIGMOND Csaba: Bűnszervezetek a nemzetközi illegális állat- és növénykereskedelemben.	195
SALLAI János: 140 éves-e a BRFK, és ha igen, akkor miért nem	225

Recenzió

GYARAKI Réka: Recenzió Mezei Kitti <i>A kiberbűnözés aktuális kihívásai a büntetőjogban</i> című könyvéről	231
URBÁN Ferenc: Könyvismertetés Cetta Mainwaring <i>At Europe's Edge Migration Crisis in the Mediterranean</i> című művéről	235
ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella – KOVÁCS Éva – KUDAR Mariann: A Sokszinű Kar III. Konferencia tudományos előadásai dióhéjban.	239

Szerzőink

- Budavári Árpád r. ezredes, Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság Gárdonyi Rendőrkapitányság kapitányságvezető; Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Erdélyi Ákos kriminológus, komplex nyomozati tevékenységet ellátó szakügyintéző, Budapesti Rendőr-főkapitányság V. Kerületi Rendőrkapitányság
- Erdős Ákos püör. őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék; Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Prof. Dr. Fórizs Sándor egyetemi tanár, nyá. r. dandártábornok, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- Dr. Gyaraki Réka r. őrnagy, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnüldözési, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék; Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Herczeg László őrségparancsnok, Radioaktív Hulladékokat Kezelő Kft., Radioaktív Hulladék Feldolgozó és Tároló
- Kalmár Ádám r. alezredes, osztályvezető, Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság Idegenrendészeti Osztály; Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Kovács Éva angol nyelvtanár, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus; Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Kudar Mariann szakcsopórtvezető, angol nyelvtanár, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus
- Lippai Zsolt r. alezredes, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, mesteroktató; Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Dr. Pék Tamás Richárd, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Prof. Dr. Sallai János r. ezredes tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi és -történeti Tanszék
- Dr. Steiner Gábor bíró, Fővárosi Törvényszék
- Suták Máté hallgató, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar
- Urbán Ferenc, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató

Uricska Erna, Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia
és Kommunikációtudomány Doktori Iskola, doktori hallgató

Ürmösné Simon Gabriella lektorátusvezető egyetemi docens, Nemzeti
Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi
Lektorátus

Dr. Vári Vince PhD, r. alezredes, egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar, Büntető-eljárásjogi Tanszék

Zsákai Lénárd r. főhadnagy, Belügyminisztérium Európai Unió és Nemzetközi
Helyettes Államtitkárság Európai Együttműködési Főosztály
kiemelt főreferens; Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi
Doktori Iskola, doktori hallgató

Zsigmond Csaba c. r. alezredes, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi, Gazdaságvédelmi
és Kiberbűnözés Elleni Tanszék; Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató

Lektoraink

- Androvicz Gábor munkatárs, Rendőrmúzeum; Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató
- Bánhegyi Péter r. alezredes, osztályvezető, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság Felderítő Osztály
- Barnucz Nóra egyetemi tanársegéd, angol nyelvtanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus
- Prof. Dr. Blaskó Béla ny. r. vezérőrnagy, Szent-Györgyi Albert-díjas egyetemi tanár, professor emeritus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetőjogi Tanszék
- Dr. Kriskó Edina egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Társadalmi Kommunikáció Tanszék
- Lehoczky Ágnes bv. őrnagy, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék
- Mogyoródi Gergely r. őrnagy, főosztályvezető, Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ Bűnügyi Együttműködési Főosztály
- Dr. Nagy András Zoltán egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék
- Dr. Nagy Judit PhD r. ezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék
- Dr. Németh József PhD r. ezredes, címzetes egyetemi docens, Rendőrség Tudományos Tanácsa, elnök
- Rémai Dániel József mb. tanszékvezető, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Terrorelhárítási Tanszék
- Dr. Szabó Andrea püőr. ezredes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőr Tanszék
- Szigeti Lajos elnök, Magyarországi Fegyveres Biztonsági Őrök Szakmai Egyesülete
- Dr. Tilki Katalin, Országos Kriminológiai Intézet, Büntetőjogtudományi Osztály, tudományos munkatárs
- Vájlók László mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék
- Dr. Windt Szandra PhD, Országos Kriminológiai Intézet Kutatásszervezési, Dokumentációs és Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya, tudományos főmunkatárs

Szerkesztői köszöntő

A *Magyar Rendészet* a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar szakmai folyóirata. A periodika elsődleges célkitűzése a rendészettudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, új tudományos eredmények közzététele, valamint szakmai tudományos fórum és publikációs lehetőség biztosítása. Tudományterületi fókuszja a rendészettudomány, valamint a bűnügyi tudományok, kellő nyitottsággal a többi tudományterületről kapcsolódó tudományos eredményekre és az interdiszciplináris megközelítésre.

Folyóiratunk az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának besorolása szerint „B” kategóriás lap, amely évente négy számmal jelenik meg. Szerkesztőségünk az NKE Rendészettudományi Karán működik, kiadója a Ludovika Egyetemi Kiadó. Christián László r. dandártábornok tanszékvezető egyetemi docens főszerkesztő munkáját a szerkesztőség titkára, Németh Zsolt PhD, ny. r. ezredes egyetemi docens, korábbi főszerkesztő, valamint Lippai Zsolt r. alezredes mesteroktató támogatják.

Lapszámaink is jól tükrözik törekvéseinket, hiszen a publikált tudományos közlemények a rendészet elméleti és gyakorlati világának sokoldalú, alapos és hiteles elemzését adják, amelyben kiemelkedő szerepe van lektorainknak, akik ellenszolgáltatás nélkül tesznek eleget a szerkesztőség felkérésének és végzik felelősségteljes munkájukat, garantálva a megjelenő közlemények megfelelését a magas szintű elvárásoknak.

Periodikánk előállítása – kéziratok befogadása, lektorok felkérése, korrektúrák kezelése – 2018 óta az Open Journal System (OJS) online elektronikus folyóiratkezelő rendszerében valósul meg, ahol a szerzők, lektorok és a szerkesztők valamennyi munkafázisa visszamenőlegesen is nyomon követhető. 2020. évben kiadványunk borítója megváltozott, színesebb és informatívabb lett, illeszkedve az Egyetem megújult arculatához. Továbbá, valamennyi szerzőnk és lektorunk részére egy-egy nyomtatásban is megjelenő tiszteletpéldánnyal tudunk kedveskedni.

Online terjesztési listánk kibővítésével, lapszámaink elektronikus elérhetőségéről, a publikálási lehetőségről folyamatosan, már a lapszámaink megjelenésekor értesítjük a rendészeti szervek országos és területi vezetőit. Az online lapszámainkra történő figyelemfelhívással közel hetvenezer egyenruhás, a rendészetben érintett kollégánkat tudjuk – vezetőik közreműködésével – megszólítani, amivel azt szeretnénk elérni, hogy a rendészeti praxis számára is hasznosuljanak szerzőink értékes gondolatai.

Visszatekintés

Legutóbb megjelent 2021. évi négyes lapszámunkban a Rendőrtiszti Főiskola megalapításának, vagyis a modern rendészeti felsőoktatás kezdetének ötvenedik, egyúttal Egyetemünk alapításának tizedik évfordulójáról Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy ünnepi beszédével¹ emlékeztünk meg. További évfordulókat is ünnepeelve, úgymint a Budapesti Rendőr-főkapitányság 140., valamint az Országos Polgárőrszövetség alapításának 30 éves alapítása alkalmából interjút közöltünk a jubiláns szervezetek első számú vezetőivel, Terdik Tamás r. vezérőrnagy rendőrfőkapitánnyal,² valamint Túrós András ny. r. altábornagy polgárőr elnökkel.³

A közúti ellenőrzés pszichikai hatásával foglalkozó tanulmányunk szerzői a büntetés emberre gyakorolt rövid és hosszú távú hatását elemezték, amely szerint a szabályokhoz, így a jogszabályokhoz való viszonyulást jelentős mértékben befolyásolják az olyan személyiséget meghatározó jellemzők, mint például a büntetésre adott reakciók.⁴ Kriminológia rovatunkban pedig a kriptovalutákról volt szó, amelyben egyesek a jövő úttörő technológiáját látják, míg mások jóval szkeptikusabbak azok alkalmazási lehetőségeit tekintve, és inkább a bűnözéssel hozzák kapcsolatba.⁵ A rovat további témája alapján a bűnügyi statisztikában rögzített emberölések számának radikális csökkenése Magyarországon zavarba ejtő jelenség, mert az 1998-as csúcstól az össz-bűnözési mutató kevesebb mint a harmadára zuhant. Ezen belül még látványosabb az emberölések számának csökkenése, amely az ötödére esett vissza. Szerzőnk véleménye szerint sokan gyanakodva szemlélik a statisztikai mutatókat.⁶

Jelen számunk margójára

Budavári Árpád rendészettudományi írásában folytatódik a belga rendészeti reform áttekintése, ezúttal annak színe és visszaja, fókuszában a rendészeti reformokat életre hívó helyzet, az egységes nemzeti rendőrség demokratikus működésének biztosítását szolgáló intézkedések, valamint a helyi és nemzeti biztonsági érdekek érvényesülése. Erdős Ákos szerint pedig a rendészeti kényszer jogának gyakorlása során a jogalkalmazó kötve van a törvény kereteihez, ami a pénzügyőrök esetén túl

¹ Janza Frigyes ny. rendőr vezérőrnagy 2021. november 19-én, az NKE RTK Kari napon elmondott ünnepi beszéde. *Magyar Rendészet*, 21. (2021), 4. 15–19.

² Németh Zsolt: A BRFK 140 éve és a társadalmi felelősségvállalás. Interjú Terdik Tamás r. vezérőrnaggyal, Budapest rendőrfőkapitányával. *Magyar Rendészet*, 21. (2021), 4. 37–50.

³ Lippai Zsolt – Kardos Pál: Bűnmegelőzés és hazafiság. Interjú Túrós András ny. r. altábornaggyal, az Országos Polgárőr Szövetség elnökével. *Magyar Rendészet*, 21. (2021), 4. 29–35.

⁴ Juhász Anikó – Major Róbert: A közúti ellenőrzés pszichikai hatása és a szabályszegő magatartások és a szabályszegő magatartások háttérére. *Magyar Rendészet*, 21. (2021), 4. 155–170.

⁵ Dornfeld László: A kriptovaluták és az e-bizalom kapcsolata. *Magyar Rendészet*, 21. (2021) 4. 211–227.

⁶ Sivadó Máté: Az emberölések számának radikális csökkenése Magyarországon. *Magyar Rendészet*, 21. (2021), 4. 229–241.

szűkre szabott, és akadály számukra az egyes szolgálati feladatok eredményes végrehajtásában. Ugyanitt Zsákai Lénárd tanulmánya a rendőrség úgynevezett SMILE-projektben való részvételéről számol be, amely számos, elsősorban határrendészeti szakmai tapasztalatot és új ismeretek elsajátítását eredményezte, összhangban a 2022. évi határrendészeti kutató-fejlesztő kezdeményezés, az új, európai uniós információs rendszerek koncepciójával.

Büntetőjog rovatunkban Pék Tamás mutat rá, hogy a terrorizmus komoly fenyegetése ellenére nincsen egységesen elfogadott terrorizmusdefiníció a globális nemzetközi büntetőjogban. A regionális és nemzeti egyezményekben, büntető törvénykönyvekben csak a terrorizmus egyes részeit vagy fajtáit határozzák meg. Steiner Gábor mint gyakorló bíró bizonyítja, hogy a titkos információgyűjtés és a leplezett eszközök alkalmazása, majd pedig ezek eredményének felhasználása során előfordulhatnak olyan eljárási hibák, mulasztások, amelyek lehetetlenné teszik az általuk beszerzett bizonyítékok felhasználását. Jelen írásában jogértelmezési problémákról esik szó, míg a tanulmány első része a már említett előző lapszámunkban olvasható.⁷

A rendészeti képzéssel foglalkozva Fórizs Sándor vizsgálja meg egy német tanintézet rendőr tiszthelyettes alapképzésének legfontosabb adatait, kitekintéssel a nagyobb németországi rendőri környezetre, amely hazai képzésünk számára is tanulsággal szolgálhat. Az Uricska Erna és Suták Máté szerzőpáros első közös kutatása szerint a digitalizációs folyamatok átrendezik a társadalom, az egyén és a szervezetek viszonyrendszerét, annak hatásai az oktatásban is tapasztalhatók. A közösségi oldalakat azonban nemcsak információközlésre alkalmazhatjuk, hanem tanórai segédanyagként is a nyelv- és szaknyelvtanításban.

A rendészeti gyakorlattal foglalkozva Kalmár Ádám bizonyítja, hogy a Duna nemzetközi összekötő hatása a régió országaiban közös sebezhetőséget hoz létre, a bűnüldözés határokön átnyúló működése nélkülözhetetlen. A dunai államok rendészeti együttműködését és az információcserét szorosabbra kell fűzni, a határforgalom-ellenőrzésnek mindinkább felderítés- és kockázatelemzés-alapúvá kell válnia. Lippai Zsolt és Herczeg László forráskutatása alapján a fegyveres biztonsági őrség és annak jogelőd szervezetei közel egy évszázados múltra tekinthetnek vissza. Szerzőségükben a sokak által kevésbé ismert hazai radioaktív hulladék-tárolók működését és az azok őrzését ellátó fegyveres biztonsági őrség tevékenységét elemzik.

Erdélyi Ákos kriminológia tárgyú elemzésében kimondja, a bűnügyi profilalkotás specifikus nyomozástámogató eljárást érdemes áttekinteni, vizsgálva, hogy a tudomány és a technika fejlődésével hová és merre tart, a gyakorlat és a tudományos gondolkodás tekintetében egyaránt. Míg Vári Vince szerint az ország különböző részei és közösségei közötti társadalmi-kulturális, gazdasági és szociális különbségek a vidéki és városi bűnözés közötti szakadékhoz vezetnek. A vidéki kriminalitás egyik jellemző formája a szegregátumokban a pszichoaktív szerek használata.

⁷ Steiner Gábor: A bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz és a titkos információgyűjtés eredményének felhasználása. *Magyar Rendészet*, 21. (2021), 4. 171–187.

Ezek a bizonytalan összetételű és hatásmódú szerek óriási károkat okoznak. Zsigmond Csaba doktorandusz szerzőnk szerint pedig az illegális állat- és növénykereskedelem társadalomra veszélyességét fokozza, hogy szorosan kapcsolódik a szervezett bűnözéshez, így a bünszervezetek visszaszorítása egyúttal a védett állat- és növényfajok megóvását is szolgálja.

Különlegesen érdekes rendészettörténeti elemzésében Sallai János mutat rá, hogy nemrég ünnepelték a BRFK 140 éves születésnapját, ugyanakkor a jogi és szakmatörténeti források egyértelműen azt igazolják, hogy a fővárosi rendőrség létrejöttéről 1873 óta beszélhetünk, így az ma 148 éves.

A már szinte hagyományossá váló recenziók sorát Gyarakai Réka kezdi, Mezei Kitti *A kiberbűnözés aktuális kihívásai a büntetőjogban* című könyvének bemutatásával, amely talán 2021 legaktuálisabb és leginkább összefoglaló jellegű publikációja, amely mind a felsőoktatásban tanulóknak, mind pedig a kibertérrel foglalkozó érdeklődőknek ajánlható.

Az Európai Unióba irányuló irreguláris migráció mozgatórugói és ennek a migrációs mozgásnak a normatív szabályozó kerete napjaink neuralgikus témái. Az esetek, az irreguláris migránsok és a Földközi-tenger mentén lévő országok nézőpontja egyaránt fontos a megértéshez. A könyv számos tudományágat átfogó sokszínűsége miatt jól alkalmazható forrásként szolgál több terület szakértője számára is, fejti ki Urbán Ferenc.

Az egyetemi karunkon megrendezett Sokszínű Kar III. Konferenciájának – Ürmösné Simon Gabriella, Kovács Éva és Kudar Mariann által feldolgozott – előadásait, annak visszatérő előadói új és aktuális témákkal színesítették, amelyekben a magánbiztonság, a rendészettudomány, a kiképzés és a bölcsészettudomány területe egyaránt helyet kapott.

Ezúttal is tartalmaz lapszámunkhoz jó olvasást kívánunk!

Budapest, 2022. március 2.

Tisztelettel:

Dr. Christián László r. dandártábornok
oktatási rektorhelyettes
főszerkesztő

A közösségitől az absztrakt rendészetig: 20 éves a belga rendészeti reform színe és visszája¹

BUDAVÁRI Árpád²

Bár a döntés már 1998-ban megszületett róla, idén 20 éve, 2001. január 1-jén indult útjára a belgiumi rendészeti reform. A társadalmat megrázó, súlyos bűncselekmények kudarcos kezelése miatt legitimációs válságba sodródó rendőrség néhány év alatt visszanyerte a közösség bizalmát. A közösségorientált rendészeti filozófián alapuló egységes nemzeti rendőrség nem csupán a rendészettudomány nemzetközi és hazai művelőinek általános elismerését vívta ki, hanem irányítúként szolgált az ezredforduló Európájának több rendőrségi átalakulása – így a holland, a skót, a svéd vagy az északír rendőrség reformja – számára. Tanulmányom első részében a belga rendészeti törvény, a témában született értékelések, a tudományos szakirodalom, valamint – különösen a jelenlegi helyzet bemutatása során – a belga rendőrség működéséről született újságcikkek feldolgozásával részletesen elemeztem a belga rendészeti reform előzményeit, a reform utáni belga rendőrség felépítését, valamint működése ellenőrzésének rendszerét. A második részben a változásoknak a rendészet pluralizálódását érintő vonatkozásait, valamint a belga rendőrség és a belga rendészeti rendszer értékelését ismertetem a reform első tíz évét követően és napjainkban. Az elemzés során fókuszba helyezem a rendészeti reformokat életre hívó okokat, az egységes nemzeti rendőrség demokratikus működésének biztosítását szolgáló intézkedéseket, a helyi és nemzeti biztonsági érdekek érvényesülését és az ezredforduló rendészeti reformjainak jelenlegi helyzetét. Mindezekből következtetéseket kívánok levonni arra, hogy az ezredforduló idején született rendőrségi reform miként működik a mai biztonsági problémák kezelése során.

Kulcsszavak: rendőrségi reform, plurális rendészet, centralizáció, belga rendőrség, közösségorientált rendészet, absztrakt rendészet

¹ A tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium Kooperatív doktori program doktori hallgatói ösztöndíjprogramjának a Nemzeti kutatási, fejlesztési és innovációs alapról finanszírozott szakmai támogatásával készült.

² Rendőr ezredes, rendőrségi főtanácsos, vezető, Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság Gárdonyi Rendőrkapitányság; doktorandusz, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola. Police Colonel, Chief Police Advisor, Head of the Gárdonyi Police Headquarters of the Fejér County Police Headquarters; PhD student, University of Public Service, Doctoral School of Law Enforcement, e-mail: budavaria@fejerpolic.hu

1. Bevezetés

A 20 éves belga rendőrségi reform bevezetése, tartalma és válságba sodródása is számos tanulsággal szolgál. Két részletben közölt tanulmányom első részében részletesen ismertettem a változtatást előidéző okokat, a szervezeti átalakítás tartalmi elemeit, amelyek közül kiemelten foglalkoztam a belga rendőrség szövetségi és helyi szintjével, a rendőrség irányításával és ellenőrzésével. A belga rendőrség reformjának kiteljesedéséhez, kezdeti eredményeihez az egységes nemzeti rendőrség létrehozásán túl alapvető fontosságú volt a rendészeti rendszer rendőrségen kívüli szerepvállalóinak megerősítése is. A rendészet másik jelentős reformfolyamata tehát a rendészet pluralizációja terén ment végbe. A tanulmány második részében e folyamat bemutatására, valamint a reform értékelésére vállalkozom.

2. A reform „civil ága”: a rendészet pluralizációja

A WGP-törvény (a belga rendőrségi reformról szóló jogszabály, a „két szinten felépített integrált rendőri szolgálat megszervezéséről szóló törvény” – *Wet tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus*) által deklarált rendészeti elgondolás a közösségi rendészet filozófiájára épült, amelyben fajsúlyos helyet kapott a bűnmegelőzés. A belga kormány 1998-ban összesen 123 millió euró összegű beruházással kívánta elősegíteni a bűnmegelőzési célok megvalósulását. A belügyminisztérium együttműködési megállapodást kötött az öt legnagyobb várossal, amelyekben finanszírozta a prevenció célú közterületi jelenlétet és a szakfeladatokat egyaránt. Ez az aktus állította Belgiumban máig fejlődő pályára a rendészet pluralizációját, azt a folyamatot, amelyben állami kontroll mellett maga az állam mond le bizonyos rendészeti feladatairól, és adja át azokat a hivatásos rendészeten kívüli civil szervezeteknek vagy a piac szereplőinek. A plurálissá váló biztonsági portfólió együttműködésre kötelezése először 2004-ben merült fel, amit 2006-ban követett jogi szabályozás. A közterületeken megjelenő, rendőrségen kívüli biztonsági formációknak együttműködési megállapodást kellett kötni a rendőrséggel. Feladatuk kettős volt: egyrészt jelenlétükkel szolgálták a prevenció célokat, másrészt az önkormányzati rendeletek betartatásáért is feleltek.³

A régi és új rendészeti szervezetekkel szemben egyaránt elvárás volt, hogy működésükkel közelebb kell kerülniük a polgárokhoz, velük és egymással is kooperálva kell megvalósítaniuk a közösségorientált rendészeti stratégiát. A rendőrség és a komplementer rendészeti szereplők közötti munkamegosztásban a nyílt közterületek ellenőrzése a rendőrség feladata volt, az egyre növekvő számú és méretű közforgalom számára nyilvános magánterületeket pedig a magánbiztonsági szervezetek védtek.⁴

³ Elke Devroe: Purple Vests. The Origins of Plural Policing in Belgium. *European Journal of Policing Studies*, 2. (2015b), 3. 311.

⁴ Devroe (2015b): i. m. 312.

Az önkormányzati rendőrségek megszüntetésével az önkormányzatok hatóereje némileg csökkent a közbiztonság fenntartásában, de mivel a helyi rendőrségek költségvetésének 60%-át továbbra is az önkormányzat állta, alapvető befolyásuk megmaradt a helyi problémák kezelése terén.⁵

Az állam azzal is kívánta tartani a közbiztonsági problémák helyi kezelését, hogy a teljes privatizáció helyett az önkormányzatok számára inkább a rendőrségen kívüli fegyver nélküli közbiztonsági erők működtetését ösztönözte. Az önkormányzati rendészetről szóló úgynevezett MAS-törvény⁶ egyik fő célja az volt, hogy az önkormányzatok számára a közösségi őrk alkalmazásával biztosítsa a helyi rendészeti szervezet működtetésének lehetőségét. A közösségi őrk az önkormányzati rendszetek alkalmazottai. Feladatuk a nyilvános terek rendjének felügyelete, a bűnözés megelőzése, valamint 20 különböző önkormányzati hatáskörbe tartozó jogsértés szankcionálása is.⁷

Bár a MAS-törvény felhatalmazást ad az önkormányzatok hatáskörébe sorolt jogsértések szankcionálására, a közösségi szemlélet a gyakorlati végrehajtást a szankció nélküli intézkedések irányába tolta el. A közösségi őrk mellett azok a városok, amelyek ezt megengedhetik, saját költségükön további közterületi szolgálatot működtetnek a nyilvános részegséget, kisebb közlekedésrendészeti jogsértéseket és egyéb, az önkormányzatok hatáskörébe sorolt jogsértéseket érintő problémák kezelésére. A komplementer rendészeti erők kényszerítő eszközt nagyon korlátozottan alkalmazhatnak (csak a tömegközlekedési eszközökön dolgozók használhatnak gáz-spray-t és bilincset), szolgálatukat fegyvertelenül látják el, a polgárokhoz képest többletjogosítványaik csupán az igazoltatásokat érintően vannak.

A rendészet pluralizációjának másik nagy területe a magánbiztonsági szolgáltató cégeké. Belgiumban biztonsági őr csak az a büntetlen előéletű, 18. életévét betöltött EU-állampolgár lehet, aki teljesíti a 132 órás képzés követelményeit. A biztonsági őröknek egyenruhát kell viselniük, amely nem hasonlíthat a rendőri egyenruhához. A magánbiztonsági cégek felügyelete a belügyminisztérium feladata. A polgárok panasszal élhetnek a biztonsági őrök fellépésével szemben.⁸

A nyílt közterületeken gyakorlatilag a rendellenességek – szemét, megrongált parkok, graffitik stb. – jelzésére korlátozódik a magánbiztonsági szolgáltatók hatóköre, amely szabályozás 2004-es korrekciója során a tilosban parkoló autók regisztrálásával bővült ki, miután a rendőrség ezeknek a szabálysértéseknek a kezelésére túl drága és nehezen elérhető szolgáltatásokat tudott csak nyújtani. A magánszektor és a közösségi őrök között a mai napig érezhető a rivalizálás, hiszen a magánbiztonsági szereplőkhöz képest többletjogosítvánnyal rendelkező közösségi őrök nem csak kevesebb képzés fejében tehetnek többet, de azokon a területeken, ahol nagy

⁵ Devroe (2015b): i. m. 313.

⁶ Municipal Administrative Sanctions Act (MAS) (1999) – a törvény jelenleg hatályos állapota: www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2013/06/24/2013000441/justel

⁷ Devroe (2015b): i. m. 315.

⁸ Devroe (2015b): i. m. 315.

számban alkalmaznak közösségi őr, kevesebb szükség van a magánszolgáltatókra, így gyakorlatilag piacot vesznek el, és konkurenciává válnak. A rendészeti szolgáltatásokhoz való hozzáférés területi különbségei továbbra is nagyok. Vallóniában az önkormányzatok által finanszírozott közösségi őrök száma jóval kevesebb, mint Flandriában.⁹

3. A reform értékelése a bevezetése utáni években

A rendőrség átalakítását kezdetben sok bírálat érte. Leginkább a középszintű vezetők koordinációs lehetőségeit és a tanácsadó testületek felépítésének és működésének logikátlanságát érték kritikák, amelyek tükrében az is felmerült, hogy egyáltalán fennálltak-e a feltételek egy ilyen jelentős átszervezés megvalósításához. A kritikák fókuszában az állt, hogy a változtatás aszimmetrikusan tolódott el a strukturális reformok végrehajtása iránti erőfeszítések irányába, és kevés figyelem övezte a változtatás kultúráját, így az egységes rendőrség társadalmi integrációját, a közösségi rendfenntartás folyamatait, valamint a vezetés és a képzés közös jövőképét.¹⁰ (Ez a hiányosság a reform hosszú távú eredményeit érintően később döntő fontosságúnak bizonyult.) A bevezetett intézkedések hatásainak folyamatos monitorozása kellő alapot nyújtott a rendszer finomhangolásainak elvégzésére.

Az adminisztráció visszaszorítása és az egységes minőségű szolgáltatás kialakítása miatt felmerült a zónák számának további csökkentése. A centralizáció további erősítésének pártolói közül Franky Goossens javaslata volt a legradikálisabb, ő a 195 helyett összesen 20 körzet kialakítását tartotta célszerűnek.¹¹ Az erre vonatkozó felvetéseket a WGP-törvény módosításai támogatóként kezelték, mivel azonban megvalósításukat a status quo fenntartásában érdekelt zónákra bízták, a körzetek száma nem változott. A rendszer centralizációja így is jelentős volt, hiszen a 621 helyi rendőri egység száma 196-ra csökkent.¹²

A beválást vizsgáló tanulmányok először 2002-ben jeleztek általános társadalmi elégedettséget, ekkorra az emberek több mint 70%-a volt elégedett a rendőri szolgáltatások rendelkezésre állása, hozzáférhetősége, a rendőrök hozzáállása és magatartása miatt.¹³ Öt év alatt sikerült az integrált egységek esetében elérni, hogy az egykori területi határok elmosódjanak, és az új egységek nagyobb területen történő szolgálatel látását is általános elégedettség öveze. Az integrált rendőri szervezet alkotó alegységek között megszervezett információáramlás egyértelműen javult, a rendőri erők

⁹ Devroe (2015b): i. m. 317.

¹⁰ Elke Devroe – Paul Ponsaers: Reforming the Belgian Police System between Central and Local. In N. R. Fyfe – Jan Terpstra – Pieter Tops (szerk.): *Centralizing Forces? Comparative Perspectives on Contemporary Police Reform in Northern and Western Europe*. The Hague, Boom Legal Publishers – Eleven, 2013. 85.

¹¹ Franky Goossens: Over dansende olifanten en elegante ballerina's. *Beschouwingen bij de politiehervorming. Jura Falconis*, 37. (2001), 2. 139–173.

¹² Devroe–Ponsaers (2013): i. m. 85.

¹³ Devroe–Ponsaers (2013): i. m. 85.

elosztása is megfelelőnek bizonyult. Boels és munkatársai ugyanakkor megállapítják, hogy a két rendőrségi szint közül a helyi rendőrség jóval több erőforrással rendelkezik, ami a két szolgálat feladatmegosztásából logikusan következik. Az is látható, hogy a szövetségi rendőrség létszáma észrevehetően növekedett a reform kezdeti éveit követően. A 2005 és 2008 között bekövetkezett 39%-os létszámnövekedés jelentős része az adminisztratív, civil személyzet körében volt különösen szembetűnő. Ugyanakkor a helyi rendőrség létszámának növekedése mindössze 3,27% volt.¹⁴

Egységes elképzelés alakult ki a közösségi rendészet alkalmazásáról, a rendőrség alapvető küldetéséről és a rendőri munka alapértékeiről is.¹⁵ Elke Devroe és Paul Ponsaers mindemellett felhívták a figyelmet arra a nemkívánatos folyamatra is, amely a rendőrség helyi és szövetségi szintje közötti eltávolodásban testesül meg. A WGP-törvény 2009-es módosítása során a szövetségi rendőrség általános irányelveinek számát radikálisan csökkentették ugyan a konkrét, gyakorlatiasabb rendészeti stratégia iránti elmozdulás érdekében, a túl elvontnak bizonyuló menedzsmentkoncepciókat azonban a gyakorlatias iránymutatásokat igénylő helyi rendőri egységek jelentős cizmussal kezelték.¹⁶

A reform bevalásáról annak bevezetése után tíz évvel a belügyminiszter utasítására a Szövetségi Rendőrségi Tanács (*Federale Politieraad*) készített értékelést. A Tanács állásfoglalása szerint a WGP-törvénnyel megalkotott kétszintű rendőrségi struktúra nem az egyetlen lehetséges választás volt, hiszen Európában számos más változata is létezik a rendőrségi berendezkedésnek. A reformot követően azonban már nem az a kérdés, hogy a választott modell a legmegfelelőbb-e, hanem az, hogy az integrált rendőrség a gyakorlatban is működik-e, azaz tud-e olyan keretrendszert nyújtani, amely képes hatékonyan működtetni és fejleszteni a demokratikus rendfenntartást. A Szövetségi Rendőrségi Tanács akkori (2009-es) értékelése szerint szükségessé kiigazítások, de a szerkezet működőképes, és hosszú távon is hatékony lehet. A pozitív értékelés a következő megállapításokon alapult:¹⁷

- A radikális reformok mellett a szolgáltatás színvonala nem sérült.
- Mind a szövetségi mind pedig a helyi rendőrség önmagát az integrált rendőrség részének tekinti. Egységes a jogszabályi háttér, és egységes a képzés. A rendőrség vizuális megjelenésében is megmutatkozik az egység. Egységes az egyenruha, és egységesek a jelképek is. Ugyanakkor a jogszabályok és az irányítás is elegendő teret biztosít a különböző helyi erők és a rendőrség szervei számára a sokszínűségükből fakadó előnyök megőrzésére.
- Egységes a rendészeti stratégia. A közösségi rendészet kezdeti koncepciója beépült a jó rendészettel kapcsolatos koncepcióba, amelyet a rendőrség két szintje közösen fejlesztett ki.

¹⁴ Dominique Boels – Paul Ponsaers – Antoinette Verhage: *Capaciteit bij de Belgische politie: meer blauw op straat? Handboek Politiediensten*, 99. (2011), 423. 3.

¹⁵ Devroe–Ponsaers (2013): i. m. 85.

¹⁶ Devroe–Ponsaers (2013): i. m. 87.

¹⁷ Willy Bruggeman – Elke Devroe – Marlen Easton: *Evaluatie van 10 jaar politiehervorming: Terugkijken in het verleden en vooruitkijken in de toekomst*. Maklu-Uitgevers, Antwerpen–Apeldoorn, 2010. 19.

- A rendőri kapacitás elegendő a feladatok teljesítéséhez.
- Jelentősen javult az integrált rendőrség szintjei közötti interakció. A helyi és szövetségi egységek kapcsolata horizontális és vertikális vetületben is fejlődött. Nagymértékben javult az információáramlás is.
- Az új vezetői, hatósági és konzultatív testületek, valamint a távlatos együttműködési szemlélet rendszerszerű és eredményorientált gondolkodást és cselekvést eredményezett. A közigazgatási és igazságügyi hatóságok rendszeresen konzultálnak a rendőrség vezetőivel, ez pedig erősebb kohézióhoz vezet. Megfelelő a szervezet demokratikus irányítása és az elszámoltathatósága is. A rendőrség nyitott és nyitott az együttműködésre.
- A polgármesterek szoros kapcsolatban állnak a rendőrséggel, és elégedettséggel szólnak a rendőrség működéséről. Mindemelllett a lakosság körében is egyértelműen nőtt a szervezet iránti bizalom.

Továbbra is központi kérdés maradt a helyi rendőri körzetek nagysága.¹⁸ A túl kicsi zónákban nehézségekbe ütközik a közösségi rendfenntartás elvárt minimális szintjének garantálása, és folyamatos ellenőrzésre szorul az alapvető funkciók és szolgáltatások elvárt minőségű szolgáltatása. Ez a helyzet egyszerre világít rá arra a kérdésre, hogy az egyes zónák mennyire képesek egységes színvonalú szolgáltatást nyújtani, és arra is, hogy mi tekinthető kritikus minimumnak.¹⁹ A Belga Számvevőszék szintén megkísérelte értékelni a rendőri körzetek kritikus méretét, és megerősítette, hogy a megfelelő nagyságról folytatott vitában az egyes körzetek közötti együttműködés dimenziója kiemelt fontosságú. A gyakorlatban azokban a helyzetekben, amikor a kialakult protokollok és megállapodások meghaladják a helyi szintet, a szövetségi rendőrség egységeit is bevonják. Több szomszédos körzet együttműködési megállapodással biztosítja a zónahatárokon átívelő feladatok problémamentes kezelését és azt, hogy a városi és a környezetében élő vidéki polgárok azonos színvonalú rendőrségi szolgáltatásokban részesülhessenek.²⁰

A reform 10 éves évfordulója alkalmából tartott konferencián mind a bel- (Annemie Turtelboom), mind pedig az igazságügy-miniszter (Stefaan De Clerck) úgy értékelte, hogy az integrált rendőrségi struktúra bevált, azt a rendőrség és a társadalom egyaránt elfogadta. Annemie Turtelboom ugyanakkor kiemelte, hogy három területen szükséges előrelépni a rendszer hosszú távú fenntarthatósága érdekében. Ezek:

- a közösségorientált rendőrségi szolgáltatások fejlesztése;
- a rendőrök felhatalmazásának szélesítése;
- a biztonsággal foglalkozó partnerségek kibővítése és elmélyítése.

¹⁸ Devroe–Ponsaers (2013): i. m. 94.

¹⁹ Bruggeman–Devroe–Easton (2010): i. m. 101.

²⁰ Belga számvevőszéki jelentés, 2004: Rekenhof: *Verslag van het Rekenhof en de Kamer van Volksvertegenwoordigers*. Brussel, (2004. június).

Hozzátette azt is, hogy a strukturális reformról szóló vitát a szervezeti kultúraváltás értékelésével együtt kell lefolytatni.²¹ Amíg azonban a struktúra megváltoztatása döntések és intézkedések sorozatán keresztül véghez vihető, a sikeres végrehajtásához szükséges szervezeti kultúraváltás jóval lassabb folyamat.

A European Social Survey 2010-es, az igazságszolgáltatás intézményeivel kapcsolatos intézményi bizalom felméréséről készült jelentéséből megállapítható, hogy a reform előtt elveszett bizalom visszaállt. A felmérés vizsgálta, hogy az azt megelőző két évben az európai országok polgárai milyen gyakran váltak rendőri intézkedés alanyává, és az intézkedésekkel milyen mértékben voltak elégedettek. Az összegzett adatok alapján a belgák Európában a finnek és a svédek mögött a harmadik helyen álltak a rendőrséggel való találkozások gyakoriságában, és ezek között az intézkedéssel elégedetlen polgárok aránya Belgiumban a harmadik legkevesebb volt. Az európai rangsorban szintén kedvezőnek számít az igazságos eljárások arányának megítélése és a szegényekkel szembeni megkülönböztetések alacsony aránya Belgiumban. A jelentés ugyanakkor rávilágít arra, hogy a szegények hátrányos megkülönböztetése terén az alacsony jövedelmű emberek még a reform után több mint tíz évvel sem bíznak a rendőrségben.²²

A rendőrség reformjához megfelelően illeszkedett a rendészet pluralizációs átrendeződése, amely során az állam közbiztonsági vállalásainak egyes feladatait delegálta a rendőrségen kívüli rendészeti formációkhoz (közösségi őrök) és a magánrendészeti szereplőkhöz.

Az értékelések többsége meglehetősen pozitív képet fest a belga reform eredményeiről, a helyzet azonban nem ennyire egyértelmű. Elke Devroe, a leideni egyetem kutatója a plurális rendészet aktuális helyzetét és az állami és a plurális rendészet viszonyát vizsgáló 2015-ös tanulmányában radikális állásfoglalást tesz. Véleménye szerint a belga rendőrség kannibalisztikus jellemzőket mutat, ugyanis a kiszervezett tevékenységeket folytató szervezeteket gyakorlatilag bekebelezte, és kizárólagos pozícióra törekszik a biztonság piacán.²³ Megállapításának indokolása során Devroe rámutat, hogy a rendészet pluralitásának és az együttműködés fontosságának hangsúlyozása ellenére a belga kormány nem veszi igénybe a magánbiztonsági szektort a rendellenességek kezelésében, továbbra is a rendőrség az egyetlen érdemi biztonsági szolgáltató. Sok rendőrséggel kapcsolatos jogszabály említi az „együttműködést”, de a gyakorlatban ez azt jelenti, hogy „a rendőrség átveszi az irányítást”. A partneri együttműködés kereteinek kidolgozása során a rendőrség törekedett a tudományos erőforrások bevonására is, amíg azonban a tudományos eredményekhez a reformok végrehajtói instrumentális módon (azaz a rendőri célok érdekében) közelítenek, az együttműködés kudarcra van ítélve. A tudomány szakembereivel olyan, kölcsönösségen alapuló együttműködésre van szükség, amely a külső

²¹ Bruggeman–Devroe–Easton (2010): i. m. 207.

²² Lásd: www.europeansocialsurvey.org/docs/findings/ESS5_toplines_issue_1_trust_in_justice.pdf

²³ Elke Devroe: The Power of the Locality: Does Plural Policing Really Exist in Belgium? *Forensic Research & Criminology International Journal*, 1. (2015a), 4. 146.

szakértők függetlenségét elismeri. A tényleges szervezeti dinamika Belgiumban a rendőrség saját szervezetének megerősítésére irányul, aminek Devroe szerint az az oka, hogy a belügyminiszternek mindig szüksége lesz – válság, tömeges zavargások idején – egy egységes, jól működő rendőrségre.

A reform első évtizede után a legnagyobb kihívást az jelentette, hogy a rendszer miként tartható fenn, hiszen mind magát a rendészeti stratégiát, mind az azt szolgáló szervezeti, személyzeti működtetési infrastruktúrát folyamatosan igazítani kellett a közbiztonság állandóan változó kihívásaihoz. A belga kormány 2014-ben munkacsoportot hívott életre, amelynek feladata a 2015–2025 közötti rendészeti jövőkép megalkotása volt.²⁴ A koncepció 2025-re együttműködésen alapuló „hálózati rendőrséget” vizionált,²⁵ a megalkotása óta eltelt időszakban azonban számos olyan esemény történt, amely arra utal, hogy a koncepció a mindennapi gyakorlatban nem működik. A jelenhez közeledve úgy tűnik, hogy bár a reform strukturális változtatásai sikeresnek bizonyultak, a fenntarthatóságot számos tényező negatívan befolyásolta. Amit a reform bevezetése után tíz évvel még viszonylagos sikerként értékeltek, az újabb szűk évtized múltán már nem bizonyult hatékonynak. Belgium összetett hatalmi és politikai viszonyai jelentősen formálták a rendőrség működését.

Az 1998-as reform idején a szövetségi kormány a kereszténydemokrata és a szociáldemokrata pártok koalíciója volt, a reformot azonban a kormányon lévő szociáldemokrata és kereszténydemokrata párt mellett az ellenzéki liberális és zöld pártok is támogatták, csupán a szélsőjobboldali „Vlaams Blok” ellenezte azt. A politikai helyzet 2014 októberében gyökeresen megváltozott. A választásokat az Új Flamand Szövetség (N-VA) nevű flamand nacionalista párt nyerte, koalíciós partnere a liberális és a kereszténydemokrata párt lett. A szövetségi politika jobboldalra tolódott el, az új kormány rendészeti stratégiájában a reformot követően teret nyert a kor rendészettudósainak körében komoly nemzetközi konszenzust élvező és 2003-tól Belgiumban is egységes elvek szerint alkalmazott, a megelőzésre fókuszáló közösségorientált rendészeti modellel szemben a represszív, reagáló, ellenőrzésekre építő kontroll modellt részesítette előnyben.²⁶

4. A reform válságát katalizáló események

Nem csupán a megváltozott politikai környezet volt hatással a rendőrség működésére. A 2015 januárjában és novemberében Franciaországban történt terrorcselekményeket követően Belgium története legdrámaibb terrorcselekményeivel kényszerült szembesülni. Egy héttel a párizsi *Charlie Hebdo* satirikus magazin

²⁴ Devroe (2015a): i. m.

²⁵ Céline Guilleux: Police, Vision 2025. (R)Evolution in the History of the Police in Belgium. *Calenda*, 2015. szeptember 25.

²⁶ Elke Devroe – Paul Ponsaers: The Power Context of Police Reform in Belgium–The Brussels Case: A Shift in the Style of Policing after the Terrorist Attacks. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 15. (2021), 1. 301.

szerkesztőségében végrehajtott merényletet követően, 2015. január 15-én a belga rendőrség terroristaelles akciójában ketten vesztették életüket.²⁷ A 2016. március 22-én reggel előbb a Zaventem repülőtéren, majd a Maalbeek metróállomáson, az Európai Bizottság központjának közelében történt robbantások következtében 35 ember (köztük a három merénylő) vesztette életét, 300-an pedig megsérültek.²⁸ A merényletekért az ISIS iszlamista terrorszervezet vállalta a felelősséget, utalva arra, hogy Belgiumot mint az Iszlám Állam elleni nemzetközi koalícióban részt vevő országot célozták meg.

A közvélemény érthető módon teljesen másképp reagált ezekre az eseményekre, mint az 1998-as reformot megelőző bűncselekményekre. Brüsszel utcáin ezúttal nem voltak „fehér léggömb menetek” a közösség dühének demonstrálására ezek helyett inkább csendes, kollektív gyászesemények követték egymást. Bár a közhangulat eluralta a félelem, a kormány intézkedéseit nem bírálták, a merényleteket követő korlátozó rendelkezéseket betartották.²⁹ Nem volt tehát az 1998-at megelőző időszakhoz hasonló legitimációs válság, a félelem uralkodó légköre azonban alkalmas volt arra, hogy a kormány átprogramozza a rendészeti stratégiát, és a közösségorientált szemléletet reagáló, represszív működésre állítsa át.³⁰

A rendőrség merényletek utáni nemzetközi megítélése nem fukarkodott a kritikákkal. Bukott államnak³¹ és a dzsihád háttérbázisának³² titulálták az országot, erősen bírálva annak összetett intézményi struktúráját, gyenge biztonságpolitikáját és elégtelen hírszerzését.

A megváltozott biztonsági helyzetre másként reagáltak szövetségi, regionális és helyi szinten is. A szövetségi kormány számos terrorizmusellenes intézkedést fogadott el. Új, a terroristák képzését, alkalmazását és a terrorcselekményekre történő felbujtást szankcionáló bűncselekmények kerültek a büntető törvénykönyvbe.³³ A fenyegetések értékelésére önálló szervezetet hoztak létre (*Het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse*, OCAD), amelynek feladata a terrorizmus elleni küzdelemben érintett szervezetek működésének összehangolása lett.³⁴ Az OCAD 1-től 46-ig terjedő skálán határozza meg az ország fenyegetettségi szintjét, amely alapján a kormány megállapítja a bevezetendő különleges jogrendet és az ennek során alkalmazandó intézkedéseket.³⁵

²⁷ Belgium on High Alert after Deadly Anti-terror Raid. *BBC News*, 2015. január 16.

²⁸ Lásd: www.telegraph.co.uk/news/2016/03/23/el-bakraoui-brothers-who-are-the-suicide-bombers-khalid-and-brah/

²⁹ Karen Meerschaut – Paul De Hert: *Een integraal veiligheidsbeleid op gewestelijk niveau. Het Brusselse Gewest naderbij bekeken*. Vandenbroele, Rechtsleer & Doctrine, 2008. 551.

³⁰ Devroe–Ponsaers (2021): i. m. 306.

³¹ Tim King: Belgium is a Failed State. *Politico*, 2015. december 2.

³² Shlomo Papirblat: The Rear Base of Jihadi Terror: A Quiet Brussels Suburb. *Haaretz*, 2015. november 15.

³³ Vincent Seron – Sophie André: 30 Measures against Terrorism: Paenal Populism between Expected Efficiency and Potential Collateral Damage. In Thomas Renard (szerk.): *Counterterrorism in Belgium: Key Challenges and Policy Options*. Egmont Institute, 2016. 10–22.

³⁴ Lásd: <https://cuta.belgium.be/>

³⁵ Paul Dallison: Belgium Lowers Security Threat Level to 3. *Politico*, 2016. március 24.

A terrorizmus problémájára mennyiségi válaszok is születtek. A kormány 1000 fővel bővítette a rendőrséget, ezek közül 300-at a brüsszeli régióban állított szolgálatba. Devroe és Ponsaers ezzel kapcsolatban kiemeli, hogy a biztonsági problémára adott válaszban a belügyminiszter hatáskörén túllépett, amikor a helyi rendőrségek létszámába beavatkozott. Regionális és helyi szinten azonban szembeötlő volt a fentebb már említett politikai és hatalmi aszimmetria bénító hatása. A regionális kormányoknak ugyan az egységes nemzeti rendőrségben nincs a rendőrség irányítására hatásköre, azonban számos intézkedésük közvetlen vagy közvetett hatással van a közösség biztonságára. A megelőzés, az érzékenyítés és a radikalizálódás korai felismerése területén alkalmazott esélyegyenlőségre és a befogadásra épülő társadalmi szemlélet éles ellentétben áll a szövetségi kormány represszív megközelítésével. Figyelemre méltó az a helyzet is, hogy a terrortámadásokat követően született regionális és szövetségi szintű biztonsági tervek nem utalnak egymásra (sem a regionális tervek a szövetségre, sem fordítva). A reform egyik alapcéljaként feltüntetett integráltság helyett tehát széthúzó stratégiák készültek.³⁶

Helyi szinten talán még szembetűnőbb volt az intézkedések összehangolatlan-sága. A *De Standaard* 2016. május 19-i számában közölt Vergaen és Dhondt által végzett felmérés³⁷ szerint az önkormányzatok egy részében a helyi biztonsági tervek radikalizálódása figyelhető meg, ez azonban nem mindenhol áll összefüggésben a valós fenyegetettséggel. Ennek következtében az az ellentmondásos helyzet alakult ki, hogy néhány önkormányzat úgy váltott radikálisabb rendészeti megközelítésre, hogy a területén nem volt terrorfenyegetettség, mások pedig annak ellenére sem, hogy a fenyegetettség kimutatható volt. Az egységes fellépést nehezítette az is, hogy továbbra is markáns különbségek voltak a jelentős részben az önkormányzatok által finanszírozott rendőrségi zónák anyagi lehetőségeiben. A Brüsszeli Régió belvárosi zónájában például egy lakosra 211, míg Nyugat-Brüsszelben 66 euró jutott.³⁸ Különösen a kevésbé jól finanszírozott zónákban már a 2016-os biztonsági válság előtt is tapasztalható volt a közösségorientált rendészeti felfogás hanyatlása. A közösséggel való intenzív kapcsolattartás költségigényes eszközei helyett ezekben a zónákban a széles körű közösségi bűnmegelőzés a retorika szintjén valósult csak meg, a valóságban a szövetségi rendőrség ellenőrzéseken alapuló stratégiája nyert teret. A költségvetési megszorítások a közösségorientált rendészet bázisát, a szociális szolgáltatásokat érintették leginkább, ez pedig káros a jóléti államra, hátrányosan érinti a társadalmi igazságosságot és a társadalmi kohéziót. Ennek következtében a közösségorientált rendészet iskolákkal, a szociális szféra intézményeivel vagy a szomszéd-sági képviselőkkel folytatott kívánatos partnersége jobbjára a retorikára korlátozódik.³⁹

³⁶ Devroe–Ponsaers (2021): i. m. 309–310.

³⁷ Devroe–Ponsaers (2021): i. m. 307.

³⁸ Devroe–Ponsaers (2021): i. m. 308.

³⁹ Devroe–Ponsaers (2021): i. m. 307.

Más európai metropoliszokkal (például Berlin, London)⁴⁰ ellentétben Brüsszelben nem történt meg a fővárosi rendőrség egységes szervezetbe integrálása. Ezzel kapcsolatban Devroe és Ponsaers megállapítja, hogy a belga fővárosi rendészeti irányítása azért vallott kudarcot a terrorizmus elleni fellépés során, mert abban a politikai/közigazgatási irányítás nyelvi, kulturális és ideológiai kompromisszumai ismétlődtek meg. A szerzők arra is felhívják a figyelmet, hogy ha a fővárosi rendőri zónákat anélkül vonják össze, hogy a 19 közigazgatási kerület irányítását egységesítenék, az csak növeli a rendőrség és az adminisztráció közötti távolságot, ami a közösségorientált szemlélet további erodálásához vezet. A belga államigazgatási struktúra döntéshozó rétegeinek (helyi, regionális, szövetségi) sokasága a nemzetiségi és az ideológiai megosztottság miatt könnyen vezethet politikai bénuláshoz. A 2016-ban végrehajtott merényletek után bekövetkezett hasonló válsághelyzetben a széttagoaltság, a helyi, regionális és szövetségi szinten alkalmazott eltérő rendészeti megközelítések a válságot katalizáló tényezőkké váltak.⁴¹

A válság pedig visszafordíthatatlanul terebélyesedett. A kritikák újabb dimenziói az etnikai kisebbségek hátrányos megkülönböztetése és a rendőri brutalitás dimenzióiban nyíltak meg és erősödtek fel. 2018. május 7-én a rendőrök egy kilakoltatásnál segédkeztek, amely során az intézkedésnek ellenszegülő, kábítószer hatása alatt álló Moise Bangoura rosszul lett és meghalt. A bíróság nem indított eljárást nyolc intézkedő rendőrrel szemben.⁴²

2018. május 17-én Namur közelében az E42-es autópályán a rendőrök üldözni kezdtek egy hamis rendszámokkal felszerelt teherautót. Az autóra rálöttek, ennek során a 30, többségében kurd migránst szállító autó rakterében utazó 2 éves kislányt, Mawda Shawrit agyonlőtték. A rendőrség és az ügyészség a történetek utáni első napokban habozott megjelölni a halál pontos okát, majd miután a boncolás egyértelművé tette, hogy a kislányt arcon lötték, a tiltakozók több mint 600 fős demonstrációt tartottak a brüsszeli bíróság előtt. A kislány halálát okozó lövést leadó rendőrt egy év felfüggesztett szabadságvesztésre és 400 euró pénzbírságra büntették.⁴³

2019. augusztus 20-án Brüsszel központjában egy tolvajokat üldöző rendőrautó halálra gázolt egy 17 éves arab fiút.⁴⁴ Mehdi Bouda halála miatt senki ellen nem emeltek vádat.⁴⁵

⁴⁰ Elke Devroe – Paul Ponsaers – Adam Edwards: *Policing European Metropolises*. (e- könyv). London, Routledge, 2017.

⁴¹ Devroe–Ponsaers (2021): i. m. 311.

⁴² L'affaire des policiers poursuivis pour le décès de "Lamine" traitée en février. 7sur7.be, 2020. november 10.

⁴³ Julie Campion: La mort de Mawda, une Kurde de 2 ans tuée par un policier: on vous résume l'affaire qui bouleverse la Belgique. *Franceinfo*, 2020. május 24; Patrick Michalle – Mélanie Joris – Martin Caulier: Jugement Mawda: le conducteur fautif (4 ans) mais le policier aussi (1 an avec sursis), il ne devait pas sortir son arme estime le tribunal. *rtbf.be*, 2021. február 12.

⁴⁴ Gabriela Galindo: Minor Killed by Brussels Police Car while Crossing Street. *The Brussels Times*, 2019. augusztus 21.

⁴⁵ Laurenz Gehrke: No Charges over Death of Brussels Teenager Killed by Police Car: Prosecutor. *Politico*, 2020. október 8.

2020. április 10-én Anderlechtben a rendőrök intézkedés alá kívánták vonni a 19 éves marokkói származású Adil Charrot-ot a Covid-19-járvány miatt meghatározott szociális távolság be nem tartása miatt. A fiatal a 250 euró bírsággal fenyegetett szabálysértés miatti intézkedés alól kivonta magát, robogójával elmenekült, a rendőrök pedig autóval üldözőbe vették. Az üldözés során Adil egy autó előzése közben ütközött egy szemből érkező rendőrautóval, és életét veszítette. Az esetet követően Anderlechtben zavargások kezdődtek, amely miatt a rendőrség 11 embert őrizetbe vett.⁴⁶

Az események nyomán az Európai Rasszizmus Elleni Hálózat (*European Network Against Racism*, ENAR) a Covid-19-járvány faji közösségekre gyakorolt hatásait kutató vizsgálatában rámutatott, hogy a járvány miatt kiterjesztett hatáskörrel működő rendőrség a járványszabályok megszegése miatt alkalmazott intézkedései során aránytalanul különbözteti meg a faji és etnikai kisebbségeket.⁴⁷

Mindazok után, hogy a rendőri intézkedés közben elszenvedett bántalmazások következtében elhunyt amerikai George Floyd halálát követően felerősödő Black Lives Matter mozgalom⁴⁸ Belgiumban szervezett demonstrációi során a rendőrség több mint 100 tüntetőt állított elő a Covid-előírások megszegése miatt,⁴⁹ további két, a rendőri erőszakkal összefüggésbe hozott haláleset is komoly felháborodást és tiltakozást váltott ki. Jozef Chovanec szlovák állampolgár 2018. februári, őrizete alatt bekövetkezett haláláról 2020 augusztusában jelentek meg videófelvevételek a belga sajtóban. A Charleroi repülőtéren elkövetett garázdaság miatt elfogott férfi a zárka falába verte fejét, ami után hat rendőr fékezte meg. Egyikük 16 percig ült a bordáin, míg eközben másikuk náci karlendítéssel kommentálta a történeteket. Az intézkedés másnapján Chovanec a kórházban meghalt. Az Amnesty International – felemlítve Jonathan Jacob 2010-es, szintén őrizetben bekövetkezett halálát – az esetet politikai kudarcként jellemezte, felhívva a figyelmet arra, hogy 2005 óta valamennyi belga kormány ígéretet tett arra, hogy a fogva tartási helyek felügyeletének szabályait a nemzetközi normákkal összhangba hozza, ezek az intézkedések azonban elmaradtak.⁵⁰ A Chovanec- és a Floyd-ügy hasonlatossága felerősítette azokat a korábbi éles kritikákat, amelyek a belga rendőrségen alkalmazott faji megkülönböztetésről szóltak. Az eseményt követő elhúzódozó vizsgálat után André Desenfant, a belga rendőrség vezetője lemondott.⁵¹

Ezt követően 2021. január 9-én a Covid-járvány miatti kijárási tilalom szabályainak megszegése miatt előállított 23 éves, színesbőrű Ibrahim Barrie halt meg fogva tartása alatt. Halálát szívinfarktus okozta, azonban a rosszulletét követően a rendőrök

⁴⁶ Un témoin indique que la police serait à l'origine de la mort d'Adil à Anderlecht: un juge d'instruction a été saisi. rtbf.be, 2020. április 19; Gabriela Galindo: Coronavirus: teen's death in police check investigated as involuntary manslaughter. *The Brussels Times*, 2020. április 14.

⁴⁷ Lásd: www.enar-eu.org/Evidence-of-the-impact-of-Covid-19-on-racialised-communities-exposes-need-to

⁴⁸ Christián László – Erdős Ákos: Egy tragikus kimenetelű rendőri intézkedéstől a rendőrség koncepcionális újragondolásáig. *Iustum Aequum Salutare*, 17. (2021), 2. 11–32.

⁴⁹ Zeker 150 arrestaties nadat 'Black Lives Matter'-protest uit de hand loopt in Brussel. *De Morgen*, 2020. június 7.

⁵⁰ Amnesty International: *Amnesty vraagt grondig onderzoek naar overlijden van Jozef Chovanec* (2020. augusztus 20.).

⁵¹ Belgium Custody Death: 'Shocked' Police Chief Steps Aside. *BBC News*, 2020. augusztus 21.

5–7 percen át nem nyújtottak számára segítséget. A közfelháborodást ezúttal nem közvetlenül Barrie halála váltotta ki, hanem az, hogy a rendőrség többször is egymásnak ellentmondó nyilatkozatokat jelentetett meg a történekről, majd az ennek nyomán a rendőrség faji megkülönböztetése miatt szervezett demonstrációk zavargássá fajultak. A zavargások során megrongálták a király autóját, felgyújtottak egy rendőrörsöt. A rendőrség több mint 100 embert állított elő, a rendőrök közül 11-en,⁵² a tüntetők közül pedig öten súlyosan megsérültek. Youssef Kobo, a hátrányos helyzetű brüsszeli fiatalok mentorálását segítő program vezetője szerint az esemény újfent rávilágított az országot – és Európa nagy részét – sújtó évtizedes problémára. Kobo szerint:

„Malmö játszóterén, a marseille-i bannie-nél, vagy akár az amszterdami utcai focipályákon éppúgy, mint minden olyan nagy etnikai kisebbséggel bíró városban, mint amilyen Brüsszel is, bárki hallhatja, hogy a fiatalok egymással a rendőrséggel való legújabb találkozásokról beszélgetnek. Egyeseket a tapasztalataik traumatizáltak, mások megtisztelő jelvényként viselték azt. Ezekben a történetekben van egy közös szál: mély bizalmatlanság a rendőrséggel szemben. Annak az elsőprő érzése, hogy a bőrük színe alapján igazságtalanul célozzák meg őket, és az a mély meggyőződés, hogy a társadalom nem veszi komolyan az etnikai profilalkotás és a rendőri erőszak tapasztalatait. Idővel az elidegenedés és az erőtlenesség érzetének ez a kombinációja termékeny táptalajt teremt az összes bűnüldöző szervvel szembeni közvetlen ellenségeskedéshez.”⁵³

A felsorolt eseteket összefoglaló elemzésében a BBC a rendőrséggel szembeni bizalom megszűnése okán a rendőrség újbóli megreformálását sürgeti.⁵⁴

5. Összegzés, következtetések

Nem volt alaptalan Krémer Ferenc véleménye, amelyben a belga reformot Európa legizgalmasabb és legeredményesebb reformjának nevezte.⁵⁵ A rendőrség reformjára Belgiumban a közbiztonság rossz állapota, valamint a részben ezzel összefüggő rendkívül alacsony intézményi bizalom miatt került sor. A látszólag a centralizálás irányába mutató integrációt számos olyan intézkedés övezte, amelyek biztosítják a demokratikus, átlátható működést és az elszámoltathatóságot, emiatt az egységes nemzeti rendőrség létrehozása nem járt centralizációval, sőt, azt Paul Ponsaers Európa talán legdecentralizáltabb rendőrségének nevezte.⁵⁶ A kettős miniszteriális irányítással

⁵² Belgian Police 'are Supposed to Protect Us'. *BBC News*, 2021. április 3.

⁵³ Youssef Kobo: Brussels' Police Violence Problem. *Politico*, 2021. január 18.

⁵⁴ *BBC News* (2021): i. m.

⁵⁵ Krémer Ferenc: A belga rendőrség (reform). In Valcsicsák Imre (szerk.): *Az Európai Unió rendőrségei I. Nemzetközi tudományos konferencia tanulmánykötet*. Budapest, Rendőrtisztai Főiskola, 2008.

⁵⁶ Paul Ponsaers – Elke Devroe: De toekomst van Europese Nationale Politiebestellen? In Paul Ponsaers et al.: *De toekomstpolitie – Triggers voor een veldragen debat*. Anwerpen, Maklu, 2015. 59.

biztosított rendészeti igazgatási és bűnügyi igazságszolgáltatási funkció egymással együttműködő autonomitása jellemző. A nemzeti és helyi biztonsági tervek a rendészeti stratégiának távlatosságot adnak, a rendőrséget felügyelő helyi és szövetségi szinteken kiépült konzultációs testületek pedig az átlátható és elszámoltatható működés biztosítékai. Azzal, hogy a szövetségi és a helyi rendőrségek között funkcionális és nem hierarchikus a kapcsolat, lehetővé vált a helyi közbiztonsági igényeket kiszolgáló rendőri működés, aminek további garanciái a helyi biztonsági tervek végrehajtását felügyelő rendőrségi (vagy biztonsági) tanács, amelynek tagjaként az önkormányzat kellő súllyal tudja képviselni a rendőrség működését nagy részben finanszírozó települések közbiztonsági érdekeit. Ezek az intézkedések voltak hivatottak arra, hogy védjék az ezredforduló időszakában Európa több országában (Hollandia, Skócia, Svédország, Dánia) végbement rendészeti reformok Achilles-sarkát, nevezetesen azt, hogy az egységes nemzeti rendőrségek irányításában a lokális biztonsági érdekek háttérbe szorulásának nagy a veszélye a nemzeti és globális érdekek mögött.⁵⁷ A belga rendőrség a változások bevezetését követően elérte, hogy a társadalom bizalmát visszaszerezze, ezzel a reform egyik fő célja teljesült. Fenntarthatóságát azonban számos tényező akadályozta:

- A reformot életre hívó és a jelenlegi válságát okozó körülmények vizsgálata alapján levonható az a következtetés, hogy a közbiztonságot sújtó, politikai választ sürgető drámai események sokkal inkább tekinthetők a belga rendészeti reform motorjának, mint az észszerű és tudományosan alátámasztott jó rendfenntartásra törekvés.
- Dacára annak, hogy az Octopus-tárgyalások nyomán született reformtörvény és a reform végrehajtásának első szakasza között több mint két év telt el, a belga reform bevezetését nem előzték meg megvalósíthatósági tanulmányok és pilot-projektek. A reform „teszteletlenségét” később sok bíráló érte.⁵⁸
- „Lehetséges-e a közbiztonság megvédelmezését egy időben választási programmá és politikai konszenzussá formálni?” – kérdezi Finszter az európai rendészeti reformokat vizsgálva, majd így folytatja:

„Ez akkor lehetséges, ha a kormányzati szándékot stratégiai gondolkodás segíti, és az átalakítás programja törvényhozási aktusban ölt testet. Ezzel magyarázható, hogy az 1985-ben elkezdett francia rendészeti reform, illetve az 1990-es évek elején elindított belga és holland rendőrségi átszervezések több kormányváltáson keresztül is töretlenül haladhattak a maguk útján.”⁵⁹

⁵⁷ Lásd Devroe–Ponsaers (2015b) i. m. és Jan Terpstra – Nick R. Fyfe: Great Expectations? Assessing the Creation of National Police Organisations in Scotland and the Netherlands. *International Journal of Police Science & Management*, 21. (2019), 2. 101–107.

⁵⁸ Willy Bruggeman – Paul Ponsaers: Nederlandse politiehervorming, gezien vanuit een Belgisch perspectief. *Tijdschrift voor de Politie*, 73. (2011), 10. 24.

⁵⁹ Finszter Géza: *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 446.

Nos, 2021-ből visszapillantva úgy tűnik, hogy ez a töretlen folyamat a 2010-es évek közepéig tartott. A belga társadalom rendkívül megosztott területi, etnikai és ideológiai oldalról is. A megosztottság kormányválságokat és gyakori kormányváltásokat generált, a közigazgatás irányítását régiós és szövetségi szinten sok esetben rivális hatalmi formációk gyakorolták, ami az egységes rendészeti megközelítést erősen hátráltatta.⁶⁰

- A reform végrehajtása során kevés figyelem fordult a változtatás szervezeti kultúrában megmutatkozó hatásai felé, a reform aszimmetrikusan tolódott el a strukturális megújulás irányába. Emiatt olyan fontos tartalmi elemek szorultak háttérbe, mint az integráció, a közösségi rendészet gyakorlati végrehajtása, vagy a vezetés és a képzés közös jövőképekének formálása.⁶¹
- Úgy a belga, mint a világ számos országában végrehajtott rendészeti reformmal kapcsolatos fontos tétel, hogy a reformokat politikusok és (jó esetben) tudósok találják ki, majd tervezik meg, és rendőrök hajtják végre. Ahogyan Wesley G. Skogan a *Why Reforms Fail?* című munkájában megvilágítja, a reformok ötletei és tervei a rendőrség szervezetén kívülről érkeznek, gyakran politikai tölteűek, és inkább az előző, sok bírálattal illetett rendészeti berendezkedéssel szembeni reakcióként értelmezhetők, semmint az ideális rendőrség érdekében tett erőfeszítésként.⁶² Ezen túlmenően minden felülről lefelé végrehajtott változtatás kulcsa, hogy a megújulást kezdeményezők miként tudják szándékukat megértetni a végrehajtók különböző szintjeivel, majd hogyan tudják megnyerni őket törekvéseiknek. E tekintetben a strukturális változtatásra összpontosító belga átalakulás nem nevezhető sikeresnek. Bruggeman és Ponsaers a belga rendészeti reformot a holland reform előkészülete nézőpontjából vizsgáló tanulmányában kifejti, hogy a siker alapfeltétele az új rendszer felső vezetőinek feltétel nélküli azonosulása a reformelképzelésekkel. Ők azok, akik példaként szolgálnak az egész szervezet számára, ezért kiemelt fontosságú, hogy a szervezetnek a reform szempontjából fontos értékeit feltétel nélkül elfogadják és terjesszék. Olyan erős vezetőkre van szükség, akik munkája hosszú távú stratégiai elgondolásokon alapul, és tekintélyük nem csupán a hierarchikus rendszerben elfoglalt pozícióikból fakad, hanem észszerű válaszaik vannak az újító munka során felmerülő kérdésekre. Mindemellett a rendszer adta lehetőségeken túl személyesen is biztosítaniuk kell a teljes körű belső és külső átláthatóságot és az elszámoltathatóságot. A belga reform a vezetők számára csökkenésével járt, ami azt eredményezte, hogy számos addigi vezető nem folytathatta munkáját az addigi beosztásában. A szervezeti átalakítás során ezt a helyzetet nagyrészt úgy kezelték, hogy lehetővé tették a beosztás nélkül maradt rendőrök pénzügyi helyzetének megőrzését. Ezt azonban gyakorta azzal érték el, hogy valódi funkció nélküli, „bújtatott” pozíciókat hoztak létre.

⁶⁰ Lásd Devroe–Ponsaers (2015b): i. m. és Devroe–Ponsaers (2021): i. m.

⁶¹ Lásd Devroe–Ponsaers (2015b): i. m. és Bruggeman–Devroe–Easton (2010): i. m.

⁶² Wesley G. Skogan: *Why Reforms Fail. Policing & Society*, 18. (2008), 1. 23–24.

Ennek nemkívánatos eredménye volt a reform hatékonysági céljainak károsodása és a reformmal azonosulni nem tudó vezetők rendszerben tartása is.⁶³

- Mind a reformok bevezetését követően többször alkalmazott költségvetési megszorítások, mind pedig a 21. század egymást érő válsághelyzetei – így a terrorcselekmények okozta biztonsági válság, a migráció felerősödése miatt eszkalálódó etnikai feszültségek vagy a Covid-19-járvány okozta rendkívüli helyzet – hátrányosan hatottak a közösségorientált rendészeti stratégiára. A költségvetési megszorítások reflexszerűen váltották ki a rendőrségből a nagyobb költséggel járó közösségorientált rendészet visszaszorítását, az egyéb válsághelyzetekben kapott szélesebb hatáskör és nagyobb felhatalmazás pedig serkentette a represszív eszközök alkalmazását és ezzel a közösség és a rendőrség eltávolodását. Ponsaers és Devroe ezt érintően fontosnak tartotta kiemelni: „Minél hosszabb egy válság, annál kivételesebb körülmények és ellenőrzési intézkedések normalizálódnak, amelyek felülírják az eredeti, konszenzuson alapuló rendőri tevékenységet, és végül új rendőri rendszerhez és modellhez vezetnek.”⁶⁴
- A rendőrség reformjával párhuzamosan a MAS-törvény lehetővé tette az önkormányzati rendészetek működtetését, és egyre nagyobb szerepet kapott a magánrendészet is a (főként) helyi közbiztonsági problémák kezelésében. Az állami rendészet mellett tehát kiépültek egy fejlett plurális rendészet törvényi és intézményi feltételei is, ezek eredményes működését azonban gátolta, hogy a rendőrség – még inkább a rendőrség rendfenntartásban betöltött monopolszerepéhez ragaszkodó kormányok – a komplementer rendészeti szereplőkkel szemben nem voltak nyitottak a partneri együttműködésre. Az önkormányzatok által foglalkoztatott közösségi őrök és a magánrendészeti biztonsági vállalkozások között szintén rivalizáló viszony alakult ki, az egyes önkormányzatok pedig eltérő gazdasági lehetőségeik miatt eltérő színvonalon tudták működtetni közösségi őrsegeiket. A fenti tényezők együttesen okozták azt, hogy a plurális rendészet lehetőségei a helyi biztonság védelmezésében kiaknázatlanok maradtak.⁶⁵

Mindezek a hatások együtt azt eredményezték, hogy a reform egyik legfontosabb alapértékeként és eredményeként számon tartott közösségorientált rendészeti stratégia napjainkra egyre inkább csupán retorikai szinten jelenik meg. A retorika és a valóság között azonban egyre nő a távolság. Amíg a politika továbbra is ragaszkodik ahhoz, hogy a rendőrség munkájában a közösségorientált megközelítés érvényesül, a gyakorlatban egy új kontrollmodell lopakodott be a mindennapokba,

⁶³ Bruggeman–Ponsaers (2011): i. m. 24–25.

⁶⁴ Devroe–Ponsaers (2021): i. m. 302.

⁶⁵ Devroe (2015b): i. m.

prioritásként kezelve a terrorizmus elleni küzdelmet, egyre nagyobb távolságot képezve rendőrség és társadalom között.⁶⁶

A belga rendészeti reform előzőkben leírt tapasztalataiból számos, a rendészeti reformokra vonatkozó, általános érvényű tanulságot szűrhetünk le.

- A rendészeti reformok hosszú távú sikerének alapja a társadalmi és politikai stabilitás. A rendészet nem tehető ki hatalmi csapongásoknak. Állandósult politikai erőtér vagy(!) a rendészet működésének alapértékeit érintően rendkívül erős és tartós politikai és társadalmi konszenzus szükséges ahhoz, hogy a rendészet és a közösség viszonya szilárd, bizalmi alapú, partneri és konstruktív maradjon;⁶⁷
- A fentiekben leírt stabilitás fontosságát csak növeli az a megállapítás, hogy a reform nem esemény, hanem folyamat. Ahogy arra az európai rendészeti reformok vizsgálata is rámutat: amíg a változás egyes aspektusai – ilyenek a szervezeti átalakítások vagy a személyi változások – gyorsan megvalósíthatók, addig a stratégiában és a szervezeti kultúrában szükséges változások megvalósulásához lényegesen több időre van szükség. Úgy tűnik, hogy a biztonsági kihívások jóval gyorsabban változnak, mint ahogy a reformok tartós sikerét megalapozó változások végbemennek;⁶⁸
- A rendészeti reformok strukturális és kulturális dimenziói egymással egyenrangú összetevőkként kezelendők;
- Az egységes nemzeti rendőrség nem feltétlenül centralizált. A rendőrség kettős irányítása, valamint a helyi és szövetségi szinten is alkalmazott számos konzultációs és döntési platform egyrészt a kollektív bölcsesség széles körű alkalmazását biztosította, másrészt pedig azt, hogy a rendőrség irányítását érintően senki ne lehessen monopolhelyzetben. Ez az állapot „békeidőben” serkentette, válsághelyzetekben azonban hátráltathatta a rendőrség eredményes és hatékony működését.

A globális és nemzeti biztonsági kihívásokra koncentráló rendőrségek mellett felértékelődik a plurális rendészet szerepe a lokális biztonságban. Mind az állami vagy önkormányzati irányítás alatt működő, mind pedig a magánrendészeti formációk az eddiginél hangsúlyosabb szereplőivé válhatnak a közbiztonság rendszerének. Ehhez azonban szükség van az állam bölcsességére, amellyel belátja elégtelenségét a rendészeti feladatok ellátásában, bizalmára és hozzáértésére, amellyel meg

⁶⁶ Devroe–Ponsaers (2021): i. m. 302.

⁶⁷ A nyugat-európai reformokat vizsgáló magyar rendészettudósok közül Finszter Géza is ezt állapítja meg, amikor így fogalmaz: „A rendőrségi reformok fő célja a törvényesség és az eredményesség egyidejű érvényesítése és a rendészeti hatékonyság fokozása. A modernizáció hosszú távú tervezést, törvénybe foglalt szabályozást, pótlólagos pénzügyi forrásokat követel. Mindezek csak politikai konszenzussal biztosíthatók.” Finszter Géza: *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.

⁶⁸ Nick R. Fyfe – Jan Terpstra (szerk.) – Pieter Tops (szerk.): *Centralizing Forces? Comparative Perspectives on Contemporary Police Reform in Northern and Western Europe*. 2013. és Nick R. Fyfe – Jan Terpstra: Special Issue on Police Reform: Introduction and Overview. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 15. (2021), 1. 234–236.

tudja határozni a delegálható feladatok körét, és felelősségére, amellyel felügyeli az alternatív rendészeti formációk működését. Szükség van egy problémaérzékeny és az együttműködésre nyitott rendőrségre, amely a partnerségben felvállalja az első szerepét az egyenlők között, és mindenkor kész arra, hogy a delegált feladatokat kontrollálja, és azokba szükség szerint beavatkozzon. És szükség van a partnerséget elfogadó, magas színvonalon teljesítő felelős és elszámoltatható rendészeti szereplőkre.⁶⁹ És bár e tanulmánynak nem hangsúlyos célja a magyar vonatkozások bemutatása, ide kívánczós fontoss megállapítás, hogy az önkormányzat szerepe hazánkban is hasonló utat jár be.⁷⁰ A téma legkiválóbb hazai kutatói közül Christián László ezt így fogalmazta meg:

„A rendőrség első számú kötelessége a bűnüldözés – számára a bűnmegelőzés érthetően nem a legfontosabb feladat – ezért is lenne jobb, ha az önkormányzat válna főszereplővé a prevenció koordinálásában. A prevenció megvalósításához a helyi önkormányzatok birtokában van nagy mennyiségű információ és adat az emberekről és közösségeik életkörülményeiről. A bűnmegelőzést azonban érdemben kell szervezni és koordinálni, jelenleg azonban nincsen megfelelő számban alkalmas szakember sem a rendőrségen, sem az önkormányzatoknál. A közbiztonság hiánya lényegében az együttműködés hiányát jelenti, emberek és emberek, emberek és intézmények között.”⁷¹

A belga rendőrség működését figyelve különösen érvényes Vári Vincének a különböző rendészeti modellek alkalmazásáról alkotott álláspontja:

„[A]z egyes rendőrségi irányítási sémák előnyeinek és a hátrányainak latolgatása helyett az egyes modellek önkéntelen hatalmi torzulásának veszélye jelenti a legnagyobb kihívást a társadalomba integrált rendőrség eléréséhez vezető úton.”⁷²

Illetve ezt hangsúlyozza Molnár Katalin, a rendőrség és a biztonság más szereplői közötti párbeszédet fejlesztő magyarországi Police Café módszertan kidolgozója is:

„A települések, közösségek problémái néha szó szerint az utcán hevernek. Ezek egy része hamar kriminalizálódik, de közel sem volna ez annyiszor szükségszerű, mint ahányszor megtörténik. A rendőrség egyedül nem bírhat a gondokkal, s a közösség sem háríthatja rá a felelősséget, nem várhatja egyedül tőle a problémák

⁶⁹ Christián László: Az önkormányzati rendőrség és a közösségi rendészet összefüggéseiről. In Kákai László (szerk.): *20 évesek az önkormányzatok*. Pécs, Publikon, 2010. 423–434.

⁷⁰ Bacsárdi József – Christián László: Hol tart jelenleg az önkormányzati rendészet? In Christián László (szerk.): *Rendészettudományi kutatások: Az NKE Rendészetelméleti Kutatóműhely tanulmánykötete*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 27–38.

⁷¹ Christián László: A helyi önkormányzatok felelőssége a települések közbiztonságának megteremtésében. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 3. 61.

⁷² Vári Vince: Rendőrségi szervezeti modellek: előnyök és hátrányok. *Hadtudományi Szemle*, 11. (2018), 2. 314.

megoldását. Ezek megalkotásához a rendőröknek segítségre van szükségük. A korábban említett társadalmi felelősségre visszautalva: minden érintett felelőssége egy közügy kezelése, a közszolgáltatások sikere, minősége.”⁷³

Érdekes lehet a módszer a magyarországi térhódítása annak fényében, hogy azt 2007-ben Krémer Ferenc éppen egy belga rendőrségi szakmai tanulmányútról „hozta haza” – bár a belgák csak alkalmilag használták. Igaz, hogy hét évet kellett várni, míg Magyarországon – először Pécsen – végre kipróbálták, de a képző és moderátor azóta kitartóan tanítja, terjeszti és kutatja a hatását.⁷⁴ Az első hét év tapasztalatai alapján készítette el és jelentette meg nemrég a *Police Café módszertani kézikönyvet* is. Ez a közösségi alkotótechnika szorgalmazza az állami rendőrségnek a közös biztonság menedzselésében elengedhetetlen kezdeményező-készségét, és támogatja a lokális problémákra orientált működését.⁷⁵

A tanulmány végső összegzéseként talán nem alaptalan kijelenteni, hogy az ezredforduló biztonsági problémáira adott válaszként született belga rendőrségi reform az elmúlt két évtized alatt számos torzuláson ment keresztül, és ma már nem tölti be eredeti rendeltetését. Az új évezred harmadik évtizedében a belga rendőrség képe már egyértelműen a Jan Terpstra és munkatársai által 2019-ben a holland és skót rendőrség példáján keresztül szemléltetett absztrakt rendőrség jegyeit tükrözi vissza, ami a globális biztonsági kockázatok kezelésére összpontosítva védeni kívánt közösségitől eltávolodik, problémái között tétován mozog.⁷⁶

A rendészeti reformokra vonatkozó egyik legfontosabb tanulság a Szövetségi Rendőrségi Tanácsnak a reform első tíz évéről szóló értékeléséből származik:

„Bármely rendőri struktúrában alapvető fontosságú a megfelelő egyensúlyi helyzet megtalálása a központ egységesítő törekvései, valamint a helyi autonómia, a sokszínűség és a kezdeményezési lehetőségek között. Szintén hasonló egyensúly megtalálása szükséges a megelőző és regresszív megközelítés, a funkcionális hatalom és a demokratikus irányítás és az elszámoltathatóság között, az általános megközelítés és a specializáció között. Az egyensúlyi helyzet sohasem lehet végleges. Az egyensúlyi pontok elhelyezkedésére hatással vannak a körülmények, a társadalomban és a szervezetben bekövetkezett változások egyaránt. Véleményes lehet az is, hogy van-e optimális egyensúly és az a felsorolt szélső értékek között hol helyezkedik el. Az alapvető kérdés azonban az, hogy a rendőrségi struktúra tartalmaz-e elegendő lehetőséget, kínál-e elegendő garanciát a megfelelő egyensúly eléréséhez.”⁷⁷

⁷³ Molnár Katalin: *Police Café módszertani kézikönyv*. Pécs, (k. n.), 2021.

⁷⁴ Molnár Katalin: A Police Café hatása a rendőrség és a közösségek kapcsolatára. 2. rész, Interjúelemzés. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 2–3. 163–205.

⁷⁵ Molnár (2021): i. m.

⁷⁶ Jan Terpstra – Nick R. Fyfe – Renze Salet: The Abstract Police: A Conceptual Exploration of Unintended Changes of Police Organisation. *The Police Journal*, 12. (2019), 4. 339–359.

⁷⁷ Bruggeman–Devroe–Easton (2010): i. m. 22.

IRODALOMJEGYZÉK

- Amnesty International: *Amnesty vraagt grondig onderzoek naar overlijden van Jozef Chovanec* (2020. augusztus 20.). Online: www.amnesty-international.be/nieuws/amnesty-vraagt-grondig-onderzoek-naar-overlijden-van-jozef-chovanec
- Bacsárdi József – Christián László: Hol tart jelenleg az önkormányzati rendészet? In Christián László (szerk.): *Rendészettudományi kutatások: Az NKE Rendészetelméleti Kutatóműhely tanulmánykötete*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 27–38.
- Belgian Police 'are Supposed to Protect Us'. *BBC News*, 2021. április 3. Online: www.bbc.com/news/av/world-europe-56606747
- Belgium Custody Death: 'Shocked' Police Chief Steps Aside. *BBC News*, 2020. augusztus 21. Online: www.bbc.com/news/world-europe-53864100
- Belgium on High Alert After Deadly Anti-terror Raid. *BBC News*, 2015. január 16. Online: www.bbc.com/news/world-europe-30843370
- Boels, Dominique – Paul Ponsaers – Antoinette Verhage: Capaciteit bij de Belgische politie: meer blauw op straat? *Handboek Politiediensten*, 99. (2011), 423. 1–40.
- Bruggeman, Willy – Elke Devroe – Marlen Easton: *Evaluatie van 10 jaar politiehervorming: Terugkijken in het verleden en vooruitkijken in de toekomst*. Maklu, Antwerpen–Apeldoorn, 2010.
- Bruggeman, Willy – Paul Ponsaers: Nederlandse politiehervorming, gezien vanuit een Belgisch perspectief. *Tijdschrift voor de Politie*, 73. (2011), 10. 23–26.
- Campion, Julie: La mort de Mawda, une Kurde de 2 ans tuée par un policier: on vous résume l'affaire qui bouleverse la Belgique. *Franceinfo*, 2020. május 24. Online: www.francetvinfo.fr/monde/europe/migrants/la-mort-de-mawda-une-kurde-de-2-ans-tuee-par-un-policier-on-vous-resume-l-affaire-qui-bouleverse-la-belgique_2765741.html
- Christián László: Az önkormányzati rendőrség és a közösségi rendészet összefüggéseiről. In Kákai László (szerk.): *20 évesek az önkormányzatok*. Pécs, Publikon, 2010. 423–434.
- Christián László: A helyi önkormányzatok felelőssége a települések közbiztonságának megteremtésében. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 3. 55–78. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.4>
- Christián László – Erdős Ákos: Egy tragikus kimenetelű rendőri intézkedéstől a rendészeg koncepcionális újragondolásáig. *Iustum Aequum Salutare*, 17. (2021), 2. 11–32.
- Dallison, Paul: Belgium Lowers Security Threat Level to 3. *Politico*, 2016. március 24. Online: www.politico.eu/article/belgium-lowers-security-threat-level-to-3-brussels-attacks-jan-jambon/
- Devroe, Elke: The Power of the Locality: Does Plural Policing Really Exist in Belgium? *Forensic Research & Criminology International Journal*, 1. (2015a), 4140–4149. Online: <https://doi.org/10.15406/frcij.2015.01.00024>
- Devroe, Elke: Purple Vests. The Origins of Plural Policing in Belgium. *European Journal of Policing Studies*, 2. (2015b), 3. 304–325.
- Devroe, Elke – Paul Ponsaers: Reforming the Belgian Police System between Central and Local. In N. R. Fyfe – J. Terpstra – P. Tops (szerk.): *Centralizing Forces? Comparative Perspectives on Contemporary Police Reform in Northern and Western Europe*. The Hague, Boom Legal Publishers – Eleven, 2013. 77–98. Online: <https://doi.org/10.13140/2.1.3519.4889>
- Devroe, Elke – Paul Ponsaers – Adam Edwards: *Policing European Metropolises*. London, Routledge, 2017. Online: <https://doi.org/10.4324/9781315668130>
- Devroe, Elke – Paul Ponsaers: The Power Context of Police Reform in Belgium – The Brussels Case: A Shift in the Style of Policing after the Terrorist Attacks. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 15. (2021), 1. 299–313. Online: <https://doi.org/10.1093/police/pay038>
- Devroe, Elke – Kees van der Vijver – Wim Hardyns – Auke van Dijk (szerk.): *De toekomst van de politie*. Maklu, Antwerpen–Apeldoorn, 2014.
- Finszter Géza: *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Fyfe, Nick R. – Jan Testra (szerk.) – Pieter Tops (szerk.): *Centralizing forces? Comparative Perspectives on Contemporary Police Reform in Northern and Western Europe*. The Hague, Eleven, 2013.

- Fyfe, Nick R. – Jan Testra: Special Issue on Police Reform: Introduction and Overview. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 15. (2021), 1. 234–236. Online: <https://doi.org/10.1093/policing/pay071>
- Galindo, Gabriela: Minor Killed by Brussels Police Car while Crossing Street. *The Brussels Times*, 2019. augusztus 21. Online: www.brusselstimes.com/brussels/64642/ravenstein-minor-killed-by-brussels-police-car-during-chase/
- Galindo, Gabriela: Coronavirus: Teen's Death in Police Check Investigated as Involuntary Manslaughter. *The Brussels Times*, 2020. április 14. Online: www.brusselstimes.com/brussels/106333/coronavirus-teens-death-in-police-check-investigated-as-involuntary-manslaughter/
- Gehrke, Laurenz: No Charges over Death of Brussels Teenager Killed by Police Car: Prosecutor. *Politico*, 2020. október 8. Online: www.politico.eu/article/mehdi-bouda-no-charges-over-death-brussels-teenager-killed-police-car-prosecutor/
- Goosens, Franky: Over dansende olifanten en elegante ballerina's. Beschouwingen bij de politie-hervorming. *Jura Falconis*, 37. (2001), 2. 139–173.
- Guilleux, Céline: Police, Vision 2025. (R)Evolution in the History of the Police in Belgium. *Calenda*, 2015. szeptember 25. Online: <https://calenda.org/339670?lang=en>
- King, Tim: Belgium is a Failed State. *Politico*, 2015. december 2. Online: www.politico.eu/article/belgium-failed-state-security-services-molenbeek-terrorism/
- Kobo, Youssef: Brussels' Police Violence Problem. *Politico*, 2021. január 18. Online: www.politico.eu/article/brussels-police-violence-problem-protest-ibrahima-barrie/amp/
- Krémer Ferenc: A belga rendőrség (reform). In Valcsicsák Imre (szerk.): *Az Európai Unió rendőrségei I. Nemzetközi tudományos konferencia tanulmánykötet*. Budapest, Rendőrtiszt Főiskola, 2008.
- L'affaire des policiers poursuivis pour le décès de "Lamine" traitée en février. *7sur7.be*, 2020. november 10. Online: www.7sur7.be/belgique/l-affaire-des-policiers-poursuivis-pour-le-deces-de-lamine-traitee-en-fevrier-a30e1770/
- Meerschaut, Karen – Paul De Hert: *Een integraal veiligheidsbeleid op gewestelijk niveau. Het Brusselse Gewest naderbij bekeken*. Vandenbroele, Rechtsleer & Doctrine, 2008.
- Michalle, Patrick – Mélanie Joris – Martin Caulier: Jugement Mawda: le conducteur fautif (4 ans) mais le policier aussi (1 an avec sursis), il ne devait pas sortir son arme estime le tribunal. *rtbf.be*, 2021. február 12. Online: www.rtbf.be/info/belgique/detail_affaire-mawda-le-conducteur-fautif-mais-le-policier-aussi-il-ne-devait-pas-sortir-son-arme-estime-le-tribunal?id=10696476
- Molnár Katalin: A Police Café hatása a rendőrség és a közösségek kapcsolatára. 2. rész, Interjúelemzés. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 2–3. 163–205. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.9>
- Molnár Katalin: A Police Café hatása a rendőrség és a közösségek kapcsolatára. 1. rész. In Hegedűs Judit (szerk.): *Magatartástudományi kutatások a rendészeti képzés megújítása érdekében*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2020. 89–104.
- Molnár Katalin: *Police Café módszertani kézikönyv*. Pécs, (k. n.), 2021.
- Papirblat, Shlomo: The Rear Base of Jihadi Terror: A Quiet Brussels Suburb. *Haaretz*, 2015. november 15. www.haaretz.com/world-news/premium-brussels-rear-base-of-jihadi-terror-1.5421958
- Ponsaers, Paul – Elke Devroe: De toekomst van Europese Nationale Politiebestellen? In Paul Ponsaers – Willy Bruggeman – Marleen Easton – André Lemaitre: *De toekomstpolitie – Triggers voor een voldragen debat*. Anwerpen, Maklu, 2015.
- Rekenhof: *Verslag van het Rekenhof en de Kamer van Volksvertegenwoordigers*. Brussel, (2004. június.). Online: www.rekenhof.be/Docs/2005_19_Jaarverslag_2004.pdf
- Seron, Vincent – Sophie André: 30 Measures against Terrorism: Paenal Populism between Expected Efficiency and Potential Collateral Damage. In Thomas Renard (szerk.): *Counterterrorism in Belgium: Key Challenges and Policy Options*. Egmont Institute, 2016. 10–22.
- Skogan, Wesley G.: Why Reforms Fail. *Policing & Society*, 18. (2008), 1. 23–34. Online: <https://doi.org/10.1080/10439460701718534>

- Terpstra, Jan – Nick R. Fyfe: Great Expectations? Assessing the Creation of National Police Organisations in Scotland and the Netherlands. In: *International Journal of Police Science & Management*, 21. (2019), 2. 101–107. Online: <https://doi.org/10.1177/1461355719842310>
- Terpstra, Jan – Nick R. Fyfe – Renze Salet: The Abstract Police: A Conceptual Exploration of Unintended Changes of Police Organisations. *Police Journal*, 12. (2019), 4. 339–359. Online: <https://doi.org/10.1177/0032258X18817999>
- Un témoin indique que la police serait à l'origine de la mort d'Adil à Anderlecht: un juge d'instruction a été saisi. *rtbf.be*, 2020. április 19. Online: www.rtbf.be/info/societe/detail_on-l-a-eu-on-l-a-percute-la-police-serait-peut-etre-a-l-origine-de-la-mort-d-adil-a-anderlecht?id=10485209
- Vári Vince: Rendőrségi szervezeti modellek: előnyök és hátrányok. In: *Hadtudományi Szemle*, 11. (2018), 2. 302–315.
- Zeker 150 arrestaties nadat 'Black Lives Matter'-protest uit de hand loopt in Brussel. *De Morgen*, 2020. június 7. Online: www.demorgen.be/nieuws/zeker-150-arrestaties-nadat-black-lives-matter-protest-uit-de-hand-loopt-in-brussel-bf29e986/?referrer=https%3A%2F%2Fen.wikipedia.org%2F

ABSTRACT

From Community Policing to Abstract Police: Twenty Years of the Belgian Policy Reform

Árpád BUDAVÁRI

Although the decision thereon was already made in 1998, the reform of law enforcement in Belgium began twenty years ago, on 1 January 2001. The Police, drifting into a legitimacy crisis over the failure to deal with serious crimes that shook society, have regained the trust of the community in a matter of years. Based on a community-oriented policing philosophy, the unified national police force has not only earned the general recognition of international and domestic law enforcement practitioners, but also served as a compass for several police transformations in Europe, including the Dutch, Scottish, Swedish and Northern Irish police reform. In the first part of my study, I analyse in detail the antecedents of the Belgian police reform, the structure and operation of the post-reform Belgian police and the system established for the control of its operation, by processing the Belgian law enforcement law, the evaluations on the subject, the scientific literature and, especially in the current situation, the newspaper articles. In the second part, I describe the implications of the changes for the pluralism of the police and the evaluation of the Belgian police and the Belgian police system after the first ten years of the reform and today. In my analysis, I focus on the reasons for policing reforms, the measures to ensure the democratic functioning of a unified national police force, the enforcement of local and national security interests, and the current state of law enforcement reforms carried out at the turn of the millennium. From all this, I try to draw conclusions about how the police reform of the turn of the millennium works in dealing with today's security problems.

Keywords: *police reform, plural policing, centralisation, Belgian police, community-oriented policing, abstract policing*

Lebilincselő helyzet: a pénzügyőri erőszak alkalmazásának szakmai és jogi dilemmái

ERDŐS Ákos¹

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) pénzügyőrei szolgálati feladatuk ellátása során rendészeti intézkedések foganatosítására, egyenruha viselésére és kényszerítőeszközök alkalmazására jogosultak. A rendészeti kényszer jogának gyakorlása során a jogalkalmazó - nagyon helyesen - kötve van a törvényalkotó akaratához.

A gyakorlati tapasztalatok ugyanakkor azt igazolják, hogy a pénzügyőrök intézkedési jogát helyenként a törvényalkotó túl szűkre szabta, s ezáltal egyes szolgálati feladatok - megfelelő eszközök hiányában - nem hajthatók végre eredményesen.

A pénzügyőrök hatékony szolgálatellátását segíteni igyekvő törvényalkotó számára mindenképp megfontolandó a NAV törvény előállításra vonatkozó rendelkezéseinek módosítása.

Kulcsszavak: rendészet, pénzügyőr, bilincs, kényszerítőeszköz, előállítás

1. Bevezetés

Az aggodalom, a félelem nélküli állapotra való törekvés egyaránt jellemző az egyénekre, az emberi közösségekre, az államokra és a nemzetközi rendszerekre,² amely törekvés korszakonként változó és szubjektív értékelésű eredménye maga a biztonság.³ Az állam működésének Alaptörvényben⁴ deklarált alappillére pedig a biztonsághoz való jog érvényesülése, intézményi garanciáinak megteremtése az államra vonatkozó objektív kötelezettség. Mindennek tehát alapvető funkciója az értékek és a jogos érdekek védelme, az érdekek érvényre juttatásának támogatása.⁵ Finszter

¹ Pénzügyőr őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék; PhD-hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola.

Főg. Major, Assistant Lecturer, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Customs and Finance Guards, PhD student, Doctoral School of Law Enforcement, e-mail: erdos.akos@uni-nke.hu

² Gazdag Ferenc: *A biztonság tanulmányok alapjai*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2013. 14. 1.7. pont Biztonság és védelem.

³ Lippai Zsolt – Fekete Tamás: 1995–2015 Egyiptom – Többszempontú Erők és Megfigyelők, Magyarország 20 éves szerepvállalása. *Szakmai Szemle*, 18. (2020), 4. 85.

⁴ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) IV. cikk (1) bekezdés.

⁵ Kovács István: Magyarország határain átnyúló szervezett bűnözés és prostitúciós bűncselekmények a schengeni térségben, különös tekintettel a SOCTA és EUROSTAT értékelésére. *Határrendészeti Tanulmányok*, 14. (2017), 4. 82–161.

szerint a modern államban a rendészet az a közigazgatási tevékenység, amelynek társadalmi rendeltetése a jogellenes emberi magatartásokból keletkező veszélyek elhárítása,⁶ a biztonság megteremtése.⁷ A biztonság megteremtését célzó hatósági jogalkalmazás egyik lényegi tulajdonsága pedig, hogy a jogalkalmazó szervek a jogszabály vagy a hatósági szerv által előírtakat a törvény eszközeivel kikényszerítik.⁸ Ezeket az aktusokat hatósági kényszernek nevezzük. A hatósági kényszernek létezik azonban egy különleges megnyilvánulása is, amelynek további jellemzője, hogy a jogellenes emberi magatartásból származó veszélyek elhárítása érdekében fizikai erőszak formájában jelenik meg.⁹ A rendészeti kényszer különlegessége továbbá, hogy annak gyakorlására kizárólag a rendészeti igazgatás szervei jogosultak. Miután ezek a szervek testesítik meg a közigazgatás azon részét, amelynek társadalmi rendeltetése a közrendet, közbiztonságot fenyegető veszélyek elhárítása, s amihez egyedülként rendelkeznek az állami impériumból származó legitim erőszak monopóliumával.¹⁰ A jogállamokban ugyanakkor a legitim erőszak alkalmazása csak rendkívül szigorú jogi szabályok mentén történhet.¹¹

A rendészeti kényszer jogának gyakorlása során tehát a jogalkalmazó – nagyon helyesen – kötve van a törvényalkotó akaratához. Ez a helyzet olykor azonban gyakorlati nehézségeket okoz. A rendészet egyes cselekvései ugyanis spontán, amorf és autonóm természetűek, s ekképp nehezen képesek idomulni a jog előírásaihoz. Másfelől pedig a jogalkotói absztrakció nem képes minden élethelyzetet szabályozni, és nem is várható el, hogy minden lehetséges körülményre előre jogi iránymutatást adjon.

Ezen a ponton jut kiemelt szerephez a rendészettudomány, amelynek feladata többek között, hogy a gyakorlati tapasztalatok és az empirikus adatok szintetizálásával gyakorlati ajánlásokat kínáljon a rendészeti jog megalkotásához.¹² Tanulmányunkban a rendészet tana által felszínre hívott gyakorlati problémát elemzünk, amelynek megoldására a jogtudomány változatos módszertani eszközeit (logika, összehasonlító módszertan)¹³ alkalmazva kívánunk javaslatot nyújtani.

⁶ Finszter Géza: *A rendészet elmélete és rendészeti eszközrendszer*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2013. 16.

⁷ Lippai Zsolt: Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*, 19. (2021), 1. 150.

⁸ Ivancsics Imre – Fábrián Adrián: *Hatósági jogalkalmazás a közigazgatásban*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 17.

⁹ Finszter Géza: Közbiztonság és rendvédelem. In Deák Péter (szerk.): *Biztonságpolitikai kézikönyv*. Budapest, Osiris, 2007. 278.

¹⁰ Balla Zoltán: Ockham borotvája és a rendészet. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 3. 15–26; László Christián: Law Enforcement. In Balázs Schanda – András Zs. Varga – Lóránt Csink (szerk.): *The Basic Law of Hungary: A First Commentary*. Dublin, Clarus Press, 2012. 335–336; Finszter Géza: *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 23.

¹¹ Finszter Géza: A rendészeti stratégia alkotmányos alapjai. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Quo vadis rendvédelem? Szabadságjogok, társadalmi kötelezettségek és a biztonság” című tudományos konferenciáról*. Pécs, Magyar Rendészettudományi Társaság Határőr Szakosztálya, 2010. 8; Hautzinger Zoltán: A rendészeti kényszerítő eszközök alkalmazásának alapelvei. In Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Határőrség és rendészet” című tudományos konferenciáról*. Pécs, Magyar Rendészettudományi Társaság Határőr Szakosztálya, 2002. 71.

¹² Finszter (2018): i. m. 17.

¹³ Varga Zs. András: A jogtudományi módszer. In Szuromi Szabolcs Anzelm (szerk.): *A tudományos módszer: A Pázmány Péter Katolikus Egyetem I. Dies Academics-ának tanulmányai*. Budapest, Szent István Társulat, 2013. 72.

2. Problémafelvetés

A pénzügyi rendészet a rendészeti igazgatásnak az a területe, amelynek társadalmi rendeltetése a közrendet és közbiztonságot elsősorban az államháztartáson keresztül, másodsorban azokat egyéb módon fenyegető veszélyek elhárítása, továbbá a pénzügyi bűncselekmények felderítése, nyomozása. S amely társadalmi rendeltetésének, a pénzügyi igazgatás feladatainak sajátosságaihoz igazodó intézkedési jog és legitim fizikaierőszak-monopóliumának birtokában tesz eleget, kizárólagos szerve pedig az állami adó- és vámhatóság. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) – mint állami adó- és vámhatóság – sajátos jogállási helyzetben van, hiszen központi hivatalként működő központi költségvetési szerv, mindazonáltal rendvédelmi feladatokat is ellát, és bizonyos körben nem nélkülözheti a rendészeti jog felhatalmazását.¹⁴ A NAV pénzügyőri szolgálati feladatuk ellátása során rendészeti intézkedések foganatosítására, egyenruha viselésére és kényszerítőeszközök alkalmazására jogosultak,¹⁵ s ekképpen a magyar rendészeti szervezetrendszer – azon belül is a rendvédelmi feladatokat ellátó intézmények rendszerének – fontos részét képezik.

A pénzügyőrök mint a pénzügyi igazgatás területén a legitim fizikai erőszak alkalmazásának kizárólagos letéteményesei¹⁶ – a 19. században bevett gyakorlathoz hasonlóan¹⁷ – ma is kiemelt szerepet játszanak az adóhatósági eljárások lebonyolításának támogatásában. Különösen igaz ez az olyan hatósági eljárásokban, mint a végrehajtás, amelynek lényegét világos és markáns érdekkonfliktus határozza meg a hatóság és az eljárással érintett személy között. A társadalmi életszerűségeket figyelembe véve nyilvánvaló, hogy egy ilyen és ehhez hasonló hatósági eljárásban könnyen elvész az együttműködési hajlandóság, és az ellenállás megtörésének, a törvényi akarat kikényszerítésének egyetlen eszköze a fizikai erőszak marad.

Az adóhatóság által foganatosítandó végrehajtási eljárásokról szóló 2017. évi CLIII. törvény (végrehajtási törvény) megalkotásakor a jogalkotó is figyelemmel volt erre. A törvényhez fűzött miniszteri indokolás szerint a végrehajtási eljárásokban az állami kényszer fő szabály szerint az adós vagyoni jogainak korlátozására terjed ki, de kivételes esetekben a személyiségi jogait is érintheti. Utóbbi körbe tartozik, hogy ha az adós a végrehajtás eredményességét a végrehajtó veszélyeztetésével vagy fenyegetésével akadályozza, illetve az eljárás lefolytatásának megghiúsítását megkísérli.

¹⁴ Szabó Andrea: Egy új „státusú” központi hivatal rendvédelmi feladatai. In Deák József – Gaál Gyula – Sallai János (szerk.): *A toll sokszor erősebb, mint a kard. Rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Fórizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, 2016. 202; Magasvári Adrienn: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerepe, szervezete, feladatai, személyi állománya. In Erdős Ákos (szerk.): *Integrált pénzügyőri ismeretek 1.* Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2021. 43; Magasvári Adrienn: Egy új jogviszony „születése” – az adó- és vámhatósági szolgálati jogviszony vizsgálata. In Csaba Zágon – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *„Tehetség, szorgalom, hivatás”. Tanulmánykötet*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2021. 75.

¹⁵ 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról (NAV törvény) 35. §.

¹⁶ Vö. Szabó Andrea: Rendészeti kontroll a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál. *Magyar Rendészet*, 13. (2013), 2. 95–102.

¹⁷ Szabó Andrea: A Magyar Királyi Pénzügyőrség rangrendszere 1867–1947. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 27. (2017), 54. 107.

Ilyen esetekben az adóhatóság rendőri intézkedést kérhet, illetve az állami adó- és vámhatóság a pénzügyőri munkakört betöltő pénzügyőrök útján is biztosíthatja az eljárás zavartalan lefolytatását.¹⁸ A rendészeti intézkedések és a legitim fizikai kényszer alkalmazásakor a rendőrt és a pénzügyőrt egyaránt a saját ágazati jogszabálya köti. A NAV törvényt 2015-ben jelentősen módosító jogszabályhoz fűzött általános indokolás szerint a pénzügyőri intézkedések szabályai igazodnak a rendőri gyakorlathoz, de figyelembe veszik a pénzügyőri tevékenység sajátosságait, és a cselekvési lehetőségeket tekintve szűkebb tartalmuk van.¹⁹

A gyakorlati tapasztalatok ugyanakkor azt igazolják, hogy a pénzügyőrök intézkedési jogát helyenként a törvényalkotó túl szűkre szabta, s ezáltal egyes szolgálati feladatok – megfelelő eszközök hiányában – nem hajthatók végre eredményesen.

3. A gyakorlati problémát okozó joghézag

A hivatalos adatok szerint a NAV éves szinten százezres nagyságrendű végrehajtási eljárást foganatosít országshatáron. A végrehajtási eljárások egy részében nincs fizikai kapcsolat az ügyfél és az adóhatóság tagja között (például inkasszók, adminisztratív végrehajtások, jövedelemletiltások). Az eljárások egy másik jelentős része viszont a hatóság és a végrehajtással érintett fél személyes interakciójában zajlik. 2020-ban például a 18 735 ingóvégrehajtásból 3662 zajlott helyszíni végrehajtás formájában, amelyek során ingó vagyontárgyak, gépkocsik és készpénz került a hatóság birtokába. Ugyanebben az évben az ingatlan-végrehajtások száma 7943 volt.²⁰ Számos gyakorlati esetpélda igazolja, hogy a helyszíni végrehajtási eljárásokat az adós vagy rá tekintettel harmadik személy sokszor fizikai ellenállással is megpróbálja ellehetetleníteni, ezért az adóhatósági végrehajtók pénzügyőri támogatást kérnek.

A NAV törvény felhatalmazza a pénzügyőrt arra, hogy ingófogalás céljából, továbbá – ha azt jogszabály lehetővé teszi – a végrehajtásban való pénzügyőri közreműködés céljából akár magánlakásba, és magánlakásnak nem minősülő egyéb helyre is, belépjen,²¹ s ehelyütt az eljárás zavartalan lebonyolításának biztosítása érdekében további intézkedéseket tehet. A NAV törvényhez fűzött miniszteri indokolás tényszerűen fogalmazza meg, miszerint „a pénzügyőri intézkedés eredményessége nem függhet az érintett belátásától, ezért szükség esetén az kikényszeríthető”.²² A pénzügyőr tehát a végrehajtással érintett ellenállását végső esetben fizikai kényszerrel, jogi

¹⁸ 2017. évi CLIII. törvény az adóhatóság által foganatosítandó végrehajtási eljárásokról (végrehajtási törvény) 35. §-ához fűzött részletes miniszteri indokolás [T/17782. számú törvényjavaslat].

¹⁹ A 2014. évi LXXIV. törvény az egyes adótörvények és azokkal összefüggő más törvények, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény módosításáról szóló törvényhez fűzött általános miniszteri indokolás [T/1705. számú törvényjavaslat].

²⁰ Nemzeti Adó- és Vámhivatal: NAV évkönyv 2020. Tények, információk a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és annak 2020-as tevékenységéről. Budapest, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, 2021. 153.

²¹ NAV törvény 36/M. § (3) bekezdés.

²² NAV törvény 38–39. §-ához fűzött részletes miniszteri indokolás [T/1377. számú törvényjavaslat].

értelemben kényszerítőeszközök alkalmazásával törheti meg. A testi kényszer szabályai szerint a pénzügyőr – intézkedése során – az ellenszegülés megtörésére testi erővel cselekvésre vagy a cselekvés abbahagyására kényszerítést alkalmazhat.²³ Az ellenszegülés lehet aktív, az intézkedés céljának ellenszegülő – de az intézkedő személyét fizikailag nem támadó – magatartás, vagy lehet az intézkedés végrehajtását gátló passzív magatartás, szándékos nem cselekvés.²⁴ A testi kényszer a legenyhébb korlátozással járó kényszerítőeszköz, s így az ellenállást áttörő képessége limitált. A testi kényszer, miként arra a jogalkotó is helyesen utal, a fizikai erőfölkényre alapoz.²⁵ Következésképp e fölkény hiányában a testi kényszer nem alkalmas a jogszerű intézkedés biztosítására, amely a kényszerítőeszközök alapvető rendeltetése.²⁶

A pénzügyőri intézkedések és a kényszerítőeszközök alkalmazásáról, valamint az elfogott, előállított, őrizetbe vett és fogva tartott személyek őrzésének és kísérésének eljárási szabályairól szóló 20/2018. (XII. 21.) PM rendeletben a jogalkotó éppen ezért felhívja a figyelmet arra, hogy ha a törvényi feltételek fennállnak és a jogszerű intézkedéssel szembeni ellenszegülés testi kényszerrel nem törhető meg, akkor fennáll a bilincs alkalmazásának lehetősége.²⁷ A gyakorlati problémát azonban épp a bilincs alkalmazásának, illetve az előállítás intézkedés törvényi szabályozása idézi elő. A bilincs alkalmazásának és az előállítás intézkedésnek a hatályos törvényi rendelkezései ugyanis végrehajtási eljárás és más közigazgatási hatósági eljárásokkal összefüggésben legtöbbször kizárják a kényszerítőeszköz pénzügyőr által történő alkalmazását. A rendőrök és pénzügyőrök intézkedési és kényszerítő jogának korábban említett eltérő szabályozása miatt a végrehajtási eljárásokban ellenálló személyekkel szemben – az esetek egy részét leszámítva – kizárólag ez előbbiek jogosultak bilincs alkalmazására.

A NAV törvény hatályos szabályai szerint ugyanis a pénzügyőr bilincset a személyi szabadságában korlátozni kívánt vagy korlátozott személlyel szemben alkalmazhat, a támadásának megakadályozására, ellenszegülésének megtörésére, szökésének megakadályozására, vagy önkárosításának megakadályozására.²⁸ Ezzel tökéletesen megegyezik a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény szabályozása.²⁹ Kérdésként merülhet fel, hogy a „személyi szabadságában korlátozni kívánt” mondatszerkezettel mire kíván utalni a jogalkotó. A bilincs ugyanis kétségkívül a személyi szabadság korlátozását eredményezi, így technikailag a bilincs felhelyezését megelőzően az intézkedőnek a személyi szabadság korlátozását – mint eredményt – kívánnia kell. Másfelől viszont elképzelhető, hogy e megfogalmazással a bilincs alkalmazását a jogalkotó

²³ NAV törvény 40. § (1) bekezdés.

²⁴ Független Rendészeti Panasztestület 189/2014. (IX. 18.) sz. állásfoglalása.

²⁵ NAV törvény 40–50. §-ához fűzött részletes miniszteri indokolás [T/1377. számú törvényjavaslat].

²⁶ NAV törvény 35. § (2) bekezdés.

²⁷ 20/2018. (XII. 21.) PM rendelet a pénzügyőri intézkedések és a kényszerítő eszközök alkalmazásáról, valamint az elfogott, előállított, őrizetbe vett és fogva tartott személyek őrzésének és kísérésének eljárási szabályairól 37. § (1) bekezdés d) pont.

²⁸ NAV törvény 41. § (1) bekezdés.

²⁹ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről szóló (Rtv.) 48. §.

nem önmagában az intézkedő szándékához, hanem egy olyan intézkedési formához kívánja kötni, amely rendeltetésének a személyi szabadság átmeneti korlátozásán keresztül tesz eleget.

A Rtv.-hez fűzött miniszteri indokolás szerint

„a bilincs a további ellenszegülés, a szökés, a támadás megakadályozására szolgáló megelőző, védelmi jellegű kényszerítő eszköz. Ennélfogva alkalmazása előzetes ellenállás tanúsítása nélkül vagy fizikai kényszer folyamánként is szóba jöhet. Az alkalmazás törvényi feltétele azonban, hogy kizárólag személyi szabadság korlátozásával járó rendőri intézkedés keretében (elfogás, előállítás, elővezetés, őrizetbe vétel) alkalmazható”.³⁰

Ezzel szinte teljesen egybevégoan fogalmaz a NAV törvény e szakaszának részletes indokolása is, amikor megjegyzi:

„a bilincs a további ellenszegülés megtörésére, a szökés, a támadás és az önkárosítás megakadályozására szolgáló, védelmi jellegű kényszerítő eszköz, mely kizárólag személyi szabadság korlátozásával járó intézkedés (pl. előállítás, őrizetbe vétel, elfogás) keretében alkalmazható”.³¹

1. táblázat: A pénzügyőrök által alkalmazható előállítás esetei

A pénzügyőr által alkalmazható előállítás jogi esetei	
Kötelező esetek (elfogás)	<ul style="list-style-type: none"> • akit szándékos bűncselekmény elkövetésén tetten értek; • aki ellen elfogatóparancsot, nemzetközi elfogatóparancsot, illetve európai elfogatóparancsot adtak ki; • akinek őrizetét rendelték el; • aki az őrizet végrehajtása során megszökött.
Mérlegelési esetek	<ul style="list-style-type: none"> • aki a pénzügyőri felszólításra nem tudja a személyazonosságát hitelt érdemlően igazolni, vagy annak igazolását megtagadja; • aki a NAV nyomozó hatósága hatáskörébe tartozó bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható; • aki a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról szóló törvény szerinti körözött személyek nyilvántartásában szerepel, és a körözés alapján előállítandó.

Forrás: a szerző saját szerkesztése a NAV törvény 36/D. § alapján

Az ágazati törvényekhez fűzött indokolások tehát nem hagynak kétséget afelől, hogy a bilincs alkalmazásának jogszerűsége nem az intézkedő jogkorlátozó (törvényes) szándékán, hanem a személyi szabadságot eredményező intézkedésen alapul, amely a pénzügyőrök esetében jelenleg az elfogás és előállítás. A bilincs alkalmazása

³⁰ 1994. évi XXXIV. törvény 48. §-ához fűzött részletes miniszteri indokolás.

³¹ NAV törvény 40–50. §-ához fűzött részletes miniszteri indokolás [T/1377. számú törvényjavaslat].

és az előállítás között tehát kauzális természetű kapcsolat van; vagyis a bilincs jogszerű alkalmazása okozatszerűen kizárólag az előállításból (vagy más személyi szabadságot korlátozó intézkedésből) fakadhat.

A rendészeti intézkedések körébe tartozó előállításnak léteznek kögens és diszpozitív esetei egyaránt.³² A pénzügyőr – a rendőri gyakorlathoz hasonlóan – bizonyos esetekben mérlegelhet az előállítás alkalmazását illetően, máskor viszont kötelezően alkalmaznia kell azt. Tulajdonképp ez utóbbi körbe tartoznak az elfogás esetei, tehát akit a pénzügyőr elfog – köteles elfogni –, azt mindenképp a hatóság elé kell hogy állítsa.

A korábban jelzett gyakorlati problémát azonban a végrehajtási eljárással érintett, illetve a rá tekintettel cselekvő más személy sajátos jogi helyzete adja. A végrehajtási vagy egyéb közigazgatási eljárás során a pénzügyőri intézkedésnek ellenszegülő személy magatartása ugyanis mindenképp közjogba ütköző, de nem szükségszerűen esik büntetőjogi kategóriába.

Ez utóbbi esetkör nem jelent túl sok gyakorlati problémát. Amennyiben az eljárás alá vont esetleg más személy erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályozza az intézkedő pénzügyőrt, úgy fennáll a lehetősége a hivatalos személy elleni erőszak büntett elkövetésének.³³ A bűncselekmény megállapításához szükség van egy olyan aktív erő kifejtésre, vagyis az intézkedő testére irányuló közvetlen vagy közvetett ráhatásra, amely ellentétesen hat a hivatalos személy eljárásával (erőszak), vagy egy olyan súlyos hátrány kilátásba helyezésére, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen (fenyegetés). A bírói gyakorlat szerint az erőszaknak vagy a fenyegetésnek mindenképp személy ellen kell irányulnia, de elegendő, ha ez csak közvetetten történik. Tényállászerű tehát az a magatartás, amikor egy közvetlenül dologra irányuló erőszakos tevékenység közvetett módon áttevődik a hivatalos személyre (például az ajtó nyomásával a hivatalos személy bejutásának megakadályozása; torlasz létrehozása stb.).³⁴ A tényállás megállapításának más fontos eleme az akadályozás, amely magában foglal minden olyan aktív magatartást, amely az eljárás lefolytatását gátolja, nehezíti, akár annak megvalósítását lehetetlenné teszi, továbbá korlátozza a hivatalos személyt mozgásában, cselekvésében. Ebből logikusan következik, hogy az akadályozás nem jelent megakadályozást. Ez utóbbi ugyanis eredményt jelent, ebben az esetben a hivatalos személy a jogszerű eljárását nem tudná lefolytatni. Az akadályozás viszont csak az eljárás megnehezítését jelenti, ettől az eljárás lefolytatható, befejezhető.³⁵ Kiegészítésként megjegyzendő, hogy a bírói gyakorlat szerint a hivatalos személy feladatellátását követő személy elleni erőszakos bűncselekménnyel való fenyegetés esetén a zaklatás vétsége megállapításának lehet csak helye.³⁶ Büntetőjogi kategóriát képvisel továbbá a verbális erőszak azon formája is, amikor az ellenszegülő az intézkedőt nem fenyegeti, hanem munkakörének ellátásával, közmegegyezésének teljesítésével vagy

³² Balla Zoltán: *A rendészet alapjai és egyes ágazatai*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 56.

³³ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.) 310. §.

³⁴ BH2011. 4.

³⁵ Hegedűs István: A hivatalos személy elleni bűncselekmények. In Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 701–702.

³⁶ BH2014. 40.

közérdekű tevékenységével összefüggésben a becsület csorbítására alkalmas kifejezést használ.³⁷ A közhatalmat gyakorlók sérelmére elkövetett – a bíralat, kritika szintjét meghaladó – gyalázkodás tehát szándékos bűncselekményt, becsületsértést valósít meg.³⁸ A rendvédelmi szervek tagjának sérelmére – annak hivatalos eljárása alatt vagy emiatt – elkövetett becsületsértés az általános szabályokkal ellentétben a Btk., illetve az eljárási törvény erejénél fogva közzvadra üldözendő.³⁹ Habár ez utóbbi anyagi és eljárási rendelkezés a pénzügyőrökre nem alkalmazható, lévén, jogi értelemben a NAV nem rendvédelmi szerv,⁴⁰ a bűncselekmény megvalósítása szempontjából viszont ez lényegtelen, az ugyanis a sértő kijelentés elhangzásával befejezetté válik.

Tulajdonképp ez utóbbi kiegészítéseknek a bilincs alkalmazása kapcsán sincs érdemi jelentősége, hiszen a felsorolt magatartások bármelyikének tanúsítója szándékos bűncselekmények elkövetőjének minősül, vele szemben – szándékos bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyként – az előállítás egyik kógens esete forog fenn, ezért szükség esetén az ellenállása bilinccsel is megtörhető.

A gyakorlati problémát azok az élethelyzetek jelentik, amikor az aktív vagy passzív ellenállással nem valósul meg bűncselekmény. A passzív magatartás, engedetlenség például büntetőjogilag nem értékelhető akadályozásnak, de még az intézkedő fogásból a kezek, kar erőszakkal való kirántása sem minősíthető bűncselekménynek.⁴¹ Felmerülhet ugyanakkor a helyszín biztosításával kapcsolatos szabálysértés megállapításának lehetősége. A szabálysértési törvény vonatkozó rendelkezése szerint ugyanis

„aki közveszély, baleset, bűncselekmény, szabálysértés, vagy közigazgatási hatósági eljárás hatálya alá tartozó szabályszegés helyszínén a rendőr vagy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal pénzügyőri munkakört betöltő foglalkoztatottjának helyszín biztosítására vonatkozó jogszerű intézkedésének, illetve a helyszín elhagyására vagy az ott tartózkodásra vonatkozó jogszerű utasításának nem tesz eleget, szabálysértést követ el”.⁴²

A tényállásban három szándékos engedetlenségi magatartást nevesít a jogalkotó, amelyek passzív engedetlenség vagy aktív ellenzegülés tanúsításával egyaránt megvalósulhatnak. Az előbbi az intézkedés, utasítás figyelmen kívül hagyásából, valaminek

³⁷ Btk. 227. §.

³⁸ Szomora Zsolt: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 524.

³⁹ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be.) 53. § (3) bekezdés; Btk. 231. § (2) bekezdés.

Mellékesen kívánom megjegyezni, hogy a jogalkotó a rendvédelmi szervek Ksztv.-ben (2010. évi XLIII. törvény) rögzített definíciójával a pénzügyőrök – méltánytalanul – a többi fegyveres rendvédelmi feladatokat ellátó szerv tagjaihoz képest alacsonyabb fokú büntetőjogi védelemben részesülnek.

⁴⁰ Szomora (2019): i. m. 526.

⁴¹ BH1992. 625.

⁴² 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló (szabálysértési törvény) 216. §.

az elmulasztásából áll. Míg az utóbbi esetben az érintett nem csupán negligálja az intézkedést, hanem tevőleges magatartást fejt ki.⁴³

Kétség nélkül állíthatjuk, hogy a végrehajtási eljárás során a pénzügyőri felszólításokkal szembeni engedetlenség, a pénzügyőr intézkedésével szemben tanúsított jogtalan ellenállás szabálysértést valósít meg, a végrehajtási eljárás akadályozása ugyanis a közigazgatási hatósági eljárás hatálya alá tartozó szabályszegésnek minősül. A végrehajtási törvény erre még külön eljárási szankciót is meghatároz, amely szerint a természetes személy 200 ezer forintig terjedő eljárási bírsággal sújtható, ha az eljárást az együttműködési kötelezettség megsértésével vagy más módon akadályozza.⁴⁴

Rendőri közreműködés esetén az ellenállás bilincs alkalmazásával is megtörhető, miután az Rtv. az előállítás mérlegelési esetei körében lehetőséget biztosít arra, hogy a rendőr előállítsa azt, „aki a szabálysértést az abbahagyásra irányuló felszólítás után is folytatja, illetőleg akivel szemben az eljárás azonnal lefolytatható, továbbá akitől tárgyi bizonyítási eszközt kell megszerezni, vagy elkobzás alá eső dolgot kell visszatartani”.⁴⁵ A pénzügyőröket azonban ilyen esetekben nem hatalmazza fel a jogalkotó a személyi szabadságot korlátozó intézkedés foganatosítására, következésképp bilincs kényszerítőeszköz alkalmazására sem kerülhet sor. Ennek eredményeként az az abszurd helyzet áll elő, hogy a helyszíni eljárást biztosító pénzügyőr maga is rendőri támogatásra kényszerül, ha az ellenállás megtöréséhez bilincs alkalmazása válik szükségessé.

4. Konklúzió

Olybá tűnik, hogy a jogalkotó NAV törvényt érintő alulszabályozása végső soron a szakmai tevékenység és a jogszerűség olyan kollíziójához vezetett, amelynek első sorban a hatékony jogalkalmazás látja kárát.

A jogalkotó korábban a bűncselekmények elkövetésén tetten ért személyek elfogásának lehetőségét annak társadalmi hasznosságán túl – miszerint az egyenruhás pénzügyőrök ne menjenek el a bűncselekmények elkövetői mellett – azzal indokolta, hogy e jogosultság egyúttal a rendőrség humán erőforrás-kapacitása leterheltségének enyhítését is segíti.⁴⁶ Álláspontom szerint a hatósági eljárások – így a végrehajtási eljárások – zavartalan lebonyolításához épp ugyanilyen jogos társadalmi elvárás kötődik.

⁴³ Cserép Attila – Fábán Adrián – Rózsás Eszter: *Nagykommentár a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, 2018. 541.

⁴⁴ 2017. évi CLIII. törvény 22. § (1) bekezdés.

⁴⁵ Rtv. 33. § (2) bekezdés f) pont.

⁴⁶ 2014. évi LXXIV. törvény 339. §-ához fűzött részletes miniszteri indokolás [T/1705. számú törvényjavaslat].

A rendészeti szervek humán kapacitásának jelenlegi helyzete⁴⁷ mellett pedig aligha engedhető meg az a luxus, hogy ugyanazon személy jogsértő ellenállásával szemben két olyan szerv lépjen fel, amelyek tárgyi lehetőségeiket tekintve külön-külön is alkalmasak volnának a jogellenes állapot felszámolására.

S habár tanulmányunkban az előállítás szabályaiból származó gyakorlati problémát csak a végrehajtási eljárás szempontjából vizsgáltuk, ugyanezen érvek okán a pénzügyőr éppúgy nem jogosult bilincs alkalmazására a szabálysértések, bűncselekmények vagy balesetek helyszínén jogellenesen ellenszegülő, továbbá a gépjárművel menekülő, de közlekedési bűncselekményt el nem követő személyek magatartásának megtörésére sem.

A pénzügyőrök hatékony szolgálatellátását segíteni akaró törvényalkotó számára mindenképp megfontolandó a NAV törvény előállításra vonatkozó rendelkezéseinek módosítása. Véleményem szerint az előállítás diszkrecionális törvényi eseteinek bővítésével a pénzügyőrök számára lehetőséget kellene biztosítani arra, hogy a pénzügyőr a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság elé állíthassa azt a személyt, aki a szabálysértést az abbahagyásra irányuló felszólítás után is folytatja (illetőleg akivel szemben az eljárás azonnal lefolytatható, továbbá akitől tárgyi bizonyítási eszközt kell megszerezni, vagy elkobzás alá eső dolgot kell visszatartani). Ennek eredményeképp pedig a bűncselekmények, szabálysértések, balesetek és közigazgatási hatósági szabályszegések helyszínén a jogtalanul ellenszegülő vagy a közlekedési szabálysértést elkövető és gépjárművel menekülő személy magatartását a pénzügyőr szükség esetén akár bilincs kényszerítőeszköz alkalmazásával is megtörheti, biztosítva ezzel az eljáró hatóságok jogszerű tevékenységét, mentesítve a rendőrhatalóságot a többletfeladatoktól és elkerülve a súlyosabb eredménnyel fenyegető kényszerítőeszköz (például vegyi eszköz) alkalmazását.

IRODALOMJEGYZÉK

- Balla Zoltán: *A rendészet alapjai és egyes ágazatai*. Budapest, Dialóg Campus, 2017.
- Balla Zoltán: Ockham borotvája és a rendészet. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 3. 15–26. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.1>
- Christián, László: Law Enforcement. In Balázs Schanda – András Zs. Varga – Lóránt Csink (szerk.): *The Basic Law of Hungary: A First Commentary*. Dublin, Clarus Press, 2012. 235–242.
- Christián László: A helyi rendészeti együttműködés rendszere. *Iustum Aequum Salutare*, 14. (2018), 1. 33–61. Online: https://epa.oszk.hu/02400/02445/00047/pdf/EPA02445_ias_2018_01_033-061.pdf

⁴⁷ Vö. Christián László: A helyi rendészeti együttműködés rendszere. *Iustum Aequum Salutare*, 14. (2018) 1. 33–61; Christián László – Erdős Ákos: Vészharang és jubileum? A rendészeti felsőoktatás kilátásai, a tisztjelöltek toborzásának és életpályára állításának nehézségei. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 12. 11–42; Vári Vince: Hatékony-ság a rendészeti tiszthelyettesképzés és a karrierrendszer fejlesztésének ütközőzónájában. *Magyar Rendészet*, 16. (2016), 6. 109–132; Erdős Ákos et al.: NAV Café – A Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományának utánpótlása, felkészítésük gyakorlati kérdései. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 1. 149–177.

- Christián László – Erdős Ákos: Vészharang és jubileum? A rendészeti felsőoktatás kilátásai, a tisztjelöltek toborzásának és életpályára állításának nehézségei. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 12. 11–42. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.12.1>
- Cserép Attila – Fábíán Adrián – Rózsás Eszter: *Nagykommentár a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2018.
- Erdős Ákos – Magasvári Adrienn – Molnár Katalin – Pócsi Anikó – Szabó Andrea – Vas Adrienn: NAV Café – A Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományának utánpótlása, felkészítésük gyakorlati kérdései. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 1. 149–177. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.1.10>
- Finszter Géza: Közbiztonság és rendvédelem. In Deák Péter (szerk.): *Biztonságpolitikai kézikönyv*. Budapest, Osiris, 2007. 261–314.
- Finszter Géza: A rendészeti stratégia alkotmányos alapjai. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Quo vadis rendvédelem? Szabadságjogok, társadalmi kötelezettségek és a biztonság” című tudományos konferenciáról*. Pécs, Magyar Rendészettudományi Társaság Határőr Szakosztálya, 2010. 5–24.
- Finszter Géza: *A rendészet elmélete és rendészeti eszközrendszer*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2013.
- Finszter Géza: *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Gazdag Ferenc: *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2013.
- Hautzinger Zoltán: A rendészeti kényszerítő eszközök alkalmazásának alapelvei. In Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Határőrség és rendészet” című tudományos konferenciáról*. Pécs, Magyar Rendészettudományi Társaság Határőr Szakosztálya, 2002. 69–75.
- Hegedűs István: A hivatalos személy elleni bűncselekmények. In Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 701–707.
- Ivancsics Imre – Fábíán Adrián: *Hatósági jogalkalmazás a közigazgatásban*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Kovács István: Magyarország határain átnyúló szervezett bűnözés és prostitúciós bűncselekmények a schengeni térségben, különös tekintettel a SOCTA és EUROSTAT értékelésére. *Határrendészeti Tanulmányok*, 14. (2017), 4. 82–161.
- Lippai Zsolt: Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*, 19. (2021), 1. 150–165.
- Lippai Zsolt – Fekete Tamás: 1995–2015 Egyiptom – Többnemzeti Erők és Megfigyelők, Magyarország 20 éves szerepvállalása. *Szakmai Szemle*, 18. (2020), 4. 85–105.
- Magasvári Adrienn: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerepe, szervezete, feladatai, személyi állománya. In Erdős Ákos (szerk.): *Integrált pénzügyőri ismeretek 1*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2021.
- Magasvári Adrienn: Egy új jogviszony „születése” – az adó- és vámhatósági szolgálati jogviszony vizsgálata. In Csaba Zágón – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *„Tehetség, szorgalom, hivatás”*. *Tanulmánykötet*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2021. 69–86. Online: <https://doi.org/10.37372/mrtvtpt.2021.1.5>
- Nemzeti Adó- és Vámhivatal: *NAV évkönyv 2020. Tények, információk a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és annak 2020-as tevékenységéről*. Budapest, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, 2021.
- Szabó Andrea: Rendészeti kontroll a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál. *Magyar Rendészet*, 13. (2013), 2. 95–102.
- Szabó Andrea: Egy új „státusú” központi hivatal rendvédelmi feladatai. In Deák József – Gaál Gyula – Sallai János (szerk.): *A toll sokszor erősebb, mint a kard. Rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Főríz Sándor 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, 2016. 200–210.
- Szabó Andrea: A Magyar Királyi Pénzügyőrség rangrendszere 1867–1947. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 27. (2017), 54. 107–126. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXVII.2017.54N.107-126P>
- Szomora Zsolt: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 524–526.

- Varga Zs. András: A jogtudományi módszer. In: Szuromi Szabolcs Anzelm (szerk.): *A tudományos módszer: A Pázmány Péter Katolikus Egyetem I. Dies Academicus-ának tanulmányai*. Budapest, Szent István Társulat, 2013. 47–74.
- Vári Vince: Hatékonyság a rendészeti tiszthelyettesképzés és a karrierrendszer fejlesztésének ütközőzónájában. *Magyar Rendészet*, 16. (2016), 6. 109–132. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2016.6.8>

Jogforrások

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról
2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról
2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2014. évi LXXIV. törvény az egyes adótörvények és azokkal összefüggő más törvények, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény módosításáról
2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
2017. évi CLIII. törvény az adóhatóság által foganatosítandó végrehajtási eljárásokról
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- BH1992. 625.
- BH2011. 4.
- BH2014. 40.
- Független Rendészeti Panasztestület 189/2014. (IX. 18.) sz. állásfoglalása

ABSZTRAKT

A Gripping Situation: Professional and Legal Dilemmas in the Use of Financial Guard Violence

Ákos ERDŐS

Financial guards of the National Tax and Customs Administration (NTCA) are authorised to take law enforcement measures, wear uniforms and use constraint tools in duties. The right of coercion is – quite rightly – restricted by the will of the legislator. Practical experience shows, however, that in some cases the legislator has made the measures rights of the financial guards too restrictive. As a result, some official duties cannot be carried out effectively due to a lack of adequate equipment.

The legislator should certainly consider the modification of the short-time arrest rules of the NAV Act, in order to help the financial guards to provide their duties effectively.

Keywords: *law enforcement, financial guard, handcuffs, constraint tools, short-time arrest*

Határrendészeti kutatás-fejlesztés - a SMILE-projekt eredményei

ZSÁKAI Lénárd¹

A tanulmány a 2017–2020 között végrehajtott SMILE-projekt eredményeit veszi górcső alá Magyarország Rendőrségének konzorciumi részvétele aspektusából. A határrendészeti kutató-fejlesztő kezdeményezés a szárazföldi határforgalom-ellenőrzéshez szükséges erők, eszközök és költségek csökkentését vette alapul, új infokommunikációs technológiák alkalmazásával. A részvétel számos, elsősorban határrendészeti szakmai tapasztalatot és új ismeretek elsajátítását indukálta a rendőrség részére, az elért eredmények színergiában állnak a 2022. évben működésüket megkezdő új, európai uniós nagy méretű információs rendszerek koncepciójával.

Kulcsszavak: határrendészet, kutatás-fejlesztés, informatikai rendszerek, Horizont 2020, mobilitásfejlesztés, határforgalom-ellenőrzés

1. Bevezető

A SMILE-projekt a Horizont 2020² pályázati keretprogram Biztonságos társadalmak – Európa és az állampolgárok szabadságának és biztonságának védelme, azon belül a határellenőrzés és védelempolitika fejezete alatt, a Görög Kutatási és Technológiai Központ (*The Centre for Research & Technology, Hellas, CERTH*) által benyújtott, és végül az Európai Bizottság által pozitívan elbírált, 100% intenzitási támogatást nyert pályázata eredményeként indult el 2017 júniusában.

Hazai szemszögből a SMILE-projekt egyik legfontosabb kiindulópontja, hogy a Rendőrség kutató, alkotó és tudományszervezői tevékenységét tervező, koordináló, a szervezést irányító, döntés-előkészítő, véleményező és javaslattevő testülete,³

¹ Rendőr főhadnagy, kiemelt főreferens, Belügyminisztérium, Európai Unió és Nemzetközi Helyettes Államtitkárság, Európai Együttműködési Főosztály; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola.

Police First Lieutenant, Ministry of Interior of Hungary, Deputy State Secretary for EU and International Relations, Department of European Cooperation; University of Public Service Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student, e-mail: lenard.zsakai@bm.gov.hu

² A Horizont 2020 az Európai Unió kutatás-fejlesztési és innovációs politikáját 2014–2020 között meghatározó program volt, amely közel 79 milliárd eurós költségvetéssel gazdálkodott. A program a kontinens globális versenyképességének növelését célzó Európa 2020 stratégia „Innovatív Unió” elnevezésű kiemelt kezdeményezésének egyik alappillére volt.

³ 48/2013. (XI. 29.) ORFK utasítás a tudományos munkáról és az újítási szabályzatról, II. fejezet, 4.

a Rendőrség Tudományos Tanácsa aktív kezdeményezésére, Papp Károly r. altábornagy úr, akkori országos rendőrfőkapitány engedélye alapján az Országos Rendőrfőkapitányság (ORFK) partnerként csatlakozott a Horizont 2020 égisze alatt kiírt pályázati felhíváshoz, és aktív szerepet vállalt már a támogatási kérelem kidolgozásában és a pályázat elkészítésében is.

A SMILE mozaikszó a *Smart mobility at the european land borders*, azaz az *Európai szárazföldi határok okos mobilitásfejlesztése* cím szavaiból tevődik össze.⁴ A projekt hivatalosan 2017. július 1-jén indult el egy 14 tagot egybefogó konzorcium összehangolt tevékenységével.

2. A SMILE-projekt alapkoncepciója

A schengeni alapelvek egyike az úgynevezett belső határok közti szabad átjárhatóság, amelynek megfelelő működtetése érdekében kiemelt fontosságú a „harmadik dimenziójába tartozó négylépcsős beléptetés-ellenőrzési modell harmadik elemét alkotó”⁵ határellenőrzés.⁶ A projekt alapelgondolása a szárazföldi határforgalom-ellenőrzéshez⁷ szükséges erők, eszközök és költségek csökkentését vette alapul, elsődlegesen szem előtt tartva, hogy az „Európai Unió és a schengeni térség biztonságának megteremtése valamennyi, a szabad mozgás uniós jogával rendelkező személy alapvető létszükséglete”.⁸ A koncepció szerves részét új, a jelenleg alkalmazott fejlettségi szintet meghaladó minőségű és szintű infokommunikációs technológiák alkalmazása képezték, például a határátkelőhely területére belépés során a gépjárművek és a benne ülő személyek okmányainak automatizált azonosítása. E célnak többek közt azért is van kiemelt relevanciája, mert a különböző modus operandik vonatkozásában folyamatosan aktuális kihívásként „számolni kell az ellenőrzés megkerülésével, a járműben megbújással és a hamisított úti és jogosultságot igazoló okmányok/dokumentumok felhasználásával is”.⁹

A javaslat alapján a kutatás-fejlesztéssel kialakított rendszerben lehetőség nyílik egy határátkelést megelőző, úgynevezett előregisztrációra is, amely biztosítani tudja az utasok számára az összes, utazással kapcsolatos fontos információt (például jogok és kötelezettségek, forgalom helyzete stb.). E rendszer széles körű tájékoztatást biztosít az utasok részére minden, utazással kapcsolatos releváns információ részükre történő

⁴ SMART mobilLity at the European land borders. Lásd: <https://cordis.europa.eu/project/id/740931>

⁵ Kovács Gábor: A határrendészetben ható néhány általános elv fejlődése és változása „Schengen” után. *Magyar Rendészet*, 8. (2008), 1–2. 131–144.

⁶ A személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni Határ-ellenőrzési Kódex) szóló 2016/399 Európai parlamenti és tanácsi (EU) rendelet értelmében a határellenőrzés a határon [...] végzett, a határforgalom-ellenőrzésből és határőrizetből álló tevékenység, kizárólag a határ átlépésére irányuló szándék vagy az átlépés esetén, minden más októl függetlenül.

⁷ A Schengeni Határ-ellenőrzési Kódex értelmében a határforgalom-ellenőrzés a határátkelőhelyeken végzett ellenőrzés annak megállapítására, hogy a személyek, beleértve az azok birtokában lévő közlekedési eszközöket és tárgyakat, beléptethetők-e a tagállamok területére, illetve elhagyhatják-e azt.

⁸ Balla József: A schengeni elvek szerinti határforgalom-ellenőrzés tartalmi elemei Magyarországon 2016-ban. *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 3. 13–30.

⁹ Balla (2017): i. m.

megadásával. A projekt a koncepció úgynevezett 6-os technológia érettségi szint (TRL6) elérését tűzte ki célul. A TRL 6 szinten a technológiát már valós környezetben mutatták be, a technológia tesztelésére reális, életszerű, de még szimulált szcenáriókban került sor.¹⁰

A projekt konzorciumi megállapodásban¹¹ is nevesített legfőbb célkitűzései az alábbiak voltak:

- hatékony, megbízható, mozgás közben is alkalmazható biztonsági ellenőrzés megteremtése;
- biometrikus adatok feltöltésének lehetőségével kialakított előregisztrációs rendszer létrehozása;
- hordozható személy- és okmányazonosító eszközök bevezetése és az elektronikus szolgáltatások kiterjesztése a közúti határátkelőhelyeken;
- biometrikus azonosítokon alapuló, hatékony személyazonosítási és adathitelesítési keretrendszer kifejlesztése;
- a hatékony, gyors, zökkenőmentes interoperabilitás¹² megteremtése a közúti határátkelőhelyeken kifejlesztendő informatikai rendszerek és egyes szakrendszerek között;
- jogi iránymutatások és ajánlások kidolgozása, amelyek a határátkelőhelyekkel kapcsolatos technológiák valódi gyakorlatba történő ültetésének jogi aspektusait, hatásait és kereteit vizsgálják;
- egy független, felhőalapú biztonsági infrastruktúra alapjainak kidolgozása, amely az utasok digitálisan tárolt adatainak biztonságos tárolására, megőrzésére irányul mind nemzeti, mind európai szinten;
- részletes összehasonlító tanulmány kidolgozása az egyes eredményekről, az elért eredmények hasznosíthatóságáról, a javasolt rendszer alkalmazhatóságáról.

A fentiek mellett a projekt egyik jelentős részét képezte a biometria, és ezzel együtt a különböző biometrikus azonosítást végző szenzorok egységes rendszerbe történő integrálása is.

3. Konzorcium, hazai részvétel

A SMILE-projekt konzorciumát 8 országból összesen 15 partner alkotta.

Konzorciumvezető:

- Centre for Research & Technology, Hellas (CERTH) – Görög Kutatási és Technológiai Központ, Görögország.

¹⁰ Horizont 2020. Lásd: www.h2020.gov.hu/hogyanpalyazzunk/technologiaierettsegi?objectParentFolderId=12133

¹¹ Grant Agreement, number: 740931 – SMILE – H2020-SEC-2016-2017/H2020-SEC-2016-2017-1.

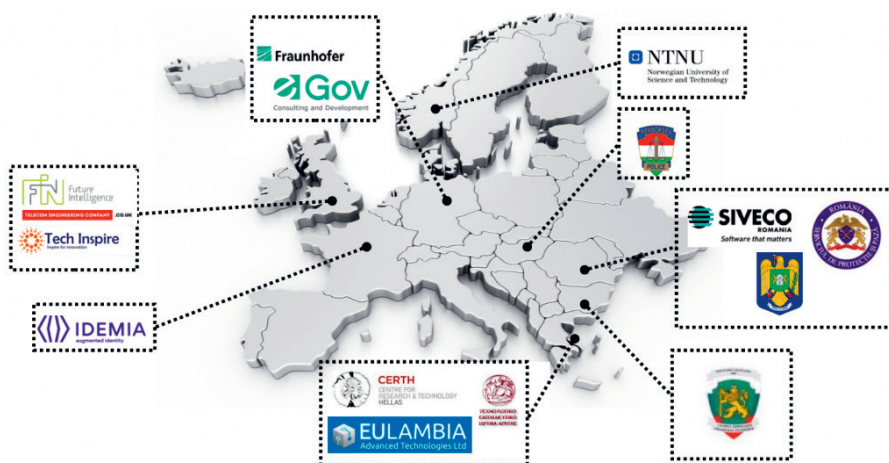
¹² A különböző informatikai rendszerek együttműködésre való képessége.

Partnerek:

- Fraunhofer FOKUS (Fraunhofer) – Németország;
- Technological Educational Institute of Crete (TEIC) – Krétai Technológiai és Kutató Intézet – Görögország;
- Future Intelligence Ltd. (FINT) – Egyesült Királyság;
- Norwegian University of Science and Technology (NTNU) – Norvég Tudományos és Technológiai Egyetem – Norvégia;
- Oberthur Technologies SA (OT) – Franciaország;
- eGov Consulting Ltd. (eGovCD) – Németország;
- Tech Inspire Ltd. (TECH) – Egyesült Királyság;
- EULAMBIA Advanced Technologies Ltd. (EULAMBIA) – Görögország;
- SIVICO Romania – Románia.

Végfelhasználó partnerek:

- Magyarország Rendőrsége (HNP) – Magyarország;
- Protection and Guard Service – Román különleges egység (SPP) – Románia;
- Politia de Frontiera – Román határrendőrség (RBP) – Románia;
- Bulgária Belügyminisztériuma – Bulgária.

1. ábra: Konzorciumi partnerek országok szerinti eloszlása

Forrás: <https://smile-h2020.eu/smile/>

A Magyar Rendőrség a projektben felmerülő feladatai teljesítéséhez határozott ideig tartó megbízási szerződéssel határrendészeti szakértőket kért fel és bízott meg a feladatok ellátására, a Rendőrség külföldi projekt fórumokon, szakmai találkozók, tárgyalásokon, disszeminációs jellegű eseményeken, valamint előrehaladási ellenőrző üléseken történő részvételére.

A projekt teljes futamideje alatt az általános hazai koordinációt és projektfelügyeletet az ORFK Gazdasági Főigazgatóság Európai Támogatások Osztálya látta el. A határrendészeti szakmai irányítást a Nemzeti Közszolgálati Egyetem – Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék és a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság vezetője támogatásával megbízott határrendészeti szakértői csoport végezte. A szakmai felügyeletet az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztálya (szakirányító) biztosította.

4. Projektimplementáció, a Rendőrségre irányuló kötelezettségek, teljesítések és eredmények

A projekt végrehajtása úgynevezett alprojektekre, hivatalos nevén munkacsomagokra osztható, amelyek meghatározott időintervallumban (akár a projekt teljes futamideje alatt), egymással legtöbbször párhuzamosan futottak. Minden egyes munkacsomagot – az elvégzendő feladatok, a kompetenciák és kötelezettségvállalások alapján – a partnerek egyike vezette (munkacsomag-vezető – *work package leader*). A munkacsomagok továbbá meghatározott feladatokra (*task*) strukturálódtak, amelyeket a feladatok végrehajtására kijelölt partnerek hajtottak végre, a munkacsomag-vezető koordinálásával.

1. számú munkacsomag – Projektmenedzsment

Az 1. sz. munkacsomag (*Work Package 1 – Project management*) minden olyan tevékenység végrehajtását tűzte ki célul, amely a projekttel kapcsolatos koordinációt és megfelelő menedzsmentet megvalósította. Különösen fontos volt a napi szintű irányítás és szervezés, az Európai Bizottsággal és a kívülálló, ám releváns szervezetekkel történő folyamatos kapcsolattartás. Ebbe beletartozott az ütemezés, szervezés és jelentéstétel, az információáramlás biztosítása, találkozók megszervezése, döntéshozatal és problémamegoldás.

Szintén releváns a projekt felügyelete, eljárások irányítása. Emellett a munkacsomag tartalmazta a pénzügyi tervzet elkészítését, a kiadások koordinálását, a személyi kiadások előzetes ellenőrzését a feltételek tükrében, a kifizetések nyomkövetését, a partnerek közötti megfelelő és szabályszerű elosztást. Fontos hangsúlyozni, hogy a projekttel kapcsolatos kollaboratív együttműködési eszközök magas prioritást élveztek e feladatszakaszban, hiszen az internetes menedzsment lehetőséget biztosított a promócióra, a tapasztalatok megosztására a meglévő vagy új, hasonló célokat elérni szándékozó konzorciumokkal.

A fenti tevékenységeket a konzorciumvezető CERTH maradéktalanul és kiválóan látta el. A projekt alatt nem merült fel koordinátori hiányosság, mulasztás vagy bármilyen, a projekthez kapcsolódó negatív indikátor.

2. számú munkacsomag – Felhasználói követelmények, esettanulmányok és a határátkelőhelyek gyakorlatainak, legfontosabb problémáinak felmérése

A 2. számú munkacsomag (*Work Package 2 – User Requirements, Use Cases and BCP System Architecture*) többek között alkalmazott azonosítási gyakorlatokkal foglalkozott, valamint feltérképezte az érdekelt felek különböző jellegű elvárásait.

Az érintett felek elvárásain, a politikai, műveleti, technológiai kihívásokon alapuló és az azt figyelembe vevő forgatókönyv segítségével felkutatták azokat az új-szerű megoldásokat és technológiákat tartalmazó eljárásokat, amelyek minden elvárt, határátkelőhelyekkel kapcsolatosan felmerülő igényt igyekeznek kielégíteni a jövőben.

E feladat középpontjában a jelenlegi schengeni külső határokon¹³ történő határforgalom-ellenőrzés és egyéb ezzel kapcsolatos procedúra során felmerülő hiányosságok, hibák feltérképezése, kimutatása álltak. Ehhez szorosan kapcsolódva egy felmérést készítettünk a jelenleg alkalmazott procedúrákról és technológiákról, amelyeket az átkelőhelyeken alkalmaznak, a felmerülő hibák kimutatásával egyetemben.

A határátkelőhelyek és a technológiai szempontok vonatkozásában e követelmények tanulmányozása, végső meghatározása elengedhetetlen volt. Ezenkívül fontos kiemelni a helyszíni munkát és tanulmányozást, a szárazföldi határátkelőhelyekkel kapcsolatos kérdőívek létrehozását, amelyek fő kérdéskörei az átkelőők által alkalmazott eljárások és technológiák.

3. számú munkacsomag – Moduláris biometrikus platform és mobilszolgáltatások

A 3. számú munkacsomag (*Work Package 3 – Modular Biometrics Platform and Mobile Services*) keretén belül teljes és átfogó tanulmány készült el, tartalmazva a nemzetközi szabályozás által is elfogadott utastípusokat (például vízumkötelezettek). Az utasok különböző típusainak meghatározása azért volt fontos, mert az egyes rendszereknek a jövőben várhatóan szükséges lesz kategorizálni a határon átlépő személyeket, és a kategorizáláson alapulva ellenőrizni őket a szükséges követelmények (például vízum, tartózkodási engedély) alapján.

¹³ A Schengeni határellenőrzési kódex értelmében külső határok a tagállamok szárazföldi határai, beleértve az álló- vagy folyóvizeken áthaladó határokat, tengeri határokat és repülőtereket, folyami, tengeri és tavi kikötőket, amennyiben ezek nem belső határok.

4. számú munkacsomag – Határellenőrzési célú adatgyűjtés, elemzés és kockázatkezelés

A 4. számú munkacsomag (*Work Package 4 – Border Monitoring Data Collection, Analysis and Alerts Information Management*) az adatok gyűjtését és kezelését vette górcső alá. Tanulmányozták a jelenleg meglévő és alkalmazás alatt álló nemzetközi adatbázisokat, azok összekapcsolhatóságát a határon történő, projektforgatókönyv szerinti teszteléssel, illetőleg a „biztonsági kockázat szintjéhez igazodó személyazonosítás”¹⁴ és elemzés-értékelés különböző formuláit. Mindezekről jelentések, szakmai állásfoglalások születtek. Erre kiváló hazai példa, hogy – tekintettel arra, hogy a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság (CSMRFK) illetékességi területén fekvő Csanádpalota Autópálya Határátkelőhely volt az egyik legfontosabb tesztelési helyszíne a projektnek – a CSMRFK támogatásával felmérték azokat a körülményeket és paramétereket, amelyek a kockázatelemzésre, adatgyűjtésre, kapcsolódó, határátkelőhelyen történő eljárásokra vonatkoznak.

5. számú munkacsomag – Kommunikációs interoperabilitás és egységes adatcsere

Az interoperabilitás megtervezése, kialakítása mellett az 5. számú munkacsomag (*Work Package 5 – Interoperable Communications Fabric and Uniform Data Exchange*) egyik legfontosabb rendeltetése a felhasználói felület, „design” megtervezése volt, azaz a felhasználók részére elkészített felület létrehozása. Ezzel kapcsolatosan a következőket volt szükséges meghatározni:

- a felhasználói felület összetevői és kinézete;
- alkalmazásprogramozási felület meghatározása és specifikációja;
- modulok és szükséges metodikák specifikációja;
- leírások, útmutatók, kezelési szabályzat az utazók és alkalmazó hatóságok/személyzet részére a SMILE-szolgáltatások kezelése, hozzáférhetőségük, konfigurálásuk érdekében.

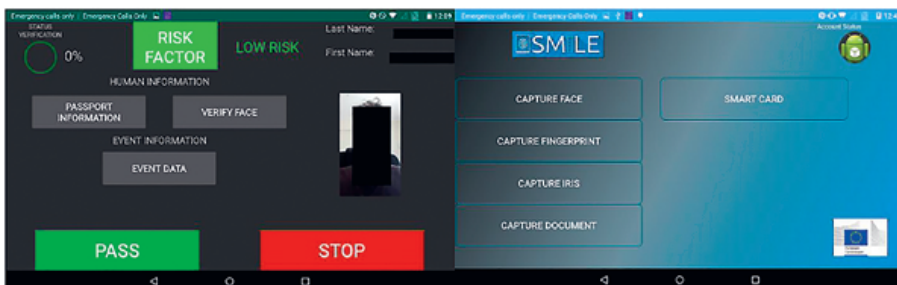
A fenti feladatok folyamatos monitorozásában, véleményezésében és a labortesztesztelés és pilottesztelés során számos alkalommal kipróbáltuk a SMILE által javasolt és kidolgozott alkalmazást és felhasználói felületet.

¹⁴ Balla József: A rendészeti célú személyazonosítás biometriája. *Határrendészeti Tanulmányok*, 13. (2016), 3. 4–19.

2. ábra: SMILE mobil és asztali felhasználói felület nyitóoldal

Forrás: https://smile-h2020.eu/smile/wp-content/uploads/2020/02/SMILE_in_action-1.mp4

3. ábra: SMILE-applikáció

Forrás: https://smile-h2020.eu/smile/wp-content/uploads/2020/02/SMILE_in_action-1.mp4

6. számú munkacsomag – SMILE biztonsági mechanizmusok a megbízható adatcserére és tárolásra vonatkozólag

A 6. számú munkacsomag (Work Package 6 – SMILE Security Mechanisms Trusted Data Exchange and Storage) alapvető rendeltetése a különböző biztonsági mechanizmusok érvényesítésének kialakítása, a titkosítás, tárolás, adatcsere és az ezekkel járó biztonsági kockázatok felmérése és a lehető legbiztonságosabb rendszer megteremtésére vonatkozó koncepciók kidolgozása volt. A Rendőrség ebben a munkacsomagban megfigyelő jelleggel vett részt, teljesítési jelentésekben történő kontribúció nem volt meghatározva.

7. számú munkacsomag – Technológia tesztelése és kiértékelése valós környezetben

A munkacsomag végrehajtása során a SMILE-rendszer végső prototípusának kellett megszületnie. Kezdetben egy előzetes prototípus kialakítása volt szükséges, amelyben megjelenik minden tesztszervező. Figyelembe kellett venni továbbá a különböző biztonsági mechanizmusokat a támogathatóság érdekében. Az egyes eszközöknél fontos volt, hogy egyenként működőképesek legyenek, ez garantálja majd annak az esélyét, hogy egységesítve a rendszer működőképesé válik.

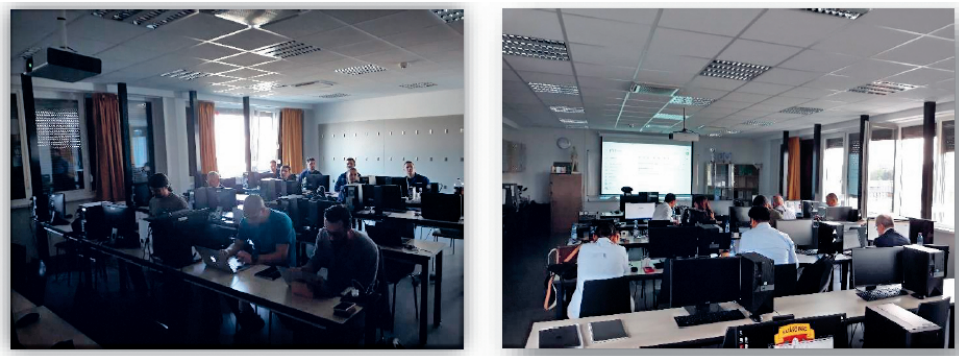
A 7. számú munkacsomag a Rendőrség számára kiemelt jelentőségű, hiszen végfelhasználó partnerként aktívan részt kellett vennie a teszthelyszín kiválasztásában, tesztelésre való felkészítésében, a tesztek koordinációjában, tesztelési folyamatok végrehajtásában, az eredmények összegyűjtésében, az ehhez kapcsolódó folyamatos, partnerekkel való kapcsolattartásban.

Előtesztelések elvégzése a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen

A projekt 2018. év eleji, párizsi munkaértekezletén a konzorcium tagjai között tárgyalások folytak arról, hogy az úgynevezett „éles” pilotteszteléseket megelőzően szükséges volna az eszközöket és a tesztelendő rendszert steril, laboratóriumi körülmények között kialakítani. A konzorciumvezető arra kérte fel a Rendőrséget, hogy amennyiben talál megfelelő helyszínt, biztosítsa az előteszt végrehajtását, két ütemben. Az értekezletet követő tárgyalások során a legmegfelelőbb helyszínek a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának Határrendészeti Szakkabinete bizonyult, s – a Határrendészeti Tanszékvezető és az egyetem vezetésének nagymértékű támogatásával – az előtesztelési folyamatok megvalósulhattak.

Az első fázisra 2019. április 8. és 11. között került sor. A határrendészeti szakkabinetben a konzorciumi partnerek részvételével a teszt eredményesen lezajlott, a projekt javaslataként kidolgozott webes, valamint mobilapplikáció elsődleges verzióit letesztelték, a szükséges változtatásokat és javításokat (amelyek a visszajelzéseink alapján keletkeztek) a partnerek elvégezték. A találkozóon tesztelték továbbá az IDEMIA vállalat által fejlesztett eszközt (*Morphotablet*), amelyet a javaslat szerint a már előregisztrált utazók határátléptetése során alkalmaznak. Az eszköz beépített biometrikus azonosításra alkalmas szenzorokkal van ellátva (ujjnyomat, arcfelismerés, okmányolvasás egy darab eszközbe integrálva, ami kifejezetten előnyös, hiszen az említett feladatok végrehajtását egy eszközzel el lehet végezni).

A fenti program első napján részt vett az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) képviselője is, aki elégedett volt a projekttel kapcsolatos tevékenységekkel.

4. ábra: Labortesztelés a határrendészeti szakkabinetben

Forrás: a szerző felvétele

A fentiekhez kapcsolódóan a második budapesti labortesztelés időpontja 2019. június 11–13. volt; az első két napon a határrendészeti szakkabinetben folyt a tesztelés, a harmadik napon pedig demóvideókat készítettek. A rendőrség feladata a helyszín biztosítása a komponensek előtesztelésének zavartalan lefolytatása érdekében. Néhány technikai partner a labortesztekkel egyidejűleg a helyszínt is bejárta Csanádpalota Autópálya Átkelőhelyen.

A második labortesztelés egyik legfőbb eredménye – a fent már említett folyamatok kisebb hibáinak kijavítása mellett – egy, az Európai Bizottságnak bemutatott projektkisfilm elkészítése volt, amely az alábbi linken érhető el a projekt hivatalos weboldalán keresztül: https://smile-h2020.eu/smile/wp-content/uploads/2020/02/SMILE_in_action-1.mp4

Valós pilottesztek

A 2017 júliusában, Görögországban megtartott SMILE-projekt nyitókonferencia keretén belül (végfelhasználók „mini workshopja”) részben meghatározták azokat a követelményeket, amelyek szükségesek a pilottelepítéshez és a tesztek megfelelő végrehajtásához. Ennek értelmében megállapították, hogy az eszközt a magyar–román határszakasz Románia felőli oldalán, valamint a bolgár–román határszakasz Bulgária felőli oldalán tesztelik egy korlátlan nyitvatartású határátkelőhelyen.

A magyar Rendőrség szempontjából értelemszerűen a magyar–román határszakaszon történő tesztelés volt kiemelten releváns, e teszthelyszín a Csanádpalota–Nadlac autópálya határátkelőhely volt. A tesztelés másik helyszíne a bolgár–román határszakaszon Giurgiu–Ruse Közúti Határátkelőhely volt, amelyen a Rendőrség nem vett részt.

5. ábra: A SMILE-projekt teszthelyszínéül szolgáló Csanádpalota Autópálya Átkelőhely

Forrás: https://szeged365.hu/wp-content/uploads/2020/03/d_kzg20150711034.jpg

A tesztek vezetője a Román Határrendőrség (RBP), Román Különleges Egység (*Serviciul de Protecție și Pază*, SPP) volt, a tesztelés technikai előkészületei és az eszközök telepítése 2019 szeptemberében, illetőleg 2019. október hónap első hetében voltak. A SMILE-projekt hatodik plenáris ülésén (Berlin, 2019. május 13–16.) az a döntés született, hogy a tesztelés intenzív szakaszára pedig 2019. október hónap és 2020. március hónap között (6 hónap időtartam) kerül sor.

A Magyar Rendőrség a magyar–román határszakaszon a jövőben végrehajtandó valós tesztelésben támogató jelleggel vett részt, a A SMILE-rendszer az éles rendőrségi rendszerekhez nem kapcsolódott. Magyarország Rendőrsége részéről a projektben valós és személyes adat kezelése és feldolgozása nem valósult meg, a tesztelési adatkezelést a Román Határrendőrség hajtotta végre. Magyarország Rendőrsége a projekt keretében megbízási szerződéssel rendelkező kettő fő szakértő tesztelőként történő delegálásával vett részt.

A projekt jellegéből adódóan a részvételhez etikai jóváhagyás aláírása volt szükséges, amelyhez mintát a konzorciumvezető biztosított.

8. számú munkacsomag – Jogi és etikai szabályozók folyamatos elemzése és értékelése

A 8. számú munkacsomag (*Work Package 8 – Legal and Ethical Assessment on Data Privacy, Adaptive Ethics, Standardization and Regulatory Activities*) az alábbi, Horizont 2020 keretprogram által meghatározott EU-s követelményeket foglalja magában:

„Az etika a kutatás szerves része, és a kiváló kutatás egyik hajtóereje. A Horizont 2020 keretprogram által támogatott összes tevékenységnek eleget kell tennie az etikai alapelveknek és a vonatkozó nemzeti jogszabályoknak. Az etikai alapelvek magukban foglalják a kutatók feddhetetlenségének a biztosítását,

különösen a plágiummal, az adatok kitalálásával vagy azok meghamisításával szemben”¹⁵

Mindemellett nem szabad elfelejteni a hazai szintű felelősségvállalást, a Rendőri Hivatás Etikai Kódexében megfogalmazott elvárásokat, az általános adatvédelmi rendelet (GDPR)¹⁶ és az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló törvényben¹⁷ foglalt rendelkezéseket sem.

E munkacsomag volt hivatott biztosítani a projekt végrehajtása során, hogy az egyes szakaszok megfeleljenek a jogi és etikai elvárásoknak, valamint hogy minden szükséges dokumentáció és írásos anyag elkészüljön, emellett a konzorciumnak szükséges volt megvizsgálni-biztosítani, hogy a SMILE minden tekintetben megfelelt a különböző nemzetközi, európai uniós jogi, adatvédelmi követelményeknek és irányelveknek. Ez azért volt kiemelten fontos, mert a biometrikus technológia alkalmazása jóllehet széles körben elfogadott, azonban „az ilyen rendszerek komoly magánélet- és adatvédelmi aggályokat vethetnek fel”.¹⁸

9. számú munkacsomag – Figyelemfelhívás és terjesztési tevékenységek

A projekt szempontjából elengedhetetlen volt a disszemináció,¹⁹ amely tevékenységek összessége külön munkacsomagot képzett. A megfelelő előrehaladás és a felvázolt célok eléréséhez szükséges volt a „kifelé” történő tájékoztatás, kommunikáció a külvilággal, az eredmények/részeredmények széles körbe történő eljuttatása a modern kommunikációs eszközök felhasználásával. A 9. számú munkacsomag (*Work Package 9 – Awareness Raising and Exploitation Activities*) ezt kívánta megteremteni.

Másik fontos tényező volt a projekttel kapcsolatos események, konferenciák, workshopok megszervezése, ahol az érdekelt felek személyes úton képesek a felmerülő célokat, kérdéseket megvitatni. A cél a folyamatos koordináció volt, amelyhez elengedhetetlen a szakmai tárgyalások időnkénti beiktatása, folyamatos kapcsolat-tartás és egyeztetési képesség a konzorciumban részt vevő partnerek között.

A Rendőrség aktívan végzett disszeminációs tevékenységeket a projekt vonatkozásában. A projektet bemutatták több belföldi, határrendészeti vonatkozású és biztonsági workshopon, konferencián és több belső rendőrségi értekezleten is. Egyedülálló példa, hogy az Európai Unió kívüli disszeminációs tevékenység része-

¹⁵ A Horizont 2020 rövid bemutatása: https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/H2020_HU_KI0213413HUN.pdf

¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet).

¹⁷ 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról.

¹⁸ Mohamed Abomhara – Sule Yildirim Yayilgan: *An Example of Privacy and Data Protection Best Practices for Biometrics Data Processing in Border Control: Lesson Learned from SMILE*. Intelligent Technologies and Applications, 2021.

¹⁹ A projekt eredményeinek tudományos életben való terjesztése.

ként az Egyesült Államok fővárosában, Washingtonban mutatták be a schengeni térség koncepcióját, az európai határellenőrzési kihívásokat, a Horizont 2020 programot és a projekt általános célkitűzéseit a CONNECT:ID 2018 biztonsági konferencia és expó keretén belül.

5. Összefoglalás, adalékok

A projekt záróülésére a Covid-19-pandémia okán online került sor, 2020 júniusában. Az ülést követő zárójelentésben foglaltak alapján a konzorcium a projekt támogatási megállapodásában foglalt kötelezettségeknek eleget tett, és teljesítette az előzetesen meghatározott 6-os technológia érettségi szint (TRL6) követelményeit.

Magyarország Rendőrségének nemzetközi szerepvállalási törekvései megtalálhatók a Rendőrség internetes honlapján is. Többek között

„fontos cél a nemzetközi tapasztalatok és legjobb gyakorlatok szervezeten belüli megosztása, amelyek révén a szakmai tevékenységek színvonala emelkedhet. A rendőrség a jövőben is aktívan képviseltetni kívánja magát a nemzetközi szervezetekben és fórumokon, és törekszik arra, hogy az így szerzett tapasztalatok hozzájáruljanak a hatékonyabb szakmai munkához, a magyar rendvédelmi kultúra fejlesztéséhez és főként az állampolgárok biztonságához”.²⁰

A Horizont 2020 égisze alatt futó SMILE-projektben történő részvétel kiváló lehetősége volt annak, hogy olyan innovációs megoldások kifejlesztésében vegyen részt a rendőrség, amelyek a fenti célok eléréséhez nagyban hozzájárulnak, és e célokon túlmutatóan a társadalmi biztonságban jelentkező jövőbeni kritikus tényezők (például határátkelőhelyek korlátozott kapacitása, jogellenes cselekmények stb.) megoldására is megfelelő lehetőséget biztosítsanak.

Alapjában véve teljes mértékben beigazolódott azon, több mint egy évtizeddel ezelőtt papírra vetett gondolat, miszerint „a kutatás-fejlesztés területén [...] a határforgalom-ellenőrzési és a határőrizeti technikai, valamint a kommunikációs eszközök fejlesztése lesz a fő irányvonal”.²¹ A projektben elvégzett kutatások és eredmények szinergiában állnak, és részeredményeket, megvalósíthatósági tapasztalatokat tartalmaznak a 2022-től bevezetendő automatizált informatikai rendszerhez, az Európai Határregisztrációs Rendszerhez (EES) kapcsolódóan, amely regisztrálja az EU-n kívüli országokból érkező utazók be- és kilépéseit a külső határoknál. Egyaránt vonatkozik azokra, akinek rövid távú tartózkodásra jogosító vízumra van szükségük, valamint a vízummentességet élvező harmadik országbeli állampolgárokra. Az EES az útlevelek kézzel való bélyegzésének jelenlegi rendszere helyébe lép majd.

²⁰ Lásd: www.police.hu/a-rendorsegrol/testulet/funkcionalis-szervek/nemzetkozi-szerepvallalas

²¹ Varga János: *A határrendészeti kutatások új kihívásai*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII. 2011. 201.

A rendszer hozzá fog járulni a terrorizmus és egyéb súlyos bűncselekmények elleni küzdelemhez is. Az EES olyan mechanizmust tartalmaz majd, amely automatikusan azonosítja azokat a belépési, illetve kilépési adatrekordokat, amelyekben nem szerepel közvetlenül az engedélyezett tartózkodás lejárt utáni időpontra eső kilépési adat, valamint azokat az adatrekordokat, amelyek esetében túllépték az engedélyezett tartózkodás maximális időtartamát. Az adatok első alkalommal történő, úgynevezett előzetes regisztrálásához („pre-enrolment”), az (EU) 2016/399 rendelet 8a. cikkét kell alkalmazni. Ebben az esetben a harmadik országbeli állampolgár előzetesen regisztrálhatja az egyéni akta adatait, vagy adott esetben a belépési, illetve kilépési adatrekordban frissítendő adatokat. A SMILE-projektben 2017-től, azaz a tervezett EES éles üzembe helyezés előtt mintegy öt évet megelőzően hazai részről az elsők között foglalkoztunk ilyen funkciók lehetőségeinek vizsgálatával, tanulmányozásával, tesztelésével, az eredmények kiértékelésével, a jogi háttérrel és különböző mobil eszközök vizsgálatával.

A projekt eredményei továbbá szinergiában állnak a szintén 2022-től bevezetendő Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszerrel (ETIAS) is, amely automatizált informatikai rendszer célja a biztonsági vagy irreguláris migrációhoz kapcsolódó kockázatok felfedése, amelyet azon vízummentességet élvező látogatók jelenthetnek, akik a schengeni térségbe utaznak. Életbelépését követően a rendszer a schengeni térségbe való vízummentes utazásra jogosult személyek esetében az utazást megelőzően migrációs vagy biztonsági kockázat azonosítására irányuló ellenőrzést végez. Az uniós határra érkezve az utazóknak rendelkezniük kell érvényes úti okmánnyal és ETIAS-engedéllyel is. A vízummentességet élvező, nem uniós polgárok előzetes ellenőrzése hosszú távon várhatóan megkönnyíti a határforgalom-ellenőrzést, segíti a bürokrácia és a késések elkerülését az utazók számára, amikor megjelennek a határon, biztosítja a nem uniós polgárok koordinált és harmonizált kockázateértékelését, továbbá jelentős mértékben csökkenti a megtagadott beléptetések számát a határátkelőhelyeken. A SMILE-projekt keretén belül az elmúlt években aktívan vizsgáltuk ennek megvalósítási lehetőségeit, módjait, eszközeit, jogi és műszaki hátterét. Fontos azonban azt is megjegyezni és kiemelni, hogy a jog és az innováció harmóniáját a mindennapokat átalakító technológiai fejlődés felkavarja, és tetemes kihívások elé állítja a jogtudományt.

A technológia fejlődése a személyes adatok új típusú kezelését, felhasználását, az adatkezelések volumenének növekedését, új formáinak elterjedését eredményezi. Technológiai szemszögből „az egész fejlődő rendszer előbb-utóbb hozzámért jogi szabályozást igényel”.²² A megváltozott társadalmi igényekre tekintettel a jogalkotónak fel kell vennie a lépést a technológia változásának ütemével.

²² Parti Tamás: Gondolatok a jogalkotás és a jogalkalmazás technológiai fejlődéshez való alkalmazkodásáról. *Közjegyzők Közlönye*, 27. (2019), 9. 1–7.

IRODALOMJEGYZÉK

- Abomhara, Mohamed – Sule Yildirim Yayilgan: *An Example of Privacy and Data Protection Best Practices for Biometrics Data Processing in Border Control: Lesson Learned from SMILE*. Intelligent Technologies and Applications, 2021. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-030-71711-7_29
- Balla József: A rendészeti célú személyazonosítás biometriája. *Határrendészeti Tanulmányok*, 13. (2016), 3. 4–19.
- Balla József: A schengeni elvek szerinti határforgalom-ellenőrzés tartalmi elemei Magyarországon 2016-ban. *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 3. 13–30. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2017.3.1>
- Kovács Gábor: A határrendészetben ható néhány általános elv fejlődése és változása „Schengen” után. *Magyar Rendészet*, 8. (2008), 1–2. 131–144.
- Parti Tamás: Gondolatok a jogalkotás és a jogalkalmazás technológiai fejlődéshez való alkalmazkodásáról. *Közjegyzők Közlönye*, 27. (2019), 9. 1–7. Online: <https://bit.ly/3xGAtDB>
- Varga János: *A határrendészeti kutatások új kihívásai*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII. 2011. 195–204. Online: <http://pecshor.hu/periodika/XII/varga.pdf>

Jogforrások

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról 48/2013. (XI. 29.) ORFK utasítás a tudományos munkáról és az újítási szabályzatról
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határellenőrzési kódex)
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet)
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/2226 rendelete (2017. november 30.) a tagállamok külső határait átlépő harmadik országbeli állampolgárok belépésére és kilépésére, valamint beléptetésének megtagadására vonatkozó adatok rögzítésére szolgáló határregisztrációs rendszer (EES) létrehozásáról és az EES-hez való bűnüldözési célú hozzáférés feltételeinek meghatározásáról, valamint a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény, a 767/2008/EK rendelet és az 1077/2011/EU rendelet módosításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 1291/2013/EU rendelete (2013. december 11.) a „Horizont 2020” kutatási és innovációs keretprogram (2014–2020) létrehozásáról és az 1982/2006/EK határozat hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács 2018/1240 rendelete (2018. szeptember 12.) az Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszer (ETIAS) létrehozásáról, valamint az 1077/2011/EU rendelet, az 515/2014/EU rendelet, az (EU) 2016/399 rendelet, az (EU) 2016/1624 rendelet és az (EU) 2017/2226 rendelet módosításáról

ABSZTRAKT

Border Policing Research and Development - Results of the SMILE Project

Lénárd ZSÁKAI

The study examines the results of the "SMILE" project implemented between 2017-2020 from the perspective of the consortium participation of the Hungarian National Police. The border policing research and development initiative was based on reducing the forces, equipment and costs required for land border checks by applying new infocommunication technologies. The participation has led to the acquisition of a wide range of professional experience and new knowledge, mainly in border management for the Hungarian Police, and the results achieved are synergistic with the concept of the new EU large-scale information systems that will be operational from 2022.

Keywords: *border policing, research and development, IT systems, Horizon 2020, mobility, border checks*

Overview of the definitions of terrorism in international criminal law

Tamás PÉK¹

Nowadays terrorism is one of the most dangerous, domestic and international security threat in the world. There are national, regional and global efforts in the field of counter-terrorism which are codified in international, regional and national criminal codes, treaties. Unfortunately and despite the seriousness of this threat there is no internationally accepted common definition of terrorism in the “global” international criminal law. At the level of regional and national treaties, in some parts of the criminal codes some types of terrorism are defined. Academic research and its results could be used at the legislation process, but this research has struggled to identify a widely accepted definition of terrorism. Hence we can find several definitions and typology of terrorism which could prove problematic for the legislators. This lack of common definition proves to be one of the main hurdles of effective cooperation among states and criminal authorities also having a negative impact on the effectiveness of counter-terrorism measures. My paper demonstrates in three chapters this definitional problem with regard to criminal law. In the conclusion I outline some proposals and probable directions of a new regulatory method in order to mitigate this problem through reaching an accepted common definition in legislations and criminal law.

Keywords: terrorism, international criminal law, definition, typology, conceptualisation

1. Introduction

Terrorism is one of the most dangerous, domestic and international security threat in the world. Especially since 9/11, the world could experience this threat and fear of terrorism. Of course several global, regional organisations, states started to fight against terrorism in the last decades. The legislation procedure is part of counter-terrorism and the aim of it is to punish terrorism, the perpetrators of terrorist offences.

¹ PhD student, University of Public Service, Doctoral School of Law Enforcement, e-mail: pektamasrichard@gmail.com

Therefore, several regulations, treaties, conventions and criminal codes defined terrorism as a punishable act at global, regional and national level. Why is it important to regulate terrorism in international, regional or national criminal law? Without a precise legal definition there is no chance to take criminal measures against perpetrators or cooperate among states, international organisations, criminal authorities or have an effective fight against terrorism. During the criminal procedure, the criminal authorities (police, prosecutor, judge) can only use criminal law and definition and a perpetrator could only be judged by this law. Therefore, it is important to have a precise definition in criminal law.

This paper shows that several definitions of terrorism exist in criminal law and academic research and each treaty, convention, organisation, state, researcher have their own definition. These definitions could not be synthesised and as we will see, criminal law has to create its own definition because there is no common accepted definition of terrorism.

The lack of the accepted common definition results not only in different interpretations, but in different measures against terrorism. Therefore, it is hard to measure and interpret it by data measurement.

There are two main databases which collect, analyse, measure and publish results related to terrorism. Both the European Union Terrorism Situation and Trend Report and the Global Terrorism Index are published yearly.

The Terrorism Situation and Trend Report 2019 notes² that the definition of the term terrorist offences is indicated in the Directive (EU) 2017/541, which gives place for interpretation and categorises terrorist organisations by their source of motivation (jihadist, right-wing, left-wing, ethno-nationalism terrorism and single issues).

Global Terrorism Index 2019 notes:³ “Defining terrorism is not a straightforward matter. There is no single internationally accepted definition of what constitutes terrorism and the terrorism literature abounds with competing definitions and typologies” and therefore used its own created definition.

2. Definitions in global, regional and some national criminal laws

“If you Google ‘definition of terrorism’, in less than half a second you get 48 million hits. [...] It has also been called ‘the Bermuda triangle of terrorism research’”.⁴

“Terrorism in all its forms and manifestations, committed by whomever, wherever and for whatever purposes, must be condemned, as it constitutes one of the most

² Europol, *Terrorism Situation and Trend Report 2019*, 78–79.

³ Institute for Economics and Peace, *Global Terrorism Index 2019*, 4–8.

⁴ Alex P Schmid, ‘Links between Terrorism and Migration’, *ICCT Research Paper*, May 2016, Chapter 1, 1.

serious threats to international peace and security.” Report of the Special Committee on Terrorism (TERR 2018).

United Nations – as a global organisation – has not managed to accept a common criminal definition of terrorism, but the resolutions of the Security Council and the conventions and protocols of the United Nations related to terrorism constituted the primary international legal framework without a common definition as well. The United Nations has already adopted 12 conventions and protocols related to prevention and suppression of terrorism, each deals only with one type of terrorist offences (e.g. unlawful seizure of aircraft; suppression of the terrorist bombings).⁵

The United Nations tried to define terrorism and set up an Ad Hoc Committee on Terrorism, which defined terrorism in an informal text, the draft of Comprehensive Convention on International Terrorism as follows:

“Article 2.

1. Any person commits an offence within the meaning of this Convention if that person, by any means, unlawfully and intentionally, causes:

(a) Death or serious bodily injury to any person; or

(b) Serious damage to public or private property, including a place of public use, a State or government facility, a public transportation system, an infrastructure facility or the environment; or

(c) Damage to property, places, facilities, or systems referred to in paragraph 1 (b) of this article, resulting or likely to result in major economic loss, when the purpose of the conduct, by its nature or context, is to intimidate a population, or to compel a Government or an international organization to do or abstain from doing any act”.⁶

This draft has never been adopted by the General Assembly and therefore it is not a legal binding. This draft contains a very short ruling and therefore it could be used very well, because it does not try to rule every type of terrorism, only the core meaning of terrorism.

The predecessor of the United Nations, the League of Nations tried to reach a definition in the Convention for the prevention and punishment of terrorism in 1937, but the convention has never entered into force. This draft conceptualised the acts of terrorism (“means criminal acts directed against State and intended or calculated to create a state of terror in the minds of particular persons or a group of persons or the general public” Article I. 2.) and obliged the states to punish them as criminal acts in Article 2:

⁵ United Nations, ‘Multilateral Treaties Deposited with the Secretary-General’, 31 May 2019.

⁶ United Nations, ‘Ad Hoc Committee on Terrorism 2001 Informal texts of article 2 of the draft comprehensive convention’, Document A/C6/56/L9.

- “(I) Any wilful act causing death or grievous bodily harm or loss of liberty to:
- (a) Heads of States, persons exercising the prerogatives of the head of the State, their hereditary or designated successors;
 - (b) The wives or husbands of the above mentioned persons;
 - (c) Persons charged with public functions or holding public positions when the act is directed against them in their public capacity.
- (2) Wilful destruction of or damage to public property or property devoted to a public purpose belonging to or subject to the authority of another High Contracting Party.
- (3) Any wilful act calculated to endanger the lives of members of the public.
- (4) Any attempt to commit an offence falling within the foregoing provisions of the present article.
- (5) The manufacture, obtaining, possession, or supplying of arms, ammunition, explosives or harmful substances with a view to the commission in any country whatsoever of an offence falling within the present article”.⁷

We can find more conventions, treaties at regional level, which deal with the definition and problem of conceptualisation of terrorism, terrorist acts, offences at criminal law level.

The Treaty on the Functioning of the European Union (TEFU) declares in the solidarity clause (Article 222): “The Union and its Member States shall act jointly in a spirit of solidarity if a Member State is the object of a terrorist attack [...] The Union shall mobilise all the instruments at its disposal, including the military resources made available by the Member States, to prevent the terrorist threat in the territory of the Member States or protect democratic institutions and the civilian population from any terrorist attack or assist a Member State in its territory, at the request of its political authorities, in the event of a terrorist attack.”⁸

In order to establish minimum rules concerning the definition of criminal offences like terrorism, the European Parliament and the Council adopted directive 2017/541 on combating terrorism (EU Directive), which shall be applied by the Member States from 8 September 2018. The directive gives the so-called minimum rules referring to terrorism and listed some crimes with special aims as terrorist offence: According to Article 3, terrorist offences are: “1. Member States shall take the necessary measures to ensure that the following intentional acts, as defined as offences under national law, which, given their nature or context, may seriously damage a country or an international organisation, are defined as terrorist offences where committed with one of the aims listed in paragraph 2:

⁷ League of Nations, ‘Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism’, Article I. 2, 2; Alex P Schmid, ‘Frameworks for conceptualising terrorism’, *Terrorism and Political Violence* 16, no 2 (2004), 198–199.

⁸ European Union, ‘Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union’, *Official Journal of the European Union*, 26.10.2016, C326/47-390.

- (a) attacks upon a person's life which may cause death;
 - (b) attacks upon the physical integrity of a person;
 - (c) kidnapping or hostage-taking;
 - (d) causing extensive destruction to a government or public facility, a transport system, an infrastructure facility, including an information system, a fixed platform located on the continental shelf, a public place or private property likely to endanger human life or result in major economic loss;
 - (e) seizure of aircraft, ships or other means of public or goods transport;
 - (f) manufacture, possession, acquisition, transport, supply or use of explosives or weapons, including chemical, biological, radiological or nuclear weapons, as well as research into, and development of, chemical, biological, radiological or nuclear weapons;
 - (g) release of dangerous substances, or causing fires, floods or explosions, the effect of which is to endanger human life;
 - (h) interfering with or disrupting the supply of water, power or any other fundamental natural resource, the effect of which is to endanger human life;
 - (i) illegal system interference, as referred to in Article 4 of Directive 2013/40/EU of the European Parliament and of the Council (1) in cases where Article 9(3) or point (b) or (c) of Article 9(4) of that Directive applies, and illegal data interference, as referred to in Article 5 of that Directive in cases where point (c) of Article 9(4) of that Directive applies;
 - (j) threatening to commit any of the acts listed in points (a) to (i).
2. The aims referred to in paragraph 1 are: (a) seriously intimidating a population;
- (b) unduly compelling a government or an international organisation to perform or abstain from performing any act;
 - (c) seriously destabilising or destroying the fundamental political, constitutional, economic or social structures of a country or an international organisation".⁹

The main problem of these minimum rules is that they do not define the word, phenomenon of terrorism, only some types of it. They contain either minimal regulations or some kind of terrorism as terrorist attacks. They use different words as well (e.g. terrorist acts, terrorist offence) in order to define this phenomenon. The disadvantage of this ruling is that if a new type of terrorism appears, the ruling should be changed and completed. For example, a problem appeared after the return of the Islamic State's warriors to Europe, who were citizens of the Member States of the European Union, therefore, the directive was completed with the crime of returning warriors as well.

The Council of Europe adopted the Convention on the Prevention of Terrorism on 16 May 2005 in Warsaw, which entered into force on 1 June 2007. The convention

⁹ European Union, 'Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA', *Official Journal of the European Union*, 31.03.2017, L 88/13.

deals with “terrorist offence”, which “means any of the offences within the scope of and as defined in one of the treaties listed in the Appendix (Article 1.1.)”. There are 11 international conventions adopted by the United Nations listed in the appendix (e.g. Convention on the Physical Protection of Nuclear Material).¹⁰ It is interesting that Belgium, the United Kingdom and Ireland have not ratified this convention yet. The Convention does not define terrorism as a phenomenon. It only rules some types of terrorist phenomena and it could not be used among the member states because it has not been ratified by some member states.

In Africa, the Organisation of African Unity adopted the Convention on the Prevention and Combating of Terrorism on 1 July 1999, which entered into force on 6 December 2002. The Convention was signed by 50 African states and ratified by 43 states. This convention does not define terrorism itself, only some acts, types of it, which can be considered a terrorist act (Article 1.3.) if the act intermediates or coerces states or governments to do or not to do something or the act disrupts services or creates public emergency or general insurrection in a State. The convention notes that “political, philosophical, ideological, racial, ethnic, religious or other motives shall not be a justifiable defence against a terrorist act” (Article 3.2.).¹¹

Similarly to the African convention, the Shanghai Cooperation (representing Asia) adopted a convention referring to terrorism as well, the Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism on 15 June 2001. The Convention entered into force on 29 March 2003. It does not define terrorism itself. It only notes that terrorism means some acts (listed in the annex of the convention) and other acts which cause intimidation in the population, violate public security, coerce public authorities or an international organisation to do or to abstain from doing any act (Article 1. 1) a–b).¹²

These two conventions follow the method of the European Union, because they list some crimes with special aims as terrorism, but they could not be used for all kinds and types of terrorism.

At national level we can find several criminal codes or special terrorist acts. There is no opportunity to present each national criminal legislation in details; therefore, I only mention a few of them. Most of the member states of the European Union follow the mentioned EU Directive and harmonise its own legislation according to it. The Hungarian Criminal Code (Number 100 year 2012, article 314–319) translated the text of the EU Directive and defines this phenomenon as terrorist acts. The Danish Criminal Act (The Criminal Code Order No. 909 of 27 September 2005, as amended by Act Nos. 1389 and 1400 of 21 December 2005, article 114) contains the expression “shall be guilty of terrorism”, but it includes the text of the Directive of the European Union, which refers to terrorism as some terrorist offences and not as terrorism.

¹⁰ Council of Europe, *Convention on the Prevention of Terrorism*, 16 May 2005, 1–8.

¹¹ Organisation of African Unity, *Convention on the Prevention and Combating of Terrorism*, 01 July 1999, 4–5.

¹² Shanghai Cooperation, *Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism*, 15 June 2001, 1.

In Europe, France, Belgium and the United Kingdom are affected most by terrorism in the last years. According to the TESAT-Report 2019, there were 60 terrorist attacks in the United Kingdom, 30 in France and 4 in Belgium and around 632 people were arrested because of committing terrorist crimes in these three countries.¹³ The French Criminal Code contains several acts of terrorism and listed some crimes with special aims as terrorist acts (Criminal Code article 421-1 – 422-7).¹⁴ The main problem is that the Criminal Code does not define the word and phenomenon of terrorism, only some types of it. The Belgian Criminal Code (Article 137–141)¹⁵ contains terrorist offences as punishable acts without defining terrorism.

The United Kingdom – which is affected most seriously by terrorism in Europe – has more terrorism acts. The first terrorism act in 2000 interpreted terrorism as follow:

- “1. (1) In this Act “terrorism” means the use or threat of action where—
- (a) the action falls within subsection (2),
 - (b) the use or threat is designed to influence the government or an international governmental organisation] or to intimidate the public or a section of the public, and
 - (c) the use or threat is made for the purpose of advancing a political, religious, racial or ideological cause. (2) Action falls within this subsection if it—
 - (a) involves serious violence against a person,
 - (b) involves serious damage to property,
 - (c) endangers a person’s life, other than that of the person committing the action,
 - (d) creates a serious risk to the health or safety of the public or a section of the public, or
 - (e) is designed seriously to interfere with or seriously to disrupt an electronic system.”¹⁶

In other continents, in Africa, Australia and America we can find terrorist acts as well. For example, the Federal Democratic Republic of Ethiopia has adopted a Proclamation on anti-terrorism (Proclamation No. 625/2009) on 7 July 2009, which entered into force on 28 August 2009. This proclamation defined terrorist acts (part two, point 3) similarly to the European criminal acts: “Whosoever or a group intending to advance a political, religious or ideological cause by coercing the government, intimidating the public or section of the public, or destabilizing or destroying the fundamental political, constitutional or, economic or social institutions of the country: 1/ causes a person’s death or serious bodily injury; 2/ creates serious risk to the safety or health of the public or section of the public; 3/ commits kidnapping or hostage taking; 4/ causes serious damage to property; 5/ causes damage to natural resource, environment, historical or cultural heritages; 6/

¹³ Europol, *Terrorism Situation*, 11.

¹⁴ *The French Criminal Code*.

¹⁵ *The Belgian Criminal Code*.

¹⁶ United Kingdom, *Terrorism Act 2000*.

endangers, seizes or puts under control, causes serious interference or disruption of any public service; or 7/ threatens to commit any of the acts stipulated under sub-articles (1) to (6) of this Article is punishable with rigorous imprisonment from 15 years to life or with death.”¹⁷

The Australian Criminal Codes distinguish terrorism offence and terrorist acts, but the criminal legislation is similar to the United Kingdom’s legislation, because in the text the motivation, aims are the same (Criminal Coda Act 1995, Division 72 Subdivision A): “an action or threat of action where:

(a) the action falls within subsection (2) and does not fall within subsection (3); and

(b) the action is done or the threat is made with the intention of advancing a political, religious or ideological cause; and

(c) the action is done or the threat is made with the intention of:

(i) coercing, or influencing by intimidation, the government of the Commonwealth or a State, Territory or foreign country, or of part of a State, Territory or foreign country; or

(ii) intimidating the public or a section of the public.

(2) Action falls within this subsection if it:

(a) causes serious harm that is physical harm to a person; or

(b) causes serious damage to property; or

(c) causes a person’s death; or

(d) endangers a person’s life, other than the life of the person taking the action; or

(e) creates a serious risk to the health or safety of the public or a section of the public; or

(f) seriously interferes with, seriously disrupts, or destroys, an electronic system including, but not limited to:

(i) an information system; or

(ii) a telecommunications system; or

(iii) a financial system; or

(iv) a system used for the delivery of essential government services; or

(v) a system used for, or by, an essential public utility; or

(vi) a system used for, or by, a transport system.

(3) Action falls within this subsection if it:

(a) is advocacy, protest, dissent or industrial action; and

(b) is not intended:

(i) to cause serious harm that is physical harm to a person; or

(ii) to cause a person’s death; or

(iii) to endanger the life of a person, other than the person taking the action; or

¹⁷ Federal Democratic Republic of Ethiopia, *Proclamation on anti-terrorism*.

(iv) to create a serious risk to the health or safety of the public or a section of the public.”¹⁸

There are several acts and organisations in the United States of America, which deal with terrorism, counter-terrorism and security issues. The definition of terrorism in the Homeland Security Act of 2002 [Section 2. Definitions (15)] emphasises through the protection of human life and critical infrastructure the security of civilian population and nation: “The term “terrorism” means any activity that—

(A) involves an act that—

(i) is dangerous to human life or potentially destructive of critical infrastructure or key resources; and

(ii) is a violation of the criminal laws of the United States or of any State or other subdivision of the United States; and

(B) appears to be intended—

(i) to intimidate or coerce a civilian population;

(ii) to influence the policy of a government by intimidation or coercion; or

(iii) to affect the conduct of a government by mass destruction, assassination, or kidnapping.”¹⁹

These criminal codes and acts face the same problem, how can we define, conceptualise terrorism in the most suitable way? These definitions only define some types of terrorism and could not be used against the new phenomena.

3. Definitions in academic research

As we see, there are diverse legal definitions. The legislation could collect experience, view, methodology or could use the results of academic research. But related to the conceptualisation of terrorism, we face the same problem as at the legislation. There is no accepted common definition, only debates about it and several variations of the same thing. Terrorism has been defined in many ways since decades. We only have more and more definitions. Every scholar tries to make a new one.

Of course, there are some sceptics saying that “terrorism is not, and will never be, a conceptually clean label”.²⁰ Or as Didier Bigo says “terrorism does not exist: or more precisely, it is not a useable concept in social science”.²¹ Walter Laquer who notes that a common definition could not be accepted because “one man’s terrorist

¹⁸ Australia, *Crimes Act 1914, Act No. 12 of 1914 as amended*, Section 3; *Criminal Code Act 1995, No. 12 1995*, Division 72 Subdivision A, 100.1 and 101.1

¹⁹ United States of America, ‘Homeland Security Act of 2002’, Section 2, Definitions (15).

²⁰ Tom Parker and Nick Sitter, ‘The Four Horsemen of Terrorism – It’s not Waves, it’s Strains’, *Terrorism and Political Violence* 28, no 2 (2015), 25.

²¹ Alex P Schmid, ‘Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review’, *International Centre for Counter-Terrorism, ICCT Research Paper*, March 2013, 15.

is another man's freedom fighter".²² Despite this approach, Walter Laquer still uses a definition for terrorism: "Terrorism is the illegitimate use of force to achieve a political objective by targeting innocent people."²³

According to the opinion of Boaz Ganor, there is a need for having a common definition of terrorism, because without it there is no chance to have a serious attempt to combat terrorism. He also created a definition: "Terrorism is the intentional use of, or threat to use, violence against civilians or against civilian targets, in order to attain political aims."²⁴

C.A.J. Coady defined terrorism similarly to Boaz Ganor: "The organised use of violence to attack non-combatants ("innocent" in a special sense) or their property for political purposes."²⁵

The weakness of Laquer's, Ganor's and Coady's definitions is that they include only political purposes and aims; nevertheless, terrorism is related to wider aims and motivations (e.g. religious aims).

Alex P Schmid condensed the elements of terrorism in a definition: "Terrorism is an anxiety-inspiring method of repeated violent action, employed by semi clandestine individual, group, or state actors, for idiosyncratic, criminal, or political reasons, whereby – in contrast to assassination – the direct targets of violence are not the main targets. The immediate human victims of violence are generally chosen randomly (targets of opportunity) or selectively (representative or symbolic targets) from a target population, and serve as a message generators. Threat- and violence-based communication processes between terrorist (organization), (imperilled) victims, and main targets are used to manipulate the main target (audience(s)), turning it into a target of terror, a target of demands, or a target of attention, depending on whether intimidation, coercion, or propaganda is primarily sought."²⁶

The problem of this definition is that it is too long and tries to reflect to all elements of terrorism as a phenomenon but it is detailed too and not able to be used in practice. And what could we do if a new method or element of terrorism appears? We should modify the definition again and again. And in criminal law, the constancy and computability of the law are basic principles.

Tore Bjorgo defines terrorism from a military point of view and states that "terrorism is a set of methods of combat rather than an identifiable ideology or movement, and involves premeditated use of violence against (primarily) non-

²² Boaz Ganor, 'Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist another Man's Freedom Fighter?', *Police Practice and Research* 3, no 4 (2002), 287.

²³ Gregor Bruce, 'Definition of Terrorism – Social and Political Effects', *Journal of Military and Veterans' Health* 21, no 2 (2013), 27.

²⁴ Ganor, 'Defining Terrorism', 294.

²⁵ C. A. J. Coady, 'Terrorism and Innocence', *The Journal of Ethics* 8, no 1 (2004), 39.

²⁶ Alex P Schmid, 'Terrorism – The Definitional Problem', *Case Western Reserve Journal of International Law* 36, no 2 (2004), 382.

combatants in order to achieve a psychological effect of fear on others than the immediate targets”.²⁷

Alex P Schmid’s and Tore Bjorgo’s definition deal with the psychological effect of terrorism and its effects not only on victims but on population as well. Similarly, Enders–Hoover–Sandler notes that terrorism has direct and indirect victims and the impact on population behind the terrorist acts is relevant as well: “Terrorism is the premeditated use or threat to use violence by individuals or subnational groups to obtain a political objective through the intimidation of a large audience beyond that of the immediate victim.”²⁸

Alex P Schmid was maybe the first who tried to collect the several definitions and analyse their elements in order to find a common definition through the use of these elements. He examined 109 definitions according to 22 definitional elements and he ranked it in order of the frequency and as we see above in his definition there are 16 elements of 22.²⁹ According to Schmid’s study, Leonard Weinberg, Ami Pedahzur and Sivan Hirsch-Hoefler reviewed the new definitions and elements and notes, that “terrorism is a politically motivated tactic involving the threat or use of force or violence in which the pursuit of publicity plays a significant role”.³⁰

This kind of summary has its own disadvantages as well. As Kimberly A Powell described this definition of terrorism “excludes school shooters as the shooter is typically acting out in range versus attempting to send a message to higher power”.³¹ On the other hand, these definitions are too detailed, too long and try to regulate everything, but as we already know, one cannot determine a good definition with this method because newer and newer types and elements of terrorism appear again and again (e.g. the problem of the returning fighters).

But if we examine these definitions we can define some common elements, which can be taken into account at the legislation. And we might avoid some problems. Some of these elements can be:

- terrorism is a kind of politically or ideologically motivated violence, which can never be justified
- terrorism is often used mislead by the media, politicians and by the perpetrators themselves
- terrorism is widely varied and sometimes we define it from the viewpoint of result (e.g. hijacking)

²⁷ Bruce, ‘Definition of Terrorism’, 27.

²⁸ Adesoji Adelaja, Justin George, Takashi Miyahara and Eva Penar, ‘Food Insecurity and Terrorism’, *Applied Economic Perspectives and Policy* 41, no 3 (2018), 477.

²⁹ Leonard Weinberg, Ami Pedahzur and Sivan Hirsch-Hoefler, ‘The Challenges of Conceptualizing Terrorism’, *Terrorism and Political Violence* 16, no 4 (2004), 780–782.

³⁰ Ibid. 786.

³¹ Kimberly A Powell, ‘Framing Islam/Creating Fear: An Analysis of U.S. Media Coverage of Terrorism from 2011–2016’, *Religions* 9, no 9 (2018), 2.

- terrorism has several types and each type has its own goal, method, motivation (newer and newer types and methods (e.g. 50 years ago we could not imagine cyberterrorism or tactical attacks by drones), means (e.g. the use of internet, media, telecommunications devices) and source (e.g. terrorist organisations have their own source of incomes) appeared

4. Conclusions

As we see, terrorism as a punishable act has been defined in several global, regional treaties, conventions and national criminal codes, but there is a lack of an accepted common definition in criminal law. Summarising the common elements, we can agree that every type of terrorism is crime and must be punished. But there is the principle of “*nullum crimen et nulla poena sine lege*” (no crime and no penalty without a law) in criminal law and therefore we should create the accepted common criminal definition at least at regional or national levels in order to take better measures against perpetrators, terrorist organisations and to facilitate the cooperation among the international organisations and criminal authorities.

1. Achieving or accepting this common definition we should take into account that we need a short definition, which contains the main element of terrorism and can reflect to the new types of terrorism as well (e.g. cyberterrorism). And in that case we should not modify the criminal codes, conventions all the time.

We should try to define terrorism and terror as briefly as possible and not try enumerate every element or type of these phenomena.

The United Nations, as the only global organisation could not define an accepted common definition. But it is rather the fault of its members and their political-ideological differences. I think these differences will interfere with the common conceptualisation of terrorism at global level in the future as well. The mentioned Ad Hoc Committee on Terrorism’s draft has never been adopted by the General Assembly and therefore it is not legally binding. This draft contains a very short definition, therefore it could be used very effectively.

At regional level the main problem is that the mentioned treaties, conventions do not define the word and phenomenon of terrorism, only some types of it.

At national level some states have defined terrorism but because of the different criminal codes of states, every state uses different definition of terrorism, and this is one of the main hurdles of effective cooperation in criminal cases.

The disadvantage of the regional and national regulations and criminal laws is that if a new type of terrorism appears, the law should be changed and completed.

2. Sometimes the state and its representatives are supporting terrorism (e.g. state sponsored terrorist organisations in another state) or they commit terrorist acts, crimes against some groups of their own population. Despite this phenomenon,

the so-called state terrorism is not defined as a criminal act in the criminal law. I think the common definition has to contain state terrorism as well. Of course global, regional, bilateral conventions, treaties are ratified by the states. Therefore, I think state terrorism could not be defined at global level, only at regional or national level.

3. Terrorism should be distinguished from terror, war crimes, crimes against humanity. So in case of terrorism, we should speak of terrorist organisations and terrorist acts.

4. We should protect the human rights of victims and perpetrators as well, but we should not forget that one's human right could not limit or hurt another person's human right.

5. I think one of the most suitable definitions of terrorism should be: Terrorism is a politically or ideologically motivated violent act against the members of a society or infrastructure.

Until the acceptance of a common definition, we could use the already accepted rules of conventions, treaties and criminal codes in criminal processes and in counter-terrorism.

REFERENCES

- Adelaja, Adesoji, Justin George, Takashi Miyahara and Eva Penar, 'Food Insecurity and Terrorism'. *Applied Economic Perspectives and Policy* 41, no 3 (2018), 475–497. Online: <https://doi.org/10.1093/aep/ppy021>
- Australia, *Crimes Act 1914, Act No. 12 of 1914 as amended*. Online: www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=52de2c384
- Australia, *Criminal Code Act 1995, No. 12 1995, Division 72 Subdivision A, 100.1 and 101*. Online: www.legislation.gov.au/Details/C2019C00043/dcf671a3-19d5-4516-89f6-e5d519e77536
- Bruce, Gregor, 'Definition of Terrorism – Social and Political Effects'. *Journal of Military and Veterans' Health* 21, no 2 (2013), 26–30.
- Coady, C A J, 'Terrorism and Innocence'. *The Journal of Ethics* 8, no 1 (2004), 37–58. Online: <https://doi.org/10.1023/B:JOET.0000012251.24102.a5>
- Council of Europe, *Convention on the Prevention of Terrorism*, 16 May 2005. Online: www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/09000016808c3f55
- European Union, 'Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union', *Official Journal of the European Union*, 26.10.2016. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:EN:PDF>
- European Union, 'Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA'. *Official Journal of the European Union*, 31.03.2017 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L0541&from=EN>
- Europol, *Terrorism Situation and Trend Report 2019*. Online: <https://doi.org/10.2813/788404>
- Federal Democratic Republic of Ethiopia, *Proclamation on anti-terrorism (Proclamation No. 652/2009)*. Online: www.refworld.org/docid/4ba799d32.html

- Ganor, Boaz, 'Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist another Man's Freedom Fighter?' *Police Practice and Research* 3, no 4 (2002), 287–304. Online: <https://doi.org/10.1080/1561426022000032060>
- Institute for Economics and Peace, *Global Terrorism Index 2019*. www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2019-web.pdf
- League of Nations, 'Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism', Article I. 2., 2. <https://dl.wdl.org/11579/service/11579.pdf>
- Organisation of African Unity, *Convention on the Prevention and Combating of Terrorism*, 01 July 1999. Online: <https://au.int/en/treaties/oau-convention-prevention-and-combating-terrorism>
- Parker, Tom and Nick Sitter, 'The Four Horsemen of Terrorism – It's not Waves, it's Strains'. *Terrorism and Political Violence* 28, no 2 (2015), 1–30. Online: <https://doi.org/10.1080/09546553.2015.1112277>
- Powell, Kimberly A, 'Framing Islam/Creating Fear: An Analysis of U.S. Media Coverage of Terrorism from 2011–2016'. *Religions* 9, no 9 (2018), 1–15. Online: <https://doi.org/10.3390/rel9090257>
- Schmid, Alex P, 'Terrorism – The Definitional Problem'. *Case Western Reserve Journal of International Law* 36, no 2 (2004), 375–419.
- Schmid, Alex P, 'Frameworks for conceptualising terrorism'. *Terrorism and Political Violence* 16, no 2 (2004), 197–222. Online: <https://doi.org/10.1080/09546550490483134>
- Schmid, Alex P, 'Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review'. International Centre for Counter-Terrorism, *ICCT Research Paper*, March 2013. Online: <https://doi.org/10.19165/2013.1.02>
- Schmid, Alex P, 'Links between Terrorism and Migration'. *ICCT Research Paper*, May 2016. Online: <https://doi.org/10.19165/2016.1.04>
- Shanghai Cooperation, *Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism*, 15 June 2001. Online: www.refworld.org/pdfid/49f5d9f92.pdf
- The Belgian Criminal Code*. Online: https://issuu.com/ethics360/docs/penal_code__belgium_
- The French Criminal Code*. Online: www.legislationline.org/download/id/3316/file/France_Criminal%20Code%20updated%20on%2012-10-2005.pdf
- United Kingdom, *Terrorism Act 2000*. Online: www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/section/1#statusWarningSubSections
- United Nations, 'Ad Hoc Committee on Terrorism 2001 Informal texts of article 2 of the draft comprehensive convention', Document A/C6/56/L9. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/N01/608/85/PDF/N0160885.pdf?OpenElement>
- United Nations, 'Multilateral Treaties Deposited with the Secretary-General', 31 May 2019. <https://treaties.un.org/doc/source/titles/english.pdf>
- United States of America, 'Homeland Security Act of 2002', Section 2, Definitions (15). Online: www.dhs.gov/sites/default/files/publications/hr_5005_enr.pdf
- Weinberg, Leonard, Ami Pedahzur and Sivan Hirsch-Hoefler, 'The Challenges of Conceptualizing Terrorism'. *Terrorism and Political Violence* 16, no 4 (2004), 777–794. Online: <https://doi.org/10.1080/095465590899768>

A titkos információgyűjtés, valamint a leplezett eszközök alkalmazása eredményének felhasználása kapcsán felmerülő jogértelmezési problémák - a bírói gyakorlat tükrében

STEINER Gábor¹

A titkos információgyűjtés és a leplezett eszközök alkalmazása, majd pedig eredményének felhasználása során előfordulhatnak olyan eljárási hibák, mulasztások, amelyek lehetetlenné teszik az általuk beszerzett bizonyítékok felhasználását. Ezek leginkább a törvényi határidők be nem tartására, az időbeli korlátok túllépésére, valamint az alkalmazási kör - mind cselekmények, mind személyek terén történő - jogszerűtlen kiterjesztésére vezethetők vissza. Írásomban a leggyakoribb ilyen eseteket kívánom bemutatni, konkrét példákkal alátámasztva.

Kulcsszavak: leplezett eszközök, titkos adatszerzés, titkos információgyűjtés, bírói engedély, eredmény, felhasználás, bíróság, határidő

1. A titkos információgyűjtéssel kapcsolatban a feljelentésre előírt határidő megsértése

A legnagyobb problémát az elmúlt évtizedekben egyértelműen a titkos információgyűjtés eredményének felhasználása jelentette, amely vonatkozásában az új büntetőeljárási törvény, a hatályos 2017. évi XC. törvény 258. §, 259. §, 260. §-a végre pontos kereteket szabnak meg. Ám a korábbi eljárási törvény, az 1998. évi XIX. törvény e körben még sokkal általánosabb szabályozást tartalmazott, különösen a leginkább gyakran felmerülő jogalkalmazási probléma, a *feljelentési kötelezettség* tekintetében megállapított törvényi határidőnek a vonatkozásában.

A konkrét példával érintett időben hatályban volt szabályozás szerint a bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredménye – a bizonyítani kívánt bűncselekmény tekintetében a titkos adatszerzés engedélyezésének törvényben meghatározott feltételeinek fennállása

¹ Bíró, Fővárosi Törvényszék. Judge, Metropolitan Court of Budapest, e-mail: steinergabor@birosag.hu

esetén – a büntetőeljárásban csak akkor volt felhasználható, hogy ha a büntetőeljárásban felhasználni kívánt információ megszerzését követően a titkos információgyűjtést végző szerv a feljelentési kötelezettségének *haladéktalanul eleget tett*.

Az 1998. évi XIX. törvény 206/A. §-a rögzítette tehát a fentiek szerint a konkrét vádbeli időszakban a „haladéktalanság” követelményét a feljelentési kötelezettség vonatkozásában, azonban ennek pontos értelmezésével – a konkrét időbeli korlát megjelölésével – adós maradt.

Így a korábbi szabályozás lényegében kizárólag a 74/2009. BK *véleményre* támaszkodhatott, amely a feljelentés „haladéktalansága”, illetve – későbbi terminológia szerint – „nyombanisága” értelmezéséhez kapcsolódó probléma forrásaként utalt arra, hogy a törvény pontosabban nem határozza meg azt, hogy mit, mely időtartamot kell a feljelentési kötelezettség teljesítésének „haladéktalanságán” érteni. Erre az ügyek eltérő jellege, bonyolultsága, az adatmennyiség változó terjedelme miatt – a BK vélemény megállapítása szerint – minden esetre érvényes, egzakt meghatározás nem tehető, legfeljebb azok a szempontok voltak rögzíthetők, amelyek figyelembevételével a bíró – a bizonyítékként felhasználhatóság lehetőségéről elsőként döntő nyomozási bíró [1998. évi XIX. törvény 207. § (2) bekezdés *b*) pont], majd később a perbíró – jogilag állást foglalhatott a „haladéktalanság” követelményének megtartottsága kérdésében.

A BK vélemény ezzel kapcsolatosan azt rögzítette, utalva a probléma kiindulópontjára, hogy a lehallgatásokat végrehajtó Nemzetbiztonsági Szakszolgálat rendszerint nagy mennyiségű információt tartalmazó anyagot ad át a titkos információgyűjtést végző szervnek, amely adathalmazban az információgyűjtés célja szempontjából érdektelen, vagy az ügyben nem érintett személyre vonatkozó adatok is szerepelnek, amelyeket ki kell szűrni és meg kell semmisíteni. Ez pedig értelemszerűen bizonyos időt vesz igénybe. A „haladéktalanság” tehát – a BK vélemény szerint – nem értelmezhető úgy, hogy a még szüretlen adatok átadásának napján eleget kell tenni a feljelentésnek. A titkos információgyűjtést szabályozó ágazati jogszabályok [Nbtv., Rtv. stb.] ekkor nem szabtak arra határidőt, hogy az érdektelen adatok kiszűrését mennyi idő alatt kell elvégezni. Az 1998. évi XIX. törvény viszont, ugyan a titkos adatszerzés tekintetében, az érdektelen adatok kiszűrésére és megsemmisítésére nyolcnapos határidőt engedett [1998. évi XIX. törvény 204. § (4) bekezdés]. Indokolt volt tehát – a BK vélemény megállapítása szerint – a „haladéktalanságnak” olyan értelmet tulajdonítani, hogy az 1998. évi XIX. törvény Be. 206/A. § (1) és (4) bekezdéseinek az alkalmazási körében ez a követelmény még nem sérül akkor, amennyiben feljelentési kötelezettségének az információgyűjtést végző szerv az adatok megszerzését követő *8 napon belül nem tesz eleget*.

Ez a „gumiszabály” számos értelmezési probléma forrása volt, akár az ügyészség és a bíróság, de éppen ugyanígy a korábbi nyomozási bírói határozatok, illetve a perbírói álláspont között. Mindezt az is bizonyítja, hogy a jogirodalomban a kollégiumi vélemény fenti megállapítása (miszerint 8 napnak az eltelte még nem jelent

jogsértést) gyakorlati kritikájaként az akkori büntetőeljárás törvény kommentárjában rögzítésre került azon – jogalkalmazói – álláspont, amely szerint:

„A feljelentési kötelezettség [és pontosan ugyanígy a nyomozása elrendelése] teljesítésének késedelme esetén annak oka nem vizsgálható és közömbös is, figyelemmel arra is, hogy a törvény a feljelentést az adatok megszerzését követően határozza meg, azaz az adatok vizsgálata, kiértékelése, vagy elemzése nem hátráltathatja e kötelezettséget”,²

mint ahogyan a jogelmélet is kritikával illette a Kúria jogszabály-értelmezését, kiemelve azt, hogy „[n]em látszik szerencsésnek, hogy a Kúria adott kérdésekben eltérő nyelvtani értelmet tulajdonít egyébként egyértelműnek tűnő kifejezéseknek”, hiszen „a Magyar nyelv értelmező szótára szerint a haladéktalan szó jelentése késedelmet nem tűrő, idővesztés, halogatás nélkül, azonnal elvégzendő, teljesítendő” cselekedetet jelent – szemben a Kúria álláspontjával –, éppen ezért „nagy téttel járó, alapvető törvényességi kérdésben annál mégis több várható el, hogy 8 nap még nem jelent jogsértést”, még akkor is, ha nehéz erre határidőt megállapítani.³

A Fővárosi Törvényszék a 25.B.311/2012/360. számú ítéletében a titkos információgyűjtés eredményének egy részét a feljelentési kötelezettség időszerű megtételének elmaradására hivatkozva kizárta a bizonyítékok köréből. Ez volt az a pont ugyanis, ahol az egyébként jogszerűen végrehajtott titkos információgyűjtéseket hiába végezték el eredményesen, az ügyet tárgyaló bíróságnak azoknak az eredményét ki kellett zárnia a bizonyítékok köréből, mivel a feljelentések megtételére sok esetben jóval az arra nyitva álló időn túl került csak sor.

Az adott ügyben a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredményének kizárására irányuló perbírói intézkedés azon alapult – hiába engedélyezte azok felhasználását eredetileg a nyomozási bíró –, hogy a felderítést végző szerv a vád tárgyát képező vesztegetések és az azokkal érintett vádlottak kapcsán nem-hogy késedelmesen, de egyáltalán nem tett feljelentést.

Ami feljelentést egyedülként tett, az ugyanis nem erre, hanem egy teljesen más tárgyú, külön ügyszámon futó büntetőügyre vonatkozott, jelesül az ugyancsak a Fővárosi Törvényszék előtt eltérő ügyszámon folyó másik bűnügyre, amelyben a passzív oldalon lévő terheltek mellett az aktív oldalon az adott ügyben nem érintett, eltérő személy volt a vádlott, és az ügy tárgyát is a vádbeli ügytől teljesen elkülönülő, egészen más cselekményhez kötődő vesztegetés képezte.

Mindemellett a titkos információgyűjtés végzésének a konkrét vádbeli elkövetési időszakban, a 2008–2009. évek közötti időpontban hatályos Be. 206/A. § (1) bekezdésének *b*) pontja egyértelműen megkövetelte a titkos információgyűjtés

² Bodor Tibor et al.: *Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, 2012.

³ Tóth Mihály: Néhány időszerű garanciális kérdés a titkos nyomozati (felderítési) eszközök eredményének felhasználása köréből. *Büntetőjogi Szemle*, (2016), 1–2. 94.

eredményének felhasználhatóságához feltételként azt, hogy a felderítést végző szerv a büntetőeljárásban felhasználni kívánt információ megszerzését követően haladéktalanul feljelentést tegyen. Ezt a 2006. évi LI. törvény iktatta be a törvénybe, 2006. július 1. napjától volt hatályos, és a Be. egészen 2011. március 1. napjáig így szólt. 2011. március 1. után változott meg ez a rész, a 2010. évi CLXXXIII. törvény 139. §-ában szereplő módosítás folytán, amely módosította annyiban, hogy onnantól kezdve már nem csak és kizárólag a feljelentési kötelezettségnek való haladéktalan eleget tétel, hanem a nyomozás nyombani elrendelése is elegendő lett már hozzá.

Ez utóbbi vonatkozásban viszont határozottan kiemelte az elsőfokú bíróság azt, hogy amellett, hogy a titkos információgyűjtés során beszerzett közlemények által lefedett időszakok az 1/A. vádpontnál 2009. február 2. és 2009. április 13. napja közöttiek, az 1/B. vádpontnál 2008. május 13. és 2008. május 21. napja közöttiek, az 1/C. vádpontnál 2008. május 8. és 2008. december 22. napja közöttiek, az 1/D. vádpontnál pedig 2009. március 19. és 2009. április 9. napja közöttiek, addig a feljelentésnek a megtételére csak 2009. október 9. napján került sor, lévén, hogy a vádnak az álláspontja szerint – amely jól kitűnik a titkos adatszerzés későbbi, újabb 90 napra történő elrendelésére irányuló ügyészi indítványból – addig csak a másik ügy tárgyát képező eltérő vesztegetés kapcsán folyt a nyomozás, más személy feljelentése alapján.

Mindezek alapján a bíróság arra jutott, hogy a haladéktalanság követelménye mindenképpen sérült, amely még akkor is kizárási ok lett volna, hogy ha a feljelentés egyáltalán erre az adott bűnügyre vonatkozott volna, amelynek a kapcsán azonban szintén az ellenkezőjére derült fény.

Az adott időszakban hatályban volt 1998. évi XIX. törvény (Be.) 206/A. § (1) bekezdésének *b)* pontja értelmében a bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredménye a büntetőeljárásban kizárólag csak akkor volt felhasználható, hogy ha a büntetőeljárásban felhasználni kívánt információ megszerzését követően a titkos információgyűjtést végző szerv a feljelentési kötelezettségének haladéktalanul eleget tett.

A bíróság a fenti jogszabályhely alapján mindenekelőtt azt vizsgálta meg, hogy a konkrét büntetőügyben – azaz az adott ügy tárgyát képező bűncselekmények miatt, az adott ügy vádlottjaival szemben – a titkos információgyűjtést végző szerv a törvény által kötelezően előírt feljelentési kötelezettségének az információk megszerzését követően valóban haladéktalanul – ami az akkori 1998. évi XIX. törvény 204. § (4) bekezdéséből eredeztetően (mint az érdektelen adatok megsemmisítésére megszabott idő) 8 napot jelentett – eleget tett-e.

Ennek során először a nyomozati iratok tartalmát vizsgálta, amelyből megállapította, hogy az ügyben a nyomozás elrendelésére még csak nem is a fenti felderítést végző szervek, hanem egy, a hatóságoktól független magánszemély feljelentésére került sor, 2009. április 15. napján. A felderítő szervek is tettek egy feljelentést 2009. március 25. napján, azonban ez a feljelentés nem az adott ügyre vonatkozott, abban ezen ügy tárgyát és személyi körét nem érintették.

A feljelentés időpontjával kapcsolatban az elsőfokú bíróság megállapította, hogy az az 1/B. és az 1/C. vádpontok esetében nem felelt meg a Be. 206/A. § (1) bekezdés b) pontjában írt „haladéktalanság” követelményének, a 74/2009. BK véleményben is rögzített 8 napnak, mivel hosszú hónapok teltek ott el a feljelentés megtételéig (lásd a titkos információgyűjtés időszakát fent). Az 1/D. vádpont esetében pedig az volt megállapítható, hogy a felderítő szerv a titkos információgyűjtést még jóval a feljelentésnek a megtétele után is folytatta, és már utána rögzítette az e vádpont alapjává tehető, konkrét beszélgetést is (2009. április 9. napján).

Az ügyben beszerzett iratanyag alapján megállapítható volt az, hogy a felderítő szerv általi feljelentésnek a megtételére nemhogy csupán csak megkésve, 2009. március 25. napján, tehát a „haladéktalanság” törvényi követelményét is megsértve került sor, de még a végül megtett feljelentés sem a konkrét büntetőügyre vonatkozott, hanem egy attól teljesen független, illetékesség folytán ugyan szintén a Fővárosi Törvényszék előtt indult, de egy másik ügyszámon folyó, az adott ügytől eltérő tárgyú, más cselekmény miatt folytatott büntetőügyre.

Azon büntetőügy ugyanis, amelynek alapját a felderítő szerv által végül megtett feljelentésben szereplő bűncselekmény képezte, egyértelműen beazonosítható, hogy az egy egészen más tárgyú bűnügy volt. Annak sem a tárgya, sem pedig a szereplői nem voltak azonosak az adott bűnügyben szereplő, vád szerinti aktív vesztegetőkkel. Annak kapcsán az ügyészség külön ügyszámon és jóval később emelt vádat, a tárgya pedig eltért a konkrét vádbeli büntetőügytől.

Egyértelműen megállapítható volt tehát, hogy a felderítő szerv által tett feljelentés arra az ügyre vonatkozott, és nem az adott büntetőeljárás tárgyát képező cselekmények egyikére. Ezt támasztotta alá továbbá külön még az is, hogy a felderítő szervnek ez a feljelentése csakis a másik ügy nyomozati irataiban volt megtalálható, az kizárólag csak oda került beszerelésre.

Röviden összefoglalva a fentieket, az elsőfokú bíróság álláspontja szerint megállapítható volt, hogy a felderítést végző szerv egyáltalán nem is tett feljelentést az adott vád tárgyát képező bűncselekmények miatt. Ami feljelentést utóbb egyedül tett, az pedig nem is erre, hanem egy ettől teljesen elkülönülten és konkrétan más személy aktív vesztegetése miatt folyó másik bűncselekményre vonatkozott. Eképpen a megtett feljelentésben sem az adott büntetőügyben aktív vesztegetői pozícióban lévő konkrét vádlottak, hanem egyedül a másik ügyben érintett vállalkozó került aktív elkövetőként feltüntetésre, tehát a személyi kör is teljességgel eltért itt.

A fentiekre tekintettel az elsőfokú bíróság akként határozott, hogy a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredményének e részét a bizonyítékok köréből kizárta. Ennek folytán a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredményének felhasználása az adott büntetőügyben – objektív törvényi tiltó rendelkezés következtében – nem volt már lehetséges.

A Fővárosi Törvényszék ítéletét a Fővárosi Ítéletábra mint másodfokú bíróság felülbírálta, amelynek során nem értett egyet az elsőfokú bíróságnak a titkos információgyűjtés eredményét kizáró döntésével. A 3.Bf.43/2017/37. számú másodfokú

ítéletében az ítélőtábla kifejtette, hogy a bírói gyakorlat és az eljárási törvény rendelkezései szerint koránt sincs a nyomozó hatóságnak olyan jellegű kötelezettsége, hogy a feljelentésben vagy a nyomozást elrendelő feljegyzésben köteles lenne részletezni a gyanúsítottak személyét, avagy az általuk elkövetett bűncselekményeket, és tartalmilag sem kell megjelölnie a pontos tényállást. Téves volt tehát az elsőfokú bíróság azon álláspontja, hogy mivel a feljelentésben a másik ügyben érintett aktív vesztegető is szerepelt, ezért az kizárólag a másik büntetőügynek a tárgyára vonatkozik. Összefoglalva tehát, nincs olyan kötelessége a nyomozó hatóságnak, hogy a feljelentésben a gyanúsítottak személyét, illetve a gyanú tárgyát képező eseményeket teljeskörűen megjelölje.

Ezenfelül hivatkozott az ítélőtábla a feljelentés megtételének haladéktalansága kapcsán pedig arra, hogy a Kúria a Bhar.III.371/2013. számú BH.2014.3.97. számon közzétett határozatában kifejtette már, hogy a titkos információgyűjtés eredményének felhasználásánál a feljelentési kötelezettség megtételének haladéktalansága nem pusztán az engedélyben megjelölt határidő lejárta és a feljelentés teljesítése közötti időtartam alapján, hanem az információ mennyiségi, tartalmi megismerésének, feldolgozásának a bonyolultsága figyelembevételével ítéendő meg.

A konkrét vádbeli ügyben a másodfokú bíróság hangsúlyozta, hogy az elsőfokú bíróság meghatározó jelentőséget tulajdonított a törvényben hivatkozott nyolcnapos határidőnek. Ennek során pedig tévesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy ez egyben azt is jelenti, hogy a lehallgatást végzőnek folyamatában is figyelemmel kell kísérnie a beszerzett anyagot, hogy a törvényi kötelezettségének eleget tegyen.

Ezzel szemben az akkori büntetőeljárási törvény nem írt elő folyamatos ellenőrzést, elemzést a beszerzett anyagokkal kapcsolatban, hanem az irreleváns adatok megsemmisítésének határidejét a titkos információgyűjtés befejezéséhez kötötte. A nyolcnapos határidő az irreleváns adatok megsemmisítésére és nem arra vonatkozott, hogy egy különösen bonyolult ügyben kellene a beszerzett információt megsemmisíteni még azelőtt, hogy az összefüggő vizsgálatra sor kerülhessen, és meg lehetne ítélni annak releváns vagy irreleváns voltát. Így tehát tévedett az elsőfokú bíróság akkor, amikor nem tartalmi, hanem mennyiségi alapon közelítette meg a „haladéktalanság” valódi értelmét. A büntetőeljárási törvény nem véletlenül nem fogalmazott meg rá egzakt határidőt, mert az nem is lett volna lehetséges, mivel a feljelentés megtételéhez előzetesen mindig igen alapos és körültekintő mérlegelő, értékelő tevékenységre van szükség.

A konkrét vádbeli ügyben hosszú időn keresztül került sor információgyűjtésre az azzal érintett vádlottakkal szemben. Igen jelentős mennyiségű anyag várt feldolgozásra, értékelésre, és egy szükségszerűen többszereplős, bonyolult konspiratív elemekkel átszőtt bűncselekmény (vesztegetés) összefüggéseinek kielemezésére kellett hogy sor kerüljön. Az elsőfokú bíróság is kifejtette az ítéletében, hogy a vádlottak között folyt telefonlehallgatások alapján önmagukban a lehallgatások nem képeztek olyan anyagot, amelynek alapján az egyes bűncselekmények kétséget kizáróan megállapíthatók lehettek volna, ugyanis a lehallgatott telefonbeszélgetések

e vonatkozásban egyértelmű adatot nem tartalmaztak. Az elsőfokú ítéletben megjelölt titkos információgyűjtés határidejének lejártá és a vádhatóság által a vádirat benyújtását követően csatolt feljelentés időpontja között eltelt időtartam tehát önmagában az ítéletábra szerint nem volt tekinthető olyan mértékűnek, amely a haladéktalanság követelményét megsértette volna, és ne felelt volna meg a Legfelsőbb Bíróság Bk.74/2009. számú véleményében kifejtetteknek. Mindezek alapján a másodfokú bíróság az elsőfokon kizárt bizonyítékokat felhasználhatónak ítélte meg, és e körben nem állapította meg a haladéktalanság követelményének megsértését.

Ezzel ellentétes értelmezést fejtett ki ugyanakkor a Debreceni Ítéletábra a Bf.I.628/2013/22. számú határozatában, amelyben egy konkrét ügyben azt állapította meg, hogy:

„A több mint három hónapos késedelem a feljelentési kötelezettség teljesítésében az ítéletábra álláspontja szerint nem értékelhető akként, hogy a haladéktalanság elve sérelmet nem szenvedett, erre tekintettel a titkos információgyűjtés anyaga bizonyítékként e körben nem használható fel”,

amiből pontosan látható, hogy a feljelentési kötelezettségre megállapított egzakt határidő hiányában az egyes bíróságok is számos esetben eltérően értelmezték a törvény rendelkezését.

A Debreceni Ítéletábra a fenti határozatában kifejtette, hogy nem értett egyet az elsőfokú bíróságnak azon okfejtésével, hogy ahol a feljelentés a titkos információgyűjtés tartamának lejártá előtt megtörtént, a haladéktalanság elve sem sérült. Az ügy másodrendű vádlottjára vonatkozó és terhelő bizonyítékként felhasználni kívánt információkat 2007. augusztus 1. és augusztus 14. napja között rögzítették, a feljelentés időpontja pedig 2007. november 19. napja volt. A 74/2009. BK vélemény 3/b) pontja rögzítette: a törvény pontosabban nem határozta meg, hogy mit, mely időtartamot kell a feljelentési kötelezettség teljesítésének „haladéktalanságán” érteni. Erre az ügyek eltérő jellege, bonyolultsága, az adatmennyiség változó terjedelme miatt minden esetre érvényes egzakt meghatározás nem volt tehető, legfeljebb azok a szempontok voltak rögzíthetők, amelyek figyelembevételével a bíró – a bizonyítékként felhasználhatóság lehetőségéről elsőként dönteni hivatott nyomozási bíró, illetőleg majdan a perbíró – állást foglalhatott a „haladéktalanság” követelményének megtartottsága kérdésében. Indokolt volt tehát a haladéktalanságnak olyan értelmet tulajdonítani, hogy az 1998. évi XIX. törvény 206/A. § (1) és (4) bekezdéseinek alkalmazási körében ez a követelmény még nem sérült akkor, hogy ha a feljelentési kötelezettségének az információgyűjtést végző szerv az adatok megszerzését követő 8 napon belül nem tett eleget. A több mint három hónapos késedelem azonban itt a feljelentési kötelezettség teljesítésében az ítéletábra álláspontja szerint nem volt értékelhető akként, hogy a haladéktalanság elve sérelmet nem szenvedett volna. A jelentős késedelmet a nyomozó hatóság részéről – az ítéletábra álláspontja szerint – vélhetően az indokolta, hogy a feltételezett „maradék” 200 000 forint átadását is dokumentálhassák.

A Debreceni Ítéltábla tehát a fenti végzésében arra a következtetésre jutott, hogy már három hónapos késedelmet meghaladó idő is a haladéktalanság követelményének megsértését jelenti, amely döntés így részben ellentmondónak látszik az előzőekben idézett másik bírói döntéssel.

2. A leplezett eszközök alkalmazására lehetővé tett törvényi határidő megsértése

Viszonylag ritkábban jelentkező probléma ugyanakkor a leplezett eszközök alkalmazására lehetővé tett *törvényi határidőnek* a megsértése, azonban erre is akad néhány esetben példa. Háttérjogszabályként itt a konkrét esetnél hatályban volt korábbi büntetőeljárás törvény, az 1998. évi XIX. törvény 203. § (5) bekezdése szolgált, amely akkoriban akként rendelkezett, hogy a titkos adatszerzés legfeljebb 90 napra volt engedélyezhető, amely ismételt indítványra *egy alkalommal* legfeljebb 90 nappal még meghosszabbítható volt.⁴

A Fővárosi Törvényszék az ugyancsak a már idézett 25.B.311/2012/360. sz. ítéletében a titkos adatszerzés eredményének egy részét (az adott ügyben még nem a jelenlegi terminológia szerinti, a 2017. évi XC. törvény által megalkotott „leplezett eszköz” megnevezésű eszközről volt szó) az alkalmazásra az akkori szabályozásnak megfelelően rendelkezésre álló maximális – kétszer 90 napos – határidő megsértésére hivatkozva, kizárta a bizonyítékok köréből.

Az ügyben a titkos adatszerzések végrehajtására 2009. április 15. és 2009. július 13. napja, 2009. július 13. napja és 2009. október 10. napja, majd pedig utána 2009. október 10. napja és 2010. január 7. napja között került sor. Az akkor a hatályban volt 1998. évi XIX. törvény 203. § (5) bekezdése alapján a titkos adatszerzés legfeljebb 90 napra volt engedélyezhető, ami ismételt indítványra egy alkalommal legfeljebb 90 nappal volt meghosszabbítható.

Garanciális okokból a titkos adatszerzés legfeljebb 90 napra volt tehát engedélyezhető, amely ügyészi indítványra egy esetben és legfeljebb 90 napra volt meghosszabbítható. A törvényben megjelölt időtartam azonban a bíróságok számára csupán egy lehetőség volt, ugyanis az elé tárt iratok és a kérelem indokai alapján önállóan kellett mérlegelnie azt, hogy ezen belül hány napot is engedélyez. Ennek során a kérelmező álláspontja őt nem kötötte. Meghosszabbítás esetén pedig vizsgálnia kellett azt is, hogy az engedélyezés óta eltelt idő alatt keletkezett bizonyítékok igazolják-e a kérelem megalapozottságát, illetve hogy a titkos adatszerzést végrehajtó hatóság hatékonyan és törvényesen használta-e ki a rendelkezésére álló időt és eszközt. Annak nem volt akadálya, hogy a meghosszabbításra irányuló indítványban

⁴ A jelenlegi eljárási törvény, a 2017. évi XC. törvény 239. § (1)–(2) bekezdése ezt már úgy szabályozza, hogy a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazása legfeljebb 90 napra engedélyezhető, amely *alkalmanként* legfeljebb 90 nappal meghosszabbítható, ugyanakkor az érintett személlyel szemben bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazása *összesen* már akár 360 napig is engedélyezhető.

az ügyész az eredetileg kérelmezetthez képest újabb eszközt vagy módszert, vagy újabb érintettet jelöljön meg. Azonos ügyben újabb módszer vagy eszköz engedélyezése azonban nem indította újra a törvényes határidőket, mert ez a joggal való visszaélés lett volna, hiszen gyakorlatilag a titkos adatszerzés végtelenítésének eredményezésével járt volna együtt.

A fenti adatokból ugyanakkor megállapítható volt, hogy a titkos adatszerzés az adott ügyben nem kétszer 90 napig, hanem törvénysértő módon összesen háromszor 90 napig lett engedélyezve (elrendelve az első 90 napra, meghosszabbítva újabb 90 nappal, majd ismét elrendelve 90 napra). Mindezek alapján az utolsó időszak, azaz a 2009. október 10. napja és 2010. január 7. napja közötti harmadik 90 nap alatt végzett titkos adatszerzés anyaga nem volt felhasználható az ügyben – az elsőfokú bíróság álláspontja szerint – bizonyítékként.

Az akkori eljárási törvény behatárolta azt az időtartamot, amelyen belül a titkos adatszerzés folytatható volt. Ennek megfelelően a nyomozási bíró legfeljebb 90 napra engedélyezhette az alkalmazást, amelyet ismételt indítványra ugyancsak legfeljebb 90 nappal meghosszabbíthatott. Az akkori eljárási törvény emellett azt is egyértelművé tette, hogy a meghosszabbításra is kizárólag csak egyetlen alkalommal kerülhetett sor. Titkos adatszerzés engedélyezése esetén az eljáró bíróságnak minden esetben vizsgálnia kellett azt, hogy annak maximális, kétszer 90 napos időtartamának leteltét követően további hosszabbításra már ne kerülhessen sor, kérelmezése esetén pedig az esetleges újabb titkos adatszerzés engedélyezésére irányuló indítvány ne vezethessen a titkos adatszerzés időtartamára vonatkozó előírások kijátszásához.

Az adott ügyben már 2006. évtől folyt titkos információgyűjtés, 2009. áprilisban pedig ugyanazon bűncselekmények gyanúja alapján és a titkos információgyűjtés eredményének ismeretében rendelték el a nyomozást. Ennek a nyomán folyt utána a titkos adatszerzés is a nyomozás elrendelésétől, 2009. április 15-től kezdve, majd miután letelt annak a törvényben megszabott 90 napja, 2009. július 13-án a határideje újabb 90 nappal meghosszabbításra került. Erre figyelemmel az adott büntetőügyben a titkos adatszerzést legfeljebb 2009. október 10. napjáig lehetett törvényesen végrehajtani, azt követően a folytatásának nem lehetett helye.

A Fővárosi Törvényszék ítéletét a Fővárosi Ítéletábla mint másodfokú bíróság felülbíráta, amelynek során alapvetően osztotta az elsőfokú bíróságnak a titkos adatszerzés eredményét kizáró álláspontját. A 3.Bf.43/2017/37. számú másodfokú ítéletében az ítéletábla kifejtette, hogy a másodfokú bíróság is egyetértett azzal, hogy a 2009. október 9. napján új ügyszámon ismételt elrendelt nyomozás – egy névtelen bejelentőnek a 2009. október 9. napján közölt feljelentése nyomán – nem volt megalapozott, mert a megküldött névtelen feljelentés lényegében semmilyen új, addig nem ismert tényadatot vagy konkrétumot nem tartalmazott. A fentiek alapján az ítéletábla is – egyezően az elsőfokú bíróság álláspontjával – csupán a 2009. október 10. napjáig terjedő időig találta felhasználhatónak a titkos adatszerzés eredményét, az azt követő részét pedig, az elsőfokú bírósághoz hasonlóan, ő maga is elvetette.

3. A leplezett eszközök alkalmazását megengedő bűncselekményi kör megsértése

Mind a korábbi, mind pedig a jelenlegi büntetőeljárás törvény egyértelműen behatárolja azt a *bűncselekményi kört*, amely elkövetésének felderítésére a leplezett eszközök alkalmazhatók. Ezt jelenleg a 2017. évi XC. törvény 234. §-a, míg korábban az 1998. évi XIX. törvény 201. §-a szabályozta, amelynek egyes részletei igen, azonban az alapelvei az idők során nem változtak. Ennek megfelelően főszabályként – több kivétel mellett – az *öt évig terjedő* vagy annál súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény (volt) az a kategória, amelynek esetében a titkos adatszerzés alkalmazható lehet (bizonyos esetekben a *három évig terjedő* szabadságvesztéssel büntetendő, szándékosan elkövetett bűncselekmények esetén is van/volt az alkalmazásra lehetőség, de a konkrétan itt felhozott esetben nem ez volt a helyzet).

Utalni kell továbbá a korábbi eljárási törvénynek – a konkrét eset szempontjából releváns – azon rendelkezésére is (1998. évi XIX. törvény 206. §), hogy a titkos adatszerzés eredménye főszabályként csak *annak a bűncselekménynek a bizonyítására és azzal szemben* volt felhasználható, amely miatt, és akivel szemben a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte. Ez alól kivételként azt a lehetőséget fogalmazta meg a korábbi büntetőeljárás törvény, hogy *akivel szemben* a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte, a titkos adatszerzés eredménye *olyan bűncselekmény bizonyítására is* felhasználható volt, amelyet az engedélyben nem jelöltek meg, feltéve, hogy a titkos adatszerzés az eljárási törvény 201. §-ban meghatározott feltételei ez utóbbi bűncselekmény tekintetében is fennálltak. Másrészt viszont, *annak a bűncselekménynek a bizonyítására*, amely miatt a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte, a titkos adatszerzés eredménye *minden elkövetővel szemben* felhasználható volt. A szabályozást módosító 2006. évi LI. törvény 95. §-ához fűzött törvényi indokolás szerint – a 206. § létrejövő (3)–(6) bekezdése értelmében – a titkos adatszerzés eredményének felhasználhatósága az engedélyben meghatározott személyhez, illetőleg az engedélyben meghatározott bűncselekményhez kötött. Ennek eredményeképpen, ha a büntetőeljárás olyan személy ellen folyt, akit az engedélyben nem jelöltek meg, és az engedélyben a gyanúsítás tárgyát képező bűncselekmény sem volt feltüntetve – a célhoz kötöttség követelményére figyelemmel –, a titkos adatszerzés eredménye e személlyel szemben nem volt felhasználható.⁵

A Fővárosi Ítéletábrla az ugyancsak a 3.Bf.43/2017/37. számú másodfokú ítéletében kifejtette azt is, hogy az eljárási törvénynek visszaható ereje nincsen, tehát az adott ügyben folytatott információgyűjtés, illetve adatszerzés eredményének

⁵ Mindezt jelenleg a hatályos 2017. évi XC. törvény 252–253. §-a már sokkal részletesebben szabályozza, amely különbséget tesz az engedélyben szereplő személynek az engedélyben megjelölt bűncselekménye, az engedélyben szereplő személynek az engedélyben *nem* megjelölt bűncselekménye, az engedélyben *nem* szereplő személynek az engedélyben megjelölt bűncselekménye és az engedélyben *nem* szereplő személynek az engedélyben *nem* megjelölt bűncselekménye között is, ám ez az eltérés a konkrét esetben nem releváns.

felhasználhatóságával kapcsolatban az információgyűjtés idején hatályos törvényi szabályozás betartását kellett vizsgálni. A titkos információgyűjtés, illetve titkos adatszerzés idején hatályban volt eljárási törvény szerint öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény, avagy üzletszerűen vagy bünszövetségben elkövetett, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt volt helye titkos eszközök alkalmazásának.⁶ Az eljárási törvényben felsorolt bűncselekmények között a korabeli időben a vád tárgyát képező vesztegetés nem szerepelt, titkos információgyűjtés vagy adatszerzés tehát csak a vesztegetés öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb, avagy három évig terjedő, ám üzletszerűen vagy bünszövetségben elkövetett változatai esetén volt alkalmazható.

Az ügyben érintett vádlottak egy részét az ügyészség az elkövetés idején hatályban volt 1978. évi IV. törvény 254. § (1) bekezdésébe ütköző, de a (2) bekezdés szerint minősülő vesztegetés büntetettével vádolta, amely bűncselekmény büntetési tétele az elkövetési időben három évig terjedő szabadságvesztés volt, a korabeli büntető törvénykönyv szerint e bűncselekménynek ugyanakkor sem bünszövetség, sem üzletszerűség miatti minősítő körülménye nem volt. Mindezek alapján a másodfokú bíróság kimondta, hogy az érintett vádlottak esetében a titkos információgyűjtés eredménye nem használható fel, mert a korabeli eljárási törvény 206/A. § (1) bekezdés *a*) pontja szerint a bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredménye a büntetőeljárásban csakis akkor volt felhasználható, ha a titkos adatszerzés engedélyezésének a törvényben meghatározott feltételei (201. §) a bizonyítani kívánt bűncselekmény tekintetében is fennálltak. Ugyanígy a titkos adatszerzés eredményénél – figyelemmel a büntetési tételre – csak azon vádlottak esetében volt felhasználható a beszerzett információ, akiknél az üzletszerűség, illetve a bünszövetség megállapíthatósága, avagy a büntetési tétellel fenyegetettség öt éves határa megvalósult. Akiknél pedig mindez nem forgott fenn, a titkos adatszerzés eredménye e szabály miatt nem volt igénybe vehető.

4. A leplezett eszközök alkalmazását korlátozó személyi köri tilalom megsértése

Mind a korábbi, mind pedig a jelenlegi büntetőeljárási törvény szintén egyértelműen rögzíti azt a *személyi kört* is, akik elkövetésének a felderítésére a leplezett eszközök alkalmazhatók. Ezt jelenleg a 2017. évi XC. törvény 254. §, míg korábban az 1998. évi XIX. törvény 206. § (6) bekezdése szabályozta, amelynek alapelvei az idők során ugyancsak nem változtak. Ennek megfelelően bizonyítékként nem volt felhasználható a titkos adatszerzés eredménye a korábbi eljárási törvény szabályozása szerint, ha a titkos adatszerzés érintettje – anélkül, hogy azt a bíróság engedélyezte volna – az ügyben eljáró védő, illetőleg olyan személy volt, aki tanúként nem

⁶ 1998. évi XIX. tv. 201. § (1) bek. *a*) és *b*) pont.

hallgatható ki, vagy a vallomástételt a 82. § (1) bekezdése alapján megtagadhatja. A hatályos eljárási törvény pedig mindezt akként tartalmazza – annak csak a főbb rendelkezéseit itt meghivatkozva –, hogy bizonyítékként nem lehet felhasználni a bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazásának eredményét, ha az érintett *olyan védőként eljáró személy*, akivel szemben a 357. § alapján, vagy az érintett *olyan hozzátartozó*, akivel szemben a 343. § és a 357. § alapján bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz nem lett volna alkalmazható.

A Fővárosi Törvényszék a 22.B.1782/2010/97. számon hozott ítéletében a titkos adatszerzés eredményének egy részét a garanciális szabályok megsértésére hivatkozva – mivel a titkos információgyűjtést a nyomozás elrendelése után is folytatták – kizárta a bizonyítékok köréből.

Az adott ügyben a nyomozás elrendelésére 2007. november 29. napján került sor a 2007. november 20. napján a nyomozó hatósághoz eljuttatott névtelen levél alapján. Az ügy két vádlottjával szemben 2008. május 14-től 2009. február 7-ig titkos információgyűjtést engedélyezett a nyomozási bíró egy olyan ügyben, amelyben a nyomozást már elrendelték.

Az elsőfokú bíróság az ítéletében kifejtette, hogy feltéve, ha elfogadnánk azt a gondolatot, hogy e két vádlottra nem vonatkozott a már elrendelt nyomozás, velük szemben ettől függetlenül folyt egy titkos nyomozás, amelyre a nyomozó hatóság több ízben utalt, úgy a titkos információgyűjtés eredményének felhasználhatóságáról rendelkező akkori büntetőeljárási törvény 206/A. § (1) bekezdés *b*) pontjában írt feltétel sem valósult meg, nevezetesen, hogy az eredményeket abban az esetben lehetett volna csak felhasználni, ha az információgyűjtést végző szerv a feljelentési kötelezettségének haladéktalanul eleget tett volna. A rendelkezésre álló iratokból kétséget kizáróan meg lehetett azonban állapítani, hogy ilyenre nem került sor.

Ezt az álláspontot erősítette továbbá az a tény is, hogy az érintett két vádlottal szemben 2008. december 5-től – 90 napra – engedélyezték a titkos adatszerzés lefolytatását. Ez arra utalt, hogy maga a nyomozó hatóság is úgy ítélte meg, hogy e vádlottakkal szemben folyamatban van a nyomozás. Ebből adódott az a helyzet, hogy a két vádlottal szemben 2008. december 5. és 2009. február 7. közötti időszakra bírói engedéllyel rendelkeztek titkos adatszerzésre és titkos információgyűjtésre egyaránt, aminek értelemszerűen a vádlottak őrizetbe vétele idejéig volt realitása, vagyis 2008. december 17-ig, azonban ez nem változtatott azon a tényen, hogy egy adott időszakban ugyanazon terheltre mindkét titkosszolgálati eszköz engedélyezett volt.

Ezek összevetéséből következett tehát, hogy az elsőfokú bíróság a két érintett vádlott esetében a 2008. május 8. és a december 5. közötti időszakban a titkos információgyűjtés eredményét kirekesztette a bizonyítékok köréből. A bíróság álláspontja szerint ezt a problémát nem lehetett úgy értelmezni, hogy a nyomozó hatóság az által csupán formai hibát ejtett, amikor a már folyamatban lévő nyomozás során nem tért át a titkos információgyűjtésről a titkos adatszerzésnek a szabályaira. A titkos eszközök alkalmazásának szabályait, annak alkalmazását – a bíróság álláspontja szerint – nem lehet nagyvonalúan kezelni és ilyen szabályszegéseket csupán

formai hibaként minősíteni. A bíróságnak tehát az volt a döntése, hogy mivel a két érintett vádlottal szemben elrendelt titkos információgyűjtés a jogszabályok ellenére lett elrendelve, ennek következtében azt kirekesztette a bizonyítékok köréből.

A Fővárosi Törvényszék ítéletét a Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság felülbírálta, amelynek során nem osztotta az elsőfokú bíróságnak a titkos adatszerzés eredményét kizáró álláspontját. A 3.Bf.267/2013/10. számú másodfokú ítéletében az ítéltábla kifejtette, hogy tévedett az elsőfokú bíróság, amikor a lehallgatási időszak egyik részében beszerzett titkos információgyűjtés eredményéről azt állapította meg, hogy az nem használható fel, mivel annak elrendelésére törvénysértőn került sor, ezért azt kirekesztette a bizonyítékok köréből.

A másodfokú bíróság rögzítette, hogy bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés, ahogyan arra az elsőfokú bíróság is hivatkozott, a vádlott érdekeinek sérelmével jár, hiszen alapvető (így a magán- és családi élet, az otthon, a kapcsolattartás és a jó hírnév tiszteletben tartásának és a személyes adatok védelméhez való) jogokat sért, amelyek korlátozására csak szűk körben, meghatározott eljárási rendben, a szükségesség és arányosság követelményének szem előtt tartásával kerülhet sor. Ha e garanciális szabályokat a hatóság az eljárása során megsérti, az adatszerzésnek azon része, amely terhelő tényeket tartalmaz, valóban nem használható fel.

A másodfokú bíróság álláspontja szerint azonban a garanciális szabályok megsértésével beszerzett adatszerzés eredménye felhasználható, amennyiben az nem a vádlott bűnösségét alátámasztó, hanem éppen ellenkezőleg, a vádlottat mentő tényeket tartalmaz. Mindezekre tekintettel indokoltnak tartotta a konkrét ügyben megvizsgálni azt, hogy az ügyészség által megjelölt telefonlehallgatás és helyiségmegfigyelés eredményének van-e esetleg olyan része, amely a vádlottak által megvalósított cselekmény megítélése tekintetében nem terhelőnek minősül. Ennek különösen az adott büntetőügyben (hivatali visszaélés) megállapítható célzat vizsgálata körében volt jelentősége, ugyanis amennyiben a bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés eredménye sem támasztja alá azt, hogy a vádlottak jogtalan előny okozásának szándékával cselekedtek, ez a cselekmény jogi megítélését is nagymértékben befolyásolhatja.

Éppen ezért a Fővárosi Ítéltábla a törvényszék hivatkozott ítéletét hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasította, amelynek a megismélt eljárására előírta, hogy vizsgálat tárgyává kell tenni a bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés azon eredményét, amelyet az ügyészség indítványában megjelölt, kizárólag arra, hogy azok a vádlottakra nézve mentő adatokat tartalmaznak-e, kiemelve e körben, hogy a terhelő adatok hiánya is ezt jelenti.

Összefoglalóan tehát megállapítható, hogy a másodfokú bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a garanciális alapelvek megsértésével beszerzett bizonyítékok – adott esetben lehallgatási anyagok – a vádlottak terhére ugyan nem, de a javukra felhasználhatók, azon esetekben, ha az abból kitűnő információk rájuk nézve mentő bizonyítékokat jelentenek.

Ezen elvi határozat tartalmából kiindulva egy másik büntetőügyben, a Fővárosi Törvényszék a 25.B.614/2017/82. számú ítéletében egy olyan elvi probléma felmerülésével szembesült, hogy az ügyben érintett egyik vádlott azzal az észrevétellel élt, hogy az ő ártatlanságát azon lehallgatási közlemények igazolják, amelyeket egy vádlott-társa a hozzátartozóival folytatott.

Az általa hivatkozott lehallgatási közleményekről megállapítható volt, hogy azokban a vádlott a – Btk. szerinti – hozzátartozóival (édesapja, felesége, édesanyja) beszélt, emiatt azokra nézve a rögzítésük idején hatályban volt 1998. évi XIX. törvény 206. § (6) bekezdése – de ugyanígy a jelenleg hatályos eljárási törvény – alapján is felhasználási tilalom állt fenn, figyelemmel arra, hogy a vádlott olyan személyekkel beszélt, akiknek tanúzási mentességi joga volt [„a titkos adatszerzés érintette olyan személyt, aki a vallomástételt a 82. § (1) bekezdése alapján megtagadhatja”].

A bírói gyakorlat szerint azonban – állapította meg itt is a bíróság – a garanciális szabályok megsértésével beszerzett adatszerzés eredménye felhasználható, amennyiben az nem a vádlott bűnösségét alátámasztó, hanem éppen ellenkezőleg, a vádlottat mentő tényeket tartalmaz. Mindezekre tekintettel – mivel a vádlott e beszélgetésekre hivatkozott, mint az ő érintettségét cáfoló körülményekre – a bíróság az érintett beszélgetéseknek az anyagát érdemben vizsgálta, felhasználásuk azonban már mérlegelés kérdése, hogy valóban tartalmaz-e mentő információt.

5. Összefoglalás

A fentiekben bemutatott konkrét bírósági határozatok megállapításai alapján könnyen belátható, hogy a titkos információgyűjtés, illetőleg a leplezett eszközök alkalmazásának eredményeképpen a hatóságok tudomására jutott információk megléte önmagában még nem lehet elég a bűncselekmény bizonyítására. Mindehhez az is szükséges, hogy a bizonyítékok beszerzése a törvényben előírt garanciák megtartásával és azoknak a keretei között történjen. Ellenkező esetben ugyanis hiába egy eredményes nyomozás, illetőleg hiába áll rendelkezésre a kívánt bizonyíték, azt a bíróság nem fogja tudni figyelembe venni a döntés meghozatalakor.

Mindezek mellett ki kell emelni azt is, hogy noha a jelen dolgozatban felsorolt – mulasztások és eljárási szabálysértések miatt a titkos információgyűjtés, illetve a titkos adatszerzés során beszerzett információk bizonyítékok köréből történő kizárását bemutató – jogesetek nagyrészt még a régi büntetőeljárási törvény hatálya alatt születtek, a jelenleg hatályos eljárási törvény még konkrétabb és szigorúbb korlátok közé szorítja a titkos információgyűjtés és a leplezett eszközök használatát (akár az eljárási határidők, akár az alkalmazhatósági kör tekintetében is).

Ugyancsak hasznos és hiánypótló újítása az új büntetőeljárási törvénynek továbbá az is, hogy lehetővé teszi például az engedélyben nem szereplő személynek az engedélyben nem megjelölt bűncselekménye vonatkozásában – azaz az eredetileg más személynek a megismert információktól eltérő bűncselekménye kapcsán vég-

zett lehallgatása során – is a beszerzett adatok bizonyítékként történő felhasználását, amihez azonban szigorú alkalmazási feltételeket és valóban rövid tartamban meghatározott eljárási határidőket is társít, annak érdekében, hogy a célhoz nem köthető eredmény felhasználása a szükséges eljárási garanciák mellett történjen.

A büntetőeljárás törvény által is biztosítani kívánt eljárási garanciák kapcsán végezetül érdemes utalni arra, hogy Frank La Rue, az ENSZ lelkiismereti és véleménynyilvánítási szabadság előmozdításáért és védelméért felelős különleges előadója a 2013. évi jelentésében a leplezett eszközökkel összefüggésben milyen megállapításokat és ajánlásokat fogalmazott meg. Egyrészt kiemelte, hogy a kommunikációs technikák és technológiák jelentős fejlődésen mentek keresztül, így az is megváltozott, ahogyan az államok megfigyelik a kommunikációs csatornákat. Az államok ezért kötelesek újragondolni a kommunikáció megfigyeléséről alkotott képüket és szabályozásukat, és kötelesek úgy módosítani a gyakorlatukat, hogy biztosítható legyen az egyének emberi jogainak tiszteletben tartásának és védelmének. Másrészt hangsúlyozta, hogy az államok nem biztosíthatják, hogy az egyének szabadon kereszenek és fogadjanak információkat és kifejezzék véleményüket, ha nem tartják tiszteletben, nem védik, és nem erősítik a magánélethez való jogukat. A magánélethez és a véleményszabadsághoz való jog összefonódott és kölcsönösen függ egymástól; az egyik sérelme a másik sérelmét vonhatja maga után, de lehet annak a következménye is. A privát, biztonságos és névtelen kommunikációt garantáló, megfelelő szabályozás és jogi normák hiányában például az újságírók, emberi jogi aktivisták és bejelentők nem lehetnek biztosak abban, hogy kommunikációjukat nem ellenőrzi az állam. Kifejtette továbbá – ajánlások megfogalmazása mellett –, hogy ahhoz, hogy teljesíthessék az emberi jogokra vonatkozó kötelezettségeiket, az államok kötelesek biztosítani, hogy a kommunikáció megfigyelését szabályozó keretrendszer a szólás-szabadsághoz és a magánélethez való jog tiszteletére épüljön.⁷

IRODALOMJEGYZÉK

- Bodor Tibor – Csák Zsolt – Máziné Szepesi Erzsébet – Somogyi Gábor – Szokolai Gábor – Varga Zoltán: *Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, 2012.
- EJEB 2016.37138/14. *Szabó és Vissy kontra Magyarország*. Online: <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A16H0038.EJB/ts/10000101/>
- Rue, Frank: *A vélemény- és véleménynyilvánítás szabadságához való jog előmozdítása és védelme*. United Nations Digital Library, A/68/362. Online: digitallibrary.un.org
- Tóth Mihály: Néhány időszerű garanciális kérdés a titkos nyomozati (felderítési) eszközök eredményének felhasználása köréből. *Büntetőjogi Szemle*, (2016), 1–2. 92–97.

⁷ EJEB 2016.37138/14. Szabó és Vissy kontra Magyarország. Lásd: <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A16H0038.EJB/ts/10000101/>

ABSTRACT

Problems of Legal Interpretation Encountered with the Collection of Secret Information and the Use of the Results of the Application of Covert Devices - In the Light of Case Law

Gábor STEINER

In the course of the collection of secret information and the use of covert devices, and then in the use of their results, there may be procedural errors and omissions that make it impossible to use the evidence they have obtained. These are mainly due to non-compliance with statutory deadlines, exceeding time-limits and unlawfully extending the scope of application, both in terms of acts and persons. In my present study I intend to present the most common of these cases, supported by concrete examples.

Keywords: *covert devices, secret data acquisition, secret information collection, judicial permission, result, use, court, time limit*

Egy rendőr tiszthelyettes alapképzés Németországban

FÓRIZS Sándor¹

A szerző írásában egy német tanintézet rendőr tiszthelyettes alapképzésének legfontosabb adatait dolgozza fel, kitekintéssel a nagyobb németországi rendőri környezetre. Az olvasó megismerheti a tiszthelyettesi állománycsoportba történő bekerülés feltételeit. A publikáció elemzi az intézmény tantervét, a felkészítés jelentősebb szakaszait, a megjelenő tantárgyakat és azok szerepét néhány fontosabb témakör feldolgozásában. A szerző bemutatja a vizsgák rendjét és a fontosabb óraszámokat.

Kulcsszavak: rendőr tiszthelyettes, felvételi rendszer, kiképzés, szakmai gyakorlat, vizsgáztatás, illetményrendszer

1. Bevezetés

Publikációmban egy német rendőr tiszthelyettes alapképzést, mondjuk úgy, egy tiszthelyettes iskolai felkészítést mutatok be.² Meggyőződésem, a téma sok érdekességet tartogat a magyar viszonyokat ismerő, de a német rendszerben tájékozatlanok számára. A kezdéskor néhány kérdést, fogalmazást pontosítanom szükséges. A németek nem használják a rendőr tiszthelyettes kifejezést, a „tiszthelyettes állománykategória” megnevezés nem szerepel a szolgálati nyelvben. Helyette a „Laufbahngruppe 1” kvázi „életpályacsoport 1” vagy esetleg „karriercsoport 1” fogalom szerepel ezen személyek megnevezésénél. A tisztekre pedig a „Laufbahngruppe 2” meghatározás vonatkozik. Azt sem írhatom a publikáció címébe, hogy a német tiszthelyettesképzés ilyen vagy olyan. A 80 milliós Németországi Szövetségi Köztársaság 16 tartományból áll, és összesen 19 rendőrséggel rendelkezik. Az alkotmány szerint a rendőrség, akárcsak az oktatás, tartományi belügy, a tartományi kormány (általában) belügyminisztere alá tartozik. Ennek megfelelően mindenki külön-külön állja a képzési költségeket és határozza meg annak háttérét, szervezeti elemeit, követelményeit, létszámviszonyait. Ettől függetlenül persze jelentős egységesség, hasonlóság tapasztalható. Tehát van a 16 tartományi rendőrség, a parlament rendőrsége a parlamenti alelnök alárendeltségében és a szövetségi kormány belügyminiszteréhez két országos szinten tevékenykedő rendőri szervezet, a Szövetségi Rendőrség

¹ Nyugállományú egyetemi tanár.
Retired University Professor, e-mail: drforizs@gmail.com

² Sachsen-Anhalt, rendőrségi kiképzés és tanulmányok honlap: <https://polizei.sachsen-anhalt.de/der-polizeibehauf/ausbildung-oder-studium/>

és a Szövetségi Bűnügyi Hivatal kapcsolódik. A felkészítés rendszerét az is befolyásolja, melyik tartományról, mekkora szervezetről van szó. Legyen az mondjuk a 14 millió lakosú Bajorország, az ország leggazdagabb tartománya, 41 400 fős rendőrségéből 33 500 fő a hivatásos, ez a német tartományi rendőrségek közül a második legnagyobb létszámú kötelék. A körülbelül 51 ezer munkatársat foglalkoztató Szövetségi Rendőrség mellett eltörpül a 2,2 millió lakosú Sachsen-Anhalt (Szász-Anhalt) tartomány 5900 fős rendőrsége, annak 5700 fős hivatásos munkatársával.³

A képzés szervezeti helye szerint is jelentős eltérések tapasztalhatók. Persze ez csak látszat, mert a megnevezések és a különböző kötelékek mögött lényegében azonos tevékenység folyik. Így vannak tiszthelyettes iskolák; kiképző bázisok; folyik felkészítés rendőr főiskolák keretén belül, de nem diplomás végzéssel; máshol a készenléti rendőr zászlóalj egyik százada a tulajdonképpeni tiszthelyettes iskola. Valamennyi megoldásnak létezik érzékelhető előnye. A jelentősebb létszámú rendőrségek egymással párhuzamosan több ilyen képzőintézményt is fenntartanak, hiszen egy objektum nem tudná befogadni a szükséges számú beiskolázást. Mindezeknek megfelelően válogathatunk, melyik iskola helyzetét vegyük górcső alá. Én a Sachsen-Anhalt tartomány képzését választottam. Azon egyszerű ok miatt, mert a felkészítés valamennyi okmánya a toborzástól a végzésig, de különösen a 118 oldalas kiképzési terve⁴ az interneten megtalálható és letölthető.

2. A kiképzés körülményei

Sachsen-Anhalt tartományban a tiszthelyettes-állomány három rendfokozati csoportba tartozik,⁵ mondhatjuk rendőr őrmester, törzsőrmester, főtörzsőrmester, bár a német megnevezés nem ez.⁶ A bűnügyi területen dolgozók esetében a rendfokozathoz hozzáteszik a „bűnügyi” (bűnügyi őrmester) szót a rendőr szó helyére, és így a rendfokozat megnevezése „bűnügyi őrmester”-ré változik.⁷ A tiszthelyettes kiképzésre felvett hallgatók az első héten fogadalmat tesznek, és „visszahívható” megnevezésű jogviszonyba, rendőr őrmester jelölt rendfokozatba kerülnek, amely nem azonos a hivatásos állományú kategóriával.⁸ Így tulajdonképpen négy csoportra oszlik rendfokozat szempontjából a tiszthelyettesi gárda. A hallgatók fekete válllapját nem díszíti csillag. A rendőr őrmester két kék színű csillagot visel, majd következik a kék háromcsillagos és végül a négycsillagos váll-lap. Megjegyzem, hogy a tiszteknél öt rendfokozati lépcső található ezüst csillagos jelzéssel egytől ötig.

³ Sachsen-Anhalt Rendőrség honlapja: <https://polizei.sachsen-anhalt.de/>

⁴ Sachsen-Anhalt. Rendőr tiszthelyettes kiképzési terv: <https://bit.ly/3rLZhq1>

⁵ Sachsen-Anhalt. Rendőrségi rendfokozatok: <https://polizei.sachsen-anhalt.de/das-sind-wir/themen-von-a-bis-z/dienstabzeichen>

⁶ *Polizeimeister, Polizeiobermeister, Polizeihauptmeister.*

⁷ *Kriminalmeister.*

⁸ Sachsen-Anhalt rendőrség. Jelentkezési és képzési feltételek: www.ausbildungspark.com/news/polizei-sachsen-anhalt-bewerbung-und-ausbildung

A tartományban működik egy „segédrendőrség”, „Hilfspolizei” megnevezésű állománycsoport sima világoskék váll-lapokkal kiegészítők nélkül, de ők nem tartoznak az előbbi kategóriákhoz.

Az interneten megtekinthető a rendőrségek illetménytáblázata.⁹ Ebből láthatjuk, hogy a tiszthelyettesek az A6-A9 fizetési besorolásba tartoznak.¹⁰ Az iskola elvégzését követő kezdő A6-os illetmény, amelyen belül a szolgálati idővel emelkedő összegű oldalkategóriák találhatók, 2382 euró. Próbaképpen megnéztem egy máshol munkába álló rendőr helyzetét. Achenben 2279 euró, tehát lényeges eltérés nincs.

A tiszthelyettes-felkészítés a tartomány Rendőr Szakfőiskolájában Ascherslebenben zajlik a tisztképzéssel párhuzamosan.¹¹ Az intézményt 2009–2011 között 21 millió euró költséggel teljesen felújították, új épületek és egy sportcsarnok készült. 38 ezer kötetes könyvtárat hoztak létre. A főiskolát rektor vezeti, aki közvetlenül a tartomány „Belügyi és Sportminisztérium” alárendeltségében a miniszterhez kapcsolódik. 2010 szeptemberétől bachelor felkészítést is végeznek.

2021. március 1-jén volt kibocsátóünnepség.¹² Ekkor 50 fő tiszthelyettes végzett, 10 nő és 40 férfi hét különböző tartományból. Ugyanezen a napon 70 fő tisztet avattak, 24 nőt és 46 férfit. Tehát nincs szó jelentős létszámról, és ez elméletileg bensőséges, jól megszervezhető, színvonalas felkészítést tesz lehetővé, még akkor is, ha évente kétszer van beiskolázás. Egyik tartományból lehet jelentkezni képzésre a másik tartományba. A már beosztásban lévő rendőröket viszont elmondásuk szerint igen nehezen engedik át egy másik szervezethez. Legtöbbször csere útján van rá lehetőség.

3. A felvételi rendszer¹³

Jelentkezés tiszthelyettes képzésre kizárólag online történik a szükséges dokumentumok másolatai későbbi beküldésével. Kiképzést évente kétszer indítanak, március és szeptember elsején. Ezekre a pályázási határidő október a márciusra és március a szeptemberire.

Jelentkezési feltételek:¹⁴

- német vagy európai uniós állampolgárság, vagy harmadik országból származó személy esetében letelepedési engedéllyel rendelkezés;

⁹ Sachsen-Anhalt. Alkalmazotti (illetmény) besorolás: www.beamten-magazin.de/laufbahnen_und_laufbahnruppen_beamten_magazin

¹⁰ Sachsen-Anhalt. Illetmények: www.beamtenbesoldung.org/beamtenbesoldung/sachsen-anhalt.html

¹¹ Sachsen-Anhalt. Rendőr Szakfőiskola honlapjai: <https://fh-polizei.sachsen-anhalt.de/startseite-fachhochschule>

¹² Sachsen-Anhalt. Kibocsátó: <https://fh-polizei.sachsen-anhalt.de/aktuelles/>

¹³ Sachsen-Anhalt. Felvételi követelmények, felvételi eljárás: <https://fh-polizei.sachsen-anhalt.de/berufsinformation/eignungsauswahlverfahren/>

¹⁴ Sachsen-Anhalt. Felvételi követelmények: <https://fh-polizei.sachsen-anhalt.de/index.php?id=47539>

- a tanulmányok kezdetén 16–37,5 éves életkor, 18 év alatt gondviselő írásos hozzájárulása;
- legalább 160 cm-es testmagasság;
- testtömeg index 18 és 27,5 között;
- német vízimentő jelvény bronz fokozata;¹⁵
- nem lehet tetoválás a nyakon, arcon, kézen;
- nem lehet látható piercing díszítés;
- büntetlen előélet, rendezett anyagi körülmények.

A felvételi eljárás felépítése az alábbi.

Három számítógépes írásos teszt:

- német nyelvtudás felmérése,
- intelligenciateszt,
- személyiségteszt.

Szóbeli felvételi:

- alkalmassági beszélgetés a felvételi bizottsággal, körülbelül 20 perc (kommunikációs készségek vizsgálata, foglalkozásválasztás motivációi, problémamegoldó képesség, szociális kompetenciák),
- záró és értékelő beszélgetés.

Rendőr orvosi vizsgálat. Részleteit nem bontom ki, a honlapon hosszú felsorolás szerepel.

Érdekesnek találom, hogy fizikai, sportfelmérés nincs a felvételin. A pályázónak be kell mutatnia a „Német Ezüst Sportjelvény¹⁶” meglétét bizonyító tanúsítványt és vizsgakártyáját. A felvételi eredményt két évig megtartják. Amennyiben valaki megfelelt, de a létszámból besorolási sorrend miatt kimaradt, a következő felvételin az eredményét figyelembe veszik.

A felvételi rendszert az iskola honlapja részletesen bemutatja mintafeladatok alkalmazásával. Toborzást tanintézetekben helyszínen is végeznek.

Mit kínálnak az érdeklődőknek:

- ingyenes egészségügyi szolgáltatást, nem kell az illetőnek magán betegbiztosítást fizetnie;
- biztos munkahelyet a közszolgáltatás területén;
- a kiképzés kezdetétől 1150 euró fizetést;
- érdekes munkahelyi tevékenységet;
- a végzést követően több választható szakterületet a bűnügyi, közbiztonsági rendőrségnél, speciális kötelékeknél, vagy akár a rendőrzenekeknél.

¹⁵ „Deutsches Rettungsschwimmabzeichen (Bronze)”.

¹⁶ „Deutsches Sportabzeichen in Silber”.

4. A kiképzés nagybani felépítése

A kiképzési terv öt nagy szakaszra tagolja a felkészítést, amely két év hat hónapig tart, és 4400 tanórát tartalmaz.

- Alapkurzus: 1296 tanóra, kilenc hónap. Tartalma az alapismeretek megszerzése, tevékenység- és kompetenciairányultságú készségek kialakítása. Helyszíne a tanintézet.
- Első gyakorlati kurzus: 464 tanóra, három hónap, készenléti rendőr zászlóalj-nál kerül rá sor. A feldolgozott tantárgyak:
 - közlekedési kiképzés, 249 tanóra;
 - bevetési kiképzés, 25 tanóra;
 - informatikai és kommunikációs kiképzés, 26 tanóra;
 - gépjárművezetési és -biztonsági gyakorlat 1. téma, 40 tanóra;
 - sport, 34 tanóra;
 - gyakorlat bevetési egységénél, 80 tanóra;
 - tartalék, 10 tanóra.
- Felépítőkurzus: 880 tanóra, hat hónap. Szakterületeken átívelő, gyakorlat-orientált, problémamegoldó és tevékenységirányú felkészítés. Kiszélesítése az eddig megszerzett ismereteknek és készségeknek. A kurzus befejezésekor közbeeső vizsga letétele.
- Második gyakorlati kurzus: 880 tanóra, hat hónap. Célja az eddig megszerzett ismeretek elmélyítése, alkalmazása gyakorlati munka végzése útján. Helyszíne a rendőrkapitányságok (igazgatóságok), 550 tanóra járőr- és csapatszolgálat, 290 tanóra bűnügyi szolgálat.
- Zárókurzus: 880 tanóra, hat hónap az iskolán. Szintén a szakterületeken átívelő összefoglaló képzés. Tartozik hozzá egy négyhetes készenléti rendőrségi gyakorlat, rendőri kötelekekben történő alkalmazásra felkészítés.

A kurzus végén egyhetes vizsgaidőszakkal zárják a teljes felkészítést, ez a tiszthelyettesi tevékenységet megalapozó életpályavizsga.

5. A feldolgozott tantárgyak

A kiképzésről bizonyos értelemben az oktatott tantárgyak és óraszámok mondanak a legtöbbet. A körülbelül 30 feltüntetett tantárgy listája mindenesetre csalóka, mert néha több, nálunk szokványos tantárgyat is egy keretén belül tartalmaznak, illetve a címek eltérhetnek a magyar fogalmazástól, s többször is ismétlődnek a kiképzési tervben. Egyes tantárgyakat csak egy kurzusban oktatnak, mások mindhárom elméleti, de még a gyakorlati képzésen is megjelennek. A zárójelben szereplő számok az 1–5. kurzust jelölik, amelyekben feldolgozzák a tárgyakat:

- állam és alkotmányjog, 40 tanóra (1.);

- büntetőjog, büntető eljárásjog, szabálysértési jog, 70 tanóra (1.);
- rendőrségi és közigazgatási jog, 108 tanóra (1.);
- beavatkozási jog (több jogágból összeállítva), 144 tanóra (3., 5.);
- büntetőjog, közigazgatási jog, polgári jog, 198 tanóra (1., 3., 5.);
- különleges közigazgatási jog, 74 tanóra (3.,5.);
- közlekedési jog, 220 tanóra (1., 3., 5.);
- szolgálati ismeretek, bevetésemélet, kriminalisztika, 312 tanóra (1., 3., 5.);
- rendőrségi adatfeldolgozás, 72 tanóra (1., 3., 5.);
- közbiztonsági szolgálati jog, 90 tanóra (1., 3., 5.);
- pszichológia, 100 tanóra (1., 3., 5.);
- német nyelv, 120 tanóra (1., 3., 5.);
- idegen nyelv, angol, 92 tanóra (1., 3., 5.);
- szolgálati etika, 40 tanóra (1., 3., 5.);
- rendőri gyakorlati kiképzés, 402 tanóra (1., 3., 5.);
- sport (mozgások, önvédelem, úszás), 102, 158, 18 tanóra (1., 2., 3., 5.);
- politikai képzés (politikaelmélet), 58 tanóra (5.);
- Közlekedési kiképzés, 249 tanóra (2.);
- információ és kommunikáció, 26 tanóra (2.);
- biztonsági járművezetés, 40 (2.);
- bevetésemélet, gyakorlat bevetési kötelékben, 105 tanóra (2.);
- szakmai gyakorlat, 880 tanóra (4.);
- felkészülés konkrét szakmai feladatokra, az első beosztásra, 160 tanóra (5.);
- tartalékidők, 352 tanóra (1., 3., 5.);
- vizsgák, 56 tanóra (3., 5.);
- készenléti órák, 74 tanóra (1., 2., 3., 5.);
- bevezető hét, 40 tanóra (1.);
- összesen, 4400 tanóra.

A tartalék- és készenléti időket a vizsgákat megelőzően, valamint a különböző gyakorlatok, csoportos foglalkozások elé és azokat követően tervezik.

Meglepett a „politikai kiképzés” tantárgy szereplése az anyagban 58 tanóra terjedelemben, majd megértettem, itt politikaelmélet-oktatásról van szó. Belső tartalmát is ismerteti az okmány. Ezek szerint a demokratikus államrend bemutatása, a választások rendje, az államszervezet, pártok, civil szervezetek, a tömegmédiá, politika a gazdaságban, eljárás külföldiekkel szemben témaköröket dolgozzák fel. Írásbeli számonkéréssel és egy államigazgatási intézmény megtekintésével zárják a blokkot.

6. A vizsgák rendszere

A kiképzési terv összesen 46 darab elméleti (szóbeli, írásbeli) és gyakorlati vizsgát tartalmaz, amelyet én nem ítélek soknak a két és fél év alatt. A képzés minden egyes szakaszában, az öt közül, a feldolgozott anyagból mindig van számonkérés. A kérdéskör azért csálóka, mert sok például az esetfeldolgozások gyakorlat. Egy esetfeldolgozáshoz például tartozik 4 tanóra elméleti megközelítés, 8 tanóra szituációs gyakorlat, 2 tanóra írásos dolgozat, majd 4 tanóra értékeléssel zár. A sport területén 9 számonkérés szerepel.

A közbeeső vizsga

A vizsga során három 120 perces dolgozatot kell elkészíteni. A rektorhelyettes határozza meg alkalmanként az érintett számonkérendő tantárgyakat, amelyek megnevezését a vizsga előtt egy hónappal ki kell függeszteni a hallgatók tájékoztatása céljából. A közbeeső vizsga annak megállapítására szolgál, hogy a vizsgázó tudása elegendő-e a tanulmányok folytatására. A három számonkérést egynapos különbségekkel írják ki.

A záróvizsga három részből áll, gyakorlati, írásbeli és szóbeli, szokás szerint bizottság előtt történik.

7. Sajatosságok

A kiképzés szerkezete felépítésének van néhány érdekessége. Az egyes tantárgyakat, körülbelül 30, leadják önállóan, illetve témákhoz/tárgykörökhöz kötve is kombinálják azokat. Példaként veszem a „kábitószerkek” tárgykört. Feldolgozásának szerkezete, érintett tantárgyak:

- különleges közigazgatási jog, 12 tanóra;
- beavatkozási jog, 4 tanóra;
- szolgálati ismeretek, bevetésemélet, kriminalisztika, 6 tanóra;
- rendőri adatfeldolgozás, 2 tanóra;
- rendőri gyakorlati kiképzés, 12 tanóra;

tárgykör összesen, 36 tanóra.

A rendőri gyakorlati kiképzésen belül 2 tanóraban „technikai gyakorlat, vétél”, „lakások, járművek, személyek átkutatása, átvizsgálása” 8 tanóraban és „jegyzőkönyvezés” 2 tanóraban tárgy szerepel.

A legkülönbözőbb tárgykörök szerepelnek a rendszerben, például „rendezvénybiztosítás”, amelyek feldolgozásánál az eltérő tantárgyak egymást támogatva működnek.

Az *idegen nyelv* oktatásánál az angol szerepel 92 tanórában. Érdeemes megnézni az egyik 30 tanórás blokkját. Azt tudni szükséges, hogy a németek lényegesen szélesebb körben és magasabb színvonalon beszélnek az angolt, mint mi.¹⁷ Ebben a 30 tanórában három kérdéskörben készítenek fel angol nyelvű kommunikálásra, tipikus rendőri szituációk megoldására:

- légalkohol-ellenőrzés végrehajtásának megmagyarázása;
- személy- és tárgyleírás megértése, megértetése;
- testi sértéses bűncselekményre vonatkozó panasz feldolgozása.

Az előző három ponttal kapcsolatban a hallgató legyen képes angol nyelven a szükséges rendszabályok megmagyarázására, elkövetőkre vonatkozó kikérdezésre, tudjon külföldi közlekedésben részt vevőkkel kommunikálni, értsen meg személy-és tárgyleírást. Természetesen ezt is 2 tanórás dolgozat zárja.

A *német nyelv* feldolgozására 120 tanórát fordítanak. A felkészítés középpontjában a helyesírás, fogalmazás, levelezés, rendőrségi belső levelezés, jegyzőkönyvek és jelentések elkészítése, írásművek stílusa, eseményleírás, tárgyak leírása, személyleírás készítése található négy nagyobb blokkba szétbontva, négy írásos dolgozattal kombinálva.

7.1. Tanúsítványok

A kiképzés során a tanintézet igazolásokat, tanúsítványokat állít ki az alábbiak szerint:

- „B” típusú vezetői engedély;
- a sebességmérő készülék alkalmazására vonatkozó vizsga letételéről;
- a könnygázszóró palack alkalmazására vonatkozó vizsga letételéről;
- a rendőrbot alkalmazására vonatkozó vizsga letételéről;
- az alkoholszonda alkalmazására vonatkozó vizsga letételéről;
- az elsősegélynyújtó vizsga letételéről;
- az előírt lögyakorlatok eredményes teljesítéséről.

7.2. Élsportolók

A tanintézet egyik érdekessége, hogy élsportolókat is keresnek kiképzésre, akiknek lehetőségük van az átlagnál hosszabb idejű felkészülésre. Esetükben külön hangsúlyozza

¹⁷ Megjegyzendő, hogy egy, a rendőrség határrendészeti feladatait ellátó hazai állomány körében 2014-ben végzett felmérés azt mutatta, hogy a (főleg középfokú végzettséggel rendelkező) határrendészek körében a nyelvtudással rendelkezők százalékaránya jóval meghaladja a magyar átlagot, és legtöbben az angolt beszélik. Lásd Borszéki Judit: Az angol szaknyelvi kompetenciák szerepe a határrendészeti szervek nemzetközi együttműködése megvalósításában, fejlesztésük lehetőségei. In Szabó Csaba – Molnár Dániel (szerk.): *Studia Doctorandorum Alumnae I.* (2021): *Válogatás a DOSz Alumni Osztály tagjainak doktori munkáiból* I. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége 2021. 107, 108, 129.

a toborzóanyag, hogy a német állampolgárság sem szükséges. A 2021-es évben közülük ketten végeztek, akiket az iskola honlapja is megemlít.

Argishti Terteryan bokszoló az SV Halle sportolója. Ő az 52 kg-ig terjedő súlycsoportban edzett, és 2020-ban a Kölnben rendezett világbajnokságon 3. helyezést ért el. Súlycsoportjában Németország három legjobb bokszolója közé tartozik. Képességeit mutatja, hogy tanulmányait is a normál időn belül befejezte.

Erik Thiele gyűrűn edzett a KV Mausfelder Land keretében a 97 kg-os félnehézsúlyú súlycsoportban. 2018-ban és 2019-ben német mester lett. 2018-ban 3. helyezést ért el az U-23 Európa-bajnokságon gyűrű szabadstílusban. Súlycsoportjában jelenleg a legjobb az országban. Eddig minden korcsoportban, kadet, junior, U-23, férfi, érmes helyezést szerzett.

Élsportolókat speciális kiegészítő lehetőségek, a tanulmányok könnyítése mellett más rendőr tanintézetek is oktatnak.

8. Zárógondolatok

A tiszthelyettes-állomány minősége, felkészültsége mindig meghatározó szempont volt a német rendőrség és a fegyveres erők történetében. Az állománycsoport képzése fontosságát mutatja, hogy jelentős irodalom, színvonalas elméleti munkák állnak a rendelkezésre. Meg kell említenünk az anyagi elismertséget, a szolgálati idő múlásával arányosan növekvő illetményeket, az állomány megtartására irányuló átgondolt törekvéseket. A fennálló viszonyokat egy sokoldalú, kiérlelt, folyamatosan javított tiszthelyettesi alapképzés vezeti be. Nem kívánunk a jelentkezőktől középiskolai érettséget. A német kifejezés, „főiskolai érettség”, *Hochschulreife* azt a felkészültséget fejezi ki, hogy az illető jelentkezhet felsőoktatási képzésre. A rendőri tiszthelyettesi toborzásnál ez nem jelenik meg. A gondos, többoldalú felvételi eljárás jó alap a felkészítésre. Néhány pozitív észrevételt szeretnék kiemelni a feldolgozott okmányokból:

- A bemutatott esetben feltűnően magas a rendelkezésre álló óraszám, bőséges a tantárgykínálat.
- Megbecsült szempont a gyakorlati felkészülés, amely a tanintézeteken kívüli gyakorlatokban, illetve az elméleti szakaszok közé beillesztett alkalmazói foglalkozásokban jelentkezik. Ezzel nem azt kívánom mondani, hogy a hazai rendészeti oktatásban ne lenne törekvés a gyakorlatorientált képzésre, de az itteni mértéket érzem kevésnek.¹⁸ A 30 hónapos felkészítésből két kurzus eleve szakmai gyakorlat és kinti alkalmazói foglalkozás kilenc hónap időtartamban,

¹⁸ Kovács Gábor: Gyakorlatorientált sikeres rendészeti képzések tapasztalatai: gyakorlás, tudás, magabiztosság. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *A hadtudománytól a rendészettudományig – társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében* I. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2020. 145–152.

de az elméleti képzési szakaszok blokkjaiban is egymást követik a 6–8 órás gyakorlatok.

- A fontosabbnak ítélt témákat, tárgyköröket több tantárgy elméleti és gyakorlati megközelítésével dolgozzák fel.
- Figyelemre méltó a saját anyanyelv, a német ápolása, írásos alkalmazásának (levelezés, jelentések, egyéb szolgálati okmányok elkészítése) fejlesztése.
- A kiképzésre beléphetnek európai uniós és harmadik országok állampolgárai, számukra a végzést követően beosztást biztosítanak.
- A tanulmányozott tanintézet feltehetően a tartomány kis mérete és a rendőrség viszonylag alacsony létszáma miatt kis beiskolázási adatokkal dolgozik. Ennek ellenére évente kétszer indítanak kiképzést és ez felére csökkenti az egy időben azonos feladatra foglalkoztatott hallgatók számát. Szerintem ez körülmények között, gondosabb felkészítést tesz lehetővé, jobb lehetőséget kínál az egyéni megítélésre, odafigyelésre, csökkenti az oktatás terhét a kicsoportos anyagfeldolgozással, bár növeli a szervezési tennivalókat az évi kétszeri ismétlődéssel.
- Elgondolkodtató, milyen jellegű előnyök származnak abból, hogy egy intézmény falain belül zajlik tiszthelyettesi és főiskolai tisztképzés. Nyilvánvalóan található olyan tantárgyak, kiképzési ágak, amelyeket lényegi változtatás nélkül ugyanazok az oktatók eredményesen kezelhetnek mindkét szinten. Részben az alkalmazói területekről lehet itt szó, mint sport, önvédelem, lövészet, járőrszolgálati ismeretek, gépjárművezetés, csapatszolgálati ismeretek stb. Ugyanakkor ebben a helyzetben a jelentősebben elméleti körbe tartozó jogi tárgyakat a tiszthelyettes állomány részére lényegesen nagyobb tudással rendelkező főiskolai oktatók közvetíthetik.
- A tanulmányozott tanintézetnél hároméves a tisztképzés és két év hat hónapos a tiszthelyettes-felkészítés. Lényegében csupán hat hónap különbség van a két rendszer között. Átjárhatóság nincs az érettségi hiánya miatt. Viszont a toborzás tiszthelyettesnek nagyobb meritési lehetőséggel történik. A nagy óraszámot, a viszonylag hosszú kiképzési időt a tiszthelyettesek esetében nem próbálják a „fejek” elméleti anyagokkal, még több tudással történő feltöltésére fordítani. A rendelkezésre álló időbeni lehetőséget a gyakorlatra, a tiszthelyettes munkakörrel összefüggő készségek kialakítására fordítják. Nem igyekeznek „kis tiszteket” kapni, többet ér a szervezetnek a jó tiszthelyettes.
- Szembetűnő a 16–17 éves korosztály megszólítása, belépési lehetőség biztosítása számukra. Nagyon fiatal rendőrökkel találkozhatunk ebben az esetben, ami láthatólag nem zavarja a szervezetet.

IRODALOMJEGYZÉK

Borszéki Judit: Az angol szaknyelvi kompetenciák szerepe a határrendészeti szervek nemzetközi együttműködése megvalósításában, fejlesztésük lehetőségei. In Szabó Csaba – Molnár Dániel (szerk.): *Studia Doctorandorum Alumnae I. Válogatás a DOSz Alumni Osztály tagjainak doktori munkáiból* I. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége 2021. 107, 108, 129. 11–323.

Kovács Gábor: Gyakorlatorientált sikeres rendészeti képzések tapasztalatai: gyakorlás, tudás, magabiztosság. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *A hadtudománytól a rendészettudományig – társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2020. 145–152.

ABSTRACT

Basic Training for Non-Commissioned Police Officers in Germany

Sándor FÓRIZS

The author presents the most important data of police officers' basic training in a German educational institution, with an outlook for the larger police environment in Germany. The conditions for being admitted to the non-commissioned police officers' staff are also introduced. The paper analyses the curriculum of the institution, the major stages of training, the subjects and their role in covering some of the more important topics. It also discusses the system of examinations and the number of lessons allocated to the main subjects.

Keywords: non-commissioned police officer, recruitment system, training, internship, examinations, salary system

Közösségi oldalak rendészeti profiljain található bejegyzések alkalmazása szaknyelvoktatás során

URICSKA Erna¹ - SUTÁK Máté²

A digitalizációs folyamatok átrendezik a társadalom, az egyén és a szervezetek viszonyrendszerait, és hatásai az oktatásban is tapasztalhatók. A tabletek és mobiltelefonok használata, az e-mail-írás és a közösségi média alkalmazása már nemcsak lehetőség az oktatásban, hanem a 21. századi tanulók motivációjának és figyelmének fenntartásában is kiemelt lehetőségük van. A közösségi oldalakat azonban nemcsak információközlésre alkalmazhatjuk, hanem tanórai segédanyagként is a nyelv- és szaknyelvoktatásban. A tanulmány a rendészeti közösségi oldalak alkalmazását vizsgálja a szövegértés és nyelvhelyesség felől oktatói szempontból, de hallgatói oldalról is bemutatja az oldalak lehetséges alkalmazását.

Kulcsszavak: digitális kultúra, közösségi oldalak, szaknyelvoktatás, digitális kompetencia

1. Bevezetés

A digitális kultúra, amely „minden olyan kulturális objektum (és az általa hordozott jelentés) összessége vagy rendszere, ami digitális platformon létezik, függetlenül attól, hogy digitális úton jön létre vagy digitalizálták”,³ a mindennapjaink részévé vált. Az információs és kommunikációs technológiai (IKT) eszközök elterjedésével egyre inkább felerősödött az oktatás területén is az az igény, hogy az azokban rejlő lehetőségeket az oktatási folyamat részeként tanulástámogató eszközökként adaptáljuk.⁴ Az online eszközök használatának globális méretű elterjedése az oktatási folyamatok átalakítása mellett a munkaerőpiacra is hatást gyakorolnak: új munkakörök

¹ Doktorandusz, Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Kommunikációtudomány Doktori Iskola. PhD student, Corvinus University of Budapest, Doctoral School of Sociology and Communication Science, e-mail: uricska.erna@stud.uni-corvinus.hu

² Hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. Student, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, e-mail: sutak.mate@gmail.com

³ Rab Árpád: Digitális kultúra. A digitalizált és a digitális platformon létrejött kultúra. In *Az információs társadalom. Az elmélettől a politikai gyakorlatig*. Tankönyv. Budapest, Gondolat, 2007. 182.

⁴ A rendészeti angol nyelvoktatásban is már több évtizede jelen van az e-learning-eszközök használata. Borszéki Judit: Training Border Policing Experts in English for Specific Purposes (ESP): Uniform Trends in EU Member States. In Diana Kaljula (szerk.): *Sisekaitseakadeemia Teadusartikkelid: Valikkogu*. Tallinn, Sisekaitseakadeemia, 2016. 31–65; Borszéki Judit: E-learning anyagok használata az angol rendészeti szakmai nyelv oktatásában. *Rendőrségi Tanulmányok*, 2. (2019), 3. 115–149.

jelentek és jelennek meg. Ez tapasztalható a rendészet területén is, hiszen a világ számos országában digitális készségeket igénylő, például digitális kommunikációs rendőrtiszti pozíciók létesülnek.

A szerzőpáros egyik tagja, Uricska Erna a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának (NKE RTK) volt oktatója, angol nyelvtanára, a másik tagja Suták Máté, az intézmény rendészeti igazgatási alapszak biztonsági szakirányos hallgatója, aki hallgatói szempontból írta le tapasztalatait az alkalmazott módszerrel kapcsolatosan. A tanulmány a közösségi oldalak alkalmazását, a rendészeti szaknyelv oktatása során szerzett tapasztalatokat mutatja be, elsősorban a rendészeti egységek által létrehozott profilokon található bejegyzések alkalmazását. Oktatójának választása azért esett rá, mert a hallgató rengeteget fejlődött az angol rendészeti szaknyelvi képzés alatt, és ebben szerepet játszott a tanulmányban részletesen bemutatott rendészeti közösségi oldalak alkalmazása mint nyelvtanulási módszer.

Az NKE jelenleg négy karral (Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok, Hadtudományi és Honvédtisztképző, Rendészettudományi és a Víz tudományi), valamint négy doktori iskolával, több egyetemi campussal, köztük a megújult Ludovikával büszkélkedhet. A modern egyetemi infrastruktúra megfelelő alapot nyújt az oktatás magas színvonalának biztosításához, az universitas közösség erősítéséhez, lépést tartva a 21. század dinamikus oktatástechnikai fejlődésével, valamint az élen járó nyugati egyetemek infrastrukturális adottságaival.⁵

Az NKE 2020–2025 közötti „Intézményfejlesztési Tervének” (IFT)⁶ egyik célja az oktatás minőségére és hatékonyságára vonatkozó hallgatói elégedettség növelése. Az IFT a fenntartó miniszter által meghatározott egyetemfejlesztési célokat, az ezeket is szolgáló egyetemi stratégiákat és a fejlesztési terveket tartalmazza. A 2020–2025 közötti időtartam akciói végrehajtási ütemezésében⁷ sor került a Kreatív Tanulási Program bevezetésére, hangsúlyt fektetnek a felsőoktatás modernizálására, az idegennyelv-tanulás ösztönzésére, ami egyrészt a hallgatóközpontú oktatás, másrészt a digitális tudás fejlesztésével valósulhat meg.

Az NKE RTK *Általános rendészeti szaknyelv 1–4. és Idegen nyelv 1–4.* tantárgyi programjai⁸ alapján a tantárgy oktatásának célja a szaknyelvi tudásra épülő rendészeti szaknyelvi ismeretanyag fejlesztése és a kommunikatív nyelvi kompetenciák fejlesztése angol, német, orosz, valamint kínai nyelven. A szaknyelvi oktatás során a hallgatók elmélyítik a rendészet területén használatos terminológiát.

⁵ Christión László – Lippai Zsolt Sándor: Kakukktójas vagy új rendészeti alappillér? In Csaba Zágón – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *„Tehetség, szorgalom, hivatás” Tanulmánykötet*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 2021. 19.

⁶ Lásd: <https://bit.ly/3mpw959>

⁷ Lásd: <https://bit.ly/3ewdu3r>

⁸ Lásd: <https://bit.ly/3etjDNu>

2. Elméleti háttér

Az egyetemi oktatásban is érezhető, hogy a hallgatók attitűdje és motivációja megváltozott, főleg a Z generáció (akiket Facebook-generációnak⁹ is neveznek; az 1994/1996 és 2008 között születettek) tagjai vannak jelen. Veszelszki kutatása¹⁰ alapján a Z generáció tagjainak 52%-a naponta minimum 1, maximum 7 órát is eltöltött már 2013-ban internethasználattal. Hasonló eredményre jutott Buda,¹¹ akinek kutatási eredményei azt mutatták, hogy a hallgatók naponta átlagosan 3,54 órát töltenek internetezéssel. Általánosan elmondható róluk, hogy meg kell találni a hozzájuk vezető utat olyan korszerű pedagógiai módszerekkel és eszköztárral, amellyel a figyelmük és fegyelmük is fenntartható. A tabletek és mobiltelefonok használata,¹² az e-mail-írás és a közösségi média alkalmazása már nemcsak lehetőség az oktatásban, hanem a 21. századi tanulók motivációjának és figyelmének fenntartásában is kiemelt lehetőséget nyújtanak.

A pedagógusok is állandó változó közegben végzik munkájukat, tehát nekik is alkalmazkodniuk kell az infokommunikációs környezethez,¹³ és alkalmazniuk kell az IKT-eszközöket a tanítás során. A digitális eszközök és platformok egyre bővülő rendszere hatékony lehet a különböző nyelvi területek fejlesztésében és a digitális tanulási környezetben,¹⁴ a különböző közösségimédia-oldalak alkalmazhatók idegen nyelvek, szaknyelvek, jelen esetben a rendészeti szaknyelv oktatása során is.

A digitális technológiák a legfontosabb olyan pedagógiai eszközök közé tartoznak, amelyek megkönnyíthetik a tanítást és a tanulást a 21. századi osztályteremben.¹⁵ A digitális kompetenciák fejlesztése az IFT-hez igazodva oktatási célként jelent meg a rendészeti szaknyelv oktatása során is. Rendészeti szervek külső kommunikációs célokra használt platformjait alkalmazták a hallgatók, befogadói és kommunikátori szerepben is. Külső kommunikációs platformokon itt azokat az angol és magyar nyelvű nyilvános bejegyzéseket értjük, amelyeket rendészeti szervek közösségi oldalakon hoztak létre, és a lakosság tagjaival kétoldalú párbeszédre biztosítanak lehetőséget.

⁹ A kifejezés Kiss Balázs kutatásvezető és kutatócsoportja „A Facebook-generáció politikai szocializációja” című kutatásában olvasható, amelyet a Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézete végzett. Bővebben: <https://bit.ly/3wOpMuw>

¹⁰ Veszelszki Ágnes: A digilektus hatása a szóbeli és írásbeli kommunikációra egy kérdőív vizsgálat alapján. *Magyar Nyelvőr*, 137. (2013), 3. 246–273.

¹¹ Buda András: Az internetfüggőség mérőszáma – az in telemetrikus szám. In Námesztovszki Zsolt – Vinkó Attila (szerk.): *IKT az oktatásban*. Szabadka, Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, 2015. 269–274.

¹² Czékman Balázs: Pedagógusok mobil eszköz-használati háttere egy tabletes kutatás tükrében. In Simonics István – Holik Ildikó – Tomory Ibolya (szerk.): *Módszertani újítások és kutatások a szakképzés és a felsőoktatás területén*. X. Trefort Ágoston Szakképzés- és Felsőoktatás-pedagógiai Konferencia Tanulmánykötet. Budapest, Óbudai Egyetem, 2021. 238.

¹³ Belényesi Emese et al.: *Pedagógiai módszertani ismeretek a közszolgálati pályaorientációs képzés oktatói számára*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2018. 102–105.

¹⁴ Barnucz Nóra: IKT-eszközökkel Támogatott (Rendészeti) Nyelvoktatás. *Magyar Rendészet*, (2019a), 4. 16.

¹⁵ M. M. Genova 21st Century Language Classroom with Digital Tools and Resources. *Industry 4.0*, 4. (2019), 3. 142–145.

A vizsgálat Barnucz–Uricska kutatásának elővizsgálataként fogható fel,¹⁶ amelynek során leginkább azokat a feladattípusokat térképeztük fel, amelyek által a különböző részkészségek fejleszthetők.

3. A kutatási kérdés

Hogyan lehet az új technológiát (közösségi oldalakat) felhasználni a nyelvtanulás fokozására és a digitális kompetenciák fejlesztésére?

Kutatási célok:

1. A közösségi oldalak bejegyzéseinek alkalmazása a digitális kompetenciák fejlesztésében és a nyelvtanulásban.
2. Megvizsgálni a technológiai hatást a nyelvhasználat formájára és kontextusára.
3. Olyan stratégiák ajánlása, amelyek a nyelvtanulás és a szaknyelv tanulásának javítására alkalmazhatók.

3.1. A kutatás bemutatása, a kutatás mintája

A rendészeti közösségi oldalak bejegyzéseinek alkalmazása a tanórák keretében folyamatos volt, vizsgálatát és szerkezetének elemzését mint nyelvtanulási módszert a rendészeti szaknyelvtanulásban egy egyetemi tanévben (2019/2020 tanév) alkalmaztuk első és második évfolyamos nappali (36 fő) és levelező tagozatos (29 fő) hallgatók között (N = 65) az NKE RTK-n.¹⁷ A kutatás célja ezen oldalak szaknyelvi órán történő alkalmazási lehetőségeinek vizsgálata volt. A bejegyzések a kötelező törzsanyag mellett kiegészítő anyagként szolgáltak tanórai feldolgozás és házi feladat készítése során. A bejegyzések (médiaszövegek) tartalmának és megformáltságának elemzését és létrehozásának fejlesztését is célként tűztük ki. Feltételeztük, hogy az oldalak segítségével általánosságban az idegen nyelvi készségek fejleszthetők.¹⁸

A vizsgált időszak alatt az oktatás a koronavírus-járvány magyarországi megjelenése miatt hibrid formában valósult meg. A 2019/2020-as tanévet jelenléti formában kezdték meg a hallgatók, a digitális átállásra 2020. március 16-án került sor. A tanév hátralévő részében a Moodle platformot használtuk, így az idegen nyelv oktatása is ott zajlott. Emiatt sok esetben írásbeli számonkérésre került sor, amely alkalmas

¹⁶ Barnucz Nóra – Uricska Erna: Innovatív nyelvtanulási módszerek és módszertan a rendészeti szaknyelvi képzés vizsgálatában. *Új Pedagógiai Szemle*, 70. (2020), 9–10. 53; Barnucz Nóra – Uricska Erna: Kiterjesztett valóság és közösségi oldalak alkalmazása a nyelvtanulásban – különös tekintettel a rendészeti szaknyelvre. *Rendvédelem*, 10. (2021), 2. 4.

¹⁷ A csoportváltás, felmentés és egyéb okok miatt a létszámba mindazok a hallgatók belekerültek, akik az órán megjelentek, és írásbeli feladatot adtak be.

¹⁸ M. D. Roblyer et al.: Findings on Facebook in Higher Education: A Comparison of College Faculty and Student Uses and Perceptions of Social Networking Sites. *The Internet and Higher Education*, 13. (2010), 3. 134–140.

volt a hallgatók digitális (írásbeli) kompetenciáinak és a nyelvtudásuk (elsősorban itt írásbeli: szövegértés és íráskészség) valódi szintjének feltérképezésére is.

3.2. Facebook-bejegyzések feldolgozása oktatói szemmel

A különböző szakmai oldalak hírei, posztjai által a hallgatók könnyen és akár önállóan elsajátíthattak szakkifejezéseket, fejleszthették a rendészeti szaknyelvüket. A közösségi oldalak angol nyelvű bejegyzéseinek, legfrissebb híreinek olvasása a hírfolyamban nem tipikus tanulási forma, inkább játékos tanulás (gamifikáció). A vizsgált felületeken a hallgatók tetten érhatték a nyelv azonnali változásait¹⁹ és szóhasználatát.²⁰ A különböző szakmai oldalak posztjai által önállóan elsajátíthatják a digitális rendészeti nyelvváltozatot, az úgynevezett rendészeti digilektust,²¹ szak kifejezéseket tanulhatnak, és az oldalak általánosan fejlesztik az olvasási, fogalmazási és beszéd-készséget. Emellett a napi többórnyi internetezéssel, böngészéssel töltött időben a tanulóknak felébresztjük az önképzés, önfejlesztés igényét.²²

Nemcsak az oktató, hanem a hallgatók is tetten érhetik nyelvtudásuk, szóhasználatuk tanulási folyamattal egy időben zajló azonnali változásait. Továbbá a posztok, hírek olvasása, böngészése már alapjában véve is fejleszti az olvasási képességet, nyelvhelyességet, tudást, úgy, mint bármely idegen nyelvű szöveg olvasása.

A magyar rendőrség profiljain is található olyan bejegyzések, amelyeket angolul hoztak létre a szervezet tagjai, így az oktatásban való alkalmazásuk olyan lehetőség, amelyet kár lenne kihagyni.

A témakörök előre meghatározottak voltak, de a tankönyvek és segédanyagok megválasztása az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátuson belül szabadon választható volt. Így a kötelező kurzuskönyv mellett házi feladat formájában, de órai keretek között is a bejegyzéseket alkalmazták a nappali tagozat hallgatói.

A bejegyzések megválasztásakor nem szabad figyelmen kívül hagyni a közösségi média gyakori torzító hatását sem, hiszen befolyásolhatja a fiatalok hétköznapi nyelvhasználatát, ennek megfelelően pedig az idegen nyelvű, jelen esetben angol rendészeti szaknyelvet is. Emiatt előfordulhatnak hibás nyelvtani szerkezetek,

¹⁹ A Facebook-nyelvhasználatról és annak különböző műfajairól (a posztról, kommentről és Messenger-üzenetváltásról) lásd Istók Béla: Facebook-nyelvhasználat. Normakövetés vagy funkcionális műfajmegkülönböztetés? In Bukor József – Simon Szabolcs – Vajda Károly (szerk.): *A Selye János Egyetem X. Nemzetközi Tudományos Konferenciájának tanulmánykötete*. Komárom, Selye János Egyetem, 2018. 46–85.

²⁰ Uricska Erna: Rendészeti közösségi oldalak a szaknyelvvoktatásban. *Educatio*, (2020b), 4. 653–662.

²¹ A digilektus műszó bevezetéséről lásd: Veszelszki Ágnes: Digilektus a lektusok rendszerében. In Illés-Molnár Márta et al. (szerk.): *Félúton 5. Az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolájának konferenciája*. Budapest, ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola. 2010. 199–215; Veszelszki Ágnes: *Digilect. The Impact of Infocommunication Technology on Language*. Berlin, De Gruyter Saur, 2017a; Veszelszki Ágnes: *Netnyelvészet. Bevezetés az internet nyelvhasználatába*. Budapest, L'Harmattan, 2017b.

²² Bárdos Jenő: *Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000.

kifejezések és szlengelemek. Itt kiemelt szerepe van a hibatípusok megjelölésének, ezeket az oktatók a hallgatókkal együtt javíthatják ki.²³

Ennek érdekében hallgatói Facebook-csoportot hoztunk létre *Policing Digilect*²⁴ néven, ahová a hallgatók bejelentkezhetnek, és a tanóra témájához illeszkedő, a tanár által megosztott bejegyzéshez kommentet írhattak az adott rendőri egység nevében. (Mivel a csoport zárt, oktatási csoport, a kommentek mások számára nem voltak láthatók, létrehozása csak oktatási célokat szolgált.)

A kutatás során megvizsgáltuk

- a helyes terminológia használatát,
- a stilisztikai készséget,
- a létrehozott komment hosszát és stílusát.

A digitális kompetenciák esetében a levelező hallgatók beadandó munkáinak (feladat) küldése során lemaradás volt megfigyelhető a digitális kompetenciák terén, például a „nyelvi ellenőrzés funkció” ismeretének hiánya. A hallgatók 80%-a nem ismerte, míg 20%-uk ismerte a funkció bekapcsolásának lehetőségét és helyét. A nap-pali tagozat hallgatói körében ez jobb eredményt hozott (60% – 40%), a feladatokhoz kapcsolódó beadandó PowerPoint-előadások nyelvi ellenőrzése azonban itt is hasonlóan rosszabb eredményt hozott.

A levelező tagozatra szánt nyelvhelyességi feladatsort a közösségi oldalakon található bejegyzések mondataiból állítottuk össze. A 25 egységből álló teszt terminológiája illeszkedett a rendészeti témakörhöz, a nyelvtudást, nyelvtani hiányosságokat vizsgálta.

A leggyakrabban előforduló nyelvtani hibák:

- a befejezett jelen igeidő;
- folyamatos múlt igeidő;
- *for* és *since* és *ago* használata;
- mondatok feltételes módban;
- „bárcsak” szerkezet.

A rendszeres javítás, visszajelzés és az eredmények közös értékelése miatt a tesztekben előforduló nyelvtani típushibák javultak, a bejegyzésekhez írt kommentek írása a nyelvtani hibák javítása után eltérő eredményt hozott: leginkább a névelők és a segédigék (*mustn't* = *must not*, *need*, *may*, *might* stb.) helyes alkalmazása okozott problémát.

A kommentek írásakor más volt a megfigyelési szempont: a digitális rendészeti diskurzus kivitelezése, azaz stilisztikailag megformált kommentek írása volt a fő cél. Ami különös tapasztalat volt, hogy ilyenkor a tesztjellegű feladatoktól eltérően a hallgatók általában megfelelően alkalmazták a felsorolt nyelvtani szerkezeteket.

²³ Ali A. Khansir – Farhad Pakdel: Place of Error Correction in English Language Teaching. *Educational Process: International Journal*, 7. (2018), 3. 189–199.

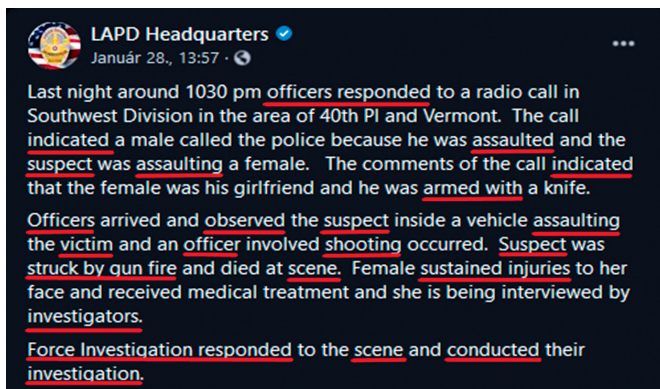
²⁴ Lásd: <https://bit.ly/3Frt7F6>

A rendészeti szaknyelv oktatása során is kerülnünk kell azt a tévképzetet, hogy a végzett hallgatók egy bizonyos szakirány szolgálati helyére kerülnek. Bármelyikük bárhová kinevezhető, és olyan hasznosítható tudást kell átadni számukra, amelyet nemcsak a munkájuk során, de akár a magánéletben is kamatoztatni tudnak. Ilyenek lehetnek például a digitális és idegen nyelvi készségek is. Előbbire jó példa, hogy a közösségi oldalak komment szekciójában nyelvileg helyes, megfelelő minőségű és stílusú kommentet hozzanak létre, vagy az idegen nyelvek esetében ezt a tudást külföldön turistaként, de akár itthon, külföldi állampolgároknak való segítségnyújtáskor alkalmazni tudják.

3.3. A közösségi oldalak lehetőségei hallgatói szemmel, a szókincsfejlesztés

Mindezt olvasva felmerülhet a kérdés, hogy ezeknek az oldalaknak a posztjaiban mégis mennyi szakkifejezés található. Hiszen nemcsak a rendészeti szakembereknek, a rendészeti szakterületen dolgozóknak, illetve a szaknyelv elsajátításával foglalkozó hallgatóknak szólnak. A posztok célja elsősorban az átlagemberek tájékoztatása, figyelmük felhívása egy, a közösség tagjait érintő problémára, feladatra, amelynek alapfeltétele a közérthetőség. Pontos adatot megadni csaknem lehetetlen egy poszt rendészeti szókincsének mennyiségét illetően, mivel a posztokban fellelhető szakkifejezések száma függ a szervezettől és a poszt témájától is,²⁵ de általánosságban elmondható, hogy még a legrövidebb bejegyzés is körülbelül 3–5 szakszót tartalmaz. Az alapkérdés megválaszolása talán legegyszerűbben ábrákkal tehető meg, amelyeken látszik, hogy akár csak egyetlen posztban is számos szakkifejezés, illetve szaknyelvi fordulat található. Az 1. számú ábrán piros színű aláhúzással jelöltük a rendészet témaköréhez tartozó terminológiát. A poszt legalább 25 ilyen kifejezést tartalmaz.

²⁵ Körözés kiadása, eseményleírás, kollégáról/ünnepről megemlékezés vagy akár karitatív jellegű poszt.

1. ábra: A Los Angeles Police Department (LAPD) posztja

Forrás: <https://bit.ly/3hR7OmT>

A kiegészítő feladatokkal a szókincs bővítése mellett az olvasási és fogalmazási készség is fejleszthető. A legegyszerűbb ezek közül a kétirányú fordítás, idegen nyelvről magyarra, de magyar nyelvről idegen nyelvre is. Amíg az első típusnál a tartalom lehet a középpontban, addig a második a nyelvtan gyakorlására (igeidők, szószerkezetek, vonzatok) ad lehetőséget. Hozzá kell ugyanakkor tennünk, hogy ezen túl is rengeteg lehetőség rejlik a posztok feldolgozásában: a hallgatók készíthetnek akár rövid írásbeli összefoglalókat is az olvasottak alapján, ezzel fejleszthető az íráskészségük. Hasonló módon az óra elején meg lehet kérni a hallgatókat, hogy az olvasott eseményről, bejelentésről tartsanak egy rövid szóbeli összefoglalót, ezzel fejlődik a beszéd-, valamint az előadási készségük is.

3.4. Vizuális történetmesélés – témakifejtés – összefoglalás

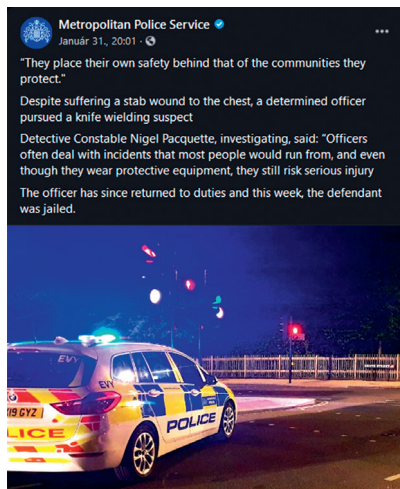
A digitális kommunikációs trendeket vizsgálva megfigyelhető, hogy a különböző rendészeti oldalakon is folyamatosan csökken a verbális szöveg jelentősége, illetve hossza, ami több okra vezethető vissza. Az első a társadalom felgyorsult életritmusa, valamint a FOMO²⁶-jelenség, vagyis hogy az emberek, habár semmiről sem akarnak lemaradni, az információbőség és információáradat gyorsasága miatt nem tudnak mindenről tájékozódni. Ezek együttes hatása eredményezi egyik részről a globálisan megnövekedett kijelzőidőt, valamint ennek az időnek a „feldarabolódását” az információk között. Leginkább oly módon, hogy az emberek gyakran csak a szalagcímetek

²⁶ Jelentése: *Fear of missing out* (Kimaradástól/lemaradástól való félelem). Attól való félelem, hogy valaki nem tud meg valamit, lemarad egy olyan információról, eseményről, tapasztalatról vagy döntésről, amely jobbá teheti az életét.

olvassák el, ezekhez alkalmazkodva minden hírportál, közösségi oldal próbálja egyre tömörebben, rövidebben összefoglalni a mondanivalóját. Erről ír Istók is, aki

„a netnyelv »netnyelviségét« a minimalizáló tendencia térnyerésében látja (pl. rövidítések, hashtaggel jelölt kulcsszavak, linkek, reakciógombok, az internetes oldalak »letisztult« felülete), ezért a digitális nyelvváltozat megnevezésére a minimalektus műszót használja. A minimalektusra olyan funkciólektusként (funkció szerint elkülönülő nyelvváltozatként) tekint, amely a kognitív műveletek és a fizikai erőfelfejtés minimalizálása révén a felhasználó érdekeit szolgálja: csökkenti az írásidőt és felgyorsítja a keresést, illetve a kulcsszók és a vizuális »fogódzók« alapján történő nem lineáris olvasást”.²⁷

A második oka a szövegek visszaszorulásának pedig az a kommunikációs, illetve marketingtrend, amely szerint a médiafogyasztó könnyebben megfogható a különböző vizuális anyagokkal. Ennek megfelelően a rendészeti oldalakon is egyre gyakrabban képekkel vagy videókkal helyettesítik, illetve egészítik ki a szövegeket. A posztokhoz tartozó vizuális elemek tovább bővítik a feldolgozási metódusok számát, mivel mind a képekben, mind a videókban rengeteg egyéb oktatási lehetőség rejlik (2. ábra).

2. ábra: A Metropolitan Police Service (MET) posztja

Forrás: <https://bit.ly/3zjcQ1A>

A fényképekkel végezhető képleírásos vagy asszociációs feladatok. Videók esetén ezt a lehetőséget természetesen befolyásolja a tartalom is. Ezek között található olyanok is, amelyek sajtótájékoztatót, esetleg bejelentést vagy egy bűncselekmény,

²⁷ Istók Béla: Netnyelvszerkezeti kaleidoszkóp. *Eruditio – Educatio*, 14. (2019), 1. 89.

egy rendőri intézkedés felvételeit tartalmazzák. Az első csoportba tartozó videóanyagok esetén nagy jelentősége van a hallottaknak, amelyekkel fejleszthető a hallgatók hallás utáni szövegértése. A második csoportba tartozóknál nem is feltétlenül fontos a hang, még az sem biztos, hogy egyáltalán tartalmazznak hangsvágot a videók. Ebben az esetben a hallgatók történeteket rekonstruál(hat)nak a videón látott anyaghoz.

3.5. Audiovizuális anyagok – szóbeli (előadás- és vita-) készségek fejlesztése

A videókkal lényegében a szöveghez és a képekhez tartozó egyéb fordítási, összefoglalási, asszociációs feladatok is végezhetőek. Lehetőségeket rejt az is, ha az olvasott szövegről, látott képről vagy videóról vitát rendezünk, legyen a téma akár egy sajtótájékoztató, rendőri intézkedés vagy egy bűncselekmény felvétele.

A vita folyhat akár természetes vélemények mentén, akár megadott szempontok szerint a látottak, illetve hallottak jog-, illetve szakszerűségéről, az elkövetett bűncselekmény kategóriájáról,²⁸ valamint akár a pontos tényállásáról.²⁹ Ezzel a hallgatók az idegen nyelvű kommunikációs, illetve előadói képességeik fejlesztésén túl elsajátíthatják az idegen nyelvű vita kifejezéseit és az érvelés nyelvezetét is. A legnépszerűbb verbális és vizuális elemeket tartalmazó közösségi oldalakon (Facebook, Instagram, Twitter) túl ugyanezen elvek mentén feldolgozhatók akár szakmai témájú cikkek és YouTube-videók is. Kiegészítő feladatként rövid írásbeli vagy szóbeli összefoglalókat készítettünk, amelyek az írás- és beszédképességünket fejlesztették, a videókkal pedig a hallás utáni szövegértés volt fejleszthető.

A fentebb felsorolt lehetőségekkel és az oktatásban való alkalmazásukkal egy időben azonban nem szabad elfelejteni a közösségi média gyakori nyelvtorzító hatását sem. Mivel a közösségi felületeken látott kifejezések, illetve nyelvezet nagy hatást gyakorol a fiatalok mindennapi nyelvezetére, ennek megfelelően az idegen nyelvű, jelen esetben angol rendészeti szaknyelvre is. Így előfordulhat, hogy a hallgatók hibás vagy rövidített, illetve szlengkifejezéseket vagy a kifejezések hibás használatát sajátítják el. Ilyen nyelvi hibák sajnos a közösségi oldalakon rendészeti egységeknél is előfordulnak.³⁰ Emiatt kiemelt szerepe van a folyamatban a közös ellenőrzésnek, amikor is a hallgatók az oktatóval közösen jelölhetik meg, beszélhetnek át és javíthatják a hibáikat. A mai globalizált világban már mindennapi a külföldi rendészeti szervezetekkel való kapcsolattartás. Rendszeresen sok külföldi állampolgár tartózkodik az országban, őket ugyanúgy tájékoztatni kell, mint

²⁸ Súlyosság szerint: kis súlyú szabálysértés (*infraction*), szabálysértés (*misdeemeanour*), bűncselekmény (*felony*). Sértett jogi tárgy szerint: például erkölcs, tulajdon, személy ellen elkövetett bűncselekmény és fehérgalléros bűnözés stb. (*crimes against morality, crimes against property, crimes against persons, white-collar crime*).

²⁹ Például az eltulajdonításon belül: utcai rablás (*mugging*), betöréses lopás (*burglary*), bolti lopás (*shoplifting*), lopás, tolvajlás (*theft*), rablás (*robbery*).

³⁰ Lásd: <https://bit.ly/3eD1ptw>

a magyar anyanyelvűeket. Ezért a rendészeti szakemberek képzésében szükség van az idegen nyelvek és szaknyelvek oktatására. A közösségi felületeken ejtett hibák rombolhatják az adott rendvédelmi szervezet reputációját, valamint erősíthetik azt az előítéletet, miszerint a szakemberek nem képesek megfelelően kommunikálni különböző idegen nyelveken.

4. Összegzés

1869. augusztus 15-én adták ki a *Közbiztonság* (rendészetelméleti és tapasztalati ismereteket közlő heti szakközlöny) című első rendészeti szaklapot,³¹ amelynek első oldalán szerepelt a tudományos igényességgel felkészített rendőr, aki személyünk és vagyonunk őre.³² A szaklap szerkesztője az 1870. január 9-én megjelent második szám első oldalán, annak vezércikkében lényegesnek tartotta kiemelni, hogy „bármily rendszerre is alapítassék a rendőrség újjászervezése, ez csak akkor fog megfelelni hivatásának, ha a rendészeti közegek a rendészeti tudományban elméletileg is kiképezetnek”.³³

A majd másfél évszázados sorok visszhangzanak jelen valóságunk digitális kultúra által majd minden elemében befolyásolt hatásában is, amelyek a mindennapi élet szinte valamennyi területére kiterjednek, ezáltal a közösségi média és a közösségi oldalak nyújtotta lehetőségek az oktatási folyamatban is kiaknázzhatók.

A közösségi oldalak bejegyzéseit idáig nem alkalmazták a rendészeti szaknyelv oktatása során a nyelvtanulás eredményességének fokozására és a digitális kompetenciák fejlesztésére az angol rendészeti szaknyelvet tanulók körében. A tervezett, hosszabb kutatás elővizsgálatként mintegy hallgatói és oktatói szempontú feltérképezésre került sor. A különböző felhasználási területek stratégiákat, javaslatokat és ötleteket adhatnak az általános idegen nyelvet és szaknyelveket oktató kollégáknak. A technológia hatással van a nyelvhasználat formájára és kontextusára,³⁴ ezért érdemes a jövő szakembereinek a figyelmébe ajánlani a benne rejlő lehetőségeket. Újszerűsége miatt a rendészeti felsőoktatásban a készségek részletes kvantitatív és kvalitatív kutatása és elemzése további irányvonalakat jelöl ki. A kutatás eredményeinek oktatói és hallgatói megközelítése azt a szakmaspecifikus konklúziót és tényszerű eredményt próbálja érzékeltetni, hogy a nyelvoktatásban a digitális átállás szükségszerű. Tanulmányunkban igyekeztünk rámutatni ennek néhány lehetséges szempontjára.

³¹ Szöllősy Alfréd: Az első rendőri szaklap. *A Rend*, (1927), február 19. 3.

³² Lippai Zsolt Sándor: A rendészettudományi alapokra helyezett tiszthelyettes-képzés múltja és jelene. In Harmati Barbara et al. (szerk.): *Honestas, Humanitas, Humilitas. Ünnepi kötet Kerezi Klára tiszteletére*. Budapest, L'Harmattan, 2021. 128.

³³ *Közbiztonság*, (1870), 2. 1.

³⁴ Marshall McLuhan: *Understanding Media. The Extensions of Man*. New York, McGraw-Hill, 1964. „The Medium is the Message” („A médium maga az üzenet”), illetve lásd Veszelszki (2010b): i. m.; Veszelszki (2017a): i. m.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bárdos Jenő: *Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000.
- Barnucz Nóra: IKT-eszközökkel Támogatott (Rendészeti) Nyelvtanítás. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 4. 15–31. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.1>
- Barnucz Nóra – Uricska Erna: Innovatív nyelvtanulási módszerek és módszertan a rendészeti szaknyelvi képzés vizsgálatában. *Új Pedagógiai Szemle*, 70. (2020), 9–10. 53–63. Online: https://epa.oszk.hu/00000/00035/00230/pdf/EPA00035_upsz_2020_09-10_053-063.pdf
- Barnucz Nóra – Uricska Erna: Kiterjesztett valóság és közösségi oldalak alkalmazása a nyelvtanításban. *Rendvédelem*, 10. (2021), 2. 4–48. Online: https://bm-tt.hu/wp-content/uploads/2022/02/2021_2.pdf
- Belényesi Emese – Budaváriné Béres Erzsébet – Molnár Katalin – Pallai Éva – Stréhli-Klotz Georgina: *Pedagógiai módszertani ismeretek a közszolgálati pályaeorientációs képzés oktatói számára*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2018.
- Borszéki Judit: E-learning anyagok használata az angol rendészeti szakmai nyelv oktatásában. *Rendőrségi Tanulmányok*, 2. (2019), 3. 115–149. Online: <https://archive.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/201903/borszeki.pdf>
- Borszéki Judit: Training Border Policing Experts in English for Specific Purposes (ESP): Uniform Trends in EU Member States. In Diana Kaljula (szerk.): *Sisekaitseakadeemia Teadusartikliid: Vallikkogu*. Tallinn, Sisekaitseakadeemia, 2016. 31–65.
- Buda András: Az internetfüggőség mérőszáma – az in telemetrikus szám. In Námesztovszki Zsolt – Vinkó Attila (szerk.): *IKT az oktatásban*. Szabadka, Újvidéki Egyetem Magyar Tan nyelvű Tanítóképző Kar, 2015. 269–274.
- Christián László – Lippai Zsolt Sándor: Kakukktojás vagy új rendészeti alappillér? In Csaba Zágón – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *„Tehetség, szorgalom, hivatás” Tanulmánykötet*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 2021. 17–30. Online: <https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2021.1.1>
- Czékmán Balázs: Pedagógusok mobil eszköz-használati háttere egy tabletes kutatás tükrében. In Simonics István – Holik Ildikó – Tomory Ibolya (szerk.): *Módszertani újítások és kutatások a szakképzés és a felsőoktatás területén: X. Trefort Ágoston Szakképzés- és Felsőoktatás-pedagógiai Konferencia Tanulmánykötet*. Budapest, Óbudai Egyetem, 2021. 238–250.
- Genova, M. M.: 21st century language classroom with digital tools and resources, *Industry 4.0*, 4. (2019), 3. 142–145. Online: <https://stumejournals.com/journals/i4/2019/3/142>
- Istók Béla: Facebook-nyelvhasználat. Normakövetés vagy funkcionális műfajmegkülönböztetés? In Bukor József – Simon Szabolcs – Vajda Károly (szerk.): *A Selye János Egyetem X. Nemzetközi Tudományos Konferenciájának tanulmánykötete*. Komárom, Selye János Egyetem, 2018. 46–85.
- Istók Béla: Netnyelvészeti kaleidoszkóp. *Eruditio – Educatio*, 14. (2019), 1. 83–99.
- Khansir, Ali A. – Farhad Pakdel: Place of Error Correction in English Language Teaching. *Educational Process: International Journal*, 7. (2018), 3. 189–199. Online: <https://doi.org/10.22521/edupij.2018.73.3>
- Közbiztonság*, (1870), 2. 1.
- Lippai Zsolt Sándor: A rendészettudományi alapokra helyezett tiszthelyettes-képzés múltja és jelene. In Harmati Barbara – Kovács Szitkay Eszter – Pap András László – Papp Bendegúz (szerk.): *Honestas, Humanitas, Humilitas. Ünnepi kötet Kerezi Klára tiszteletére*. Budapest, L’Harmattan, 2021. 126–134.
- McLuhan, Marshall: *Understanding Media. The Extensions of Man*. New York, McGraw-Hill. 1964.
- Rab Árpád: Digitális kultúra. A digitalizált és a digitális platformon létrejött kultúra. In *Az információs társadalom. Az elmélettől a politikai gyakorlatig*. Tankönyv. Budapest, Gondolat, 2007. 182–201.
- Roblyer, M. D. – Michelle McDaniel – James Herman – Marsena Webb – James Vince Witty: Findings on Facebook in Higher Education: A Comparison of College Faculty and Student Uses

- and Perceptions of Social Networking Sites. *The Internet and Higher Education*, 13. (2010), 3. 134–140. Online: <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2010.03.002>
- Uricska Erna: Rendészeti közösségi oldalak a szaknyelvoktatásban. *Educatio*, 29. (2020b), 4. 653–662. Online: <https://doi.org/10.1556/2063.29.2020.4.10>
- Szőllősy Alfréd: Az első rendőri szaklap. *A Rend*, 1927. február 19. 3.
- Veszelszki Ágnes: Digilektus a lektusok rendszerében. In Illés-Molnár Márta – Kaló Zsuzsa – Klein Laura – Parapatics Andrea (szerk.): *Félúton 5. Az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolájának konferenciája*. Budapest, ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola. 2010. 199–215. Online: <https://bit.ly/3HovyIO>
- Veszelszki Ágnes: A digilektus hatása a szóbeli és írásbeli kommunikációra egy kérdőíves vizsgálat alapján. *Magyar Nyelvőr*, 137. (2013), 3. 246–273.
- Veszelszki Ágnes: *Digilect. The Impact of Infocommunication Technology on Language*. Berlin, De Gruyter Saur, 2017a. Online: <https://doi.org/10.1515/9783110499117>
- Veszelszki Ágnes: *Netnyelvészet. Bevezetés az internet nyelvhasználatába*. Budapest, L'Harmattan, 2017b.

ABSTRACT

Applying Posts of Law Enforcement Profiles on Social Network Sites in Teaching Law Enforcement Technical Language

Erna URICSKA – Máté SUTÁK

Digitalisation processes are reorganising the relationships among society, individuals and organisations, and their effects can be experienced in education. The use of tablets and mobile phones, emails and social media are no longer just an option in education, but a key opportunity to keep 21st century learners motivated. Social networking sites can be used not only to broadcast information, but applying foreign language sites can be excellent classroom activities in language teaching (e.g. teaching languages for specific purposes), using both Hungarian and foreign language sites. This study examines the use of social networking sites in law enforcement from an instructor's viewpoint, while also presenting the possible use of the sites from a student's viewpoint.

Keywords: digital culture, social networking sites, teaching foreign languages for specific purposes, digital competences

Kockázatok a dunai vízi határforgalom-ellenőrzésben

KALMÁR Ádám¹

A napjainkban megjelenő új biztonsági kihívások sokfélesége példa nélküli. Az ezekkel szembeni fellépés elsősorban ugyan tagállami hatáskörbe tartozik, azonban a Duna nemzetközi összekötő hatása a régió országaiban közös sebezhetőséget hoz létre, a bűnüldözés határokon átnyúló mivolta tagadhatatlan. Az Európai Unió szintén a korai észlelés, elemzés, tudatoságnövelés, ellenálló képesség növelése, megelőzés, válságelhárítás, következménykezelés mellett tette le a voksát, ezekre kell a közös politikának koncentrálnia a jövőben,² hiszen hazánk – mint a Schengeni Egyezmény teljes jogú tagja – a Dunán a kívülről érkező veszélyek első ellenőrzési, kockázatkezelési helyszíne. A tanulmány a dunai vízi határforgalom-ellenőrzésben megjelenő kockázatok azonosítására és kezelésük lehetőségeire fókuszál, megállapítja, hogy a dunai államok közötti rendészeti együttműködést és információcserét szorosabbra kell fűzni és a határforgalom-ellenőrzésnek mindinkább felderítés- és kockázatelemzés-alapúvá kell válnia.

Kulcsszavak: Duna, határforgalom-ellenőrzés, felderítés, kockázatelemzés, kockázatkezelés

1. Bevezetés

Jelen világunk biztonságcentrikus megközelítése szinte minden területen kívánja a felmerülő kockázatok elemzését és kezelését, ezek pedig segítséget nyújtanak a rendőrségi döntéshozatalban annak érdekében, hogy a rendelkezésre álló szűkös rendészeti erőforrásainkat a lehető leghatékonyabban tudjuk felhasználni. A kockázat, amelyet értékelni szükséges, olyan esemény, amely a jövőben bekövetkezhet, és ha bekövetkezik, negatív hatást gyakorolhat az adott szerv, személy vagy csoport céljainak elérésére. A kedvezőtlen esemény bekövetkezési valószínűsége (gyakorisága) és a következmény súlyosságának együttes mértéke mellett figyelembe kell venni a kockázattal érintett terület kitérttségét és a kárelhárítás képességét is.³ Magyarország rendőrsége által a schengeni térség déli dunai határán

¹ Rendőr alezredes, osztályvezető, Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság, Idegenrendészeti Osztály; doktorandusz, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola.

Police Lieutenant Colonel, Head of Division, Baranya County Police Headquarters, Aliens Policing Division; PhD student, University of Public Service, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, e-mail: kalmar@baranya.police.hu

² Európai Bizottság: *A biztonsági unióra vonatkozó uniós stratégia* COM(2020) 605 végleges (2020. július 24.).

³ Csaba Zágón: *Határbiztonsági kockázatelemzés* (előadás anyaga az NKE RDI Doktori Iskola részére). 2021. 28.

végzett határforgalom-ellenőrzés és az ott megjelenő kockázatok kezelése nemcsak hazánk számára rendkívül meghatározó, de európai jelentőségű is, hiszen a beléptetett vízi járművek ellenőrzés nélkül folytathatják útjukat tovább északi irányban az Európai Unió mélységébe, és emiatt fontos szerepe van a határforgalom-ellenőrzésben rejlő kockázatok időben történő felismerésének⁴ és azok elemzésének, valamint ennek eredménye alapján a kockázatkezelés lehetséges módjai meghatározásának. Ezáltal egyfajta kockázati profil⁵ alkotható meg a vízi határátkelőhelyre a határon átnyúló bűnüldözési feladatok hatékonyabb végrehajtása érdekében. A folyami határforgalom-ellenőrzésben megjelenő kockázatok értékeléséhez elsőként a határforgalom-ellenőrzés rendszerét szükséges ismerni.

A rendészeti kockázatelemzés nem más, mint „a rendészeti és más, releváns adatok, illetve a feladatokhoz kapcsolódó információk közötti összefüggések feltárását, azonosítását és azok értékelését végző rendszeres, célirányos, összehangolt tevékenység”.⁶ A tevékenység céljaként határozhatjuk meg, hogy a sikeres rendészeti munka végzéséhez minél nagyobb számban álljon rendelkezésre olyan releváns információ, amely a későbbiekben a döntések meghozatalában segítségül szolgálhat. Napjainkban talán a közös európai határ kapcsán lehet a legtöbbet hallani a különféle kockázatokról⁷ (nemzetbiztonsági kockázat, biztonságpolitikai kockázat, egészségügyi kockázat stb.). Valóban a kockázatok feltárásának egyik legalkalmasabb terepe az államhatár, a hozzá kötődő rendészeti munkában rejlő kockázatok folyamatos elemzése elengedhetetlen. A téma súlyát jelzi, hogy több fontos dokumentum és szervezet is behatóan foglalkozik a kérdéssel. A schengeni katalógus szerint a határhoz kapcsolódó stratégia egyik alapvető területe a működő határigazgatás, amelynek része a kockázatelemzésen alapuló határellenőrzés. A katalógus a tengeri határokra vonatkozóan előírja, hogy az érkező hajókat kockázatelemzés alapján kell értékelni (ezt az érintett szervezetek közös kockázatelemzésével kell megvalósítani).⁸ A belvízi határokra pedig a tengeri határok elveit kell alkalmazni a kockázatelemzésben is.

2. A vízi határforgalom-ellenőrzésben rejlő kockázatok

A vízi határforgalom és az abban rejlő kockázatok értékelésének legfontosabb földrajzi tényezője a VII. számú páneurópai közlekedési folyosót⁹ alkotó 2872 km hosszú

⁴ Ritecz György: A migráció kockázatai. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *XIV. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*. Pécs, MHTT Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2013a. 255–264.

⁵ Csaba Zágón: A határellenőrzés kockázati értékelése: határátkelőhelyek kockázati profilja és ennek lehetséges eleme az előértesítés. *Magyar Rendészet*, 12. (2012), 1. 69–77.

⁶ Mátyás Szabolcs: *Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020. 46.

⁷ Ritecz György: Gondolatok a migrációs kihívások kapcsán. *Szakmai Szemle*, 2013b, 3. 55–72.

⁸ A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós schengeni katalógus frissített változata, Brüsszel, 2009. március 19. (28.05) 7864/09. a 117. pont alapján.

⁹ Nagy Zoltán: *Közlekedéscsatornák [Digitális kiadás]*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2018. 5.

Duna folyam. A Duna ugyan a bajorországi Fekete-erdőben ered, azonban a Rajna–Majna–Duna-csatornát is beleértve az Északi-tengertől, Rotterdamtól a Fekete-tengeri Konstanca kikötőjéig állandó vízi utat biztosít Európán keresztül. Magyar szakasza 417 km hosszan kanyarog, mielőtt Mohácsnál kilépne a teljes jogú schengeni tagsággal rendelkező országok területéről, és tovább haladna déli szomszédaink, Szerbia és Horvátország vízterületét érintve a Vaskapu-szoroson keresztül a Duna-deltáig.

Hazánk tehát a schengeni térség vízi kapujaként aposztrofálható. Mohács város északi részén fekszik a schengeni kritériumok szerinti határforgalom-ellenőrzést végrehajtó határátkelőhely, amely nemzetközi vízi személy- és áruforgalom részére¹⁰ áll nyitva, a Duna jobb partján – annak 1449. számú folyamkilométerénél – a tényleges államhatártól 16 km-re északra. Feladata a Duna folyamon, vízi úton Szerbia vagy Horvátország felől a schengeni térségbe belépő és onnan kilépő határforgalom ellenőrzése,¹¹ amelyet a Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság alárendeltségében a mohácsi rendőrkapitányság határrendészei hajtanak végre, uniós és honi jogszabályok, illetve a határátkelőhely rendjében foglaltak alapján.¹² A határforgalom-ellenőrzés lebonyolításában közvetlenül a Rendőrség határrendészeti és vízirendészeti szerve, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal helyi határkirendeltsége vesz részt, szoros együttműködésben a katasztrófavédelmi, népegészségügyi, élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi szervekkel, valamint hajóügynökségekkel és a kikötő üzemeltetőjével. Jelentőségét tehát az adja, hogy a külső határon az egyetlen folyamatosan működő schengeni határkikötő, amelynél minden a térségbe belépő vagy onnan kilépő hajónak meg kell állnia határvizsgálat céljából, ezt a szlovák, osztrák vagy német szervek a belső vízi határokon az ellenőrzés ideiglenes visszaállításával tehetik meg, ahogy a Covid-19-pandémia időszakában ez meg is történt.

A határforgalom-ellenőrzésben alapvető kockázatot jelent a növekvő utasforgalom, tekintettel arra, hogy a határbiztonságért együtt dolgozó hatóságok erőforrásai végesek, így a határátléptetésekre, hajók átkutatására egyre kevesebb idő áll rendelkezésre, nehéz megtartani a törvényesség–biztonságosság–kulturáltság hármas határforgalom-ellenőrzési aranyszabályát. A folyami személyhajózást a Dunán 2020 márciusától ugyan visszavetette a világjárvány, azonban várhatóan 2022-től ez a szegmens is talpra áll és újra fejlődésnek indul. A térség kulturális öröksége a természeti adottságokkal együtt eddig is nagy számban vonzotta a turistákat, és várhatóan a jövőben még többen érdeklődnek majd a dunai hajóutak iránt. Ezek a folyamatok mozgatják a határforgalmat. A mohácsi határkikötő határforgalmi adatai alapján elmondható, hogy a személyforgalom Mohácsnál 2015-től 2018-ig

¹⁰ 10/1996. (III. 25.) PM rendelet a vámtörvény végrehajtásának részletes szabályairól.

¹¹ A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 49. pontja. Határforgalom ellenőrzése alcím 63–64. §-ai alapján.

¹² 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 1. § (2) bekezdés 1. pontja és az Európai Parlament és a Tanács 450/2008 rendelete (2008. április 23.) a Közösségi Vámkódex létrehozásáról (Modernizált Vámkódex) foglaltak alapján.

egyenletesen növekvő, majd 2019-re élesen emelkedő trendet mutatott, és elérte az eddigi legnagyobb értékét, a 190 380 főt, amely az előző évhez képest 29%-os bővülésnek felelt meg. Ez az adat természetesen tartalmazta a teherforgalomban átléptetett személyeket is. A 2020-as évben a világjárvány miatt a szállodahajó-forgalom drasztikusan csökkent (a korábbi 1019 db személyhajó 58 db-ra esett vissza), ezáltal 88%-os forgalomcsökkenést regisztráltak. Ez 2021-ben már ismét enyhén növekedett (a januártól szeptemberig terjedő időszakban 219 db szállodahajó lépett át, a teljes határforgalom 44 563 fő volt), azonban várhatóan 2022–2023-ban visszaáll az eredeti értékére, sőt meg is haladhatja azt. És bár az átkelőhelyen a pandémia előtt egy nyári hónapban mintegy 60 ország állampolgárai jelentkeztek átlépésre – döntő többségében a német (33%), valamint az amerikai (13%) és brit (10%) turisták –, ez mégsem jelent komoly veszélyforrást a határforgalom-ellenőrzésben, mert a személyhajókon utazók leginkább nyugdíjas korú házaspárok, akik rendezett határátlépési feltételekkel rendelkeznek, és jogellenes cselekmények elkövetésétől tartózkodnak. Ez azt jelenti, hogy ha maguk a személyek potenciális kockázatot nem is jelentenek, a pandémia időszakát követő várható forgalomművekedés és az átkelőhely meglévő erő-eszköz kapacitása okán kockázatot generálhat, hogy az utasok és a személyzet ellenőrzésére egyre kevesebb idő áll majd rendelkezésre.

A határon átnyúló bűnözés szempontjából elsősorban a vízi teherforgalomban megjelenő kockázatokra szükséges koncentrálni. A dunai teherszállító hajók méretükből és a felépítésükből adódóan nehezen kutathatók, így jelentős kockázatot jelentenek, emellett áruszállítási volumenük is növekszik. A mohácsi határciklós hajóforgalma – elsősorban a teherhajók nagy száma miatt – 2010-ben érte el legnagyobb értékét, ekkor 9698 hajót léptettek át. Azóta ez a szám hullámzó trendet mutat. A 2013–2020-as évek között átlagosan 7000–9000 db vízi járművet léptettek át évente, ez a szám 2021 első kilenc hónapjában 6174 db volt.¹³ A jelentős áruforgalmat elemezve elmondható, hogy a közútinál lassabb, de olcsóbb dunai teherszállításra általánosságban jellemző, hogy nagyobb mennyiségben érkezik műtrágya Oroszországból, Marokkóból, Tunéziából és Belorussziából. A célország jellemzően Magyarország, ezek mennyisége több száz ezer tonna évente. Nagy mennyiségben jellemző árukör ezen kívül a vasérc Ukrajnából, amelynek célországa Magyarország és Ausztria. A Szerbiából belépő szállítmányok súlya 2020-ban 2 417 498 tonna, a kilépő pedig 3 122 778 tonna volt (az uniós tag Horvátország felől nincs vámellenőrzés). Az egyik legnagyobb veszélyforrás a dunai hajózásban jelenleg a konténeres áruszállítás beindulása lehet. Hazánkban a Dunán a konténerforgalom jelenleg még elhanyagolható, 2020-ban összesen 470 üres belépő és 76 üres kilépő konténer kezelése történt meg Mohácson, rakott konténereket hajón nem szállítottak.¹⁴ A jövőben azonban várhatóan erőteljesen nőni fog a vízi teherszállítás volumene, mert

¹³ Baranya MRFK határforgalom 2013–2021.xls. Készítette: Buchmüllerné Horváth Andrea r. szds., Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság Határrendészeti Szolgálat, elemző-értékelő kiemelt főelőadó.

¹⁴ NAV statisztika 2020.xls. Készítette: Hofgessang Tamás pü. alez., mohácsi határvámhivatal, főosztályvezető.

becslések szerint jelenleg a szállítási kapacitásának 10%-át használjuk ki,¹⁵ és ezzel együtt a konténeres áruszállítás is jellemzőbb lesz. Amíg jelenleg a román Trading Line társaság négy hajója képes szabvány 20 láb (TEU) méretű konténerek szállítására a Dunán, és Mohácsnál csak üres konténereket szállítanak, addig van idő erre felkészülni. A határátkelőhely rendelkezik konténerbiztonság-profillal, amelyet a határrendészek ismernek, de mivel a rakott konténerszállítók kutatása szinte lehetetlen komoly technikai háttér nélkül, e tekintetben fokozott nemzetközi együttműködésre, gyors kommunikációra, az „elasztikus határok elvének” alkalmazására és a be- és kirakodási kikötők ellenőrzésére volna szükség.¹⁶

3. Bűnügyi és rendészeti kockázatok a Dunán

Az Európai Rendőrségi Hivatal, vagyis az Europol 2011-ben a Dunát az embercsempészés, az illegális migráció, az árucsempészet, a drog- és fegyverkereskedelem veszélye miatt kiemelten veszélyeztetett területnek értékelte.¹⁷ Ma a Duna egyes nem megfelelően őrzött szakaszain a „folyami kalózok” akár teljes rakományokat igyekeznek megszerezni, ezért volt egyedülálló kezdeményezés a hazánk által irányított Dunai Folyami Fórum struktúrájának létrehozása – betűszóval: DARIF – projekt végrehajtása 2013 és 2015 között. A projektben tíz Duna menti ország (Németország, Ausztria, Szlovákia, Horvátország, Szerbia, Románia, Bulgária, Moldova, Ukrajna és Magyarország), valamint több nemzetközi és európai ügynökség (például az Europol, az Interpol és a Frontex) vett részt, a munkacsoportok pedig a folyón megvalósuló szervezett bűnözés elleni hatékony és koordinált fellépést tűzték ki célul.¹⁸ Az Europol képviselői 2013 szeptemberében stratégiai elemzésükkel segítették az akkor a projekt keretében működött Dunai Folyami Fórum munkáját, amelyben a Duna Régióban¹⁹ jelen lévő szervezett bűnözési fenyegetésekkel foglalkoztak. Megállapították, hogy a növekvő hajóforgalom ellenére ezen a területen kulcsfontosságú hírszerzési hiányosságok vannak, ezért 6 hónapos elemzési időszakot határoztak meg, amelynek során az Európai Unió Duna Régió Stratégiájának 11. prioritási területe, vagyis a „biztonság” prioritásában részt vevő országok érintett rendészeti

¹⁵ Európai Bizottság: *A Duna Régióra vonatkozó stratégia: Sikertörténetek*. Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2016.

¹⁶ Balog Gábor: Bűnügyi kockázatelemzések. In Herczeg Mónika (szerk.): *A Dunai Folyami Fórum Struktúrájának létrehozása, DARIF*. Budapest, Magyarország Belügyminisztériuma, 2015b. 87–88.

¹⁷ Berta Krisztina: Előszó. In Herczeg Mónika (szerk.): *A Dunai Folyami Fórum struktúrájának létrehozása, DARIF*. Budapest, Magyarország Belügyminisztériuma, 2015. 6.

¹⁸ Európai Bizottság (2016): i. m. 36–38.

¹⁹ A Duna Régió 14 országot (9 EU tagállam: Ausztria, Bulgária, Csehország, Horvátország, Magyarország, Németország, Románia, Szlovákia, Szlovénia; és 5 Unión kívüli: Bosznia-Hercegovina, Montenegró, Moldova, Szerbia, Ukrajna) foglal magában. Lásd: <https://dunaregiostrategia.kormany.hu/>

szervei és az Europol együtt dolgoztak a fenyegetéseket tartalmazó gyorstájékoztató (*Joint SCAN Threat Notice*) kiadásán.²⁰

A DARIF-projekt nemzetközi szakértői 2014 májusában az Europol Műveleti Központ munkatársával közösen megállapították, hogy a dunai infrastruktúrához, a hajózáshoz és magához a folyamhoz kötődő kockázatok elsősorban az illegális migráció, az árucsempészet, a tulajdon elleni szervezett bűnözés (amely elsősorban a csónakok külső motorjainak szervezett lopása terén érhető tetten) és a vízi élőhelyekhez kötődő környezetkárosítás megvalósításával jelennek meg. Ezzel együtt javaslatot tettek a folyami kockázatokkal kapcsolatos profilok kidolgozására, az Europol-adatbázisok használatára (elsősorban a folyami közös műveletek során), a határkikötőkben (bűnügyi és határrendészeti, vízirendészeti, katasztrófavédelmi, valamint vámszervek, kikötői hatóságok együttműködése által) létrejövő felderítésen alapuló kockázatelemzés végrehajtására, és a szervezett bűnözéssel összefüggő fenyegetésekre specializálódott hálózatokhoz (például a környezeti bűnözés ellen küzdő EnviCrimeNet²¹-hez) történő csatlakozásra is.²²

A DARIF-projekt végrehajtása során a dunai tagállamok szakértőinek részvételével működött egy kockázatelemző munkacsoport. A munkacsoport vizsgálta az embercsempészés, emberkereskedelem, árucsempészet, kábítószer-csempészet, veszélyes áruk szállításával, hulladékokkal kapcsolatos bűncselekmények, dohányárak csempészete, fegyver, lőszer, robbanóanyag, radioaktív anyagok csempészete, teherszállítmányok szervezett lopása, okmányhamisítás, körözött személyek felfedése a személyzet vagy az utasok körében, külső csónakmotorok, kedvtelési célú vízi járművek és más vízijármű-alkatrészek szervezett lopásának kockázatát. Ezenfelül speciális bűncselekményként merült fel az illegális halászat is. A munkacsoport négy részletes dunai kockázati profilt is kidolgozott, az illegális migráció, emberkereskedelem, kábítószer-csempészet és konténerbiztonság témáiban, összegyűjtve a teljes Duna-szakaszon jellemző adatokat, ezzel segítve a folyami biztonságért dolgozó szervezetek munkáját.²³

A projekt során és azt követően is évente a dunai államok egyhetes közös rendészeti műveleteket hajtottak végre. Ezek során nagy mennyiségű adat keletkezett. A 2014-től 2019-ig összegyűjtött adatok alapján a dunai tagországok a legjellemzőbb jogsértő cselekmények okozta fenyegetettség valószínűsége kockázati „térképen” ábrázolható (1. ábra). Az ábrán megjelenő országok a Duna-szakasszal rendelkező államok. Megmutatja, hogy ezen államok rendészeti szervei a függőleges oszlopokban felsorolt jogsértésekkel a saját vízterületükön közlekedő hajókon és utasaik,

²⁰ Christian Jechoutek: *Strategic Analysis to Support the Activities of a Danube River Forum*. Prezentáció. Budapest, Europol, 2013.

²¹ A környezeti bűnözés elleni hálózat. Lásd: www.envicrimenet.eu/

²² Jana Šmiejcak: *Joint SCAN Threat Notice on Serious and Organised Crime Directly Linked to the Danube River*. Budapest, Europol, 2014.

²³ Balog Gábor: I. Fejezet. Bűnügyi kockázatelemző munkacsoport. In Herczeg Mónika (szerk.): *A Dunai Folyami Fórum struktúrájának létrehozása, DARIF*. Budapest, Magyarország Belügyminisztériuma, 2015a. 20–21.

személyzetük részéről milyen gyakorisággal találkoznak, vagyis mekkora az adott jogsértés kockázatának valószínűsége.

Jogsértő cselekmények	Illegális migráció (embercsempészés, tiltott határátlépés)	Egyéb illegális migrációs jogsértő cselekmények (külföldiek) rendszertével kapcsolatos szabálysértés)	Jogellenes foglalkoztatás	Közokirat- és magánokirat-hamisítás	Lopás	Csempészet	Környezetkárosítás	A vízi közlekedés biztonsága elleni bűncselekmények	Orvhalászat
DE									
AT									
SK									
HU									
HR									
RS									
RO									
BG									
MD									
UA									

Jelmagyarázat: A jogsértő cselekmény fenyegetettsége az ország Duna-szakaszán

Nagyon valószínű
Közepesen valószínű
Alacsony valószínűségű

1. ábra: A dunai államok vízi szakaszán megjelenő jogsértések kockázatának valószínűsége

Forrás: a szerző szerkesztése a 2014 és 2019 között végrehajtott nyolc DARIF Közös Művelet eredményeinek és a DARIF kockázatelemző táblázat adatainak összefoglalása alapján

A műveletek eredménye és a tagországok által nyújtott adatok alapján a hajókon történő „klasszikus” (módszerüket tekintve a megbújással, az ellenőrzés kijátszásával elkövetett) tiltott határátlépések a román és bolgár folyamszakaszon vannak jelen, vagyis az Al-Dunán nagyobb a kockázat megjelenési valószínűsége, mint hazánkban. A közös műveletek során több esetben előfordult, hogy a német és az osztrák rendőrség olyan személyhajókon dolgozó (indonéz, fülöp-szigeteki, szerb, bosnyák, macedón állampolgárságú) személyzeti tagokkal szemben intézkedett, akik

érvényes útlevelel, de megfelelő vízum nélkül, vagy túltartózkodással vállaltak munkát a hajókon, így a jogellenes foglalkoztatásuk is minden esetben felmerült. Közokirat-hamisítás az országok többségében nem úti okmányok, inkább hajós képesítések vagy hajózási okmányok adatainak megváltoztatása során merült fel. A lopás – főként a szállítmányok, külső motorok eltulajdonítása – szinte minden ország Duna-szakaszán megjelenhet. Azonban a legnagyobb a valószínűsége a csempészet elkövetésének (dohányáru, cigaretta, alkohol, üzemanyag, néha drogok tekintetében). Ezek közül a cigarettacsempészet bizonyosan minden ország vízi szakaszán megjelenik. Több országban közepesen vagy nagyon valószínű a környezetkárosítás (vízszennyezés) megjelenése, a dunai illegális halászat és a vízi közlekedési bűncselekmények elkövetése is (elsősorban az ittas vízijármű-vezetés fordul elő).

Magyarország Duna-szakaszán felfedett jogsértő cselekmények	Illegális migráció (embercsempészés, tiltott határátlépés)	Egyéb illegális migrációs jogsértő cselekmények (külföldiek rendszertével kapcsolatos szabálysértés)	Jogellenes foglalkoztatás	Közokirat- és magánokirat-hamisítás	Lopás	Csempészet	Környezetkárosítás	A vízi közlekedés biztonsága elleni bűncselekmények	Orvhalászat
Valószínűség	1	1	1	2	3	3	2	3	3
Hatás	3	2	1	3	2	3	1	1	1
Fenyegetés	3	2	1	6	6	9	2	3	3

Jelmagyarázat

		A kockázati tényező hatása		
		Alacsony1	Közepes2	Magas3
A kockázati tényező valószínűsége	Alacsony 1	1	2	3
	Közepes 2	2	4	6
	Magas 3	3	6	9

2. ábra: Magyarország Duna-szakaszán megjelenő fenyegetettség mértéke a felfedett jogsértések alapján

Forrás: a szerző saját szerkesztése a 2014 és 2019 között végrehajtott nyolc DARIF Közös Művelet eredményeinek és a DARIF kockázatelemző táblázat adatainak összefoglalása alapján

Ez azonban csak a kockázati tényező valószínűségét jelenti. A fenyegetettség értékeléséhez a valószínűségen kívül a Duna-folyamszakaszon megjelenő kockázati tényezők határbiztonságra gyakorolt hatását is értékelni kell, e két tényező szorzata

adja a fenyegetettség mértékét. Ezt a fenyegetettségértékelést a magyar Duna-szakaszra vonatkoztatva a 2. ábra jeleníti meg.

Amennyiben tehát a felfedett jogsértések határbiztonságra gyakorolt hatásait is figyelembe vesszük, akkor a tiltott határátlépések fenyegetettsége a vízi határon közepes, a közokirat-hamisításoké és a lopásoké magas, a csempészeté pedig kritikus, vagyis a legmagasabb szintet elérő. A magyar folyamszakaszra jellemző, hogy a legnagyobb fenyegetést egyrészt a külső hajómotorok, a jól eladható, az Unióban magas áron kínált üzemanyag és egyes rakományok szervezett lopása jelenti. Másrészt a hamis, hamisított támogató dokumentumok, vagyis a hajózási és személyzet képzettségével kapcsolatos igazolások bemutatása, és esetenként az úti okmányokkal kapcsolatos hamisítások jelentenek fenyegetést. Leginkább azonban a hajókon jellemző csempészet – elsősorban az Ukrajna felől jövő, az Unió területén háromszoros áron eladható cigaretta jogellenes behozatalát jelenti, de más jövedéki termék, kábítószer, esetleg fegyver, lőszer elrejtése – éri el a 9-es kritikus szintet. A következőkben az illegális migráció és a csempészet kockázatával és kezelési lehetőségeivel foglalkozom.

4. Az illegális migráció folyami kockázata és kezelési lehetőségei

Súlyos szervezett bűnözési formák, vagyis elsősorban az embercsempészés és az ez által megvalósuló illegális migráció a magyar Duna-szakaszon kevésbé jellemző, de a folyam déli részén hangsúlyosabban van jelen. A kockázatkezelés első lépése a kockázatok feltérképezése, majd az alapján egy kockázati előrejelzés a kockázati esemény bekövetkezése előtt. Mekkora lehet tehát a Dunán az illegális migráció kockázata? A Duna a Fekete-tenger irányából a teljes jogú schengeni tagországokba vezető migrációs vízi csatorna lehetne, de a hajókon emberek csempészését még sem hazánk, sem Szlovákia, Ausztria vagy Németország nem tapasztalta. Ismert, hogy Törökországból Romániába 2015 óta évente több esetben érkeznek szír, iraki, pakisztáni és afganisztáni irreguláris migránsok tengeri úton a Duna-delta térségében, általában halászhajókon²⁴ összezsúfolódva. Ezeket a kísérleteket a román parti őrség a Fekete-tengerre telepített megfigyelőrendszer²⁵ segítségével kontrollálja. A Duna-deltától hazánk határáig tartó több mint 1400 folyamkilométeres²⁶ úton hat tranzitországokon keresztül vezet az út hajóval, amelyek mindegyike optikai megfigyelőszközökkel támogatott vízi határrendészeti rendszert működtet. Ez egyfajta fokozott szűrőrendszert jelent a határon átnyúló bűnüldözési munkában. Az Al-duna felől az uniós, de még nem teljes jogú schengeni tagállam, Románia és Bulgária fejt ki nagy erőfeszítéseket a bűnüldözés terén, hiszen Ukrajna és Moldova csak kikötőkkel

²⁴ WordPress: A Fekete-tengeren érkeztek iraki bevándorlók Romániába. *EuroCom*, 2017. augusztus 14.

²⁵ Integrated system for Observation, Surveillance and Control of the Traffic at the Black Sea S.C.O.M.A.R. Poliția de Frontieră Română.

²⁶ Magyarország déli vízi határa a Duna 1433. számú folyamkilométerénél van.

rendelkezik, valódi Duna-szakasszal nem. Romániának van talán a legtöbb kikötője, szám szerint 11. Az EU-tag Horvátország Vukováron vagy Dalj-Osijeknél végez határellenőrzési tevékenységet a Dunán nemzetközi határátkelőhelyen, hasonlóan a magyar szervek technológiájához, a határrendészeti szerv, a vám szerv és a kikötői hatóság közös munkája révén. A szerb határrendőrség is több helyen ellenőriz a Dunán, a magyar határátkelőhely ellenállomása Bezdan nemzetközi vízi átkelőhely. A kikötőben jelen van a kikötői hatóság, a határrendőrség, a vámhatóság és a növényegészségügyi határállomás is, naponta 24 órában.²⁷

A dunai tagországok a Fekete-tengertől hazánkig olyan többszintű kockázatkezelést valósítanak meg, amelynél a kockázati tényezőt okozó hajók minél több ország határellenőrzési szűrőjén haladnak át, annál kisebb számban juthatnak el a teljes jogú schengeni országok külső vízi határáig. Ezek a rendészeti szűrők James Reason híres „svájci sajt” modelljéhez hasonlóak.²⁸ A tagországok szűrőrendszerének működése által a külső határon Magyarország a rendelkezésre álló erővel célirányosabb ellenőrzéseket végezhet. Ezt igazolja, hogy 2014 óta a Magyarország által szervezett és a Duna Régió összes tagországa által egyidőben végrehajtott egy hetes nemzetközi DARIF Közös Műveletek eredményei alapján a hajókon elfogott irreguláris migránsokkal kapcsolatban elsősorban Romániában történtek intézkedések,²⁹ és ezek száma növekszik. Míg a 2015-ös menekültválság előtt 2014-ben például Románia kikötőiben (Konstanca, Midia, Brăila) kilenc esetben 15 migráns kért menedéket mint a legénység tagjai (mindannyian szír állampolgárok),³⁰ addig a 2017-es évtől kezdve a Törökországból Romániába tartó halászhajókon növekvő számban találtak irreguláris migránsokat. Ezeken akár 60-70, főként iraki, pakisztáni és afgán nő, férfi és gyermek zsúfolódik össze.³¹ Az is előfordult, hogy az irreguláris migránsokat a személyzeti listán jogszerűen szerepeltették.

Az elmúlt 20 év során hazánk dunai határán a határforgalom-ellenőrzés során vízi járművek fedélzetén csempészett személyekkel a magyar rendőrség és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal munkatársai nem jártak el. Ennek egyik oka lehet, hogy az irreguláris migránsok hazánk vízterületére már nagy valószínűséggel nem jutnak el, „fennakadnak” a hazánktól délre eső országok szűrőin, illetve a másik, hogy a hajókon történő elrejtésük esetén a „lebukás” a teljes hajós személyzet egzisztenciavesztését okozhatja. Mégis fontos, hogy a határforgalom-ellenőrzést végzők az ilyen

²⁷ Gvozdic, Milica – Simon Hartl – Katja Rosner: *Practical Manual on Border Controls Along the Danube and its Navigable Tributaries* (3rd edition) EU Strategy for the Danube Region, 2015.

²⁸ James Reason: The Contribution of Latent Human Failures to the Breakdown of Complex Systems. *Philosophical Transactions of the Royal Society B*, 327. (1990), 1241. 475–484.

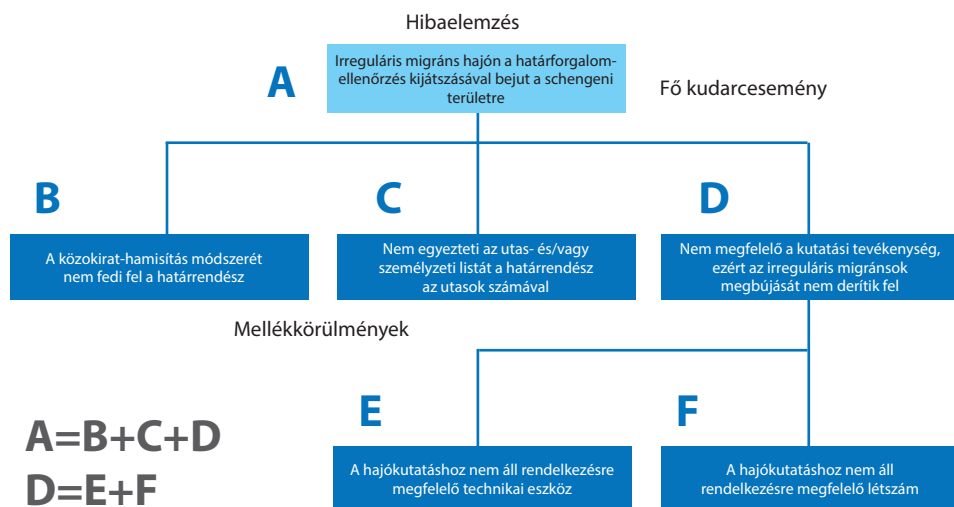
²⁹ A 2014. július 21. és 25. között végrehajtott 2. DARIF Közös Művelet során a román hatóságok Sulina kikötőben három szír illegális migránst találtak egy kambodzsai zászló alatt hajózó élőállat-szállító hajón, majd egy török teherhajón egy török személyt fogtak el, aki nem rendelkezett a beutazásra jogosító úti okmánnyal. Összefoglaló jelentés a 2. DARIF Művelet végrehajtásáról: szám: 02000/1876-8/2014. ált. Készítette: Kalmár Ádám r. alezredes.

³⁰ Balog (2015b): i. m. 77.

³¹ A Fekete-tengeren halászhajóval átkelő bevándorlókat mentettek ki a román hatóságok. *Mandiner*, 2017. november 28.

esetekre elméletben és a lehetséges mértékig gyakorlatban is felkészüljenek, elemezzék a rendszer esetleges hibáit.

A vízi határforgalom-ellenőrzési rendszer kockázatoknak történő kitettséget a rendszer hibái okozhatják, amelyeket „hibafaelemzéssel”³² szemléltethetünk (3. ábra). E módszer alkalmazásakor az elemzők a nem kívánt végeredményt írják fel (A) – jelen esetben azt, hogy az irreguláris migráns valamely a határforgalom-ellenőrzést kijátszó módszerrel hajón bejut a schengeni területre – majd onnan visszafejtve határozzák meg a határrendészeti szempontból kudarcot okozó fő körülményeket (B–C–D) és mellékkörülményeket (E–F). Ezek kiküszöbölésére kell a rendszert felépíteni.

3. ábra: A határforgalom-ellenőrzés kijátszásával hajón a schengeni területre bejutás hibafaelemzése

Forrás: a szerző szerkesztése a Frontex: Útmutató a Kockázatelemző Egységek Részére című kézikönyv 50. oldalán lévő elemző módszere alapján

A „B” pont szerint a határforgalom-ellenőrzést végrehajtó határrendész a közokirat-hamisítás módszerét nem fedi fel. Ez lehet egy hamis vagy hamisított úti okmány (útlevél, esetleg vízum vagy tartózkodási engedély), de előfordulhat, hogy az irreguláris migráns személyeket a személyzet tagjainak tüntetik fel, hiszen akkor részükre a rövid időtartamú beutazáshoz nem kell vízum, így csalárd módon csempészik be őket, esetleg hamis foglalkozást igazoló iratok birtokában veszik fel őket a személyzeti névjegyzékbe. Ezt a hibát megfelelő képzéssel, speciális okmányvizsgálói tanfolyamokkal eliminálhatjuk. A „C” eseménynél a hajón ellenőrzést végző határ-

³² Frontex: Útmutató a Kockázatelemző Egységek Részére. A CIRAM (Közös Integrált Kockázatelemzési Modell) 2.0 verzió alkalmazásához szükséges szerkezeti felépítés és eszközök részére. (Kézikönyv) 50.

rendész – miután egyesével okmány- és személyazonosítást végzett az utasok, majd a személyzeti tagok között – nem, vagy hibásan egyezteteti a már látott személyeket az utas- és személyzeti listákon szereplőkkel. Ezzel lehetőséget ad arra, hogy valaki az ellenőrzést megkerülve jusson át illegálisan az államhatáron. Ez a hiba szakszerű munkavégzéssel és ismételt vagy több személy általi ellenőrzéssel kiküszöbölhető. A „D” esemény bekövetkezése a kutatási hibákra vezethető vissza, vagyis arra, hogy a hajó raktereinek, kabinjainak, egyéb szolgálati helyiségeinek kutatásához nem áll rendelkezésre megfelelő eszköz (például kutatótechnikai eszközök, endoszkópok, szén-dioxid-mérők, vizsgálótükrök, keresőkutyák), vagy nem megfelelő a létszám. A technikai eszközök és szolgálati állatok biztosítása a hajók tereinek vizsgálata során létfontosságú, de a határrendész-vízi rendőr-pénzügyőr állomány létszáma és szakszerű együttműködése a kutatás során éppoly fontos. Ezt a létszámot az átvizsgálendő hajók számához és a kockázatelemzésből levont következtetésekhez kell igazítani a fő kudarcesemény „A” pontban lévő bekövetkezésének megakadályozása érdekében. A kudarcesemény egyébiránt előtérbe hozhat új megoldásokat is a határforgalom-ellenőrzésben. Ilyenkor elsősorban a rendészeti technika tökéletesítése történik meg az első fázisban, hiszen ez a folyamat alapvetően töretlen, amely aztán a szervezet létszámának és felépítésének változását kényszerítheti ki, az pedig az új határrendészeti módszerek bevezetését indukálhatja, ahogyan azt a hadművészet fejlődésének egyik alapvető, a rendészetben is alkalmazható összefüggése is leírja.³³

5. A csempészet folyami kockázata és kezelési lehetőségei

A hajókon a legnagyobb kockázatot az áruk (főként cigaretta és dohányáru vagy alkohol) és tiltott tárgyak (például kábítószer vagy esetleg fegyver) csempészete jelenti. Ezek közül a cigaretta és dohányáru csempészete fordul elő leggyakrabban a schengeni külső határon, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) pénzügyőrei Mohácson 2010 és 2019 között 162 esetben indítottak ilyen eljárásokat személy- és teherhajók román, ukrán, bolgár, szerb, román, magyar, szlovák és német személyzeti tagjai ellen.³⁴ A cigarettacsempészet nagy jövedelmet termelhet a szervezett bűnözői csoportoknak, az Ukrajnában nagy mennyiségben vásárolt, például kizárólag duty free shopokban árulható cigaretta egyes ukrán raktárakból a hajók rakománya alá rejthető, így megkísérlelhetik az uniós országokba csempészését. A veszélyforrások nagy része a kutatási feltételek hiányára vezethető vissza. A teherhajók rakterének átvilágítása lehetetlen, a legnagyobb röntgennel átvilágítható közlekedési eszközök a vasúti kocsik. A legtöbb vasúti vagon átvizsgálható a jelenleg létező nagy sebességű

³³ Szabó Miklós: Légiuralom-elmélet – légi fegyverkezés – a Magyar Királyi Légierő az 1930-as években című előadása. Lásd: <https://bit.ly/3Mx9YVa>

³⁴ NAV jogsértések 2010–2019.xls. Készítette: Hofgesang Tamás pü. alez., mohácsi határvámhivatal, főosztályvezető.

röntgenrendszerekkel,³⁵ azonban a vízi szállításban csak a szállított konténerek át-vizsgálása lehetséges. A kutatás során arra is figyelemmel kell lenni, hogy rakomány alá rejtett csempészárú a keresőkutyákkal is alacsony hatékonysággal fedhető fel, mert egyes rakományok – például műtrágya – megzavarhatják a kutyák szaglását.

A Dunán a kábítószer csempészete is meglévő kockázatot jelent. Az Európai Unió összes szervezett bűnözői csoportjának harmada köthető tiltott drogok készítéséhez és terjesztéséhez. A drog előállítás és terjesztése a szervezett bűnözés egyik legjobban profitáló része. A szintetikus és pszichoaktív vegyületeket a szervezett bűnözői csoportok vegyszeres bonyolult folyamatok során készítik. A kender (marihuána, hasis) a legtöbbször, illetve a legnagyobb mennyiségben lefoglalt drog. A heroin például legtöbbször Bulgárián keresztül jut az Unióba, amely nemcsak tranzitország, hanem terjesztési központ is. A kokain a termelő országokból – Kolumbiából, Peruból és Bolíviából európai tengeri kikötőkbe, vagy például a Fekete-tengeren Várna kikötőjébe érkezik, onnan a szinte minden európai országba irányuló fő útvonalak elsősorban a szárazföldön a balkáni országokon keresztül vezetnek. Mindkét kemény drog tekintetében Románia tranzitország, a konstancai kikötő érintésével a célországok között az EU bármely országa szerepelhet. A román–bolgár vízi határon lévő Giurgiu-Ruse határátkelőhelyen is előfordult már 55 kg heroin lefoglalása 2014 májusában 1,4 millió euró értékben. Leginkább az albán ajkú csempészek jelennek meg nagyobb számban a szintetikus és kemény drogok szállításában, ezért a határátkelőhelyen őket, a vietnámi származású személyzet tagjait, a bolgár és török utasokat, poggyászaikat fokozottabban ellenőrzik, ha a kiadott profilba tartoznak.³⁶

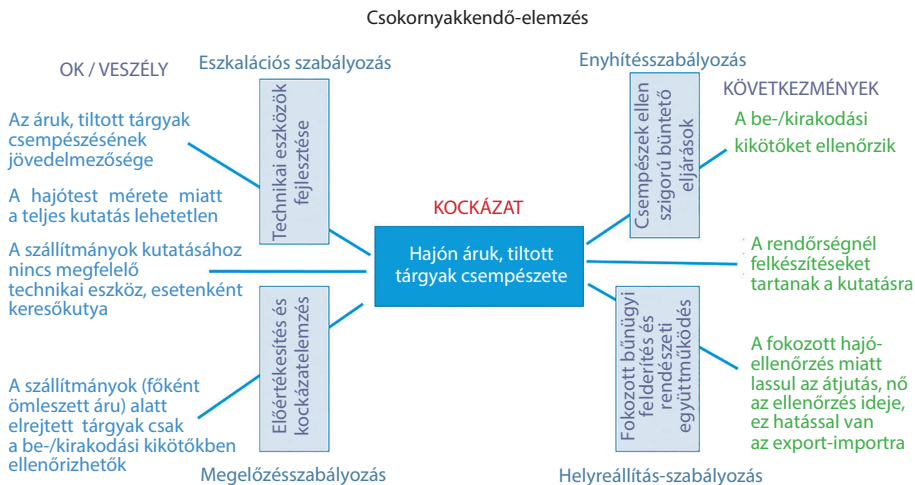
A kockázatértékelés folyamatának első lépése a kockázat azonosítása, vagyis a hajón elrejtett áru, tiltott tárgy határon történő illegális átjuttatása. Ezután kezdődik a kockázatelemzés, amikor a kockázatokat a valószínűség és a következmények szempontjából mérlegelik, a harmadik fázis pedig a kockázatkezelés. A kockázatelemzési szakaszban jól használható módszer a Frontex által is használt csokornyakkendő-elemzés,³⁷ amely egyszerűsítheti, átláthatóbbá teszi a folyamatot. Egy ilyen diagram elkészítésével láthatjuk, hogy a több ok és az elmulasztott megelőző ellenőrzések, intézkedések hogyan eredményezhetik a kockázat bekövetkezését. Ha a készülségi ellenőrzések is kudarcot vallanak, a kockázat bekövetkezik és negatív következményekkel jár. A kockázatok feltérképezése a csokornyakkendő-diagram segítségével jó kiindulópontot nyújthat, hogy az ellenőrzések, intézkedések valóban a valódi okokat és következményeket kezeljék. A hajón történő kábítószer-csempészet esetében a súlyos kockázatot a „nyakkendő központi csomója” jelképezi az esemény okait fontossági sorrendben a bal oldalon soroljuk fel, a korlátokat, amelyek megakadályozhatják vagy fokozhatják a következményekkel járó okokat, függőlegesen oszlopokkal jelölhetjük. A lehetséges következmények kerülnek

³⁵ Joseph Bendahan: Vehicle and Cargo Scanning for Contraband. *Physics Procedia*, 90. (2017). 248.

³⁶ Balog (2015b): i. m. 84–86.

³⁷ Reliance Risk: *Using Bow-tie Analyses To Simplify Risk Management*. (2010. december 9.).

a nyakkendő jobb oldalára, azok korlátait vagy fokozóit szintén függőleges oszlopok jelzik (4. ábra).

4. ábra: Csokornyakkendő-elemzés a hajón történő áru és tiltott tárgyak csempészetére

Forrás: a szerző szerkesztése a Frontex: Útmutató a Kockázatelemző Egységek Részére című kézikönyv 46. oldalán lévő elemző módszer alapján

A hajókon a schengeni térségbe tartó tiltott árucsempészes legfontosabb okai közé tartozik az anyagi ok, vagyis a bűnszervezetek kábítószer, dohányáru stb. kereskedelméből származó jelentős fekete jövedelme. A csempészet tekintetében veszélyt jelent a nagy méretű hajótestek időbeni és megfelelő technikai eszköz hiányából adódó kutatásának nem teljes körű mivolta. Ez az oka, hogy a rendőrség érvényben lévő szakmai szabályzata szerint a vízi járművek átvizsgálását kockázatelemzés alapján kell végezni, és a külső határokon a belépő hajók átvizsgálása a lehetséges mértékben kötelező. Természetesen gyanúok esetén a társszervek képviselőinek bevonásával kell a vízi jármű tulajdonosa vagy megbízottja jelenlétében a kutatást végrehajtani.³⁸ Az is növeli a kockázatot, hogy jelenleg sem a határrendészeti szolgálati ág, sem pedig a vámhatóság nem rendelkezik komoly kutatást segítő technikai eszközökkel a hajókhöz. Jelenleg a kutatásokhoz használt technikai eszközök között találhatunk üregvizsgálót és videoszkópot, amelyek kis méretű sötét üregek, zárt helyek átvizsgálására alkalmasak csak. Az átkelőhelyen az ömlesztett árukat nem tudják megbízhatóan kutatni, az ilyen rakomány alatt esetlegesen elrejtett csempészaru gyanúja esetén a kirakodási kikötők ellenőrzése lehet a megoldás. De nem csak ez jelent veszélyt. Az eskaláció szabályozása egyrészt a technikai eszközök

³⁸ A Határforgalom-ellenőrzési Szabályzatról szóló 24/2015. (X.15.) ORFK utasítás 215. pontja alapján.

fejlesztésén keresztül valósulhat meg, mobil átvilágító berendezéseket érdemes beszerezni, vagy kábítószerkereső kutyákat nagyobb számban alkalmazni. A rendőrök és vámtisztek folyamatos továbbképzése mellett az együttműködésben rejlő lehetőségek kiaknázása közös műveletek, fokozott ellenőrzések megszervezésében ölt testet, ezek azonban lassabb hajóellenőrzést és végső soron az ellenőrzés idejének növekedését eredményezhetik, lassulhat az export-import tevékenység is, de enélkül a biztonság a hajóellenőrzésben nem növelhető, hozzáteve, hogy a totális biztonságra nem törekedhetünk.

Ennél fontosabb a megelőzés szabályozási oldala, amely az előértesítést, vagyis az előzetes információcserét és a fejlett kockázatelemzést célozza. A vízi határellenőrzés terén jelentkező kockázatok a Duna déli szakaszán lévő országokat nagyobb mértékben érintik, ezért Magyarországon az integrált határigazgatásban részt vevő, a folyami közlekedés biztonságát garantáló valamennyi hatóság korai észleléssel működő felderítésalapú közös komplex kockázatelemzésére van szükség a biztonság növelése érdekében. A határrendészetben – szemben a vámhatósági ellenőrzésekkel – jelenleg is működik előzetes értesítési rendszer. A személyhajók legalább 60%-a személyzeti és utaslistájukat a kikötőbe érkezés előtt legalább 24 órával megküldik a határrendészeti szerv részére,³⁹ amely a kockázatos utaskategóriákra vonatkozóan előzetes ellenőrzéseket végez a körözési adatállományokban. A vámhatóság jelenleg nem kap előzetes adatokat a szállítmányokról. A belépési gyűjtő-árnyilatkozatokat érintve a hajósok azt általában nem küldik meg előre, mert jogszabályi lehetőség, hogy a belépéskor pótolják, így ezt is teszik. Tételes áruvizsgálatot a nagy mennyiségű árunál nem lehet megvalósítani, így kockázatelemzés alapján szűrőpróbaszerű ellenőrzéseket végeznek. A kockázatkezelési lehetőségeket a helyreállítás-szabályozási oldalon a fokozott felderítés és elsősorban a dunai rendészeti koordináció folytatása jelenti. A DARIF-projekt során egy munkacsoport elsősorban közös rendészeti műveletek, a teljes Duna-szakaszra kiterjedő fokozott ellenőrzések támogatása érdekében dolgozott.⁴⁰ A műveletek során az információáramlás és a reagálóképesség növelése érdekében minden részt vevő tagország saját nemzeti kontaktpontot működtetett, és egy-egy összekötő tisztet delegált Mohácsra, akik aktívan részt vettek az itt felállított Ideiglenes Koordinációs Központ munkájában, és folyamatos kapcsolatot tartottak a nemzeti hatóságaikkal. A központ munkáját magyar koordinátor irányította. A közösen kidolgozott műveleti terv és adatcsere formanyomtatvány alapján 2014 és 2019 között (tekintettel arra, hogy a 2020-as művelet a pandémia miatt elmaradt) összesen nyolc nemzetközi dunai műveletet hajtottak végre a tagországok, ez a bűnüldözés szempontjából kiemelt jelentőségű volt. A legutóbbi közös művelet 2019 szeptemberében folyt a Dunán, Szlovákia

³⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 399/2016 EK rendelete (2016. március 09.) a személyek határátlépésre irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) VI. melléklete 3.1.2 pontja alapján.

⁴⁰ Kalmár Ádám: IV. Fejezet. Közös műveletek és képzések munkacsoport. In Herczeg Mónika (szerk.): *A Dunai Folyami Fórum struktúrájának létrehozása, DARIF*. Budapest, Magyarország Belügyminisztériuma, 2015. 44–50.

kivételével minden tagország részvételével, ennek sikeréről a Duna Régió Stratégia honlapja is beszámolt.⁴¹

6. Zárógondolatok

A határforgalom-ellenőrzésnek mindinkább felderítés- és kockázatelemzés-alapúvá kell válnia. Természetesen a határforgalom-ellenőrzésben a szisztematikus ellenőrzés bevezetése⁴² a főként nyugdíjas EU-utasok irányában – akik a terrorizmus, hazatérő külföldi harcosok vagy szervezett bűnözés szempontjából nem jelentenek veszélyt – lassította az ellenőrzést, és a nagy forgalmú nyári hónapok kis létszámát mindinkább leterheli. Az átkelőhely ugyan rendelkezik négy frissített profillal és a Dunán közlekedő összes hajó CIRAM-modell szerinti kockázati besorolását tartalmazó katalógussal is,⁴³ de ez kevés, a tevékenységnek az integrált utaskockázat-besorolási rendszerek felé kell elmozdulnia a jövőben, amelyeket mester-séges intelligencia is támogathat. Ez az integrált folyamat három lépcsőt kellene, hogy magában foglaljon. A belépés előtti ellenőrzést, az alacsony kockázatot jelentő utasok gyors átléptetését, illetve a magas kockázati tényezőt jelentő utasok ellenőrzését egy intelligens, hordozható egység alkalmazása mellett. A rendszer mérhető, megbízható, szolgáltatásorientált és felhőalapú architektúrán alapulna. Az elektronikus utaskockázat-besorolás, amelyet járműre, szállítmányra is el kell készíteni, figyelembe veheti a jövőben a Schengeni Információs Rendszer (SIS), a Vízum Információs Rendszer (VIS) és az Európai Utazási Információs és Engedélyezési Rendszer (ETIAS) adatait is. Egy újonnan megalkotandó digitális hajóforgalmi naplóval, a nemzeti határregisztrációs rendszer vízi határforgalom-ellenőrzési modul megalkotásával képes lenne a beérkező utas- és személyzeti listák automatikus prioritálására és automata kockázatelemzésre, majd (az adatvédelemre tekintettel) a listák megsemmisítésére is. Kiemelt cél az is, hogy a megfogalmazott javaslatok a határátkelőhely rendjének betartatásában is hozzáadott értéket képviseljenek, illetve a hivatásos állomány papíralapú adminisztrációs terheit is csökkentse, ezzel is újabb hatékony lépést téve a „Digitális Állam” célkitűzéseinek megvalósítása felé.

IRODALOMJEGYZÉK

Berta Krisztina: Előszó. In Herczeg Mónika (szerk.): *A Dunai Folyami Fórum struktúrájának létrehozása, DARIF*. Budapest, Magyarország Belügyminisztériuma, 2015. 6.

⁴¹ Danube Region Strategy Priority Area 11: DARIF Joint Operation: <https://security.danube-region.eu/darif-joint-operation/>

⁴² Schengeni határ-ellenőrzési kódex 8. cikk (2) bekezdése alapján.

⁴³ A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós schengeni katalógus frissített változata, Brüsszel, 2009. március 19. (28.05) 7864/09. 94. pont alapján.

- Balog Gábor: I. Fejezet. Bűnügyi kockázatelemző munkacsoport. In Herczeg Mónika (szerk.): *A Dunai Folyami Fórum struktúrájának létrehozása, DARIF*. Budapest, Magyarország Belügyminisztériuma, 2015a. 19–26.
- Balog Gábor: Bűnügyi kockázatelemzések. In Herczeg Mónika (szerk.): *A Dunai Folyami Fórum struktúrájának létrehozása, DARIF*. Budapest, Magyarország Belügyminisztériuma, 2015b. 75–89.
- Bendahan, Joseph: Vehicle and Cargo Scanning for Contraband. *Physics Procedia*, 90. (2017). 242–255. Online: <https://doi.org/10.1016/j.phpro.2017.09.003>
- Csaba Zágón: A határellenőrzés kockázati értékelése – határátkelőhelyek kockázati profilja és ennek lehetséges eleme az előértesítés. *Magyar Rendészet*, 12. (2012), 1. 69–77.
- Kalmár Ádám: IV. Fejezet. Közös műveletek és képzések munkacsoport. In Herczeg Mónika (szerk.): *A Dunai Folyami Fórum struktúrájának létrehozása, DARIF*. Budapest, Magyarország Belügyminisztériuma, 2015. 44–50.
- Mátyás Szabolcs: *Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020.
- Nagy Zoltán: *Közlekedéscsfordrajz [Digitális kiadás]*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2018. Online: https://mersz.hu/hivatkozas/m445kfz_39_p5#m445kfz_39_p5
- Reason, James: The Contribution of Latent Human Failures to the Breakdown of Complex Systems. *Philosophical Transactions of the Royal Society B*, 327. (1990), 1241. 475–484. Online: <https://doi.org/10.1098/rstb.1990.0090>
- Ritecz György: A migráció kockázatai. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *XIV. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*. Pécs, MHTT Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2013a. 255–264.
- Ritecz György: Gondolatok a migrációs kihívások kapcsán. *Szakmai Szemle*, 2013b, 3. 55–72.

Jogforrások

- Az Európai Parlament és a Tanács 399/2016 EK rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésre irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex)
- A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós schengeni katalógus frissített változata, Brüsszel, 2009. március 19. (28.05) 7864/09.
- Az Európai Parlament és a Tanács 450/2008 rendelete (2008. április 23.) a Közösségi Vámkódex létrehozásáról (Modernizált Vámkódex)
- Frontex: Közös integrált Kockázatelemzési Modell (Összefoglaló füzet) Hivatkozási szám: 17600 / 2013 hu. 3–5.
- Frontex: Útmutató a Kockázatelemző Egységek Részére. A CIRAM (Közös Integrált Kockázatelemzési Modell) 2.0 verzió alkalmazásához szükséges szerkezeti felépítés és eszközök (Kézikönyv) 45–50.
1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
- 10/1996. (III. 25.) PM rendelet a vámtörvény végrehajtásának részletes szabályairól
- 24/2015. (X.15.) ORFK utasítás a Határforgalom-ellenőrzési Szabályzatról
- 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról

Internetes források

- Európai Bizottság: *A biztonsági unióra vonatkozó uniós stratégia* COM(2020) 605 végleges (2020. július 24.). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596452256370&uri=CELEX:52020DC0605>

- Európai Bizottság: *A Duna Régióra vonatkozó stratégia: Sikertörténetek*. Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2016. Online: <https://doi.org/10.2776/885495>
- Jechoutek, Christian: *Strategic Analysis to Support the Activities of a Danube River Forum*. Prezentáció. Budapest, Europol, 2013. Online: <https://bmprojektek.kormany.hu/download/9/17/80000/Europol.pdf>
- Jana Smiejczak: *Joint SCAN Threat Notice on Serious and Organised Crime Directly Linked to the Danube River*. Budapest, Europol, 2014. Online: <https://bmprojektek.kormany.hu/download/f/5a/a0000/Europol%20Presentation%20on%20Threat%20Notice%20Danube.pdf>
- Wordpress: *A Fekete-tengeren érkeztek iraki bevándorlók Romániába* (2017. augusztus 14.). Online: <https://eurocom.wordpress.com/2017/08/14/a-fekete-tengeren-erkeztek-iraki-bevandorlok-romaniaba-kronikamti/>
- Gvozdic, Milica – Simon Hartl – Katja Rosner: *Practical Manual on Border Controls Along the Danube and its Navigable Tributaries* (3rd edition). EU Strategy for the Danube Region, 2015. Online: www.viadonau.org/fileadmin/content/viadonau/06Unternehmen/Dokumente/2015/2015-08-31_Practical_manual_on_border_controls_along_the_Danube_final_.pdf
- Integrated system for Observation, Surveillance and Control of the Traffic at the Black Sea S.C.O.M.A.R. Poliția de Frontieră Română, Online: www.politiadefrontiera.ro/en/main/pg-integrated-system-for-observation-surveillance-and-control-of-the-traffic-at-the-black-sea-scomar-161.html
- A Fekete-tengeren halászahójával átkelő bevándorlókat mentettek ki a román hatóságok. *Mandiner*, 2017. november 28. Online: https://mandiner.hu/cikk/20171128_a_fekete_tengeren_halaszahojaval_atkelo_bevandorlokat_mentettek_ki_a_roman_hatosagok
- Reliance Risk: *Using Bow-tie Analyses To Simplify Risk Management* (2010. december 9.). Online: www.reliancerisk.com/blog/using-bow-tie-analysis-to-simplify-risk-management

ABSTRACT

Risks in Danube Water Border Checks

Ádám KALMÁR

The diversity of novel security challenges emerging today is unprecedented. While tackling these challenges primarily belong to national competence, the international connectivity of the Danube creates common vulnerabilities across the countries of the region, and the cross-border nature of law enforcement is undeniable. The European Union has also voted in favour of early detection, analysis, raising awareness, increasing resilience, prevention, crisis management and consequence management, and this is where the common policy should focus in the future, since Hungary – as a full member of the Schengen Agreement – is the first location of control and risk management for threats coming from outside on the Danube. The paper focuses on the identification and management of risks in Danube water border checks, concludes that law enforcement cooperation and information exchange between Danube States should be strengthened and the border checks should increasingly become intelligence and risk analysis based.

Keywords: *Danube, border checks, intelligence, risk analysis, risk management*

Radioaktív hulladék-tárolók fegyveres biztonsági őrsege

LIPPAI Zsolt¹ - HERCZEG László²

A fegyveres biztonsági őrseg és annak jogelőd szervezetei közel egy évszázados múltra tekinthetnek vissza. Ez hazánk egyetlen olyan sajátos fegyveres szervezete, amely sem a rendészeti szervekhez, sem pedig a honvédséghez nem tartozik, jellege polgári, mégis szigorúan hierarchikus és ellenőrzött szabályok között végzi tevékenységét. Rendszereken átívelő funkciója, küldetése pedig, amiért létrehozták, változatlan. Napjainkban, a közel 7000 fő összlétszámú FBŐ látja el az állam működése, illetőleg a lakosság ellátása szempontjából kiemelkedően fontos tevékenységek, létesítmények, szállítmányok védelmét.

A fegyveres biztonsági őrseget és jogelőd szervezeteit tanulmányozva átlátható meg, hogy míg nemzetközi és hazai viszonylatban számos kutatás foglalkozik a kritikus infrastruktúra-védelem történetiségével, addig a hazai szervezeti előzmények történeti feldolgozása még nem valósult meg. Tanulmányunkban a sokak által kevésbé ismert hazai radioaktív hulladék-tárolók működését és az azok őrzését ellátó fegyveres biztonsági őrseg tevékenységét vizsgáljuk meg.

Kulcsszavak: fegyveres biztonsági őrseg, radioaktív hulladék-tároló, őrzés

1. Bevezetés

A fegyveres biztonsági őrseg (FBŐ) és annak jogelőd szervezetei – az üzemőrseg, az iparőrseg és a polgári fegyveres őrseg – közel egy évszázados múltra tekinthetnek vissza. Ez hazánk egyetlen olyan sajátos fegyveres szervezete, amely sem a rendészeti szervekhez, sem pedig a honvédséghez nem tartozik, jellege polgári, mégis szigorúan hierarchikus, és ellenőrzött szabályok között végzi napi szolgálati tevékenységét. Viszontagságokkal gazdagított története során számos változáson ment keresztül, ennek ellenére létezik, stabilan működik, és tevékenységére még hosszú távú szükség

¹ Rendőr alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola.

Police Lieutenant Colonel, Assistant Lecturer, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement; PhD student, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, e-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu

² Őrsegparancsnok, Radioaktív Hulladékokat Kezelő Kft., Radioaktív Hulladék Feldolgozó és Tároló. Officer in Command of Armed Security Guard, Public Limited Company for Radioactive Waste Management, e-mail: herczeg.laszlo2@rhk.hu

mutatkozik. Rendszereken átívelő funkciója, küldetése, amiért létrehozták változatlan.³ Napjainkban, a közel 7000 fő összlétszámú FBŐ látja el az állam működése, illetve a lakosság ellátása szempontjából kiemelkedően fontos tevékenységek, létesítmények, szállítmányok (létfonosságú vagy kritikus infrastruktúra) törvényben⁴ és belügyminiszteri rendeletben⁵ szabályozott védelemét.⁶ Az FBŐ őrzi a Rendőrség, a Magyar Honvédség, az Információs Hivatal, Büntetés-végrehajtási Szervezet vagy a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok objektumait, illetve fontosabb atomlétesítményeinket – az MVM Paksi Atomerőmű Zrt. vagy a Központi Fizikai Kutatóintézet, ahol egy kísérleti atomreaktor működik –, a kis és közepes radioaktivitású hulladéktárolóinkat.

Tanulmányunkban a sokak által kevésbé ismert és gyakorta misztikus elképzelésekkel övezett hazai radioaktív hulladék-tárolók működését és az azok őrzését ellátó feyveres biztonsági őrsege tevékenységét vizsgáljuk.

2. A kritikus infrastruktúráról

Az Európai Unió (EU) által a kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint ezek védelmi fejlesztéseinek szükségességéről szóló irányelv alapján került be a hazai jogrendbe a létfonosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló törvény.⁷ A kritikusinfrastruktúra-védelem ötlete az Amerikai Egyesült Államokból indult az 1990-es években, ahol már tudományos problémaként foglalkoztak a kérdéssel. A 2001. szeptember 11-i terrortámadás nemcsak sokkolta a világot, de paradigmaváltást okozott a biztonság területén, és számos kutatásnak adott lendületet, így a kritikusinfrastruktúra-védelem ügyének is. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) Felsőszintű Polgári Veszélyhelyzeti Tervezési Bizottsága⁸ 2002 novemberében meghatározta a Szövetség szempontjából fontos aspektusok alapján a kritikus infrastruktúra definícióját.⁹ Az SCEPC égisze alatt nyolc tervező munkacsoport és bizottság¹⁰ működik, amelyek feladata, hogy tanulmányozzák és értelmezzék az egyes szövetséges államok kritikusinfrastruktúra-védelmet szolgáló intézkedéseit.¹¹ Az EU 2008 végén hozott

³ Az FBŐ múltja: <https://mfbosze.hu/az-fbo-multja/>

⁴ 1997. évi CLIX. törvény a feyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról.

⁵ 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet a feyveres biztonsági őrsege Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról.

⁶ Lippai Zsolt: Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*, 21. (2021), 1. 157.

⁷ 2012. évi CLXVI. törvény a létfonosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről.

⁸ *Senior Civil Emergency Planning Committee*, SCEPC.

⁹ Azokat a létesítményeket, szolgáltatásokat és információs rendszereket jelenti, amelyek olyan létfonosságúak a nemzetek számára, hogy működésképtelenné válásuknak vagy megsemmisülésüknek gyengítő hatása lenne a nemzet biztonságára, a nemzetgazdaságra, a közegészségre, közbiztonságra és a kormány hatékony működésére.

¹⁰ *Planning Boards and Committees*, PB&Cs.

¹¹ Bognár Balázs: A létfonosságú rendszerek és létesítmények védelme. *Védelem Katasztrófavédelmi Szemle*, (2012), 4. 13–18.

döntést az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, illetve határozta el, hogy javít ezek védelmén.¹²

Érdekességként jegyezzük meg, hogy a nemzeti létfontosságú rendszerellemmé történő kijelölést törvényi szabályozás¹³ szerint az üzemeltető vagy a kormányrendeletben¹⁴ meghatározott szerv kezdeményezheti. Ugyanakkor a kritikus infrastruktúra elemei a katasztrófavédelmi törvény¹⁵ hatálya alá, így a katasztrófavédelmi hatósághoz tartoznak, míg a nukleáris létesítmények, valamint a radioaktív hulladék-tárolók az atomtörvény¹⁶ által szabályozottak, amelynek eljáró hatósága az Országos Atomenergia Hivatal (OAH). E kettősséget a jogszabályalkotó pedig úgy kezeli, hogy az atomerőműveket és a radioaktív hulladék-tárolókat nem sorolja be a létfontosságú infrastruktúra rendszerébe, hanem kivételként – és FBŐ-vel kötelezően őrzendőnek – jelöli azokat.

3. Az atomenergia békés célú felhasználásának és biztonságának felügyelete

A II. világháborút követő hidegháborús konfliktus és nukleáris fegyverkezési verseny időszakában az atomenergia-ipar térnyerése miatt szükségszerűvé vált az annak nemzetközi szintű ellenőrzését, felügyeletét végrehajtó szervezetek létrehozása, amelyek elsődleges célja az atomenergia békés célú használatának elősegítése, a katonai célú felhasználás megakadályozása, valamint a tagállamokkal és világszerte több partnerrel való együttműködés a biztonságos, békés nukleáris technológiák előmozdításában.

A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség¹⁷ (NAÜ) 1957. július 29-én jött létre az 1955-ös genfi konferencia eredményeként.¹⁸ A jelenleg 162 országot számláló ügynökség legfőbb döntéshozatali szerve a tagállamok évente ülésező Általános Konferenciája. A NAÜ tevékenysége három, egymással összefüggő és egyensúlyban lévő – különösen a fejlődő országok számára kiemelkedően fontos – területen érvényesül:

- nukleáris energia és más nukleáris technológiák békés célú felhasználásának segítése, támogatása;
- nukleáris tevékenységek békés jellegének megőrzése, ellenőrzése és a nukleáris biztonság erősítése;

¹² Vö. A Tanács 2008/114/EK irányelve (2008. december 8.) az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről.

¹³ 2012. évi CLXVI. törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről.

¹⁴ 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról.

¹⁵ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról.

¹⁶ 1996. évi CXVI. törvény az atomenergiáról.

¹⁷ *International Atomic Energy Agency*, IAEA.

¹⁸ Az ügynökségről bővebben: www.iaea.org/

- biztosítékrendszer keretében a nukleáris tevékenység békés jellegének ellenőrzése.¹⁹

Az ügynökség ajánlásokkal dolgozik, amelyeket jellemzően mind az EU, mind a tagállamok jogrendszerükbe átemelnek, vagy minimumelvárásként határoznak meg, ugyanakkor további műszaki-technikai, jogi, műszaki és biztonsági ajánlások kidolgozásával segíti a nukleáris energia békés célú felhasználását. Jogi és műszaki normáinak, ajánlásainak az atomerőművek tervezésével, építésével, üzemeltetésével, élettartam-hosszabbításával és leszerelésével, a nukleáris felhasználás során keletkező radioaktív hulladékok elhelyezésével, tárolásával kapcsolatban kiemelt jelentősége van.

A Nukleáris Energia Ügynökség²⁰ (NEÜ) a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet²¹ egyetlen olyan kormányközi szervezete, amely Amerika, Európa és a csendes-óceáni térség országait tömöríti egy fórumon, amelynek célja az atomenergia területén a korszerű ismeretek megosztása és terjesztése. A NEÜ – amelynek 1996-óta Magyarország is a tagja – elősegíti a fejlett nukleáris technológiai infrastruktúrával rendelkező országok közötti együttműködést a nukleáris biztonság, a technológia, a tudomány, a környezetvédelem és a jog területén. Az ügynökség célja hogy a nemzetközi együttműködés révén segítséget nyújtson tagországainak a nukleáris energia békés célú, biztonságos, környezetbarát és gazdaságos felhasználásához szükséges tudományos, technológiai és jogi alapok fenntartásában és továbbfejlesztésében. A nukleáris energiapolitika kormányzati döntéseire azzal hozzájárulva, hogy olyan kulcskérdésekről, mint az energiaügy és az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságok fenntartható fejlődése, széles körű elemzéseket ad és egyesíti a közös gondolkodást, megértést.

Hazánk 2004. május 1-jétől az EU teljes jogú tagjaként, része lett az Európai Atomenergia Közösségnek, az – EU valamennyi tagállamát tömörítő – Euratom Szerződésnek²² (Szerződés) is, amelynek egyik legfontosabb szerepe az atomszorompó-szerződés nemzetközi ellenőrzését szolgáló biztosítéki (*safeguards*) rendszer kiszolgálása. A Szerződés előírja, hogy az EU Bizottsága köteles meggyőződni arról, hogy a tagországokban a nukleáris anyagokat kizárólag az előírt célokra használják fel. A Bizottság a nukleáris anyagok békés célú alkalmazásának ellenőrzésével kapcsolatosan a létesítmények részére kötelezettségeket írhat elő, helyszíni ellenőrzéseket tarthat és szankciókat is alkalmazhat. A magyar nukleáris létesítményeknek a csatlakozás óta a nukleáris anyagleltárral kapcsolatos jelentéseiket a luxemburgi székhelyű Euratom biztosítéki szervezetének is meg kell küldeniük, illetve fogadniuk kell létesítményeikben az Euratom-szerződés ellenőreit.

¹⁹ Nemzetközi Atomenergetikai Ügynökség, *International Atomic Energy Agency*. Lásd: <http://vienna.io.gov.hu/nau-be-mutato>

²⁰ *Nuclear Energy Agency*, NEA.

²¹ *Organisation for Economic Co-operation and Development*, OECD. Az ügynökségről bővebben: www.oecd-nea.org/

²² Az Euratom-szerződésről bővebben: www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/euratom-treaty

A *Western European Nuclear Regulators' Association* (WENRA)²³ az atomerőművel rendelkező nyugat-európai országok nukleáris hatóságainak egyesülete jelentős szerepet játszott az EU-hoz csatlakozó országok nukleáris biztonsági helyzetének felmérésében, illetve a nyugat-európai nukleáris biztonsági ajánlások harmonizációjának kezdeményezésében. A szervezetet az EU és Svájc nukleáris biztonsági hatóságai hívták életre 1999-ben, fő céljai a nukleáris biztonság közös megközelítésének kidolgozása és a tagjelölt országokban a nukleáris biztonsági képességek vizsgálatának biztosítása voltak. 1999-ben a WENRA tíz ország nukleáris szabályozó testületeinek vezetőiből állt, míg 2020-ra ezek száma 18-ra nőtt. 2003-ban a WENRA-n belüli együttműködés célkitűzéseit kiterjesztették annak érdekében, hogy az európai nukleáris biztonsági fő szabályozók hálózatává váljanak, biztosítva a tapasztalatcserét és a jelentős biztonsági kérdések megvitatásának lehetőségét.

Hazánkban az OAH²⁴ tölti be a felügyeleti hatóság szerepét többek közt a nukleáris létesítmények, valamint a radioaktív hulladék-tárolók szabályszerű működésének ellenőrzése és a jogszabályok betartatása céljából. E létesítmények őrzésére kötelezett FBŐ különleges helyzetben tevékenykedik, mert felette egyrészt mint felügyeleti szerv a rendőrhatalóság gyakorol ellenőrzési jogot, másrészt az OAH Fizikai-védelmi és Nukleáris Biztosítéki Osztálya a létesítmények fizikai védelmi rendszerét ellenőrzi, amelynek elhárító funkcióját belső elhárító erőként az FBŐ látja el. A hatóságok egymással összehangolva végzik a felügyeleti tevékenységüket,²⁵ amelynek négy fő eszköze az engedélyezés, az ellenőrzés, az értékelés és az érvényesítés.

4. Atomenergia alkalmazási körében működő létesítmények őrzése hazánkban

Hazánkban négy atomerőművi blokk üzemel, valamint épül Paks 2, a tervek szerint két atomerőművi blokk üzembe helyezésével. A Paksi Atomerőműben az Atomix Kft.²⁶ alkalmazásában foglalkoztatott FBŐ látja el a védelmi feladatokat, valamint külső elhárító erőként a létesítmények illetékességi helye szerinti megyei vagy városi rendőrkapitányságok egységei, illetve a Terrorelhárítási Központ vállal hangsúlyos szerepet. Az Atomix Kft. 2001 óta a MVM Paksi Atomerőmű Zrt. 100% tulajdonában működő cég, kötelezetti finanszírozásban²⁷ üzemeltetett saját FBŐ-szervezettel.²⁸

²³ A Nyugat Európai Nukleáris Hatóságok Szervezetéről bővebben: www.wenra.org/

²⁴ A hivatalról bővebben: www.haea.gov.hu/web/v3/OAHPortal.nsf/web?openagent&menu=01&submenu=1_0

²⁵ 90/2011. (IX. 19.) Korm. rendelet az atomenergia alkalmazása körében a fizikai védelemről és a kapcsolódó engedélyezési, jelentési és ellenőrzési rendszerről és a 47/2012. (X. 4.) BM rendelet az atomenergia alkalmazásával összefüggő rendőrségi feladatokról alapján.

²⁶ Az Atomix Kft.-ről bővebben: www.atomix.hu/

²⁷ Az FBŐ-szerv létrehozásának és működésének (szervezeti, személyi, anyagi-technikai és pénzügyi feltételeit, fegyver- és lőszerellátásának) költségeit, feltételeit – a létrehozó rendőrségi határozat alapján – a kötelezett biztosítja, viseli.

²⁸ Atomix Kft. bemutatkozás: www.atomix.hu/bemutakozas/

A Radioaktív Hulladékokat Kezelő Kft.²⁹ (RHK Kft.) alkalmazásában létrehozott FBŐ belső elhárító erőként látja el az esetleges szabotázs, támadás megakadályozásának első védvonalát. E védelmi feladatokban a rendőri szervekkel kötött együttműködési megállapodás, valamint a vonatkozó kormányrendeletben³⁰ meghatározottak alapján a létesítmények illetékességi helye szerinti megyei vagy városi rendőrkapitányságok egységei vesznek részt mint külső elhárító erő. A létesítményekben szolgálatot teljesítő FBŐ őrsegutasításának kötelező eleme³¹ az együttműködési táblázat, amely konkrét megvalósítási intézkedéseket tartalmaz, hogy egy esetleges bekövetkezett eseménykor milyen módon köteles együttműködni az FBŐ az illetékes megyei rendőrszolgálatokkal.³² A táblázatban szereplő reagálási időkorlátokat pedig szintén kormányrendelet szabályozza.³³ A létesítmények őrzése folyamatos felügyelet mellett, védelmi technikai berendezések és élőerő alkalmazásával, vagyonvédelmi vagy erre a célra szakosodott fegyveres egységek által történik, jellemzően az üzemeltető saját finanszírozásában. Rendkívüli esemény bekövetkezésekor pedig külső erőként – együttműködési megállapodás alapján – rendőri egységek vesznek részt a védelmi feladatok ellátásában.

5. Radioaktív Hulladékokat Kezelő Kft. és létesítményei

Földünkön jelenleg 443 működő reaktor van, amelyek évente összesen 34 millió GW,³⁴ Magyarországon pedig évi 16 615 GW (elektromos energia) elektromosságot állítanak elő.³⁵ Hazánkban 1996-ban megszületett az atomenergiáról szóló, a köznyelvben Atomtörvénynek³⁶ nevezett jogszabály, amelynek előírásai alapján „a radioaktív hulladék elhelyezését, a kiégett fűtőelemek átmeneti tárolását, a nukleáris üzemanyagciklus lezárását, valamint a nukleáris létesítmények leszerelését egy, a Kormány által kijelölt szerv végzi”.³⁷

A kijelölt szerv pedig a 1998. június 2-án megalakult a Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Társaság, amely az EU-s normákhoz igazodva 2008. január 7-én Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Nonprofit Kft.-vé alakult át. A cég jelenleg egy, a Paksi Atomerőmű kiégett fűtőelem-kazettáinak befogadása

²⁹ Az RHK-ról bővebben: <https://rhk.hu/>

³⁰ 190/2011. (IX. 19.) Korm. rendelet az atomenergia alkalmazása körében a fizikai védelemről és a kapcsolódó engedélyezési, jelentési és ellenőrzési rendszerről, 12 §. 2 c).

³¹ 1997. évi CLIX törvény 4. § (2).

³² A mellékletben található táblázatban szereplő konkrét intézkedések saját gyakorlati tapasztalataim alapján készültek.

³³ 190/2011. (IX. 19.) Korm. rendelet, 2. melléklet, 4. fejezet 13. §.

³⁴ The Database on Nuclear Power Reactors. Lásd: <https://pris.iaea.org/PRIS/>

³⁵ Power Reactor Information Reactor System: Hungary. Lásd: <https://pris.iaea.org/PRIS/CountryStatistics/CountryDetails.aspx?current=HU>

³⁶ 1996. évi CXVI. törvény az atomenergiáról.

³⁷ RHK Kft. Lásd: <https://rhk.hu/rhk-kft>

és biztonságos, átmeneti tárolására alkalmas, valamint kettő radioaktív hulladékok kezelésével és tárolásával foglalkozó létesítményt üzemeltet, amelyek az alábbiak:

- Kiegészített Kazetták Átmeneti Tárolója (KKÁT);
- Nemzeti Radioaktív Hulladék-Tároló (NRHT);
- Radioaktív Hulladék Feldolgozó és Tároló (RHFT).

Az RHK által üzemeltetett létesítmények között kakukktojás a KKÁT.³⁸ Mint a neve is sugallja, ebben a létesítményben „csak” átmenetileg – 50 évig! – tárolt radioaktív hulladékok találhatóak. Elhasznált fűtőelemek keletkeznek az atomerőművek működésének következményeként, amelyeket kezelni és tárolni kell. Az elhasználandó üzemanyag-kazettákat 3-5 évig vizes medencékben tárolják (hűtik) az erőműben, majd ezt követően háromféle kezelés létezik:³⁹

- feldolgozás nélkül kerülnek a kazetták a végleges elhelyezési helyükre (geológiai, mélységi tárolóba), ez a nyitott fűtőelem ciklus;
- újrahasznosítás során uránt és plutóniumot nyernek ki a kazettákból, ez a zárt fűtőelem ciklus;
- a kiegészített fűtőelemeket hosszabb ideig átmeneti tárolókba teszik, míg döntés születik, hogy zárt vagy nyitott fűtőelem ciklust alkalmaznak, amelyet „kivárási” stratégiának neveznek.

Az RHK Kft. legifjabb tagja az NRHT⁴⁰ létesítménye, amely a legkorszerűbb és a leginkább előremutató koncepcióval is rendelkezik. A már említett kiegészített fűtőelemek mellett kis és közepes aktivitású radioaktív hulladék is keletkezik a Paksi Atomerőmű működése közben, így ezek kezeléséről és elhelyezéséről szintén gondoskodni kell.⁴¹ A végleges elhelyezés céljából épült Bataapatiban az NRHT. Maga a létesítmény 2008 óta működik, azonban a felszín alatti első tárolókamrát csak 2012-ben adták át. A hulladék végleges elhelyezése a felszín alatt 200-250 m mélyen történik az itt kialakított tárolókamrákban, amelyekhez kettő darab egymással párhuzamos és nagyjából 10% lejtésű 1,7 km hosszú – a menekülési útvonal biztosítására 250 méterenként keresztvágtatokkal összekötött – járat vezet le.

Az 1976. december 22-én átadott püspökszilágyi RHFT⁴² a legrégebbi a települések közül, amelynek elsődleges céljaként az 1960-tól 1976-ig működő Országos Atomenergia Bizottság (OAB, az OAH elődje) beruházásában létrehozott solymári izotóptemető területének telítettsége miatti helyfeszabeditását (ahol 16 év alatt 900 köbméter radioaktív hulladékot helyeztek el!), illetve a további tárolást

³⁸ Kiegészített Kazetták Átmeneti Tárolója. Lásd: <https://rhk.hu/timeline/spent-fuel-interim-storage-facility>

³⁹ Átmeneti tárolásra mindegyik esetben szükség van, maximum a tárolási időtartam változik attól függően, melyik eljárást alkalmazzák a későbbiekben.

⁴⁰ Nemzeti Radioaktív Hulladék-tároló. Lásd: <https://rhk.hu/timeline/national-radioactive-waste-repository>

⁴¹ A kis és közepes aktivitású hulladékok alatt nagyrészt az Atomerőmű üzemeltetése közben elhasznált szerzősorszámból, védőeszközökből, légszűrőkből, alkatrészekből áll össze, amelyek sugárzó anyagokkal érintkezve válnak szennyezetté.

⁴² Radioaktív Hulladék Feldolgozó és Tároló. Lásd: <https://rhk.hu/timeline/radioaktiv-hulladek-feldolgozo-es-tarolo>

és hulladékkezelést fogalmazták meg. Üzemeltetésével – csak úgy, mint a korábbi solymári telephelyet – a Fővárosi Közegészségügyi-Járványügyi Állomást (KÖJÁL) bízták meg.

A létesítmény méretei és befogadóképessége is impozáns az elődjéhez képest, a külső tárolókban 5040, míg az átmeneti tárolókban 300 köbméter hulladék befogadására képes. A kezdeti időszakban átkerült a teljes solymári 900 köbméternyi hulladék, a Központi Fizikai Kutató Intézet kutatóreaktorán az 1980-as években végrehajtott rekonstrukció során keletkezett hulladék, valamint 1983–1996 között a Paksi Atomerőműben keletkezett kis aktivitású radioaktív hulladék is.⁴³

1998. július 1-jétől az RHFT az RHK Kft. általi üzemeltetésének kezdetétől az országban egyedülálló módon csak kis és közepes aktivitású intézményi hulladékokat⁴⁴ fogad, hazánk teljes területéről. A létesítmény rendeltetése az országban különféle célból használt radioaktív sugárforrások és sugárszennyezett anyagok (radioaktív hulladék) begyűjtése, feldolgozása és biztonságos – a lakosságra veszélyt nem jelentő módon – tárolása, továbbá a kis és közepes aktivitású hulladékok végleges elhelyezésének célja a hulladékban lévő radioaktív izotópok elszigetelése a bioszférától, és ezáltal a jelenlegi és jövőbeni nemzedékek, valamint a környezet védelme.

A fentiek alapján egyértelműen megállapítható az RHK Kft. által üzemeltetett létesítmények kivételes jelentősége, a tárolt anyagok élő környezetre való rendkívüli veszélyessége, azok megfelelő szintű őrzésének egyedülálló fontossága.

6. Az atomenergia alkalmazási körében működő létesítmények fizikai védelme

Minden, az atomenergia alkalmazási körében működő létesítménynek van annak paramétere alapján – az állami szervek szakértőinek bevonásával – elkészített tervezési alapfenyegetettség felmérése (*design basis threat*, DBT⁴⁵). A DBT meghatározását a Tervezési Alapfenyegetettség Bizottság⁴⁶ végzi, amelynek elnöke az OAH főigazgatója. A szakértői tanács határozza meg, és időközönként vagy szükség szerint felülvizsgálja, hogy milyen támadás(ok), szabotázs(ok), illetve jogellenes cselekmények valószínűsíthetők a létesítmény működésének megzavarására, illetve az ott tárolt radioaktív anyagok eltulajdonítására irányulva. A DBT a potenciális elkövetők motívációinak, céljainak és teljesítőképességeinek összefoglaló leírása, amelynek alapján a védelmi rendszereket tervezik és értékelik. Az okmány a legapróbb részletekig

⁴³ Fehér László – Kasza János – Nemes Péter: A solymári izotóptemető kitelepitése. *Izotóptechnika*, 23. (1980), 4. 287–307.

⁴⁴ Intézményi hulladéknak nevezzük többek között a gyógyászatban, iparban, mezőgazdaságban, kutatásban és oktatásban használt mesterséges és természetes radioaktív anyagok felhasználása során keletkező hulladékokat.

⁴⁵ *Design basis threat*, DBT. Lásd: www.iaea.org/topics/security-of-nuclear-and-other-radioactive-material/design-basis-threat

⁴⁶ A bizottságban közreműködő szervek: OAH, ORFK, TEK, AH, KNBSZ, NBF, 2021. augusztus 14-től a TIBEK.

lebontva tartalmazza az adott létesítmény ellen történő támadás esetén a valószínűsíthető behatolási útvonalakat, a támadásban részt vevők számát, típus szerint kategorizált fegyverzeteiket. Ezen információk birtokában készíthetők fel megfelelően a fizikai védelemben részt vevők, tervezhetik megfelelő színvonalúra a létesítmény fizikai védelmi szintjét, valamint ezek alapján készíthető fel az FBŐ a lehető leghatékonyabb védelmi koncepciókkal és taktikákkal.

A fizikai védelem a jogszabályi meghatározáson túl négy pillérre épülő komplex védelmi rendszer, amely magában foglalja a technikai, mechanikai és élőerős őrzést, amelyek a nukleáris létesítménybe való behatolást, valamint a létesítményben tartott vagy szállított nukleáris anyag eltulajdonítására irányuló cselekményeket hivatottak megakadályozni. Tervezését a DBT figyelembevételével szükségeszerű elvégezni, amely így a lehető legpontosabb képet adja a szabotázsok, esetleges támadások, jogtalan eltulajdonítások lehetőségeiről. A fizikai védelmi rendszernek alkalmasnak kell lennie a DBT-ben meghatározott alapfenyegetettség pontos, hatékony és időbeni észlelésére, késleltetésére és elhárítására. A használt, kezelt, illetve tárolt nukleáris és más radioaktív anyagok besorolásától függően négy biztonsági szintet (A, B, C, D szint, amelyből az A felel meg a legmagasabb szintű védelemnek) határoz meg az OAH, illetve a vonatkozó jogszabály. A biztonsági szintek alapján határozzák meg egy adott létesítmény fizikai védelmének paramétereit, illetve a fizikai védelmi funkciókkal szemben támasztott követelményét, így sorolja be az adott létesítményt a fent említett kategóriák egyikébe.

A továbbiakban a fizikai védelem elrettentés, detektálás, késleltetés és elhárítás funkcióinak jellemzőit mutatjuk be.

Az elrettentés funkció⁴⁷ a fizikai védelem első vonalába tartozó eszközök alkalmazását jelenti, amelyek célja, hogy csökkentsék a nukleáris létesítményekkel, nukleáris vagy radioaktív anyagokra irányuló jogtalan eltulajdonítás vagy szabotázs cselekményét már a felderítés, tervezés kialakulása előtt, de legkésőbb a végrehajtás megkezdésének időszakában. Akkor a legmegfelelőbb, ha az esetleges elkövetők a célpontot nehezen leküzdhető célpontnak találják, így meghátrálnak a cselekmény végrehajtásától. Statisztikai szempontból megközelítve igencsak nehezen mérhető funkció, mert ha egy létesítmény vagy egy adott rendszer ellen még soha nem következett el támadást, az nem jelenti azt, hogy a funkció valójában is jól működik.

A detektálásfunkció⁴⁸ feladata az esetleges behatolás, szabotázs, eltulajdonításra irányuló cselekmény minél pontosabb észlelése térben és időben. A hatékony detektálórendszerhez egy kiértékelő rendszer működtetése is szükséges, amelynél

⁴⁷ Eszközei a figyelmeztető táblák, feliratok, fény- és hangjelzések, mesterséges akadályok, kapuk (kerítések, forgalomterelő, akadályozó elemek, sorompók), a létesítmény elhelyezkedése, felépítése, vagy az FBŐ látható jelenléte.

⁴⁸ Eszközei a behatolás- és támadásjelzők (mozgásérzékelők, infrakapuk, behatolásjelzők, eldőlésjelzők), a videó-megfigyelő és -kiértékelő rendszerek (digitális és/vagy IP-alapú) képérzékelők (kamerák), az optikai képátviteli eszközök, képmegjelenítők (monitorok), a beléptető rendszer (olvasó-ellenőrző rendszer, olvasóterminál), személyazonosító elem (belépőkártya, kód), áteresztő pont (forgókereszt, ajtó), biztonságtechnikai átvizsgáló eszköz (sugárkapu, robbanóanyag-detektor, fémdetektor).

számolnunk kell az emberi tényezővel is. A rendszert felügyelő FBŐ-nek⁴⁹ magas felhasználói szinten kell tudni kezelni a detektálást és a jelfeldolgozást elvégző programokat és eszközöket. Az első észlelés és helymeghatározás kulcsfontosságú lehet a reagálás sebessége, illetve a későbbi intézkedések fogantatásának gyorsaságában. Itt kell megemlítenünk az Őrzés Védelmi Központot (ÖVK) mint a biztonsági rendszer egyik legfontosabb alkotóelemét, ahová a jelző- és megfigyelőrendszer jelzései befutnak és azonnali feldolgozásra, elemzésre, archiválásra kerülnek. Ez a központ biztosítja a szolgáltatásban lévő belső elhárító erők fizikai védelem szempontjából biztonságos tartózkodását.

A fizikai védelemben a késleltetés védelmi elemekkel és akadályokkal történik. Ezek az elemek olyan szerkezetek, amelyek az illetéktelen behatolást jelentősen megnehezítik, és optimális esetben meg is akadályozzák, a létesítmény területén való mozgását lassítják, nehezítik. Ezzel értékes időt adva az elhárító erők részére a gyors reagálásra, azaz a cselekmény elkövetésének detektálására, megszakítására, valamint a létesítmény vagy szállítmány megvédésére, így csökkentve az esetleges következményeket. Késleltetésnek⁵⁰ minősül az egyes elemek közötti távolság megtételéhez szükséges időtartam is, valamint ezek leküzdéséhez, illetve a sikeres végrehajtáshoz szükséges eszközök és felszerelés tömege is. Ezek az elemek lehetnek az építmények, mechanikai gátak (passzív – kerítés, drótháló akadály, betontömb), a mozgatható mechanikai gátak (aktív), a biztonsági tárolók, lemezszekrények és az aktiválódó eszközök, amelyeket kialakításuk, mechanikai tulajdonságuk, fizikai ellenálló képességük alapján négy osztályba soroltak be.⁵¹

Az elhárításfunkció alapvető feladata a riasztás detektálását követően a lehető leggyorsabb felkészülés és kiérkezés a helyszínre, ahol semlegesítik az elkövetőket, megakadályozzák a cselekmény elkövetését, illetve mérsékelik annak hátrányos következményeit. Kijelenthetjük, hogy az FBŐ részéről egy esetleges ellenséges cselekmény bekövetkezésekor a lehető legrövidebb időn belüli reagálás, a megfelelő stratégia kiválasztása és alkalmazása, a biztonságos és szakszerű intézkedések törvényes végrehajtása magas fokú felkészültséget igényel. Ennek erősítésére jogszabályi kötelezés alapján⁵² a nukleáris létesítményekben, valamint a radioaktív hulladékok átmeneti és végleges tárolójában évente, a védelmi funkciók működőképességei, valamint az elhárító erők megfelelőségének bizonyítása céljából fizikai védelmi gyakorlatot kell a belső és külső elhárító erők közreműködésével lebonyolítani.

Ahogy már említettük, a jogalkotó az FBŐ-t kötelezi a belső elhárító erő feladatainak ellátására. Az őrzött létesítmények védelmi feladatainak ellátására jelentkező személyeknek pedig a létesítmények különleges rendeltetése miatt többlépcsős kiválasztási folyamaton kell átesniük. FBŐ-jogviszony pedig csak akkor létesíthető,

⁴⁹ 27/1998. (VI. 18.) BM rendelet 27. § (5) e.

⁵⁰ A detektálás előtt bekövetkezett késleltetés nem vehető számításba a fizikai védelmi rendszer hatékonyságának megállapításakor.

⁵¹ Országos Atomenergia Hivatal: FV-4. sz. Útmutató, OAH, 2011. 10.

⁵² 190/2011. (XI. 19) Korm. rendelet 21. § (2).

ha a jelölt megfelel az FBŐ-törvényben meghatározott feltételeknek, és rendelkezik a fegyveres biztonsági őrök számára meghatározott szakképesítéssel, vagy a rendőrség, valamint a kötelezett vagy az FBŐ-t működtető szervezet képviselőiből álló bizottság előtt eredményes vizsgát⁵³ tett. A nukleáris és más radioaktív anyag, nukleáris létesítmény őrzését ellátó FBŐ esetében pedig speciális szabály, hogy a jogviszony létesítéséhez teljesíteni kell a jogszabályban meghatározott fizikai állóképességi és szakképesítésre vonatkozó követelményeket.⁵⁴

Hazai és nemzetközi tapasztalatok alapján a szállítmány vagy létesítmény ellen elkövetett támadások elkövetési ideje meglehetősen rövid, nagyjából 5-10 perces időtartam alatt lezajlik. Ennyi idő alatt a speciálisan erre a feladatra felkészített külső elhárító erő⁵⁵ helyszínre érkezésének esélye minimális, ezért mindennél fontosabb a belső elhárító erő magas szintű képzése, megfelelő felszereléssel való ellátása, az FBŐ működtetési rendeletében előírt módon készülségben tartott reagálási csoport szervezése és készenlétben tartása.⁵⁶

A fizikai védelem kapcsán meg nem kerülhető a fizikai védelmi terv megemlítése, amely a komplex elrettentés-, detektálás-, késleltetés-, elhárításfunkciókat, az adott létesítmény DBT-je alapján konkrétan leíró dokumentuma. Szerepel benne intézkedési terv, amelyben meghatározzák a lehetséges események körét, beleértve az esetleges technikai anomáliákból adódó fizikai védelmi rendszer kiesését, a szükséges beavatkozások és intézkedések eljárásrendjét.

7. Az FBŐ további feladatai

Az FBŐ őrzésvédelmi feladatain túl a radioaktív hulladék-tároló üzemeltetésében el látja még a radioaktív hulladékok szállítását, ezen belül annak fizikai védelmét, a tűzvédelmi feladatokat, riasztási jelzések fogadását és az illetékes hatóságok felé továbbítását, illetőleg az üzemzavar- és baleset-elhárítási tevékenységben való részvételt. Jelen tanulmány terjedelmi korlátaira tekintettel a továbbiakban – a teljesség igény nélkül – a radioaktív hulladék szállításával kapcsolatos FBŐ-feladatokkal foglalkozunk.

A tároló létesítmény egyik alapfeladata az intézményi és/vagy atomerőművi radioaktív hulladékok átvétele és beszállítása a létesítménybe. A hulladékátvételi és -szállítási feladatokat az adott létesítmény hatósági üzemeltetési engedélye, illetve a radioaktív hulladékok országos vagy területi szállítási engedélye, valamint a vonatkozó fizikai védelmi terv alapján a létesítményt üzemeltető személyzet, ezen belül a megfelelő veszélyesáru-szállítási képzettséggel rendelkező munkavállalók végzik.

⁵³ Az FBŐ-törvényből, a végrehajtására kiadott jogszabályokból és a szolgálati helye őrszolgálati okmányainak ismeretéből, a lőfegyver használatához szükséges szakismeretből és gyakorlati jártasságból.

⁵⁴ 190/2011. (IX. 19.) Korm. rendelet 5. sz. melléklet.

⁵⁵ Külső elhárító erőként a helyileg illetékes megyei rendőrkapitányságok vesznek részt az esetleges védelmi feladatok ellátásában, illetve kiegészítésében.

⁵⁶ 27/1998. (VI. 20.) BM rendelet 32. §.

A radioaktív hulladékok szállítása a mindenkor érvényben lévő *A Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Európai Megállapodás*⁵⁷ (ADR) előírásai szerint történik. A szállítás ADR-ben szereplő műszaki és adminisztratív követelményei mellett a radioaktív anyagok és sugárforrások szállítás közbeni fizikai védelmét kormányrendelet⁵⁸ szabályozza. A szállítás során a fizikai védelem szerepe, hogy megakadályozza a radioaktív anyagok és sugárforrások esetleges eltulajdonítását.

A radioaktív hulladékok, sugárforrások, nukleáris anyagok a környezetre, lakosságra potenciálisan gyakorolt hatásuk alapján kategóriákba vannak sorolva, és ezekhez a kategóriákhoz kapcsolódik a fizikai védelem négy szintje (A, B, C és D szintek) is a szállítás végrehajtása során.⁵⁹ A legmagasabb, A szintű fizikai védelmet kell biztosítani a kiégett nukleáris fűtőelemeknek, míg a kis aktivitású – például füstérzékelőkből kiszerelt – sugárforrások esetében elegendő a D szint. A szállítások tekintetében a fizikai védelmi szintek megegyeznek a nukleáris létesítmények kategorizálásánál használatos védelmi szintekkel.

A C és D szintű radioaktív hulladék szállítása esetében a szállító gépjármű műszaki kialakítása, illetve a beépített biztonsági rendszerek és a szállításban részt vevő személyzet részére kidolgozott biztonsági előírások – például a pihenés, megállás, hulladékátvétel szabályai – együttesen biztosítják a fizikai védelmi funkciók – mint az elrettentés, a detektálás, a késleltetés és az elhárítás – megvalósulását.

B szintű szállítás esetén a védelmi funkciók biztosításához kísérő személyzet szükséges, amelyet az RHK Kft. az adott létesítmény FBŐ-jének állományából biztosít. A hatékony együttműködés elengedhetetlen feltétele a szállítás sikeres megvalósulásának, így a szállítást megelőzően a rendszert feladata a szállító személyzet fizikai védelmi képzése és az FBŐ-vel történő együttműködésének a gyakoroltatása. A fejtőbiztonsági kísérőket ilyenkor csak olyan személyek végezhetik, akik legalább két évente részt vesznek szállítási fizikai védelmi gyakorlaton.

Valamennyi közösen végrehajtott szállítás mind az FBŐ-től, mind az üzemeltető személyzet részéről több részből álló és komplex feladat-végrehajtást és együttműködést igényel.⁶⁰ Szállítás során az FBŐ feladatai az alábbiak:

- fel kell készíteni a saját és az üzemeltető személyzet szállítást végző tagjait a szállítás fizikai védelmi aspektusaira, kitérve a fizikai védelem alapvető céljaira és elemeire, illetve a végrehajtásra;
- gyakorlati felkészülés során kell elsajátítani az együttműködést különböző helyzetekben. Itt ki kell emelni a szállítást végző, fejtőbiztonsági nem rendelkező állomány felkészítését arra, hogy mi a teendő abban az esetben, ha az őrskének esetlegesen fejtőbiztonsági kell beavatkozni az eltulajdonítás, károkozás szándékának megakadályozására;

⁵⁷ 508/2020. (XI. 18.) Korm. rendelet az 1957. szeptember 30-án létrejött, a Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Európai Megállapodás (ADR) módosításáról szóló Jegyzőkönyv és a Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Megállapodás egységes szerkezetben történő kihirdetéséről.

⁵⁸ 190/2011. (IX. 19.) Korm. rendelet.

⁵⁹ IAEA: *Security of Radioactive Material in Transport*. (2020). 38; 60–62.

⁶⁰ UT 7502-03 számú utasítás: Intézményi Radioaktív Hulladékok Közúti Szállítása. RHK Kft. v2.0. 2021.

- a szállítás végrehajtása előtt az FBŐ-tagoknak részleteiben meg kell ismerni a szállítás, hulladékátvétel folyamatát, a kijelölt elsődleges és tartalék útvonalakat, a megállási pontokat, illetve a szállított radioaktív hulladék tulajdonságait, a veszélyeket és azok elhárításának módját;
- útvonal-engedélyes küldemények esetén részleteiben le kell egyeztetni a hatóságokkal a szállítás paramétereit;
- biztosítani kell a folyamatos kommunikációt a szállító jármű és a kísérők között. Az FBŐ feladata, hogy időnként kommunikációs kapcsolatot létesítsen a szállító jármű vezetőjével, illetve egy válaszintézkedési tervet kell végrehajtaniuk, ha a kommunikáció nem jön létre.

Az FBŐ-központ emellett a szállító járműbe felszerelt jelzőrendszer jelzéseit is figyeli, illetve a riasztási jelzés beérkezése esetén végrehajtja az értesítéseket és a fizikai védelmi tervben szereplő intézkedéseket.

8. Befejezés, avagy quo vadis⁶¹ FBŐ?

Magyarországon törvényi felhatalmazás alapján jelölik ki a létfontosságú rendszerek és létesítmények körét, illetőleg a személy- és vagyonörökhöz képest lényegesen hatásosabb, magasabb szintű intézkedési jogkörrel ruházzák fel az ezek védelmét ellátó FBŐ-szerveket. A tevékenység múltját és jelenét – amely hazánk működése és a lakosság ellátása szempontjából megkérdőjelezhetetlen jelentőségű – annak alacsony szintű ismertsége és méltatlanul kevésbé kutatottsága jellemzi. Különösen jó példa erre a talán még kisebb ismertséggel övezett nukleáris hulladéklerakók működése és az annak védelmét ellátó FBŐ, tanulmányunkban vizsgált tevékenysége.

Az FBŐ meglévő hazai, viszonylag csekélynek mondható irodalmát vizsgálva pedig azt láthatjuk, hogy ez esetben is a rendészettudomány egy meglehetősen vitatott, tudományos alapossággal kevésbé kimunkált jogterületéről van szó. Vitatott azért, mert a magánbiztonság helye, szerepe és jelentősége kapcsán számos kérdőjel mutatkozik, hiszen viszonylag fiatal területről van szó, amely a rendszerváltás óta épült ki hazánkban, talán emiatt is a pontos, precíz elméleti alapokat eddig nem dolgozták ki.

Kijelenthetjük, hogy a hazai rendészet szereplői között kevésbé ismert FBŐ-szervezetekkel kapcsolatos tisztánlátás érdekében, azok gyakorlati működését vizsgáló kutatások a továbbiakban már nem mellőzhetők, halogathatók. Ennek alapján, természetesen kérdésként merülhet fel, vajon miért maradtak el ezek a kutatások, amelyek megválaszolására, a szervezetek történeti fejlődése és jelenkori működésük tisztázatlansága adhat választ.

⁶¹ Quo vadis, latin kifejezés, jelentése „Hová mész?”. Magyar Katolikus Lexikon. Lásd: <http://lexikon.katolikus.hu/Q/Quo%20vadis.html>

Tanulmányunkban hiánypótló alkotásként a sokak által kevésbé ismert hazai radioaktív hulladék-tárolók működését és az azok őrzését ellátó – majd egy évszázados történetiséggel rendelkező – FBŐ rendkívül felelősségteljes tevékenységét vizsgáljuk, rávívítva az igen fiatal rendszertudomány művelőinek figyelmét, annak egy rendkívül kevésbé kutatott területére, feltéve a kérdést, vajon hová tart az FBŐ?

IRODALOMJEGYZÉK

- Bognár Balázs: A létfontosságú rendszerek és létesítmények védelme. *Védelem Katasztrófavédelmi Szemle*, (2012), 4. 13–18.
- Fehér László – Kasza János – Nemes Péter: A solymári izotóptemető kitelepítése. *Izotóptechnika*, 23. (1980), 4. 287–307.
- IAEA: *Security of Radioactive Material in Transport* (2020). Online: www.iaea.org/publications/13400/security-of-radioactive-material-in-transport
- Lippai Zsolt: Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*, 21. (2021), 1. 150–165.

Jogforrások

1996. évi CXVI. törvény az atomenergiáról
1997. évi CLIX. törvény a felelőségi őrségről, a természetvédelmi és a mezeti őrszolgáltatásról
2011. évi CXXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról
2012. évi CLXVI. törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről
- 190/2011. (IX. 19.) Korm. rendelet az atomenergia alkalmazása körében a fizikai védelemről és a kapcsolódó engedélyezési, jelentési és ellenőrzési rendszerről
- 508/2020. (XI. 18.) Korm. rendelet az 1957. szeptember 30-án létrejött, a Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Európai Megállapodás (ADR) módosításáról szóló Jegyzőkönyv és a Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Megállapodás egységes szerkezetben történő kihirdetéséről
- 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról
- 27/1998. (VI. 10.) BM rendelet a felelőségi őrség Működési és Szolgálati Szabályzatának kiadásáról
- 47/2012. (X. 4.) BM rendelet az atomenergia alkalmazásával összefüggő rendőrségi feladatokról
- A Tanács 2008/114/EK irányelve (2008. december 8.) az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről
- Országos Atomenergia Hivatal: FV-4. sz. Útmutató, OAH, 2011.
- UT 7502-03 számú utasítás: Intézményi Radioaktív Hulladékok Közúti Szállítása; RHK Kft.; v2.0; 2021

ABSTRACT

Armed Security Guard for Radioactive Waste Repositories

Zsolt LIPPAI - László HERCZEG

The armed security guard and its predecessor organisations look back on a history of nearly a century. It is the only special armed organisation in Hungary, which does not belong to the law enforcement agencies or the army, its nature operates under civilian, strictly hierarchical and controlled rules. Its cross-system function and mission for which it was created is unchanged. Nowadays, the armed security guard, with a total number of nearly 7,000 people, protects activities, facilities and shipments that are extremely important for the operation of the state and the supply of the population.

Studying the organisations of the armed security guard and its predecessor, it can be stated that while in international and domestic relations, a number of researches deal with the history of critical infrastructure protection, the historical processing of the Hungarian organisational antecedents has not yet taken place. In our study, we examine the operation of domestic radioactive waste repositories, which is little known to many, and the activities of the armed security guards who guard them.

Keywords: *armed security guard, radioactive waste repository, guarding*

A bűnügyi profilalkotás megjelenése a hazai tudományos gondolkodásban

A témában született jelentősebb hazai tanulmányok összefoglaló, kronologikus bemutatása

ERDÉLYI Ákos¹

A következő néhány oldalban megkísérlem a lehetetlent: arra vállalkozom, hogy egy olyan specifikus nyomozástámogató eljárást, mint amilyen a bűnügyi profilalkotás, megkíséreljek bemutatni a hazai tudományos vizsgálódás és gondolkodás tükrén át. Jelen cikkben azt az ívet szeretném megragadni, hogy az egyes szerzők egyes tanulmányaikban miként definiálják magát a módszert, milyen elvárásokat és kritikákat fogalmaznak meg vele szemben, és hogy a tudomány-technika fejlődésével hová s merre tart az eljárásról való tudományos és gyakorlati gondolkodás.

Kulcsszavak: profilalkotás, elkövetői tipizálás, hazai gyakorlat, szexuális erőszaktevők, terrorizmus

1. Bevezetés

A bűnügyi profilalkotással kapcsolatban hajlamosak vagyunk pusztán a médiában látottakra alapozni, és hagyjuk, hogy az ott tapasztaltak alakítsák ki az eljárással kapcsolatos képünket.

A nagy amerikai és európai mozifilmek és sorozatok előszeretettel emelik be történeteik középpontjába a profilalkotást. Gondoljunk csak az olyan nagy kasszasiker filmekre, mint *A bárányok hallgatnak*, vagy a Morgan Freeman főszereplésével bemutatott *A gyűjtő* és *A pók hálójában* című filmek, amelyekben az Oscar-díjas színész nagyszerűen formálja meg Dr. Alex Cross bűnügyi pszichológus karakterét. Ami pedig a sorozatokat illeti, profilozás nélkül nem születhetett volna meg a 15 évadot megélt *Gyilkos elmék*, ahogyan a *Mindhunter* és a francia *Profilozók* című sorozatok sem. Azonban tisztában kell lennünk azzal, hogy ezek a filmek és sorozatok az eljárást jelentősen túlmisztifikálják, és úgy állítják be, mintha a módszer valamilyen varázslat lenne, és a profilozó varázsgömb segítségével jósolná meg az adott ügy

¹ Kriminológus, komplex nyomozati tevékenységet ellátó szakügyintéző, Budapesti Rendőr-főkapitányság V. Kerületi Rendőrkapitányság.
Criminologist, specialist investigator of complex investigative activities, Budapest Police Headquarters, 5th District Police Department, e-mail: ErdelyiAk@budapest.police.hu

elkövetőjének kilétét. Azonban ahogyan az ilyen, 45-90 percben sűrített nyomozás sem reprezentálja a valóságot, úgy a filmbeli profilozás sem adja vissza annak valódi esszenciáját.

Jelen cikkben arra teszek kísérletet, hogy a hazai tudományos eredményekből és gyakorlati tapasztalatokból született tanulmányokat a teljesség igénye nélkül összefoglaljam a téma iránt érdeklődőknek. Mivel a hazai szakirodalomban is szép számban van jelen a módszer és annak vizsgálata, így jelen tanulmány fókuszja a módszer jelenére és jövőjére koncentrálódik. Erre elsősorban területi okok miatt van szükség. A tanulmány első fele összefoglaló írás, a második felében pedig napjaink egyik igen meghatározó bűncselekménytípusa kapcsán tárom önök elé a hazai tudományos gondolkodók elképzelését az eljárás és az adott bűncselekmény elemzése közti kölcsönhatásokról.

Mivel a terjedelem véges, így a korai időszakban született cikkeket nem mutatom be, azonban van jó néhány olyan publikáció² amelyekről rögtön itt, a bevezetőben illik megemlékeznünk. Továbbá annak érdekében, hogy a többször említett *jelen* jól érzékelhető legyen, szükség van néhány mondatban összefoglalni, hogyan is került az eljárás hazánk kriminalisztikájába.

A módszer angolszász közvetítéssel honosodott meg hazánkban, az 1990-es évek közepén. Az eljárást ugyanakkor nem lehetett egy az egyben átvenni a nyugati minta alapján, lévén, hogy hazánk teljesen más szocioökonómiai és bünelkövetői jelleggel bír. A módszert Fülöp Gyula nagy segítséggel átdolgozta, és neki, valamint kollégáinak köszönhetően kezdte el alkalmazni az Országos Rendőr-főkapitányság – akkor még fennálló – Kriminalisztikai Azonosító Szolgálat az ezredforduló körüli években. A specifikus profilalkotás a szervezeti változások után az ORFK Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztályán honosodott meg, és végzi a Főosztály a mai napig.

A módszerrel kapcsolatos elméleti keretek és annak gyakorlati alkalmazása kéz a kézben jár, elválaszthatatlanul. Így nem is lehet külön kezelni azt: ha a gyakorlati aspektusokat akarnánk kiemelni, lehetetlen lenne az elméleti oldal bemutatása nélkül, és ugyanígy ez van fordítva is. Ennek köszönhető, hogy a 2010 utáni tudományos érdeklődés, ha mondhatjuk, még inkább érdeklődésébe emelte az eljárást; számos nagyszerű kutatás és részletes tanulmány született 2010 után is, amelyekről

² Bendzsák Katalin – Benke Miklós: Profilalkotás mint nyomozási módszer. *Rendészeti Szemle*, 32. (1994), 5. 21–37; Chilkó Ferenc: Adalék a profilalkotásról szóló cikkhez. *Rendészeti Szemle*, 32. (1994), 6. 81–84; Hetényi József: Profilalkotás mint nyomozási módszer. *Főiskolai Figyelő Plusz*, (1995), 4. 474–491; Kiss Anna: Profilalkotás, mint új kriminalisztikai módszer? In *Kriminológiai és kriminalisztikai évkönyv*. 32. köt. 1995. 217–232; Fülöp Gyula: Bűnözői profilalkotás a hazai bűnüldözésben. *Belügyi Szemle*, 45. (1997), 12. 5–12; Kemény Gábor: A profilalkotás adaptálásáról. *Belügyi Szemle*, 47. (1999), 3. 3–20.

szintén érdemes említést tennünk.³ Fontos leszögeznünk már a bevezetőben, hogy jelen tanulmányban az eljárás egy rövidke ívét tárom önök elé, és nem célom a gyakorlati alkalmazás alakulásának bemutatása.

A továbbiakban pedig térjünk rá a profilalkotás jelenére és jövőjére!

2. Jelen és jövő – merre tart a profilalkotás a magyar kriminálmotodikában?

Mindenekelőtt szükséges lehet a *jelen* kicsit pontosabb meghatározása. Úgy gondolom, hogy a jelen időszámítását célszerű ott kezdeni, amikor a Nemzeti Közzolgálati Egyetem berkein belül az újjászerveződött Kriminálpszichológiai Kutatóműhely 2019-ben megkezdte működését, hiszen az ott elérték jelentős hatással vannak a kriminálpszichológia – így a profilalkotás – módszerére is.

De természetesen nem csak az ott publikált szerzemények hangsúlyosak.

Petrétei Dávid írásában⁴ szembetűnő újítás, hogy a szerző nem bocsátkozik végeleáthatatlan elméletekbe, és nem ragadja el a definiálási nehézségek labirintusa. Érzékletes, íves, tartalmas – talán ezekkel a jelzőkkel lehet legjobban jellemezni írását. Ami pedig – mondhatni – a legüdébb színfoltja írásának az az, hogy kézzelfogható, jól elképzelhető példákkal illusztrálja az általa leírtakat. Egyik jó példa arra, hogy mennyire gyakorlati oldalról jeleníti meg az egyes profilalkotási tényezőket, hogy a *modus operandi* és a kézjegy közti elhatárolásra több példát is bemutat. Ezek közül az egyik fiktív elkövetést az alábbiak szerint írja le. A következőkön keresztül vezet be a differenciálás alapjait:

„Két fegyveres bankrabló elkövetési módszeréhez is hozzátartozott, hogy levetkőztette a bankfiókban tartózkodó ügyfeleket és személyzetet. Ennek egyértelmű előnye volt: a sértettek zavarban voltak, szemüket lesütötték; nem figyelték meg, hogy az elkövető merre, és hogyan távozott. Ráadásul a segélyhívás, illetve a rendőrök érkezése előtt még felöltöztek, ami idővesztést jelentett, továbbá a helyszínen a mozgásukkal sok potenciális nyomot tettek tönkre. Ez tehát egyértelműen egy hatékony *modus operandi*. A másik elkövető egy másik bankban ugyancsak vetkőzést parancsolt, de ő a rablás közben fényképeket is készített a megalázott áldozatokról. Ez már biztosan nem a hatékony elkövetést elősegítő

³ Akpınar Szelim: *Sorozatgyilkosok az FBI-os profilozási módszer tükrében*. XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia, Had- és Rendészettudományi Szekció. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2013. április 16–18; Lehoczki Ágnes: Irányzatok a bűnügyiprofil-alkotásban. *Belügyi Szemle*, 59. (2011), 1. 62–81; Gampel Andrea – Székely György László: A profilalkotás alkalmazásának lehetőségei a magyar büntetőeljárásban. *Ügyészek Lapja*, 16. (2009), Különszám. 19–30; Alföldi Ágnes Dóra: A profilalkotás tudományterületi elhelyezkedése és elméleti modelljei. *Magyar Tudomány*, (2012), 8. 980–987; Csirik György Márton: Néhány gondolat a bűnügyi személyiségprofil-alkotás alapvető kérdéseiről. *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 4. 95–114; Lehoczki Ágnes: Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 2. 51–61.

⁴ Petrétei Dávid: Elkövetői profilalkotás és a bűnügyi helyszín elemzése. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3. (2020), 1. 3–50.

módszer (sőt!), tehát egyértelműen kézjegy. Az elkövető valamiféle vágyát, fantáziáit elégíti ki a tevékenységével.”⁵

Ezen a ponton válik szükségessé annak meghatározása, mit értünk *modus operandi* és mit *kézjegy* alatt. A *modus operandi* azokat a viselkedéseket foglalja magában, amelyek szükségszerűek a bűncselekmény végrehajtásakor, és amelyeket az elkövető az elkövetés során végrehajt. Ilyen például a tervezés, az aktus végrehajtására való felkészülés (például az elkövetéshez szükséges tárgyakat előre beszerzi és magával viszi), az áldozat előzetes kiválasztása, a menekülés módja stb. A *kézjegy* ezzel szemben nem tartozik hozzá szorosan az elkövetés sikerességéhez, az pusztán az elkövető pszichológiai és érzelmi igényeit, vágyait reprezentálja. Ilyen viselkedés például a trófeagyűjtés, vagyis amikor az elkövető tárgyakat gyűjt be áldozataitól, illetve idesorolhatók azok az esetek is, amikor az elkövető az áldozatot arra kényszeríti, hogy egy általa előre megírt forgatókönyvben foglaltakat mondja vagy csinálja az elkövetés alatt.

Tanulmányának utolsó szakaszában pedig elkövetői típusokat foglal össze, mindezt a rá jellemző gyakorlati példákkal illusztrálva.

Ivaskevics Krisztián nagyívű, kötetben megjelent írása⁶ az egyik legkomplexebb módon ábrázolást adó tanulmány a később szintén bemutatásra kerülő Lehoczki-diszsertáció mellett, amely kifejezetten a bűnözőiprofil-alkotás témáját dolgozza fel.

A szerző bevezetőjében a profilalkotás történetiségével kezd. Ivaskevics szerint az első elkövetőiprofil-alkotás iránti kísérlet már 1888-ban megjelent, amikor a Londont rettegésben tartó Hasfelmetsző Jack személyiségének leírására tettek kísérletet. Sőt, szintén a 19. században, az olasz katonaorvos, Cesare Lombroso nevéhez fűződik az a törekvés, hogy az egyes elkövetőket karakterisztikájuk mentén elkövetői típusokba sorolják.

A modern kori profilalkotáshoz kétségtelenül nagyban hozzájárult Dr. Brussel tevékenysége. A helyszín New York, ahol egy ismeretlen elkövető 1948 és 1956 között összesen 32 alkalommal követett el robbantásos merényletet. 1956-ban a nyomozók felkérték Dr. James A. Brusselt a Bolond Bombagyáros névre keresztelt elkövető személyiségrajzának megalkotására. A pszichiáter rendelkezésére bocsátották a nyomozás során addig keletkezett valamennyi dokumentumot, aki az alábbi személyleírást adta az elkövetőről:

„[az elkövető] üldöztetési téves eszmében szenved, egy connecticuti városban él, gyűlöli az apát és nagyon szereti az anyját. [...] Átlagos testalkatú, középkorú, külföldön született, római katolikus férfi, nőtlen, bátyjával vagy nővérével él

⁵ Petrétei (2020): i. m. 9.

⁶ Ivaskevics Krisztián: Bűnözői profilalkotás. In Haller József (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Budapest, Dialóg Campus, 2020. 111–148.

együtt. Amikor megtalálják, nagy valószínűséggel kétsoros, begombolt zakót fog viselni”.⁷

Az elemzés alapján a nyomozók később beazonosították az elkövetőt, és letartóztatták a lengyel származású George Metesky-t. Kiderült, hogy Brussel profiljában egyetlen hiba volt: Metesky két húgával élt együtt.

Ezt követően a profilalkotás elméleteiről kapunk alapos ismertetést, amelyben a szerző részletesen taglalja a profilalkotás naiv vonásméleti megközelítését, valamint a konzisztencia- és homológiaelméleteket.

A *naiv vonásmélet* képezte a korai profilalkotás alapját. A vonásmélet szerint egyes személyiségvonásaink egész életünkön át állandók és stabilak maradnak, és meghatározzák azt, hogy egyes szituációban hogyan viselkedünk. Ha ezt a tézist átültetjük a joggyakorlatba, illetve konkrétan a bűnügyi elemzésbe, akkor azt mondhatjuk, hogy egy elkövető elkövetéskor tanúsított cselekedetei és viselkedése alapján feltérképezhetők az állandónak vélt személyiségvonásai. Ez a tézis azonban a későbbiekben invalidnak bizonyult, azonban a naiv vonásméleti megközelítés fontossága vitathatatlan, ugyanis ebből kiindulva született meg a profilalkotás két fő alapelmélete: a konzisztencia- és a homológiaelmélet.

A *konzisztencia* olyan tevékenységet, cselekedetet feltételez az elkövetőtől, amelyet az elkövető több bűncselekmény során is elkövet, megismétel. Ehhez kapcsolódik az a két alapfogalom, amelyet *modus operandinak* és elkövetői kézjegynek nevez a szakirodalom, és amelyeket fentebb, a Petrétei-cikk bemutatásakor tárgyaltunk.

A *homológiaelmélet* szinte egyetlen mondatban összefoglalható: az elmélet szerint az elkövető helyszínen tanúsított viselkedése és tulajdonságai között összefüggés van. Ezt az elméletet szokás „ $A \rightarrow C$ egyenletnek” is nevezni, ahol az „A” az *Action*, „C” pedig a *Characteristics* szavaknak feleltethetők meg.

A profilalkotással kapcsolatos elméleti áttekintés után Ivaskevics cikkében az eljárással kapcsolatos egyes gyakorlati megközelítéseket találjuk. Három eltérő megközelítést mutat be a szerző, amelyek közül kettőt a következőkben bemutatok, egyet viszont csak a 3. *Profilalkotás régi-új dimenziója: a klinikai profilalkotás adaptálásának kísérletei* című fejezetben, tekintettel arra, hogy a klinikai eljárás bemutatásának egy egész alfejezetet szenteltek.

Ivaskevics az alábbi megközelítéseket emeli ki tehát: *bűnügyi nyomozati elemzés, klinikai/pszichiátriai megközelítés és a statisztikai megközelítés* paradigmákat.

A *bűnügyi nyomozati elemzés (criminal investigative analysis)* az FBI által kidolgozott eljárás. Ennek alapja, hogy az elkövető az elkövetéskor számos olyan jegyet hagy hátra a helyszínen, amelyekből következtetni lehet annak személyiségére. Az FBI a profilalkotás folyamatára kidolgozta saját hétlépcsős modelljét, és alkotta meg a *szervezett – szervezetlen* elkövetői tipológiákat.

⁷ Kemény (1999): i. m. 3.

A statisztikai megközelítés

„elsődlegesen az elkövetői viselkedések, valamint egyéb, a bűncselekmények helyszínéből származó információ elemzését jelenti többváltozós statisztikai eljárásokkal. A módszer alapkonceptiója, hogy a nyomok alapján összeállítható egy részletes viselkedési profil, amely sok viselkedési sajátosságot ölel fel [...], és amely jellemző az elkövetőre, ugyanakkor megkülönbözteti őt más elkövetőktől”.⁸

Ha az előzőkben a szexuális bűncselekményekről volt szó példaként, maradjunk a továbbiakban is ennél a bűncselekménytípusnál. A statisztikai megközelítésen alapuló kutatások szerint az elkövetők a következő öt viselkedésmintát mutathatják a cselekmény végrehajtása során:

1. szexualitás;
2. agresszió és erőszak;
3. imperszonális szexuális kielégülés;
4. kriminalitás;
5. interperszonális szexualitás.

Lehoczki Ágnes klinikai szakpszichológus véleményem szerint méltán tekinthető a témában egyik legjártasabb szakértőnek. Állításomat alátámasztja doktori disszertációja is,⁹ ahol több mint 40 oldalon keresztül értekezik az eljárás sikerességéről, módszertanáról, alkalmazásának lehetőségéről, annak kritikájáról és még nagyon sok minden másról – mindezt egy nagyon izgalmas és érdekes témán keresztül. Ha valaki valóban el szeretne mélyülni a témában, és biztos kezekből informálódni a módszerrel kapcsolatban, nyugodt szívvel tudom ajánlani a doktori értekezést.

A cikkekben, tanulmányokban a szerzők mindig igyekeztek átfogó, sokoldalú, mégis lényegre törő elméleti és fogalmi keretbe helyezni a profilalkotást. A PhD-disszertációban Lehoczki sorra veszi szinte az összes fogalmi meghatározást, kezdve az 1983-as geberth-i meghatározástól egészen Elekesné Lenhardt Zsuzsa 2015-ös definíciójáig. Jól megragadja az egyes definíciók közti különbségeket és azonosságokat is, amelyek mentén még árnyaltabbá válik a kép az olvasó számára.

Kiemeli, hogy a profilalkotás egyes eltérő módszertani megközelítéseiben hogyan is néz ki az elkövetői profil. Az FBI által megalkotott profilok főként nyomozásközpontúak, aminek köszönhetően ebben fedezhető fel a legtöbb adat. A diagnosztikus értékelés módszerével elkészült profilokban, amelyeket eseti pszichiáter- és pszichológus-szakértők készítenek, ugyan jóval kevesebb a nyomozati elem, de annál több az elkövető személyiségére utaló információ. A viselkedéses bizonyítékelemzéssel

⁸ Iváskevecs (2020): i. m. 122.

⁹ Lehoczki Ágnes: *A homicid cselekmény utáni szakasz pszichés történéseinek vizsgálata emberölést elkövetők esetében, és ennek vetülete a bűnügyi profilalkotás tekintetében*. Doktori (PhD-) értekezés. Budapest, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, 2021.

született profilokban kevesebb részlettel találkozunk, viszont a beszerzett adatokat és információkat jóval strukturáltabb módon elemzik.

Lehoczki is górcső alá veszi a profilalkotás nagy irányzatait. A *nyomozati pszichológia* David Canter pszichológusprofesszor nevével fémjelzett. Az általa képviselt irányzat mondhatni túlnötte azt a klasszikusnak számító felfogást, hogy a profilalkotás csak és kizárólag sorozatgyilkosok ellen alkalmazható. Az irányzat képviselői tudományos alapokra helyezik az eljárást, és módszerében ötvözik a kísérleti pszichológia, a szociálpszichológia, az igazságügyi pszichiátria és a kriminológia ismeretanyagát, és eredményeiket tudományos alapokkal rendelkező teszteléseknek vetik alá. Ezáltal igyekeznek „tompítani” azon a kritikán, miszerint a profilalkotás tudományos alapokkal nem rendelkezik, és empirikus bizonyítékai nincsenek.

A *viselkedéses bizonyítékelemzés* módszert Lehoczki a deduktív profilalkotási eljárással azonosítja, amelyet Brent E. Turvey-hez köt. Alaptézise, hogy minden egyes bűncselekmény különbözik a másiktól, és minden egyes elkövetést önmagában és önmagához viszonyítva kell vizsgálni. A cél az, hogy a szubjektív komponensek szerepét a lehető legkisebb mértékűre redukálja a profilozó, és csak azzal dolgozzon, ami van; ami tény és bizonyított. Ahogyan nevében is szerepel, gondolkodásában fontos tényező az emberi viselkedés. A helyszín és a helyszínen mutatott viselkedés között interakció van; annak elemzése pedig specifikus információkhoz juttathatja hozzá a profilkészítőt. A módszer képviselői ezáltal meghatároztak olyan négy elkövetői típust, amelyek voltaképpen – némi módosítással ugyan, de – szinte valamennyi bűncselekménytípus kapcsán eredményesen felhasználhatók. Ezek a következők:

Hatalomérvényesítő / feljogosított / macho típus általános személyiségprofilja: a cél a tettes önértékelésének és önbizalmának növelése, mindezt közepes vagy magas erősségi szintű erőszak alkalmazásával, az áldozat feletti dominancia és uralkodás kiélésén, az erőteljes kontrollon, a sértett megalázásán és az elkövető maszkulinizálásának demonstrálásán keresztül. A viktimológiát tekintve, áldozatát vagy előre kiszemelte, vagy áldozatválasztása alkalomszerű, attól függően, hogy az áldozat mennyire elérhető és hozzáférhető az adott pillanatban. A helyszín kiválasztása az áldozattól függ, de rendre kényelmes, biztonságos helyszínt választ az elkövetés helyéül. Abban az esetben, ha az elkövető használ fegyvert, az rendszerint szimbolikus jelentésű az elkövető számára, és azt a saját hatalmának kiterjesztéseként azonosítja; éppen ezért azt magával viszi a helyszínre, és elkövetés után is magánál tartja. A támadás során az erőszak extrém formái is megjelenhetnek, kivéve azokat, amelyeket az elkövető perverznek gondol, így a fokozott brutalitás ellenére is nagyon ritkák például a csonkítások. Az áldozat az elkövető számára nem jelent többet egy tárgynál vagy egy kelléknél, amellyel az elkövető bármit megtehet. Anamnézisében pszichoszexuális zavarok és szexuális diszfunkciók valószínűsíthetők. Jellemzően a húszas éveiben járó fiatal, aki látványosan hipermaszkulin (a napjait edzőteremben tölti, küzdősportol, tetoválásokat csináltat, szűrő-vágó fegyvert hord magánál). Ha a homicidium vagy az egyéb erőszakos cselekmény érzelmileg-emocionálisan kielégítő volt számára, akkor vélhetően rövid időn belül megismétli.

A hatalommegerősítő / úriember típusú elkövető általános személyiségprofilja: cselekménye fantáziavezérelt, a valóságban kevésbé határozott és domináns, vágyait és igényét fantáziatevékenységek során teremti meg, amelyekben valamilyen kimagaslóan domináns szociális szerepbe helyezi magát. A szexuális bűncselekményeket elkövetők esetében a fantázia az ideális szerelmi kapcsolatról szól, amelyben az áldozat a partner szerepében helyezkedik el, és viszonyozza az elkövető szexuális közeledését. E képzet által az elkövető képzeletében a szexuális erőszak voltaképpen romantikus randevüként jelenik meg.

„A fantázia megvalósítása tehát tervezett, és az elkövetőnek nem áll szándékában a sértett testi-lelki megsértése, megalázása, megölése. Amikor azonban az áldozat nem működik együtt az elvárásaival vagy az előre kitalált forgatókönyvvel, akkor az elkövető kudarcosnak érzi magát, és pánikot él át. Érzelmi katarziszra, valamint a helyzet feletti kontroll visszaszerzésére és énképének védelmére van szüksége, amely az utána következő, általában overkill emberölésbe sodorja, amellyel elhárítja a fenyegetést.”¹⁰

A viktimológiát tekintve az áldozat az elkövetővel egyidős vagy fiatalabb; amennyiben a sértettet az elkövető korosztályából választja ki, annak az lehet az oka, hogy az elkövető valamiféle, vélt vagy valós defektussal ruházza fel az áldozatot. Gyakran egy környéken élnek; az elkövetés gyakran éjszakai időpontban fordul elő. Az elkövető cselekményével nem életellenes deliktumot akar megvalósítani; ha emberölésbe csap át, akkor annak oka, hogy az elkövető megijed és rögtönöznie kell. Megjelenik a pánik, amely magán az ölési aktuson is megmutatkozik: az élet kioltása manuális úton, ütlegeléssel vagy fojtogatással valósul meg. Mivel ez a típusú elkövető alapvetően egy tévképzeten alapuló szerelmi szálát kerget, pre mortem szexuálisan kevésbé, vagy egyáltalán nem erőszakos, az áldozattal „tiszteletlenül” bánik, és igyekszik őt bevonni a szexuális aktusba. Mivel az áldozat ellenállása megzavarja és kibillenteli a fantáziatevékenység megvalósításában, így post mortem cselekvésekben teszi ezt meg, amelyekhez gyakran deviáns szexuális magatartások, csonkítás, rituális tevékenység társul. Az elkövető intellektusa megfelelő, azonban figyelme nagyon gyakran elkalandozik, „beleragad” egy-egy fantáziaképbe. Szociálisan izolált, kommunikációja nehézkes, nehezen motiválható, alacsonyabb iskolázottságú. Élettere jelentősen beszűkül: lakóhelye, munkahelye közel vannak egymáshoz, és ha eljár szórakozni, akkor is e helyek mentén teszi. Anamnézisében pszichiátriai előzmény valószínűsíthető.

A harag-megtorló/dühös típus általános személyiségprofilja: indulatvezérelt elkövető, a cselekmény végrehajtása során megtorlás és bosszú motiválja, vélt vagy valós sérelme okán. Áldozatai vele egykorúak vagy tőle idősebbek, mivel ettől a korosztálytól érzi a felé irányuló túlkontrollálást és lenézést. Cselekménye tervezetlen,

¹⁰ Lehoczki (2021): i. m. 52.

szervezetlen, rövid ideig tartó. A végrehajtás során ütközéses jellegű cselekvéseket hajt végre (tépés, ütlegelés, rúgás, harapás), ami a heves és felfokozott érzelmi hangulatának eredménye.

„A cselekménynek akkor van vége, amikor az elkövető érzelmileg és indulatilag kiürült, függetlenül attól, hogy az áldozat még él-e. Ezért az erőszak folytatódhat poszt-mortem aktivitásban, csonkításban, darabolásban is. Ez ilyenkor nem defenzív cselekmény, hanem az áldozat megalázását célozza, és sokszor a haraggal kapcsolatos területre összpontosul (száj, kezek, nemi szervek).”¹¹

A társuló szexuális cselekmények erőszakos jellegűek, és olyan cselekvésekre kényszeríti áldozatát, amelyet megaláznak tart. Az elkövető húszas-harmincas éveiben jár, áldozatától valamivel fiatalabb. Világnézete egocentrikus, fokozottan ingerlékeny és robbanékony. Szexuális frusztráció jellemzi, és az elkövetők többsége impotenciát mutat. Impulzuskontroll-zavar miatt pszichiátriai előzmény szinte minden bizonnyal jelen van.

A *harag-izgalom/szadista* elkövető általános személyiségprofilja: számára kifejezetten szexuális izgalmat jelent áldozata testi-lelki szenvedése. Elsődleges motivációja szexuális alapú, ami kínzásban manifesztálódik.

„Az ölés voltaképpen defenzív cselekmény ebben az esetben. A homicid mintázatot az áldozat halálához vezető elnyújtott, bizarr, ritualisztikus út jellemzi, melynek központi elemei az áldozat megalázása, rettegésben tartása, totális alárendelődése, fájdalma, kínzása.”¹²

Az áldozatnak szimbolikus jelentése van az elkövető számára; ismeretségi viszonyban nem állnak. Az elkövető előszeretettel használ valamilyen csalit, amelynek segítségével könnyebben el tudja csalni az áldozatát. Áldozataival tárgyilagos. Fantáziáját megosztja áldozataival, és élvezettel figyeli azok reakcióit. Az elkövetés során tanúsított erőszak túlzott, brutális és elnyújtott. A kínzás fókuszja az esetek döntő többségében egy-egy konkrét testrész felé irányul, ami megjelenhet vágások, szúrások, megégetés formájában. Az elkövető szexuális örömet érez az áldozat félelem- és fájdalomreakciói láttán; maga a szexuális öröm pedig ezáltal másodlagos jelleget ölt. Az elkövető szexuális életét teljes egészében a brutalitás hatja át. Az áldozat halálát követően igen gyakori a post mortem szexuális aktivitás, amely szélsőséges mentális állapot mellett nekrofilában vagy kannibalizmusban teljesezhet ki. Az elkövető életkora változó, többnyire szociálisan kompetens. Képes arra, hogy látszólag jól működő életvitelt folytasson, amelyről a kriminalitást teljesen le tudja választani. Éppen ezért az ilyen típusú elkövető lehet házasságos és családapja, a hétköznapokban

¹¹ Lehoczki (2021): i. m. 54.

¹² Lehoczki (2021): i. m. 55.

pedig átlagos munkahelyen dolgozik. Ahogyan az ölés során, úgy életének többi részében is szervezett, aprólékos és jó logisztikai képességei vannak.

A profilalkotásról szóló fejezet vége felé Lehoczki is tesz említést a hazai gyakorlatról, illetve az eljárás felhasználhatóságáról és a vele szemben kialakított – téves – feltételezésekről. Véleménye szerint az eljárás jóval tágabb körben is eredményesen alkalmazható, mintsem pusztán emberölések esetében: éppúgy alkalmas lehet szexuális bűncselekmények, gyermekek sérelmére elkövetett – szexuális – bűncselekmények, eltűnések, rablások és kiberbűncselekmények felderítése során is. A módszer önmagában nem csodaszer, és nem is azt mondja meg, hogy *ki* az elkövető, hanem azt, hogy a nyomozó hatáságnak *milyen típusú* elkövetőt kell keresnie.

Mint arra nem sokkal ezelőtt utaltam, van a profilalkotásnak egy olyan specifikus ága, amelyről – már csak szakmai elfogultság miatt is – több szót kell ejteni. Ennek pedig a következőkben igyekszem eleget tenni.

3. A profilalkotás régi-új dimenziója: a klinikai profilalkotás adaptálásának kísérletei

A klinikai profilalkotás kapcsán azt mondhatjuk, hogy egy régi-új eljárás van módszertanilag megszületőben, hiszen, mint láttuk, már az 1950-es években megszületett az eljárás e típusa, azonban napjainkban kezdi megtalálni módszertani alapjait.

Szijártó Lívia¹³ osztja azt az álláspontot, hogy a klinikai módszerbe jellemzően klinikai szakpszichológusok és pszichiáterek bevonása szükséges.

„A klinikai megközelítés jóval részletesebb képet ad az elkövetőről, széles körben használható. Általában ez a fő hátránya is, a módszert ellenzők támadják a szubjektivitása miatt, mivel a többi eljáráshoz képest kevésbé tudományos. Az utóbbi években szakosodás figyelhető meg a módszeren belül, a szakemberek egy-egy bűnelkövetői típusra specializálódtak, így a szubjektivitás szintje is csökkenthető.”¹⁴

Mint megjegyzi, ennek oka, hogy más és más elkövetői típusba tartoznak például a szexuális elkövetők, az életellenes bűncselekményt elkövetők és azok, akik terrorcselekményt vagy merényletet hajtanak végre.

¹³ Szijártó Lívia: Különbségek az egyének és a csoportok között végzett profilozás területén. *Terror & Elhárítás*, (2014), 2. 1–19.

¹⁴ Szijártó (2014): i. m. 9.

Bellavics Mária Zsóka pszichiáter, aki többek között a klinikai profilalkotás kapcsán végez több kutatást is. Egy 2019-ben megjelent írásában¹⁵ az emberölés és a skizofrénia közti összefüggéseket vizsgálta a klinikai profilalkotás tükrében. A klinikai megközelítés napjaink leginkább formálódó területe, amelynek „lényege, hogy pszichiátriában jártas szakemberek profilalkotói tevékenység során alkalmazzák a tudásukat, elsősorban a bűnelkövető pszichiátriai állapotára koncentrálnak”.¹⁶

Ahogy arra fentebb utalást tettem, Ivaskevics Krisztiánál¹⁷ is megjelent a klinikai megközelítés.

A *klinikai/pszichológiai/pszichiátriai megközelítés* sokáig nem alkotott egységes, különálló módszertani szegmenst, azonban az utóbbi időben egyre népszerűbbé vált mind kutatási, mind gyakorlati szempontokból. Az eljárás alapja, hogy az elkövetőt a bűncselekmény elkövetésekor is befolyásolja az a mentális zavar, amelyben szenved. Ha elfogadjuk ezt a tézist, akkor feltételezhetjük, hogy az egyes viselkedési jellemzőkből következtethetünk a mentális zavarra, és bejósolhatóvá válik az elkövető jövőbeli viselkedése is.

„A pszichiáterek bevonása a profilalkotásba hasznosnak bizonyulhat, tapasztalataikat a viselkedéstudományban és a pszichopatológiában remekül tudják kamatoztatni arra, hogy bűncselekmények helyszínéből származó információk alapján következtetéseket vonjanak le az ismeretlen elkövető pszichológiai jellemzőire.”¹⁸

Noha az eljárással szemben a kezdetekkor nagy fokú szkepticizmus volt megfigyelhető, az elmúlt években a klinikai/pszichiátriai vonal fejlődésnek indult. A kutatások leginkább azt vizsgálják, hogy a mentális zavarral élő elkövetők miben különböznek a – pszichológiai értelemben vett – normális elkövetőktől. Egy másik irány azt kutatja, hogy „vajon a különböző mentális zavarok megléte milyen hatással van az elkövető viselkedésére a bűncselekmények elkövetés során”.¹⁹ A jelen eredmények azt mutatják, mindkét irány szolgál olyan eredményekkel, amelyek a hétköznapi gyakorlatban jól hasznosíthatók. Míg előbbi, a leíró jellegű kutatások az elkövetői kör szűkítésében játszanak fontos szerepet, addig az egyes mentális zavarok viselkedéses jegyeinek vizsgálata magát a nyomozást hivatott segíteni, annak is a felderítési szakában lehetnek eredményei jól alkalmazhatók.

Egy 2020-ban megjelent izgalmas írás²⁰ bevezeti a kriminálpszichiátria terminust, amelynek keretében megemlíti a bűnügyiprofilalkotást is. A szerzők azt

¹⁵ Bellavics Mária Zsóka: Az emberölés és a skizofrénia összefüggései a klinikai profilalkotás tükrében. In Baráth Noémi Emőke – Mezei József (szerk.): *Rendészet–Tudomány–Aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével*. Konferenciakötet. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészettudományi Osztály, 2019. 24–30.

¹⁶ Bellavics (2019): i. m. 24.

¹⁷ Ivaskevics (2020): i. m.

¹⁸ Ivaskevics (2020): i. m. 120.

¹⁹ Ivaskevics (2020): i. m. 121.

²⁰ Haller József – Bellavics Mária Zsóka – Baráth Noémi: Kriminálpszichiátria – elméleti háttér és gyakorlati hasznosítás. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 3. 119–135.

mondják, hogy maga az eljárás nem kötelező érvényű, de mindenképpen hasznos lehet, alapvetően pedig két célra használják: az elkövetői kör szűkítésére és a sorozatjelleg megállapítására. Tekintettel a tanulmány címére, nem lepődünk meg azon, hogy a klinikai megközelítést emelik ki a tanulmány szerzői, amelynek „alapja, hogy egy mentálisan érintett személy viselkedése sajátos, ami alapján felismerhető az állapota, ez pedig támpont lehet a nyomozás során”.²¹

Ennek alátámasztásául hoznak egy nagyon egyszerű, és jól követhető példát arra vonatkozólag, hogy más elkövetési mód jellemzi a pszichotikus állapotban elkövetett gyilkosságokat és azokat, amelyek esetében az elkövető depresszióval volt diagnosztizálva. Előbbi esetében túlnyomó részt férfiak voltak az elkövetők, a cselekményt pedig hirtelen felindulásból hajtották végre. Ezzel szemben utóbbi esetében női többség állapítható meg, akik a gyilkosságot egyik családtagjuk, jellemzően saját gyermekük sérelmére követték el. A szerzők ez esetben is úgy látják, hogy ennek a típusú profilozási eljárásnak még vannak bizonyos akadályai, amelyekkel meg kell küzdenie. Azonban úgy tűnik, hogy „a pszichiátria olyan információkat tud szolgáltatni, amelyeket más profilozási eljárások nem, ezért könnyen lehetséges, hogy a megközelítésnek, mielőtt sikerül túllépnie a kezdeti nehézségeken, szerepe lesz a profilalkotásban”.²²

Lehoczki Ágnes²³ is külön alfejezetet szentel doktori disszertációjában a klinikai megközelítésnek. Mint írja, a profilalkotás első sikereit olyan neves pszichiáterek és pszichológusok érték el, mint Dr. Thomas Bond, Dr. Walter Langer és Dr. James A. Brussel.

Dr. Thomas Bond igazságügyi patológus volt, aki Hasfelmetsző Jack áldozatainak vizsgálata során igyekezett azonosítani az elkövetőt. Vizsgálódásai során az elkövető gyakorlati felkészültsége mellett rámutatott jó néhány fontosabb személyiségvonására is, többek között deviáns szexuális természetére, introverzióra és fokozott excentricitásra.

Dr. Walter Langer pszichiáter szakorvos a II. világháború alatt az amerikai Stratégiai Szolgálati Iroda (a Központi Hírszerző Ügynökség, vagyis a CIA elődje) megbízásából készítette el Adolf Hitler pszichológiai profilját.

Dr. James A. Brussel pszichiátert pedig már említettük jelen cikkben is, így a részletekbe menő ismertetéstől itt eltekintek.

Magáról a módszerről egyébként Lehoczki azt mondja, hogy az elnevezés inkább gyűjtőfogalomként fogható fel, amely a különböző, elsősorban pszichológiában és pszichiátriában jártas szakember a profilalkotásba való bevonását jelenti. Módszertana kidolgozatlan, ami pont abból fakad, hogy az eltérő szakmai háttérrel rendelkező szakértők más-más területről érkeznek, más módszerben jártasak, ami kihat a profilalkotás folyamatára és az általa készített profilra is.

²¹ Haller–Bellavics–Baráth (2020): i. m. 125.

²² Haller–Bellavics–Baráth (2020): i. m. 126.

²³ Lehoczki (2021): i. m.

„Általában elmondható, hogy világszerte kevés az olyan pszichológus, pszichiáter, aki képzett és tapasztalt mind a pszichopatológia és pszichodiagnosztika, mind a kriminalisztika területén. Ám a személyiségpatológiák, diagnosztikus kategóriák és együttjárások klinikai praxisból származó mély ismerete által a pszichológusok és pszichiáterek igen gazdag, komplexitásában más módszerrel nem reprodukálható profilokat tudnak készíteni [...]”²⁴

4. Specifikus bűncselekmény a profilalkotás tükrében

Noha a cikkben a profilalkotás játssza a főszerepet, úgy vélem, annak gyakorlati haszna gyakorlati jellegű példákon keresztül ragadható meg igazán. A cikkben már többször utaltam a szexuális bűncselekményekre, így célszerű lehet, ha a továbbiakban is maradunk ennél a bűncselekménytípusnál.

A szexuális erőszaktevők karakterisztikája a profilalkotás tekintetében

Petrétei Dávid²⁵ a *modus operandi* és a kézjegy közti differenciálás alapját három szexuális ragadozó példáján keresztül is bemutatta, nem csak a fentebb már jelzett két rablás esetében. A könnyebb követhetőség érdekében a három elkövetőt „A”, „B” és „C” betűkkel jelzem.

A történeti tényállás úgy szól, hogy mindhárom elkövetőnk este csap le, célpontjaik olyan nők, akik megszokott rutinjuknak eleget téve kocognak egy nagy parkban. „A” elkövető az áldozatot megtámadva a következő módon hajtja végre a cselekményt. Áldozata fehérneműjét csak épphogy félrehúzza az aktus során, miközben szóban nyugtatja a sértettet. A cselekmény végrehajtásakor afelől érdeklődik, hogy nem okoz-e fájdalmat a sértettnek, illetve arra próbálja rávenni, hogy dicsérje őt és teljesítményét. A végrehajtás alatt általában maszkot visel, vagy beköti a sértett szemét. A bűncselekmény elkövetése után általában szégyent és mély büntudatot érez; az áldozatot a későbbiekben felkeresheti, és megpróbálhat vele kapcsolatba lépni.

A „B” elkövető ütésekkel is bántalmazza a nőt, ruháját leszaggatja, eltépi, miközben szidalmazza őt, arcába, hajába köp, és a szexuális aktus végén a sértett hátsára ejakulál.

A „C” elkövető az áldozat ruháját agresszív módon, késsel vágja le, miközben az áldozat bőrét a pengével végigkarcolja. Az elkövetés során folyamatosan arról beszél az áldozatnak, hogy az aktus végén hogyan fogja megölni őt. „Hagyományos

²⁴ Lehoczki (2021): i. m. 35.

²⁵ Petrétei (2020): i. m.

aktusra nem is kerül sor, mert az elkövető önkielégítést végez csak a zokogó, életéért könyörgő áldozat mellett.”²⁶

Tételezzük fel, hogy a három elképzelt elkövetőnk a későbbiekben sorozatellenkövetők lesznek. A következő támadást talán nem egy parkban fogják elkövetni, hanem parkolóban vagy egy elszeparált szabadtéri területen, vagyis: a *modus operandi* változhat. Ugyanakkor az erőszakos aktus jellege megmarad, az ugyanis az elkövető pszichikai szükségleteit elégíti ki.

Petrétei ugyanakkor kiemeli, hogy nem mindig könnyű elhatárolni, hogy mi az, ami még a *modus* része, és mi az, ami már a kézjegyhez kapcsolódik. Ted Bundy esetében például a begipszelt kézzel való „ügyetlenkedés” segített magához vonzani a későbbi áldozatait – ez tehát tipikusan a *modushoz* sorolható. Gary Heidnik foglyul ejtett áldozatait egy kútban tartotta fogva, ami egyszerre lehet *modus* is és kézjegy is. Abban az esetben, ha a „kútban tartás” azt a célt szolgálja, hogy az áldozat felett totális kontrollt gyakorolhasson, megakadályozhassa a fogoly szökését, akkor ez tisztán *modus operandi*. Ha viszont ez egyfajta rituálénak számít, akkor már kézjegyként értékelendő. Nem ennyire bonyolult a helyzet Ed Gein esetében, aki áldozatai bőrét lenyúzta, hogy ruhát varrhasson magának – egyértelműen patológiás pszichológiai vágyait elégíti ki.

A fiktív bűncselekmények után azt is összegzi, hogy a profilalkotás tekintetében milyen elkövetői tipológiák ragadhatók meg.

A nemi erőszakot elkövető lehet *erőfitogtató* vagy *úriembertípus*, aki megfeleltethető a fentebb bemutatott fiktív cselekmények „A” elkövetőjének. A szexuális ragadozók másik típusa a *kísérletező erőszaktevő*, aki a kínálózó alkalmat ragadja meg, ezért cselekménye tervezetlen. Ami a belső vágyát fokozza, az elsősorban nem maga a szexuális cselekmény, hanem az áldozat kiválasztása és megszerzése, illetve a megszerzésből adódó dominanciaérzés megélése. Elkövetési magatartása brutális, előfordul, hogy többször is megerőszkolja a sértettet a támadás során, és nagyon gyakori esetében az analízis erőszak is. A harmadik tipikus elkövető a *haragvó erőszaktevő*, aki áldozatában általában helyettesítő személyt lát. Alapvető motívuma egy közeli női hozzátartozójával való konfliktusa, amelyből jellemzően ő kerül ki vesztesként. A felgyülemlett ellenszenvet és haragot pedig nem a konfliktusban részt vevő nőn tölti ki, hanem keres egy „pótlékot”, egy helyettesítő személyt, akin kiélheti agresszív törekvéseit. Támadása kiszámíthatatlan, mert az nagyban függ az őt ért stresszorok időbeliségétől. Az elkövetők közül a legkritkább a *szadista erőszaktevő*, akinek elsősorban szintén nem maga a szexuális aktus szerez örömet, hanem a másik ember kínzása, testi és lelki épségének és integritásának veszélyeztetése. Cselekménye alapjai patológiás fantáziaműködések, amelyben az áldozat nem is személy, sokkal inkább eszköz e fantáziák kiélésében. Tárgyi eszközt is előszeretettel használ, amely általában valamilyen éles szűrő-vágó eszköz. „A bűncselekmény szinte valamennyi eleme igen erősen jelképes. Gyakran hurcolja a sértettet olyan helyre, ahol kedvére

²⁶ Petrétei (2020): i. m. 8.

időzhet, legyen az a háza vagy a furgonjának raktere. Ez a típusú elkövetés gyakran végződik gyilkossággal.”²⁷ Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy az ennyire éles határok mellett való differenciálás a valóságban nem feltétlenül jelenik meg, sokkal inkább e kategóriák egyfajta keveréke figyelhető meg.

Ugyanígy látjuk a pedofil elkövetőket, akiknek három típusát különíti el a szerző. A *csábító* elkövető mindennapjait gyerekek között éli, velük dolgozik, munkáját a társadalom megbecsüli és hasznosnak ítéli meg. A *befelé forduló* elkövető szociálisan kevésbé rendelkezik kifinomult és fejlett énnel. Gyakran készít fényképeket vagy kezdeményez névtelen telefonhívásokat. Az esetek többségében idetartoznak azok az elkövetők is, akik a cselekményt a saját családjukban élők sérelmére követik el. Itt is jelen lehet a *szadista* elkövető, azonban ez esetben is, mint az előzőkben, előfordulása nagyon ritka.

5. Összegzés

Mint látjuk, a profilalkotás a hazai tudományos gondolkodásban is jelen van, és jelentősen meghatározza a rendészeti kutatások témáját. Az eljárás hazai megjelenése óta nagyon sok változáson és finomításon esett át, és már nem csupán arról van szó, hogy milyen típusait különböztethetjük meg, hanem azt is látjuk, hogy az egyes típusok milyen önálló módszertannal rendelkeznek, mik a hibáik, és mennyire lehetnek eredményesek a felderítés során. Ha pedig egységes definícióban szeretnénk megmagyarázni a profilalkotást, akkor nagyjából azt mondhatjuk, hogy olyan pszichológiai elemző-értékelő tevékenység, amely az ismeretlen elkövető személyiségének megragadásán keresztül igyekszik segíteni a nyomozó hatóságok munkáját nemcsak az elkövetői kör szűkítésében, hanem a nyomozati stratégia és később a kihallgatási stratégiák megtervezésében is, és szerepe lehet a médiakommunikáció során is. A kutatások pedig rámutatnak arra, hogy a profilalkotás régen túlnőtte azt az elképzelést, hogy csak sorozat-emberölések esetében használható eredményesen.

Hiszen Petrétei elénk tárja, hogy szexuális jellegű bűncselekmények és rablások esetén is célravezető lehet „profilozni”; Hegedűs Gábor²⁸ rámutat arra, hogy nem csak a személy elleni erőszakos bűncselekmények profilozhatók, hanem a vagyoni bűncselekmények is, mint például a betöréses lopás; illetve az olyan társadalmilag jelentős veszéllyel és krízishelyzettel járó cselekmények során is van relevanciája, mint az ámokfutások és terrorcselekmények megelőzése.

Arra is láttunk jó példákat, hogy az egyes profilalkotási típusok hogyan, milyen fókusszal működnek. Közülük is kiemeltem a klinikai pszichológiai/pszichiátriai profilalkotást, amely az eljárás egyik újszerű és nagy potenciállal rendelkező területe – már csak azért is, mert, mint láttuk, annak ellenére, hogy jelenleg módszertana

²⁷ Petrétei (2020): i. m. 24.

²⁸ Hegedűs Gábor: Nyomozástámogatás – bűnügyi profilalkotás. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 1. 51–63.

kevésbé kidolgozott, a legelső eredményes profilalkotás pszichiáterek nevéhez köthető.

Annak ellenére, hogy az eljárás multidiszciplináris szemléletű, valamennyi szerző és kutató kiemelte a *pszichológia* fontosságát, sőt Kemény Gábor²⁹ egyenesen úgy fogalmaz, hogy a profilozó egységek kriminálpszichológussal kiegészülve lehetnek a legütőképesebbek. A szerzők kiemelik, hogy a bűnügyi pszichológiai tevékenység más nézőpontból közelíti meg a bűncselekményeket, amelyeken keresztül a nyomozók elé esetlegesen egy újabb verziót tudnak tárni.

Ezen eredmények és állásfoglalások mellett érdemes lenne annak eshetőségét megvizsgálni, hogy a pszichológusok hogyan illeszthetők be a bűnügyi területen végzett feladatellátásba, legyen szó akár felderítés, akár elemzés-értékelés, akár elhárítás szakterületekről.

IRODALOMJEGYZÉK

- Alföldi Ágnes Dóra: A profilalkotás tudományterületi elhelyezkedése és elméleti modelljei. *Magyar Tudomány*, (2012), 8. 980–987.
- Bellavics Mária Zsóka: Az emberölés és a skizofrénia összefüggései a klinikai profilalkotás tükrében. In Baráth Noémi Emőke – Mezei József (szerk.): *Rendészet-Tudomány-Aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével. Konferenciakötet*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészettudományi Osztály, 2019. 24–30.
- Bendzsák Katalin – Benke Miklós: Profilalkotás mint nyomozási módszer. *Rendészeti Szemle*, 32. (1994), 5. 21–37.
- Chilkó Ferenc: Adalék a profilalkotásról szóló cikkhez. *Rendészeti Szemle*, 32. (1994), 6. 81–84.
- Csirik György Márton: Néhány gondolat a bűnügyi személyiségprofil-alkotás alapvető kérdéseiről. *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 4. 95–114. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/3907/3166>
- Fülöp Gyula: Bűnözői profilalkotás a hazai bűnüldözésben. *Belügyi Szemle*, 45. (1997), 12. 5–12.
- Gampel Andrea – Székely György László: A profilalkotás alkalmazásának lehetőségei a magyar büntetőeljárásban. *Ügyészek Lapja*, 16. (2009), Különszám. 19–30.
- Haller József – Bellavics Mária Zsóka – Baráth Noémi: Kriminálpszichiátria – elméleti háttér és gyakorlati hasznosítás. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 3. 119–135. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.7>
- Hegedűs Gábor: Nyomozástámogatás – bűnügyi profilalkotás. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 1. 51–63. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.1.3>
- Hetényi József: Profilalkotás mint nyomozási módszer. *Főiskolai Figyelő Plusz*, (1995), 4. 474–491.
- Ivaskevics Krisztián: Bűnözői profilalkotás. In Haller József (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Budapest, Dialóg Campus, 2020. 111–148.
- Kemény Gábor: A profilalkotás adaptálásáról. *Belügyi Szemle*, 47. (1999), 3. 3–20.
- Kiss Anna: Profilalkotás, mint új kriminalisztikai módszer? In *Kriminológiai és kriminalisztikai évkönyv*. 32. köt. 1995. 217–232.
- Lehoczki Ágnes: Irányzatok a bűnügyiprofil-alkotásban. *Belügyi Szemle*, 59. (2011), 1. 62–81.
- Lehoczki Ágnes: Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 2. 51–61. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2014.2.5>

²⁹ Kemény (1999): i. m.

- Lehoczki Ágnes: *A homicid cselekmény utáni szakasz pszichés történéseinek vizsgálata emberölést elkövetők esetében, és ennek vetülete a bűnügyi profilalkotás tekintetében*. Doktori (PhD-) disszertáció. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, 2021.
- Petrétei Dávid: Elkövetői profilalkotás és a bűnügyi helyszín elemzése. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3. (2020), 1. 3–50. Online: https://epa.oszk.hu/04000/04093/00009/pdf/EPA04093_rendor-segi_tanulmanyok_2020_1_003-049.pdf
- Szijártó Livia: Különbségek az egyének és a csoportok között végzett profilozás területén. *Terror & Elhárítás*, (2014), 2. 1–19.

ABSTRACT

The Emergence of Criminal Profiling in the Hungarian Scientific Thinking

A Summary and Chronological Presentation of the Major Hungarian Studies on the Topic of Offender Profiling

Ákos ERDÉLYI

The above few pages show that I have tried the impossible: undertaking to present a specific investigative support procedure, such as criminal profiling, through the mirror of domestic scientific investigation and thinking. In this article, I wanted to capture an arc: how each author defines the method itself in each study, what expectations and criticism have been expressed against it, and where scientific and practical thinking about the process is heading in the development of scientific and technical technology.

Keywords: *criminal profiling, offender typing, domestic practice, sexual rapists, terrorism*

Új pszichoaktív anyagokkal (ÚPA) kapcsolatos bűnözés Miskolc szegregátumaiban

VÁRI Vince¹

Miskolc jó példa arra, hogy az ország különböző részei és közösségei közötti társadalmi-kulturális, gazdasági és szociális különbségek hogyan vezetnek a vidéki és városi bűnözés közötti szakadék növekedéséhez. Az elmúlt évtized gazdaságpolitikai törekvései ellenére a vidék egyre hátrányosabb helyzetbe került. A jövedelmi különbségek tovább nőttek. Az elmaradott térségek szegregált területeinek lakói már nem képesek felzárkózni a gyorsan fejlődő fővároshoz vagy Nyugat-Magyarországhoz. Ahogyan az is kétséges, hogy bármilyen módon elérjék a fejlett és áhított nagyvárosi életszínvonalat. Emiatt a vidéki bűnözés egyik jellemző formája a szegregátumokban a pszichoaktív szerek árusítása. Ezek a bizonytalan összetételű és hatásmódú szerek óriási társadalmi károkat okoznak ezeken a területeken, különösen a fiatalok körében, ezáltal katalizálják a társadalmi és gazdasági problémákat, és konzerválják az elmaradottságot. Miközben tisztában lehetünk azzal, hogy a hagyományos kábítószerrel kapcsolatos bűnözési formák, sőt az erőszakos vagyon elleni bűncselekmények formái is egyre inkább visszaszorulnak az új pszichoaktív anyagokkal elérhető anyagi haszon és a lebukás és büntetés alacsony kockázata miatt. A helyzetet az ország északkeleti részén található egykori iparváros, Miskolc bűnügyi helyzetének bemutatásával szemléltetem. Bemutatva a kriminológiai probléma jogi és társadalmi összetettségét.

Kulcsszavak: bűnözés, kábítószer, rendőrség, szegregátum, új pszichoaktív anyag

1. Bevezetés

Miskolcon az 1990-es évek óta jelentős gazdasági és kulturális változás zajlik. A több mint egy évtizede meghirdetett Antiszegregációs program ellenére (vagy inkább hatására) még mindig vannak olyan részei a városnak (főként Miskolc – Lyukóvölgy, számozott utcák), amelyek nem tudtak bekapcsolódni a felzárkózásba. Voltaképpen ezek a városrészek leszakadtak a város többi részétől, és megindultak lefelé a lejtőn.

¹ PhD, rendőr alezredes, adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntető-eljárásjogi tanszék.
PhD, Police Lieutenant Colonel, Assistant Professor, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Criminal Procedure Law, e-mail: vari.vince@uni-nke.hu

Tudvalevő, hogy a munkanélküliség, a szegénység, a halmozottan hátrányos helyzet, a kirekesztettség mind megteremti és eredményezi a bűnözés térbeliségét.² A kérdés az, hogyan lehetne a város, a társadalom megbomló egyensúlyát, válságát megállítani. Ráadásul ez a régió lakosságszám tekintetében a roma kisebbség által erősen felülreprezentált, ezáltal a bűnözéshez még markánsan kapcsolódik a többségi társadalom és a cigányság közötti évtizedes feszültség, ami tovább fokozza az országban belüli rasszista és kirekesztő hangokat.³

Felmerül a kérdés, hogy milyen út vezetett e sajátos szubkultúra létrejöttéhez és ezen keresztül a megemelkedett bűnözéshez. A gazdaság, a hátrányos helyzet szoros, elválaszthatatlan kapcsolatban állnak az emberek bűnözéshez és különösen egy viszonylag új kriminális jelenséghez, a pszichoaktív szerek⁴ használatának elterjedéséhez.⁵ Ezeket a kábító hatású anyagokat mára már a nyomornegyedek „heroinjának” nevezhetjük. A hagyományos kábítószereket háttérbe szorító és egyre nagyobb teret nyerő úgynevezett új pszichoaktív anyagok (ÚPA) megjelenése óta az alacsony szociális helyzetben lévő gazdasági alapon kialakult szegregációk lakói egyre könnyebben jutnak hozzá az újonnan megjelenő pszichoaktív anyagokhoz, és előszeretettel árulják fiataloknak.⁶ 2012-től figyelhető meg, hogy az új veszélyes jelenségeként megjelenő dizájn drog fogyasztása és az azzal történő kereskedés erősödik, aminek eredményeképpen háttérbe szorultak a klasszikus kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények. A legnagyobb problémát az jelenti, hogy az új összetételű, sokszor ismeretlen vegyületet tartalmazó ÚPA-ok jóval olcsóbbak a kábítószerekhez képest.⁷ Ezért olyan körben is elérhetővé válnak és felütik a fejüket, ahol előtte az ilyen típusú szereket árusítók nem találtak potenciális fogyasztókra. Az új formát öltő és nevet változtató tudatmódosító szerek kiteljesedésük érdekében célba vették a nagyvárosok (például Miskolc) elszeparált, úgynevezett szegénynegyedeit, mivel ezeken a területeken meglévő alacsony életviszonyokhoz képest a szer árusítása jelentős jövedelemforrást jelent. Az ÚPA fogyasztása és árusítása tehát a nyo-

² Az Egyesült Államokban a Chicagói iskola által végzett kutatások arra a megállapításra jutottak, hogy a bűnözés a rossz lakáshelyzetnek, a szegénységnek és a szociális rendezetlenségnek a következménye. Vö. Helmut Jansen: Chicago-Schule. In Hans-Jürgen Kerner: *Kriminologie Lexikon*. 4. Aufl. Heidelberg, Kriminalistik Verlag, 1991. 181.

³ A magyarországi romák számára a szegénység etnikai jellegű feszültséggel is párosul, helyi szinten nem független a rászorultság elvű politikától, és mélyíti a helyi társadalmakban a konfliktusokat.

⁴ A 2005. évi XCV. törvény az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények (Gyógyszer tv.) módosítása. 1. § (37) bekezdése alapján új pszichoaktív anyag: olyan, a forgalomban újonnan megjelent, gyógyászati felhasználással nem rendelkező anyag vagy vegyületcsoport, amely a központi idegrendszer működésének befolyásolása révén alkalmas a tudatállapot, a viselkedés vagy az érzékelés módosítására, megváltoztatására, és ezért hasonló mértékű fenyegetést jelenthet a közegészségügyre, mint az 1965. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a New Yorkban, 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény mellékletének I. és II. Jegyzékén, az 1979. évi 25. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a pszichotrop anyagokról szóló, Bécsben, az 1971. évi február hó 21. napján aláírt egyezmény mellékletének I. és II. Jegyzékén, vagy a 2. számú mellékletben meghatározott pszichotrop anyagok jegyzékén szereplő anyagok, és erre tekintettel azt az egészségügyért felelős miniszter rendeletében ilyen anyaggá minősítette.

⁵ Szécsi Judit – Sik Dorka: Szerhasználat egy hátrányos helyzetű járás szegregátumaiban. *Esély*, (2016), 2. 115–131.

⁶ Lannert Judit: *Kábítószer-használat a szegregátumban élő általános iskolás gyerekek körében*. Vezetői összefoglaló. 2017. 3.

⁷ Lásd: www.klinikaikozpont.u-szeged.hu/psych/images/pdf/magyar_oktatas/des_drogok_2015.pdf

mornegyedek legjellemzőbb bűncselekményévé nőtte ki magát Magyarországon, egy közepesen fejlett európai uniós országban, jelentős egészségügyi és szociális veszélyeket okozva ezzel.⁸ A tiltott és legális szerek fogyasztásának elterjedtsége alapján Magyarország elveszítette kedvező helyzetét Európa más országaihoz viszonyítva.⁹

Tovább eszkalálta a helyzetet 2020–2021-ben a Covid-19-pandémia hatására bekövetkezett online kábítószer-kereskedelem megerősödése.¹⁰ Hiszen az ilyen módon elkövetett bűncselekmények felderítése és bizonyítása egyre nehezebb és költségesebb.¹¹ Ezért hiába a megemelt büntetéssel fenyegetettség, ha a lebukás esélye alacsony, kriminológiai értelemben az utóbbi fontosabb.¹² Miközben a nyomor-egyedek lakói hozzászórtak a pszichoaktív szerekhez, és kisebb vagyon elleni bűncselekmények árán is megszerzik a „napi adagra” valót, hogy azt követően pár órára élő zombiként mászkáljanak az utcákon.¹³ Ezzel megrökönyödést, hozzászokva pedig már közönyt és érzéketlenséget kiváltva a jóérezsű állampolgárokból. A rendőrség, a helyi politika is tehetetlen, a növekvő számú bűnügyi akció és rendészeti nyomás, a fokozódó rendőri jelenlét sem tudta érdemben csökkenteni ezt a kriminális jelenséget, legfeljebb azt érte el, hogy időszakosan és lokálisan máshová tevődött.¹⁴

Tanulmányomban arra próbálok rámutatni, hogy az ÚPA jellemzően szegregátumokra, gettókra koncentrálódik, ahol önmagukban a rendészek nem segítenek megoldani egy adott térség gazdasági és társadalmi válságát.

2. Miskolc város bemutatása

Miskolc elmaradottsága mára az egyik leghátrányosabb járási körbe sorolja a várost, ezzel növelve a szakadékot az ország fejlettebb régióihoz és különösen az EU fejlettebb országaihoz képest. A szocializmusban egykor sikerpályára állított város a rendszerváltozás abszolút vesztese lett, annak ellenére, hogy számos természeti, épített és kulturális adottságokkal rendelkezik.

⁸ Egyetlen pohár ital árértékű beszerezhető, de tudni sem akarod, micsoda horrort szabadít rád. [SZON.hu](http://szon.hu), 2020. szeptember 17.

⁹ 80/2013. (X. 16.) OGY határozat a Nemzeti Drogellenes Stratégiáról 2013–2020.

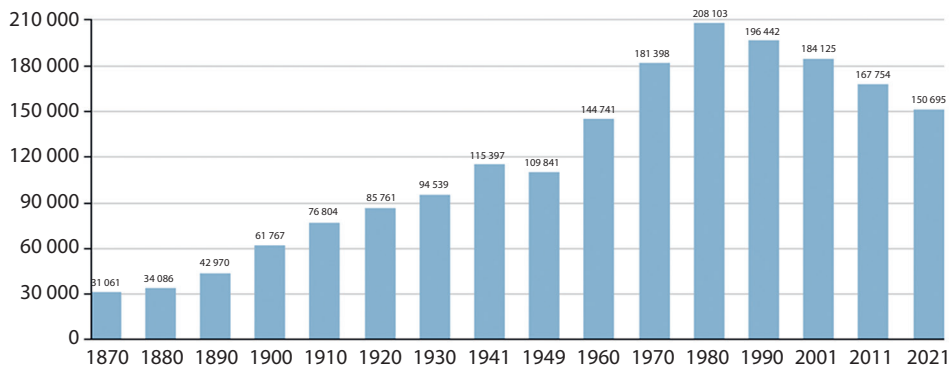
¹⁰ Mezei Kitti: A szervezett bűnözés az interneten. In Mezei Kitti (szerk.): *A bűnügyi tudományok és az informatika*. Budapest–Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2019. 125–147.

¹¹ Ritter Ildikó: Remix – Új típusú pszichoaktív anyagok és a büntetőeljárás. In Vókó György (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok* 53. Budapest, OKRI, 2016. 98–117.

¹² Jeffrey Grogger: Certainty vs. Severity of Punishment. *Economic Inquiry*, 29. (1991), 2. 297–309.

¹³ Lásd: www.borsonline.hu/aktualis/zombik-drog-pesterzsebet/233275

¹⁴ Lásd: <http://castellum.do/2018/07/25/drogfront-a-varosban-egyre-tobb-a-zombi-a-rendorseg-egy-szinten-tul-tehetetlen>

1. ábra: Miskolc népességének alakulása

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal népszámlálási adatai

A II. világháborút követő iparfejlesztési politikai pedig egy teljesen új és korábbtól eltérő pályára állította a várost: a gyáripár szimbóluma lett. Az újonnan épülő lakótelepek elnyelték az ideérkező emberek tízezreit, miközben a történelmi belváros pusztulása megkezdődött. Az 1950-es évek végére Miskolc lélekszáma megsokszorozódott, a nehézipar és a kohászat látszólag virágzott, az aktív lakosság nagy részét ehhez kapcsolta tevékenysége, és 1949-től egyetemi képzés indult a termelés műszaki utánpótlásának biztosítására. Az 1980-as évekre világosság vált, hogy az egyoldalú iparfejlesztés az akkor már körvonalazódó válság következtében megbosszulja magát. A rendszerváltás után bekövetkező nehézipar összeomlása miatt emberek ezrei vesztették el egyik napról a másikra állásukat és váltak munkanélkülivé, családok kerültek válságos jövedelmi-szociális helyzetbe, nőtt a deviáns magatartásformák – elsősorban az alkoholizmus és a mentális betegségek – előfordulásának gyakorisága.

Miskolc napjainkban az ország negyedik legnépesebb városa, és hasonló folyamatok bontakoztak ki a népesség számának változásában, mint országos viszonylatban, de még markánsabban. Az 1986-os 211 660 fős csúcsot jelentő lakosság 2019-re 154 521 főre csökkent, azaz 30 év alatt a város elveszítette lakosságának közel több mint 25%-át.¹⁵

Hasonló tendenciára hívja fel a figyelmet többek között a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD), amely szerint a 21. század egyik hosszú távú kihívása demográfiai jellegű. Miközben világviszonylatban a túlnépesedés jelent problémát, addig a posztindusztriális társadalmakban – elsősorban Európában – egy másik jelenség figyelhető meg: az előregedés és a népességfogyás, ami az aktív korú népesség arányának csökkenésével jár, és végső soron a versenyképességet csökkenti. Azt a versenyképességet, amely az Európai Unió legfontosabb célkitűzéseinek

¹⁵ Mihályi Helga: Lélekszám és társai – Kis miskolci demográfia. *Szellem és Tudomány*, (2020), Különszám. 454–465.

egyike. Miskolc a rendszerváltozás óta a korábbi 30 év folyamataival ellentétesen negatív vándorlási egyenleggel rendelkezik, azaz vándorlási veszteséget könyvelhet el évről évre. Az Európán belüli elvándorlásnak a munkabérek közötti jelentős különbség a fő oka, így a belső vándorlásnak is.¹⁶ A munkahelyüket veszített emberek családjakkal vagy egyedül sok esetben a megye kisebb települései felé, illetve a jobb gazdasági lehetőségek miatt a főváros és Nyugat-Magyarország felé kezdtek vándorolni. 2004 óta Észak-Magyarországnak és azon belül Miskolcnak is deficitese a vándorlási egyenlege.¹⁷

Miskolc térsége összességében hátrányos helyzetű járásnak tekinthető, teljes mértékben beleesik a 105/2015. (IV. 23.) és 106/2015. (IV. 23.) Korm. rendeletekben a kedvezményezett települések és járások körébe. A besorolást egy komplex mutató figyelembevételével végzik, amelyet négy mutatócsoport jellemzői alapján alakítanak ki:

1. társadalmi és demográfiai adottságok;
2. lakás- és életkörülmények;
3. helyi gazdaság és munkaerőpiaci helyzet;
4. infrastruktúra és környezeti feltételek.

Mindez azért fontos, mert a kedvezményezett települések és járások a fejlesztési célú támogatásokhoz való hozzáférés tekintetében előnyt élveznek. A hátrányos helyzetet determinálja a városra jellemző szegregáció.

Szegregációnak nevezzük azt a jelenséget, amikor egy-egy településen belül a különböző társadalmi rétegek, etnikai csoportok stb. lakóhelye erősen elkülönül egymástól. A szegregáció együtt jár a jövedelmi viszonyok és a települési infrastruktúra lényeges egyenlőtlenségeivel.¹⁸ A szegregátum pedig fizikailag egybefüggő, minimum egy háztömbből álló, négy utca vagy közterület között elhelyezkedő településrész. Az itt élő aktív korú népesség legalább 50 százaléka nem rendelkezik munkajövedelemmel, és legfeljebb nyolc általánosa van.¹⁹ A KSH definíciója alapján a 2011-es népszámláláskor 13 szegregátumot azonosítottak Miskolcon, ebből kettőt (Lyukóháza és Lyukóvölgy) a város külterületén.²⁰ Az Antiszegregációs Program kibővíti a definíciót, és idesorolja azokat a területeket, ahol a rendszeres szociális támogatásban részesülők aránya duplája a települési átlagnak.²¹ Miskolcon mára a szegregátumok a szuburbanizált övezetekben találhatóak, amelyek a központi települést gyűrűszerűen veszik körül. Közigazgatásilag a központi településhez, illetve a rendőrkapitányság illetékességi területéhez tartoznak, s az „anyatelepüléstől”

¹⁶ Dövényi Zoltán: A belső vándormozgalom Magyarországon: folyamatok és struktúrák. *Statistikai Szemle*, 87. (2003), 7–8. 748–762.

¹⁷ KSH: *Vándorlási különbözet Magyarországon 2004–2019 között* (2020).

¹⁸ Andorka Rudolf: *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, Osiris, 2006.

¹⁹ Varró Ernő – Kadét Gabriella: *A roma lakosság hozzáférése az uniós fejlesztési forrásokhoz Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében*. Budapest, TASZ, 2010.

²⁰ Lásd: <https://infogram.com/miskolci-szegregatumok-1gvew2vyg1jq2nj>

²¹ Varró–Kadét (2010): i. m.

körülbelül 10-15 km-es sugarú körben helyezkednek el.²² A miskolci szegregátumok felszámolása folyamatosan zajlik,²³ aminek eredményeképpen a belvárosi szegregátumokból egyre inkább a külvárosi szuburbanizált övezetekbe helyeződik át a mélyszegénység és ezzel együtt a kábítószer-probléma is.

3. Miskolc a rendszerváltás előtt és után

Az 1990-ben bekövetkező államszocializmus csődje, az egész országot sújtotta. Minden magyarországi nagyváros közül Miskolcnak ártott a legtöbbet. Egy időben kellett szembenéznie a városnak a gazdasági szerkezetváltozással és a társadalmi és politikai rendszerváltással. A városnak a rendszerváltást megelőzően négy nagy iparága alakult ki. Ezek nevezetesen a fonó, a bányászat, a cement-, acél- és a gépgyártás. A vasgyártást és a többi fogyasztót Miskolcon a lyukóbányai szénbánya szolgálta kis elsődlegesen. Ennek köszönhető, hogy 1978-ban az ország egyik legnagyobb mélyművelésű szénbányája lett, azonban 2004-ben különféle gazdasági-társadalmi okok miatt a felszámolási eljárást követően a bányászat végleg befejeződött.²⁴ Az 1914-ben Hejőcsabán – mára Hejőcsaba Miskolc egyik városrésze – hozták létre az első mészüzemet, amely kezdetben 110-120 munkást foglalkoztatott. 1960-ban új gyárat építettek, így a gyárban összesen 1200 ember dolgozott. Az átstrukturizációk, a cement iránti keresletcsökkenés és a környezetvédelmi változások miatt a régi gyárat lebontották, a helyét befűvesítették. Mára az utódnál a Holcim Hungária Zrt.-nél 170 fő dolgozik. A nagy múltra visszatekintő diósgyőri acélgyártás már 1770-től elkezdődött. A rendszerváltást megelőzően tízezreket foglalkoztatott a gyár. 2009-ben a jogutód DAM 2004 Kft. befejezte a tevékenységét, így a diósgyőri kohászat megszűnt. Talán a térség húzóereje a gépgyártás volt.

„1948-ban vált önállóvá DIMÁVAG Gépgyár néven. 1963-ban több részleg egyesítésével alakult meg a Diósgyőri Gépgyár (DIGÉP) és vált a hazai gépgyártás egyik központjává. A 80-as évek végéig a gyár legfőbb termékei a hadiipari gyártmányok mellett a kábelgépek, szerszámgépek, vasúti kerékpárok voltak.”²⁵

Ebben az időszakban mintegy 10 ezer fő dolgozott itt. 1999-ben felszámolási eljárás kezdődött a DIGÉP ellen, de még ekkor is 5300 dolgozót foglalkoztatott. 1990-ben felszámolási eljárás indult, amelynek keretében a gyár 44,8 hektárnyi területét eladták. Az idetelepedő cégeknél összesen 2000-2500 ember dolgozik jelenleg. A rendszerváltás utáni gazdasági visszaesés Észak-Magyarország iparvárosait érintette a legsúlyosabban, a munkanélküliségi ráta az egyik legmagasabb lett az országban,

²² Mátyás Szabolcs: *Bűnözésföldrajz*. Debrecen, Didakt, 2020a. 81.

²³ *Miskolc Megyei Jogú Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája*. Miskolc 2014.

²⁴ Moldova György: *Érik a vihar. R riport Miskolcról*. Budapest, Urbis, 2009.

²⁵ Láng Nóra: *Designer drogok: a kábítószeres új hulláma. Drogkutató Intézet*, 2021. május 3.

Miskolc lakossága drasztikusan csökkent. Az LKM és a DIGÉP privatizálása és ennek különböző káros következményei súlyos hátrányokat okozott az itt élő embereknek.²⁶

4. Az ÚPA megjelenése és szabályozása

A hazai és a nemzetközi kábítószerpiacon a 2010-es esztendő jelentett fordulópontot. Ez volt az az év, amikor nagyobb mennyiségben jelentek meg az országban az ÚPA-ok. 2009-ben jelent meg hazánkban a mefedron, majd 2010-ben a szintetikus kannabinoidok, amelyek rendkívül népszerűvé váltak a fogyasztók körében. A 2011. évi ESPAD-vizsgálat is kimutatta, a 10. évfolyamos budapesti diákok körében a mefedronhasználat előfordulása 10,2% volt. 2011. január 1-jétől a mefedron tiltólistára került, azonban számos más, kémiaileg rokon szer jelent meg, amely legális, interneten keresztül vagy bizonyos boltokból is beszerezhető, és hatásában a stimulánsokra emlékeztet. Az interneten árusított szereket általában nem emberi fogyasztásra alkalmas szerként hozzák forgalomba, azonban ezeknek drogként való fogyasztáson kívül más felhasználása nem ismert.²⁷ 2013 harmadik negyedévének adatai szerint már az ÚPA-ok részesedése meghaladta a „klasszikus” kábítószereket is.²⁸ Számos olyan problémával találta magát szemben a rendőrség és a kábítószerekkel foglalkozó civil és állami szervezetek, amelyekre éveken keresztül nem sikerült megadni a sikeres választ – egyes problémákra még sajnós napjainkban sem. A fentiek miatt a korábbtól eltérő, újfajta drogpolitika kidolgozása vált szükségessé.²⁹

Az országba bekerülő ÚPA-ok egy része nem minősül kábítószernek, mivel nincs rajta semmilyen tiltólistán, ezért a használata és az azzal való kereskedés nem minősül bűncselekménynek, így az nem szerepel semmilyen nyilvántartásban, holott jelentős azon személyek száma, akik rendszeresen fogyasztanak tiltólistán nem szereplő ÚPA-okat. Különösen a hátrányos helyzetű településeken jelent problémát a fogyasztásuk, ahol a mélyszegénységben élők nagy számban nyúlnak a szerhez, amelyet olcsó ára miatt ők is meg tudnak fizetni.³⁰ A *Health Behaviour in School-aged Children* (HBSC) 2014-es tanulmánya alapján azok, akik fiatalon próbálják ki a kábítószert, különösen veszélyeztetettek, mert a korai élmény növeli a későbbi kérdéses

²⁶ Lóránt Károly (szerk.): *Az acélváros végnapjai. Hogyan semmisült meg húszezer ember munkahelye a Lenin Kohászati Művekben.* Lakitelek, Antológia, 2017. 98.

²⁷ 80/2013. (X. 16.) OGY határozat.

²⁸ Nagy Júlia: *Kritikus kábítószerek hatóanyag-tartalmának fokozott monitorozása I. hírlevél.* Nemzeti Szakértői és Kutató Központ, 2013.

²⁹ Sivadó Máté: Új kihívások a droghelyzet kezelésében itthon, Európában és a világban – kis alkoholológiai kitekin-téssel. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Biztonsági kockázatok – rendészeti válaszok” című tudományos konferenciáról.* Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2014. 235–242.

³⁰ Miklós Tihanyi et al.: Drug Policy in Hungary: Current Trends and Future Prospects. *Siberian Law Review*, 17. (2020), 4. 485–494.

szerhasználat és a függőség kialakulásának esélyét.³¹ A fiatalabb korban történő gyakori szerhasználat eredménye lehet a korai iskolaelhagyás, a védekezés nélküli szexuális kapcsolat vagy a bűnözés. A korai intenzív kannabiszhasználat rosszabb iskolai teljesítménnyel, iskolaelhagyással, depresszióval, egészségügyi problémákkal, más szerek együttes használatával, bűnözéssel járhat együtt.³² A szegénység a társadalmi polarizáció, a felzárkózás esélytelensége számos kriminológiai helyzetet és problémát generál.³³

Az ÚPA-ok szabályozása az egész világon komoly gondot okoz, különösen azért, mert nem lehet pontosan definiálni, hogy mit és hogyan kell tiltani. Ezzel a problémával találta szembe magát az Egyesült Királyság is, amikor teljes tiltást vezetett be.³⁴ A jogilag kábítószernek nem minősülő, jobbára szintetikus pszichoaktív szerek kínálata az elmúlt 4-5 évben soha nem tapasztalt méretűre bővült. Ezek a más célra nem használt anyagok nincsenek a nemzet(köz)i egyezmények kábítószer-jegyzékein, így gyártásuk, kereskedelmük és forgalmazásuk, sőt reklámozásuk ellenőrzetlen, és gyakorlatilag szabadon folyhatott. Mivel a fogyasztásuk egészségügyi kockázata jelentős, indokolt a szabályozásuk. Külföldi – elsősorban európai – tapasztalatok alapján, az aggasztó belföldi fejlemények és – nem utolsósorban – társadalmi igények hatására 2011-ben új magyar szabályozás vette kezdetét.

5. Előzmények és jogi háttér

Az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó 2011. évi CLXXVI. törvény szerint 2012. március 1-jétől az eddig nem szabályozott pszichoaktív szerek előállítása és forgalmazása engedélyhez kötött. A törvény 79. § (4) bekezdése módosította a Gyógyszertörvényt, és bevezette az ÚPA már korábban idézett fogalmát.³⁵

A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.) kezdetben csak az ÚPA előállítását, kínálását, átadását, forgalomba hozatalát és az azzal történő kereskedést rendelte büntetni, ellenben a megszerzést és a tartást nem kriminalizálta, ha elérte a 10 g tiszta hatóanyag-tartalmat. 2016. január 1-jétől az ÚPA csekély mennyiségű megszerzése, tartása már szabálysértésnek (de nem bűncselekménynek) minősült. A társadalmi és gazdasági problémák átfogó kezelése helyett, a bűnügyi

³¹ Németh Ágnes – Költő András (szerk.): *Egészség és egészségmagatartás iskoláskorban 2014*. Az iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása elnevezésű, az Egészségügyi Világszervezettel együttműködésben megvalósuló nemzetközi kutatás 2014. évi felméréséről készült nemzeti jelentés. Budapest, Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet, 2014.

³² H. Sumnall – M. Evans-Brown – J. McVeigh: Social, Policy, and Public Health Perspectives on New Psychoactive Substances. *Drug Testing and Analysis*, 3. (2011), 7–8. 515–523.

³³ Lengyel Imre et al. (szerk.): *Vidéki járásek versenyképessége Magyarországon*. Szegedi Tudományegyetem Gazdaság és Vállalkozásfejlesztési Központ – Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, 2015.

³⁴ Peter Reuter – Bryce Pardo: Can New Psychoactive Substances be Regulated Effectively? An Assessment of the British Psychoactive Substances Bill. *Addiction*, 112. (2017), 1. 25–31.

³⁵ Ujváry István: *Tudnivalók az új pszichoaktív anyagok szabályozásáról*. 2013.

helyzetre adott válaszként a jogalkotó a szigorúbb büntetések fokozását látta jónak. 2021. január 1-jén léptek hatályba a Btk. módosítása a 184., illetve a 461. §-aiban meghatározott Új pszichoaktív anyaggal kapcsolatosan. A Btk. 184. §-a, a fenti időponttól kezdődően bevezette az ÚPA-ok jelentős és különösen jelentős mennyiséget is a csekély mennyisége mellett. A 461. § (5)–(8) bekezdései részletesen meghatározzák a különböző anyagtípusoknál a csekély mennyiséget – amely több anyagtípus esetén kevesebb, mint a korábbi szabályozásban szereplő 2 g –, illetve a jelentős és különösen jelentős mennyiség fogalmát. A fenti módosításokon túl változtak a különböző elkövetési magatartásokhoz rendelt büntetési tételek is, amelyek így közeledtek a kábítószerrel kapcsolatos tényállások büntetési tételeihez. A törvénymódosítás lényegében a hagyományos kábítószerhez igazította az ÚPA-okkal kapcsolatos kriminális magatartások körét, ami jelentősen megemelte az ilyen bűncselekmények elkövetésének kockázatát. Ennek ellenére az utóbbi félév tapasztalati azt mutatják, hogy a szigorítás érdemben nem befolyásolta a bűnözést. Az ÚPA-ok beépülését a kriminalizálás már érdemben nem befolyásolta, mert lényegében ennél a rétegnél már kialakult az ezekhez a szerekhez kapcsolódó hozzászokás.

6. Az ÚPA veszélyei

Természetesen általánosságban a hagyományos kábítószer aránya még mindig dominál, ami elsődlegesen azt mutatja, hogy a kábítószer-fogyasztók zöme a „fejlettebb”, tehetősebb országokban van, viszont észre kell vennünk azt a jelenséget, hogy az ÚPA elsősorban a fejlődő vagy a fejlett országok elmaradottabb társadalmi rétegeit fenyegeti.³⁶ Az ÚPA-ok megjelenését az segítette elő, hogy nem voltak illegális kábítószeresek, mivel nem szerepeltek a kábító hatású anyagok listáján.³⁷ Ezért elsődlegesen a jogalkotási folyamatot kellett felgyorsítani. A magyar megoldás az lett, hogy viszonylag gyorsan, a piacon megjelenő új szereket a lefoglalás után, a vegyészszakértői véleményt követően egészségügyi miniszteri kezdeményezésre az 55/2014. (XII. 30.) EMMI rendeletébe felvették.³⁸ Innentől váltak büntetőjogilag üldözhetővé. Azonban a kémiai vegyületek helyett olyan gyorsan lépnek be a piacra olyan más összetételű anyagok, hogy a lefoglaltak zöménél nem állapítható meg, hogy ÚPA lenne.³⁹ Tapasztalatok szerint a közös alapvázú vegyületek helyettesítőinek változtatásával, azaz az egyedi vegyületeken alapuló szabályozás kiskapuit kihasználva nagyszámú hasonló hatású vegyület kerül a drogpiacon, ami mérőben új kihívást jelent a jogalkotónak és a hatóságoknak. A vegyületek szerkezeti

³⁶ Fabio Vaiano – Jennifer P. Pascali – Elisabetta Bertol: New Psychoactive Substances: An Actual Problem or an Overestimated Phenomenon? *Forensic Science International*, 304. (2019), 109941.

³⁷ Bertha K. Madras: The Growing Problem of New Psychoactive Substances (NPS). In Michael Baumann – Richard Glennon – Jenny Wiley (szerk.): *Neuropharmacology of New Psychoactive Substances (NPS)*. Current Topics in Behavioral Neurosciences, Springer, Cham, 2016. 1–18.

³⁸ Ujváry (2013): i. m.

³⁹ Ritter (2016): i. m. 118.

módosításai jelentősen befolyásolhatják a pszichoaktivitás erősségét, változhat a hatásjelleg, sőt – sajátos biológiai mechanizmusok révén – fokozódhat a toxicitás, tehát a mérgezőképesség. Az utóbbi különösen indokolja egy vegyület szabályozását. 2015 óta évente körülbelül 400, korábban már jelentett ÚPA-t találnak Európában.⁴⁰

Az ENSZ 2013-ban tett éves kábítószer-jelentése összehangolt cselekvésre hívja fel az országokat arra, hogy ezen anyagok előállítását, kereskedését és használatát együttesen számolják fel. Ezek könnyen beszerezhetők az interneten keresztül. A hazai ÚPA-piaccaal rendelkező országok 88%-a jelezte, hogy az internet kulcsszerepet játszik az ÚPA-ok ellátásában, hazai piacra történő eljuttatásában.⁴¹ Ezek az oldalakon fürdőszóként, aromákkal kezelt illatosítóként, relaxáló füstölőként, növényi tápsóként értékesítik, hosszú távú egészségre gyakorolt hatásukról semmit sem tudunk.⁴² Ennek következtében ezen anyagok számuk rohamos növekedése mellett a lakosság egészségügyi állapotára is egyre nagyobb veszélyt jelentenek. Európában minden héten megjelenik legalább egy szer a piacon.⁴³

7. Borsod-Abaúj-Zemplén megye és Miskolc helyzete a visszaélés új pszichoaktív anyaggal bűncselekmény szempontjából

Ahogy az előző fejezetben is kiderül, a visszaélés új pszichoaktív anyaggal nem kapott helyet a kiemelt bűncselekmények kategóriában, így azok számszerű kimutatásához a rendőrségen rendszeresített RZS (Robotzsaru) adatbázisában⁴⁴ szereplő adatokra hagyatkoztam.

Összevetve a kábítószerrel visszaélés és az új pszichoaktív anyaggal kapcsolatosan elrendelt nyomozások számát, továbbra is az a következtetés vonható le, hogy e két hasonló jogi tárgyjal rendelkező bűncselekmény kölcsönhatásban van egymással. A dizájnertdroggal kapcsolatos kereskedői magatartás 2012-től történő szabályozásakor jelent meg a statisztikában, és a kábítószer maga mögé is utasította. Az ÚPA, ahogy a 2014-es adatok mutatják, egyeduralomba került a tudatmódosító szerek világában, amely elegendő indok lenne arra, hogy a kiemelt bűncselekmények kategóriában kapjon pozíciót, vagy ott is megkaparintsa a kábítószer helyét, és prioritást élvezzen.

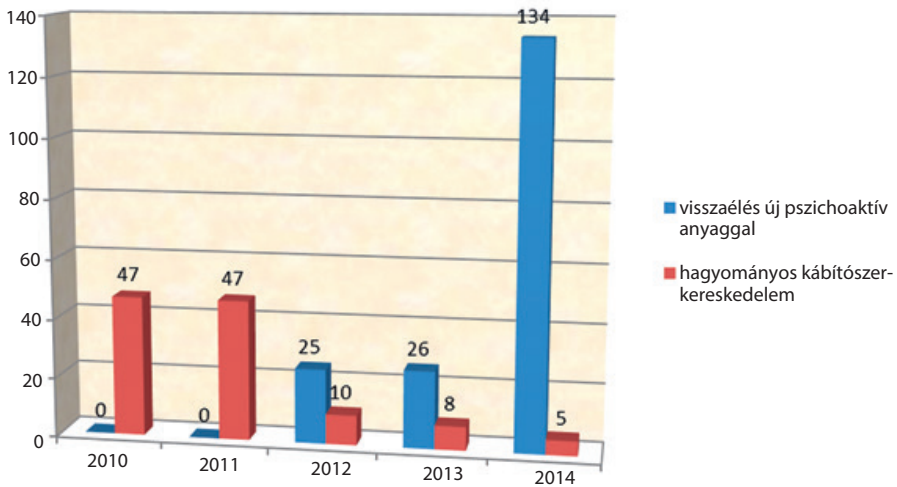
⁴⁰ European Drug Report, Trends and Development (2021). Lásd: www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13838/TDAT21001ENN.pdf, 21.

⁴¹ World Drug Report 2013. United Nation, New York. Lásd: www.unodc.org/unodc/secured/wdr/wdr2013/World_Drug_Report_2013.pdf, 113.

⁴² L. A. King – A. T. Kicman: A Brief History of 'New Psychoactive Substances'. *Drug Testing and Analysis*, 3. (2011), 7–8. 403.

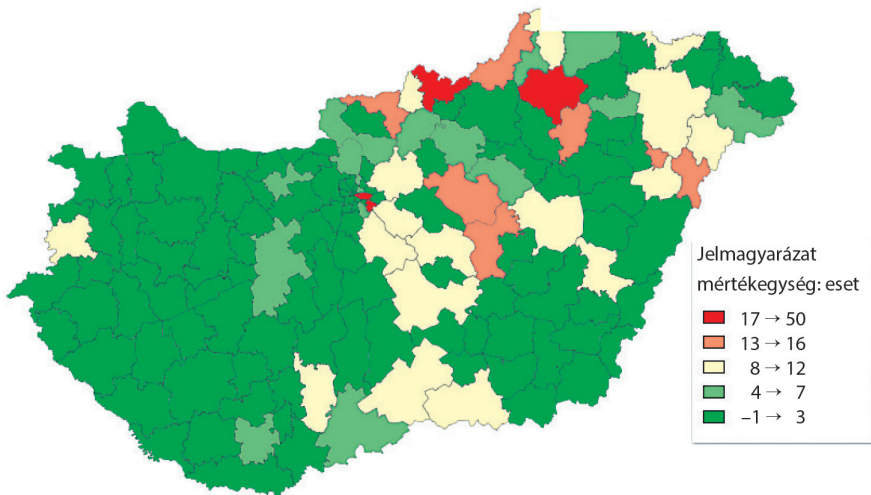
⁴³ Lásd: www.digephungary.hu/Magyar/m10.html

⁴⁴ A Robotzsaru a rendőrség által használt integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer, amely rengeteg statisztikai adatot tartalmaz a bűncselekményekről.

2. ábra: Az új pszichoaktív anyag és a hagyományos kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatosan elrendelt bünygyi nyomozások alakulása a Miskolci Rendőrkapitányságon

Forrás: <https://bsr.bm.hu/>

3. ábra: Visszaélés új pszichoaktív anyaggal bűncselekmény előfordulása kapitányságtérületi lebontásban 2012–2020

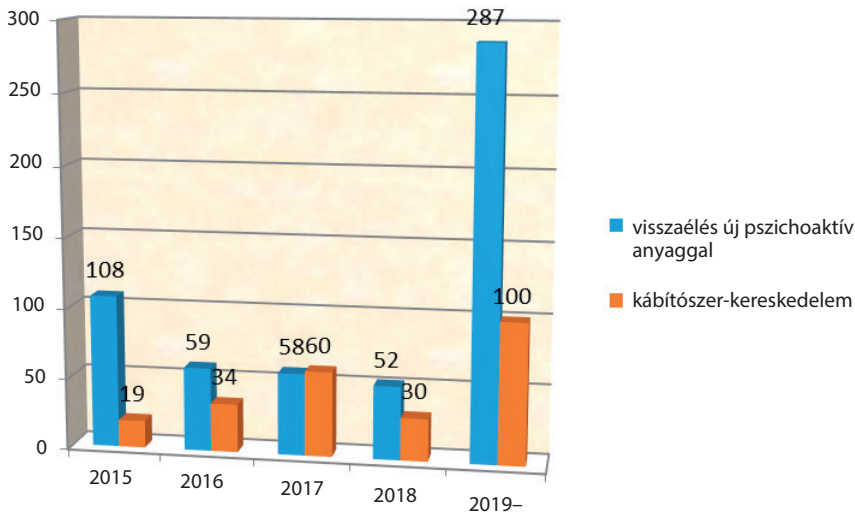
Forrás: <https://prestat.lechnerkozpont.hu/bunmegelozes/#/modules/elemzo>

A fenti kapitánysági szintre bontott diagram jól mutatja, hogy a Miskolci Rendőrkapitányság illetékességi területén követték el a legtöbb ilyen jellegű (visszaélés új

pszichoaktív anyaggal) bűncselekményt Magyarországon 2011 óta, amióta ez önálló bűncselekményként szerepel a büntető törvénykönyvben.

8. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében elkövetett kábítószer-kereskedelem és visszaélés pszichoaktív szerekkel bűncselekmények viszonya

2016-ban már a kisebb mennyiség birtoklása szabálysértés lett, így a fenti diagramon is jól látszik a visszaesés, amely viszont jelentősen megugrott a 2019-es évtől kezdődően, és jelenleg is a legnagyobb mértékű az országban. Az elmúlt években megfigyelhető tendencia volt, hogy az ÚPA-nak minősülő szerek fogyasztása és kereskedelme háttérbe szorította a klasszikus kábítószereket. Új pszichoaktív anyaggal visszaélés miatt 2019. évben 71 fogyasztót hallgattak ki tanúként, és 10 személylyel szemben gyanúsítottként jártunk el kereskedelem miatt. Az elrendelt ügyekben a gyanúsítottak száma növekedni fog, tekintettel arra, hogy a kihallgatottak több személyt is megneveztek fogyasztóként, azonban a szakértői vélemény beérkezéséig e személyekkel szemben nem indíthatunk büntetőeljárást.

4. ábra: Az új pszichoaktív anyag és a hagyományos kábítószer-kereskedelem bűncselekmények száma Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Forrás: <https://bsr.bm.hu/>

A kábítószerrel kapcsolatos ügyekben elmondható, hogy jellemzően Miskolc város területén követik el azokat, az illetékességi területünkhöz tartozó egyéb településekre ez nem jellemző. Ez nem mondható el az új pszichoaktív anyaggal visszaéléssel

kapcsolatban, amely kiemelten Miskolc város egyes behatárolható területein jellemző inkább (Újgyőri főtérről, Számozott utcák, Lyukóbánya), emellett a környező települések közül Felsőzsolcán, Köröm településen számottevő. Minden esetben a mélyszegénységben élőkhez kötődik e szerek fogyasztása, amely a kereskedők számára jelentős bevételi forrás. A miskolci rendőrkapitányságon 2020. évben 105 esetben rendeltek el nyomozást új pszichoaktív anyaggal visszaélés miatt, 75 esetben kábítószerrel kapcsolatos ügyekben, összesen 180 esetben. A lefoglalt anyagok vizsgálata során 124 esetben bizonyosodott be – a szakértői vizsgálatot követően –, hogy az kábítószer vagy ÚPA. A lefoglalt anyag mennyisége a minimálistól (szennyeződés, felkenődés) 430 g-ig terjedt. 2020. évben a leggyakoribb szerek a következők voltak: ÚPA (5F-MDMB-PICA, 4-CMC, 4F-MDMB-BINACA, etil-heptedron, etil-hexedron, MDMB-4en-PINACA stb.): 87, kannabisz: 35, amfetamin: 5, extasy (MDMA): 5, kokain: 2 eset.

Az adatok alapján megállapítható, hogy az elmúlt, 2019-es évhez képest mind a klasszikus kábítószeres (marihuána, speed [amfetamin], extasy [MDMA], kokain) (62-ről 75-re), mind a dizájnert drogok, illetve ÚPA-ok előfordulása növekedő tendenciát mutat (73-ről 105 esetre).

Az eljárások jelentős részénél a lefoglalt új pszichoaktív gyanús anyag hatóanyag-tartalma nem éri el a csekély mennyiség felső határát, így a fogyasztókkal szemben szabálysértési feljelentést tettek.

Az elrendelt nyomozások közül 10 esetben a kirendelt szakértő megállapította, hogy a lefoglalt anyag sem kábítószernek, sem ÚPA-nak nem minősül. A kapitányságon indult eljárások közül kiemelendő az a két nyomozás (05010/2710/2020.bü, illetve a 05010/3268/2020.bü), amelyben a köznyelvben „BIKA” elnevezésű, 4F-MDMB-BICA nevű ÚPA fogyasztását követően két fiatal személy is életét veszítette. Mindkét ügyben sikerült beazonosítani és elfogni azt, akitől a halálukat okozó fogyasztást megelőzően vásárolták a szert.

A kábítószerrel kapcsolatos ügyek számának emelkedése részben a NAV repülőtéren Igazgatóságának Magyar Posta Zrt. beérkező csomagellenőrzésén fennakadt, külföldről érkezett kábítószeres nyomozása miatt következett be. Ezeket a nyomozásokat 2018. július 1-jétől a címzett szerinti kapitányságnak küldik meg. Ezen ügycsoportban idén 8 ügy keletkezett. Tovább emelte az ügyszámot az ügyészség azon megváltozott intézkedése, miszerint a fogyasztókat az eljárás során le kell választani a nyomozás alapirataról külön-külön, azt új ügyként kezelve kell megküldeni váddal. Ez akár egy ügy esetében további 5-10 ügyet is generál.

Az elemzett adatok alapján megállapítható tehát, hogy a rendőrség ritka esetben tud eredményesen fellépni e deliktum esetében, mivel a nemrégiben megjelent és folyamatosan újuló anyagok ismeretlenek a hatóság előtt, így azokat képtelenség időben kriminalizálni. A fent taglalt tények arról is adnak bizonyosságot, hogy az ügyek jelentős részét azért szüntetik meg, mert a lefoglalt anyag bár ugyanolyan hatással van az emberi szervezetre és a központi idegrendszerre, mint a már ismert és szabályozott anyagok, törvényi tiltásuk azonban még nem történt meg.

1. táblázat: Az egyes kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények számtani átlaga 2016 és 2020 között (darab)

	kábítószer-kereskedelem	kábítószer birtoklása	új pszichoaktív anyaggal visszaélés	kórosszenvedély-keltés ⁴⁵	kábítószer készítésének elősegítése
Budapest	155	2119	76	0,0	3,8
Baranya	17	190	12	0,0	0,6
Bács-Kiskun	15	126	18	1,2	0,2
Békés	10	114	12	0,6	0,2
Borsod-Abaúj-Zemplén	38	133	69	7,6	0,0
Csongrád	21	199	14	1,2	0,2
Fejér	20	235	13	0,0	0,0
Győr-Moson-Sopron	24	346	3	0,4	0,0
Hajdú-Bihar	20	131	27	0,0	0,2
Heves	7	81	17	0,6	0,2
Komárom-Esztergom	19	248	6	0,0	0,2
Nógrád	12	74	22	0,4	0,0
Pest	39	376	34	2,2	0,2
Somogy	13	125	7	0,4	0,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	17	131	33	2,2	0,0
Jász-Nagykun-Szolnok	9	113	26	2,4	0,0
Tolna	9	106	11	1,5	0,4
Vas	15	104	19	1,2	0,4
Veszprém	18	137	6	1,8	0,0
Zala	7	127	2	0,4	0,0

Forrás: <https://bsr.bm.hu/>

Az új pszichoaktív anyaggal visszaélés bűncselekmény esetében igazolódni látszik az, hogy az új típusú drogok könnyű beszerezhetőségük és alacsony áruk miatt igen nagy számban kerülnek a hátrányos helyzetű emberekhez. Az egyes megyék ismertté vált esetszámai világosan megmutatják, hogy a legtöbb esetben a gazdaságilag és társadalmilag hátrányos helyzetűnek tekinthető megyékben találkozhatunk kiugró értékekkel. Borsod-Abaúj-Zemplén megye több éve vezeti a listát, rámutatva a szegregátumok és az ÚPA-ok közötti szoros összefüggésre.

⁴⁵ A kórosszenvedély-keltés és a kábítószer készítésének elősegítése bűncselekmények esetében a kis esetszámok miatt a kapott értékeket nem kerekítettem.

9. Önkormányzati és rendészeti megoldások az ÚPA-probléma kezelésére

Önkormányzat bűnmegelőző tevékenysége

Stratégiai célkitűzés, hogy Miskolc még biztonságosabb település legyen, feleljen meg az objektív biztonság követelményeinek és a lakosság elvárásainak. A Kormány 1744/2013. (X. 17.) kormányhatározattal elfogadta a nemzeti bűnmegelőzési stratégiát a 2013–2023-as időszakra vonatkozóan, amelyben a közbiztonság erősítése, környezetünk biztonsága, életminőségünk javítása érdekében megfogalmazza az alábbi általános célokat:

„Magyarország kriminálpolitikai törekvése a közrend erősítése, a közterületek biztonságának fokozása, a bűnözés mennyiségi visszaszorítása és csökkentése, a bűnözéssel okozott károk és negatív hatások enyhítése, megfelelő védelem biztosítása a családok és egyének számára, végső soron az állampolgárok biztonságérzetének javítása.”⁴⁶

Az önkormányzat a jövőben tovább kívánja erősíteni a szakmai együttműködést az önkormányzati rendszert, a rendőrség és a közrend, közbiztonság, bűnmegelőzés terén megfelelő információval és hatáskörrel rendelkező szervek között. Elsődleges célja a témában érintett szervek, személyek összehangolt, szervezett munkájának megvalósítása, amely a bűnalakzatok korlátozását eredményezheti. Kiemelt jelentősége van a preventív jelenlétnek, azaz a gyakori ellenőrzésnek a közterületek, nyilvános helyek és bűnügyileg veszélyeztetett objektumok tekintetében. A város vezetésének meggyőződése, hogy a rendőr, az önkormányzati rendész, a vagyonőr vagy polgáror csupán a jelenlétével is eltántoríthatja a lehetséges tetteket a jogsértő magatartástól, így azok száma csökkeni fog a jövőben.

A 2021–2026-os év vonatkozásában a Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata Helyi Esélyegyenlőségi Programja kiemelt problémaként foglalkozik a fiatalok tudatmódosítószer-fogyasztásával, és fontos célnak tartja visszaszorítását. Ahogy fogalmaz, a leszakadó városrészekben egyre nagyobb teret hódít az olcsó és könnyen hozzáférhető kábítószeres használata. Az ártalmak csökkentése miatt a Miskolci KEF16 (Miskolc Megyei Jogú Város Közgyűlése III-46/3.192/2001. sz. határozata) működése hangsúlyozott fontosságú. Feladata, hogy összehangolja a városban működő intézmények és szervezetek munkáját a megelőzés, a kínálatcsökkentés, a kezelés, az ellátás, valamint a felépülés területén. E cél elérése érdekében a Kábítószerügyi Egyeztető Fórum munkáját erősíti és támogatja az önkormányzat.⁴⁷ Ahogy a legfrissebb 2021–2026-os Városi Bűnmegelőzési stratégia is megfogalmazza: Nemzeti

⁴⁶ 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023).

⁴⁷ Miskolc Megyei Jogú Város: *Helyi Esélyegyenlőségi Program 2021–2026*. Miskolc, Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2021. 40.

bűnmegelőzési stratégia prioritásait Miskolc város sajátosságainak alkalmazásával ki kell egészíteni a droghasználat és kábítószer-bűnözés megelőzése, kezelése, különös tekintettel a város érintett területeire, így például az újgyőri főtér, Tetemvár, Lyukóbánya területe. Miskolc alapvetően veszélyeztetett területnek számít mind a bódító szerek fogyasztása, mind a hozzá tartozó kereskedői réteg kialakulása szempontjából. A tendenciákat elemezve a jövőben nagyságrendekkel fokozottabban kell fellépni e problémával szemben, és nemcsak rendészeti eszközökkel, hanem minden más, a társadalmi életet befolyásoló eszközzel. Jelenleg még kiszámíthatatlan, hogy milyen súlyos társadalmi konfliktusok keletkezhetnek, amennyiben a folyamatot nem sikerül lassítani, vagy megállítani.⁴⁸

Önkormányzati járőr

A Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság között 2012. szeptember 3-án kötött együttműködési megállapodás alapján a város legfrekvenciáltabb területein elosztva 20 fős gyalogos járőrszolgálat kezdte meg munkáját. A megállapodás értelmében a gyalogos szolgálat rendőr és közterület-felügyelő párosokból áll, feladatuk a közbiztonság erősítése. Miskolc város vezetése a járőrszolgálat kialakításával és üzemeltetésével kapcsolatos költséget magára vállalta azzal a kijelentésével, hogy a közbiztonság helyi feladatairól történő gondoskodás elsőrendű kötelessége az önkormányzatnak. A város ezzel a lépéssel a társadalomra és az életminőségre kedvezőtlenül ható deviáns magatartások ellen kíván fellépni, így javítva a lakosság biztonságát.⁴⁹

Az önkormányzattal történő együttműködés a 2015-ös évben is folytatódott, tehát 3 éve kap támogatást a rendőrség a közös járőrszolgálatokkal megvalósuló közbiztonság és a közrend védelmét segítő feladatokhoz, ami a lakosság szubjektív biztonságérzetének növeléséhez vezetett. A feladat megvalósulásához az adományozó 2015. évre bruttó 65 millió Ft-ot biztosított. A járőrpárosok szolgálatellátásának helye minden esetben igazodott a lakosság és az önkormányzat elvárásaihoz. Ahhoz, hogy az ellenőrzést igénylő, frekvenciáltabb területek kiválasztása valós problémákon alapuljon, a kapitányság közrendvédelmi osztályvezetője, az önkormányzat közbiztonsági referense, valamint a rendészeti szerv képviselője folyamatos kapcsolatot tartott.

Az állomány minden nap 14:00-tól 22:00-ig teljesít szolgálatot, amely szombat 06:00-tól hétfő 06:00-ig kiegészül egy gépkocsizó és egy térfigyelő közös szolgálattal. A hétköznapokon alapesetben 8 vegyes páros (rendőr és közterület-felügyelő

⁴⁸ Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzatának Bűnmegelőzési Stratégiája 2021–2026. Melléklet a Közgyűlés 405/2021. (VI. 30.) számú határozatához Miskolc, 2021. 40.

⁴⁹ Lásd: <http://miskolc.midip.hu/biztonsagos-miskolc-65-millio-forint-tamogatast-nyujt-miskolci-onkormanyzat-helyi-rendorsegnek>

vagy mezőőr), 1 rendőrpáros, 1 gépkocsizó és 1 térfigyelő vegyes páros, valamint 2 rendőrpáros lát el szolgálatot.⁵⁰

Térfigyelő rendszer fejlesztése

Miskolc területén jelenleg (2021. szeptember 5-ig) 207 db kamerát építettek ki, amelyek közül vannak fixek, tehát nem forgathatók, egy bizonyos területre fókuszálnak, a maradék pedig 360 fokban pásztázza a területet, továbbá vannak rendszámfelismerő kamerák is.

A Miskolci Önkormányzati Rendészet épületében dolgozó munkatársak figyelik monitoron keresztül a város lefedett területeit a nap 24 órájában. A kollégák a legapróbb dolgoktól kezdve, például kutyasétáltatás közben a tulajdonos nem szedi össze a kutyapiszkot, észlelik és tudják a közelben közterületi szolgálatban lévő kollégákat értesíteni, vagy a villamosmegállóban rosszul lett emberhez mentőt hívni. Továbbá a rendőrség rengeteg alkalommal kéri ki azokat a felvételeket, amelyek esetleg bűncselekmény döntő bizonyítékai lehetnek.⁵¹ „Igenis látható, hogy ezekkel a kamerákkal preventív módon is lehet a közrendet és a közbiztonságot fenntartani.”⁵²

10. Összegzés

Tanulmányomban azt vizsgáltam, hogy a 2012-ben kriminalizált ÚPA-ok elterjedéséhez milyen mértékben járult hozzá a klasszikus kábítószerhez mért olcsósága, szabályozása, és az elmaradott szocioökonómiai viszonyok. Hipotézisként megfogalmaztam, hogy az ÚPA-ok megjelenése és elterjedése elsődlegesen a szuburbanizált, leszakadó területekre jellemző. Ebből a szempontból mutattam be Magyarország egyik leghátrányosabb helyzetű járását, Miskolcot, annak érdekében, hogy megismerhessük, honnan indult, és milyen körülmények tették lehetővé az ÚPA-ok egyeduralmát a klasszikus kábítószerekkel szemben. Ebben a városban az alacsony szociális helyzetben lévő, egyfajta szubkultúrát alkotó emberek korábban jellemzően kisebb lopásokból tartották el magukat, azonban a szabályozási hibákat, valamint a szerhez való hozzájutási könnyedségeket kihasználva áttértek a tudatmódosító szerek árusítására. A váltáshoz hozzájárult továbbá az is, hogy a szer tartása, fogyasztása nem volt bűncselekmény, amiből adódóan megnövekedett a fogyasztói kör, és annak kiszolgálása jelentős anyagi hasznot eredményezett az árusítóknak. Az új szabályozás 2016. évre eljutott odáig, hogy a fogyasztót szabálysértési eljárással fenyegeti, azonban visszatartó ereje ennek sem volt, így 2021-től a klasszikus

⁵⁰ Miskolci Rendőrkapitányság 2019-es beszámolója. Ügyszám: 05010-7454-3/2020. ált.

⁵¹ Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzatának Bűnmegelőzési Stratégiája 2021–2026. (2021): i. m. 15.

⁵² Miskolc TV: Miskolc bekeményít: nyolc új térfigyelő kamera vigyázza a rendet a városban – videóval. *Minap*, 2014. november 29.

kábítószerre hasonlóan mennyiségi korlátok lettek felállítva, és a csekély mennyiség birtoklása is bűncselekménnyé vált. A szer iránti kereslet megfékezéséhez azonban nem elegendő a cselekmény kriminalizálása, különösen, hogy a kábítószerek online kereskedelme miatt egyre nehezebb az ilyen cselekmények felderítése és bizonyítása. A konvencionális drogetszetek által ugyanis kimutathatatlanná a használata, amely fokozza a bizalmat a fogyasztók körében: ez különösen a naiv, még „szűz” fogyasztókra nézve veszélyes, akik számára ez különösen vonzóvá teszi a dizájnert drogok kipróbálását, a biztonságérzet illúzióját keltve. Átfogó társadalmi programok szükségesek, rendészeti vonatkozásban pedig elsődlegesen a függőségben szenvedő szerhasználókat a leszokást elősegítő egészségügyi szolgáltatások igénybevételére kell kötelezni, ezzel szemben a kereskedők esetében a rendkívül szigorú büntetések érhetnek célt.⁵³

Miskolc város vezetése is felismerte az új pszichoaktív szerek okozta problémákat, a szegregátumok vonatkozásában pedig már 2008-ban elindult egy úgynevezett felszámolási program, amely megoldás lehet a bűnözést elősegítő körülmények részbeni megszüntetésére.⁵⁴ Az önkormányzati rendészet a közterületen megjelenő drogfüggőkkel szemben rendészeti intézkedésként szabálysértési eljárásokat kezdeményez. Azonban mindez nem elégséges. Minden fórumon tudatosítani kell a potenciális fogyasztókban, hogy az ÚPA-at fogyasztók szervezete a klasszikus kábítószerfüggőkhöz képest gyorsabban leépül, és nincs lehetőség a függőség okozta pszichikai tünetek komolyabb enyhítésére, a szert helyettesítő gyógyszeres kezelésre. Az ÚPA megjelenése és elterjedése az elmaradottabb vidékeken rendkívül nehezíti ezeknek a régióknak a felzárkózását, konzerválja az elmaradottságot, és értelmetlenné teszi a felzárkóztatási programokat, amelyek a versenyképesség javítását szolgálják. A városokban megjelenő ÚPA-at fogyasztók nagy száma rontja a város fejlődésének hosszú távú esélyeit, mivel akadályozza a város lakosságmegtartó képességét a jól képzett fiatal lakosság vonatkozásában.

IRODALOMJEGYZÉK

Andorka Rudolf: *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, Osiris, 2006.

Dövényi Zoltán: A belső vándormozgalom Magyarországon: folyamatok és struktúrák. *Statisztikai Szemle*, 87. (2003), 7–8. 748–762. Online: www.ksh.hu/statszemle_archive/2009/2009_07-08/2009_07-08_748.pdf

Egyetlen pohár ital árérték beszerezhető, de tudni sem akarod, micsoda horrort szabadít rád. *SZON.hu*, 2020. szeptember 17. Online: <https://bit.ly/38r4Inc>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction: *European Drug Report, Trends and Developments* (2021). Online: www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13838/TDAT21001ENN.pdf

⁵³ Amy Peacock et al.: New Psychoactive Substances: Challenges for Drug Surveillance, Control, and Public Health Responses. *The Lancet*, 394. (2019), 10209, 1668–1684.

⁵⁴ Miskolc Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégia Miskolc Antiszegregációs Terv III. Kötet 2008. július 3. VI/97/13.541/2008. sz. határozat.

- Grogger, Jeffrey: Certainty vs. Severity of Punishment. *Economic Inquiry*, 29. (1991), 2. 297–309. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.1991.tb01272.x>
- Janssen, Helmut: Chicago-Schule. In Hans-Jürgen Kerner: *Kriminologie Lexikon*. 4. Aufl. Heidelberg, Kriminalistik Verlag, 1991. 181.
- King, L. A. – A. T. Kicman: A Brief History of ‘New Psychoactive Substances’. *Drug Testing and Analysis*, 3. (2011), 7–8. 401–403. Online: <https://doi.org/10.1002/dta.319>
- KSH: *Vándorlási különbszet Magyarországon 2004–2019 között* (2020). Online: www.ksh.hu/thm/2/indi2_1_6.html
- KSH: 2011. évi népszámlálás 14. A népesség iskolázottsága. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, (2014). Online: www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_14_2011.pdf
- Láng Nóra: Designer drogok: a kábítószer új hulláma. *Drogkutató Intézet*, 2021. május 3. Online: <https://drogkutato.hu/cikkek/designer-drogok-a-kabitoszerek-uj-hullama/>
- Lannert Judit: *Kábítószer-használat a szegregátumban élő általános iskolás gyerekek körében*. Vezetői összefoglaló. 2017. Online: www.t-tudok.hu/files/2/vezetoiosszefoglalodrog_korr.pdf
- Lengyel Imre – Vas Zsófia – Lukovics Miklós – Gyurkovics János (szerk.): *Vidéki járáások versenyképessége Magyarországon*. Szegedi Tudományegyetem Gazdaság és Vállalkozásfejlesztési Központ – Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, 2015. Online: <http://eco.u-szeged.hu/download.php?Docid=78781>
- Lóránt Károly (szerk.): *Az acélváros végnapjai. Hogyan semmisült meg húszezer ember munkahelye a Lenin Kohászati Művekben*. Lakitelek, Antológia, 2017.
- Madras, Bertha K.: The Growing Problem of New Psychoactive Substances (NPS). In Michael Baumann – Richard Glennon – Jenny Wiley (szerk.): *Neuropharmacology of New Psychoactive Substances (NPS)*. Current Topics in Behavioral Neurosciences, Springer, Cham, 2016. 1–18. Online: https://doi.org/10.1007/7854_2016_34
- Mátyás Szabolcs: *Bűnözésföldrajz*. Debrecen, Didakt, 2020.
- Mezei Kitti: A szervezett bűnözés az interneten. In Mezei Kitti (szerk.): *A bűnügyi tudományok és az informatika*. Budapest–Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2019. 125–147.
- Mihályi Helga: Lélekszám és társai – Kis miskolci demográfia. *Szellem és Tudomány*, (2020), Külsőszám. 454–465.
- Miskolc Megyei Jogú Város: *Helyi Esélyegyenlőségi Program 2021–2026*. Miskolc, 2021. Online: www.miskolc.hu/sites/default/files/egyszeru_oldal/beagyazhato_csatolmanyok/2021-04-29/7746/hep_2021-2026_miskolc.pdf
- Miskolc Megyei Jogú Város: *Integrált Városfejlesztési Stratégia Miskolc Antiszegregációs Terv III. Kötet* (2008. július 3.). Online: www.terport.hu/webfm_send/3762
- Miskolc Megyei Jogú Város *Integrált Településfejlesztési Stratégiája*. Munkaanyag. Miskolc, 2014. Online: http://miskolcvaros2020.hu/sites/default/files/dokumentumok/miskolc_its.pdf
- Miskolc Megyei Jogú Város *Önkormányzatának Bűnmegelőzési Stratégiája 2021–2026. Melléklet a Közgyűlés 405/2021. (VI. 30.) számú határozatához*. Miskolc, 2021. Online: www.miskolc.hu/sites/default/files/dokumentum/csatolmany/2021-07-05/80648/405_melleklet_bunmegelozesi_strategia.pdf
- Miskolc TV: Miskolc bekeményít: nyolc új térfelügyelő kamera vigyázza a rendet a városban – videóval. *Minap*, 2014. november 29. Online: <https://arhiv.minap.hu/cikkek/miskolc-bekemenyit-nyolc-uj-terfigyelo-kamera-vigyazza-rendet-varosban-videoval>
- Moldova György: *Érik a vihar. Riport Miskolcról*. Budapest, Urbis, 2009.
- Nagy Júlia: *Kritikus kábítószer hatóanyag-tartalmának fokozott monitorozása*. I. hírlevél. Nemzeti Szakértői és Kutató Központ, 2013. Online: <https://nzszzk.gov.hu/content/drogkozlemlenyek/hirlevelek/mh2013ia.pdf>
- Németh Ágnes – Költő András (szerk.): *Egészség és egészségmagatartás iskoláskorban 2014*. Az iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása elnevezésű, az Egészségügyi Világszervezettel

- együttműködésben megvalósuló nemzetközi kutatás 2014. évi felméréséről készült nemzeti jelentés. Budapest, Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet, 2014.
- Peacock, Amy – Raimondo Bruno – Natasa Gisev – Louisa Degenhardt – Wayne Hall – Roumen Sedefov – Jason White – Kevin V. Thomas – Michael Farrell – Paul Griffiths: New Psychoactive Substances: Challenges for Drug Surveillance, Control, and Public Health Responses. *The Lancet*, 394. (2019), 10209, 1668–1684. Online: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(19\)32231-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(19)32231-7)
- Reuter, Peter – Bryce Pardo: Can New Psychoactive Substances be Regulated Effectively? An Assessment of the British Psychoactive Substances Bill. *Addiction*, 112. (2017), 1. 25– 31. Online: <https://doi.org/10.1111/add.13439>
- Ritter Ildikó: Remix – Új típusú pszichoaktív anyagok és a büntetőeljárás. In Vókó György (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok* 53. Budapest, OKRI, 2016. 98–117.
- Sivadó Máté: Új kihívások a droghelyzet kezelésében itthon, Európában és a világban – kis alkohológiai kitekintéssel. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Biztonsági kockázatok – rendészeti válaszok” című tudományos konferenciáról*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2014. 235–242.
- Sumnall, H. – M. Evans-Brown – J. McVeigh: Social, Policy, and Public Health Perspectives on New Psychoactive Substances. *Drug Testing and Analysis*, 3. (2011), 7–8. 515–523. Online: <https://doi.org/10.1002/dta.310>
- Szécsi Judit – Sik Dorka: Szerhasználat egy hátrányos helyzetű járás szegregátumaiban. *Esély*, (2016), 2. 115–131. Online: www.esely.org/kiadvanyok/2016_2/2016-2_4-1_Szecsi-Sik_Szerhasznalat.pdf
- Tihanyi, Miklós – Szabolcs Mátyás – Vince Vári – Kristina Krasnova: Drug Policy in Hungary: Current Trends and Future Prospects. *Siberian Law Review*, 17. (2020), 4. 485–494. Online: <https://doi.org/10.19073/2658-7602-2020-17-4-485-494>
- Ujváry István: *Tudnivalók az új pszichoaktív anyagok szabályozásáról*. 2013. Online: <https://docplayer.hu/196438-Tudnivalok-az-uj-pszichoaktiv-anyagok-szabalyozasarol-2013-julius.html>
- Vaiano, Fabio – Jennifer P. Pascali – Elisabetta Bertol: New Psychoactive Substances: An Actual Problem or an Overestimated Phenomenon? *Forensic Science International*, 304. (2019), 109941. Online: <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2019.109941>
- Varró Ernő – Kadét Gabriella: A roma lakosság hozzáférése az uniós fejlesztési forrásokhoz Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Budapest, TASZ, 2010. Online: http://tasz.hu/files/tasz/imce/Varro_kadet_kutatas.pdf
- United Nations: *World Drug Report*. New York, UNODC, (2013). Online: www.unodc.org/unodc/secured/wdr/wdr2013/World_Drug_Report_2013.pdf

Jogforrások

2005. évi XCV. törvény az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról
2011. évi CLXXVI. törvény az egyes egészségügyi tárgyú törvények módosításáról
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 1744/2013.(X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023)
- 80/2013. (X. 16.) OGY határozat a Nemzeti Drogellenes Stratégiáról 2013–2020
- 55/2014. (XII. 30.) EMMI rendelet az új pszichoaktív anyaggá minősített anyagokról vagy vegyületsoportokról

Internetes források

www.klinikaikozpont.u-szeged.hu/psych/images/pdf/magyar_oktatas/des_drogok_2015.pdf

www.borsonline.hu/aktualis/zombik-drog-pestertzebet/233275

<http://castellum.do/2018/07/25/drogfront-a-varosban-egyre-tobb-a-zombi-a-rendorseg-egy-szinten-tul-tehetetlen>

<https://infogram.com/miskolci-szegregatumok-1gvew2vyg1jq2nj>

<https://prestat.lechnerkozpont.hu/bunmegelozes/#/modules/elemzo>

Miskolci Rendőrkapitányság 2019-es beszámolója. Ügyszám: 05010-7454-3/2020. ált. Online: <https://bit.ly/36PoU1K>

ABSTRACT

Crime Related to New Psychoactive Substances (NPS) in Segregates of Miskolc

Vince VÁRI

Miskolc is a prime example of how socio-cultural, economic and social disparities between different parts of the country and communities lead to the widening of the gap between rural and urban crime. Despite the economic policy aspirations of the last decade, the countryside has become increasingly disadvantaged. Income disparities continued to widen. Residents of segregated areas of the underdeveloped regions are no longer able to catch up with the fast-paced capital city or western Hungary. As they are tempted to reach the advanced and coveted metropolitan standard of living in any way. For this reason, one of the characteristic forms of crime in rural areas has been the sale of psychoactive substances in segregated areas. These substances of uncertain composition and mode of action cause enormous social damage in these areas, especially among young people, thereby catalysing social and economic problems and preserving underdevelopment. While we may be aware that crime patterns related to conventional drugs, and even forms of crime against violent property, are increasingly diminishing in view of the financial gain that can be achieved with new psychoactive substances and the low risk of being caught and punished. I illustrate the situation by presenting the crime situation of the former industrial city of Miskolc in the northeast of the country and demonstrating the legal and social complexity of the criminology problem.

Keywords: *crime, drugs, police, segregation, new psychoactive substance*

Bűnszervezetek a nemzetközi illegális állat- és növénykereskedelemben¹

ZSIGMOND Csaba²

Absztrakt:

Cikkemben a nemzetközi illegális állat- és növénykereskedelmet bonyolító bűnszervezetek felépítését, működését és struktúráját vizsgálom meg. A nemzetközi illegális állat- és növénykereskedelem társadalomra veszélyességét fokozza, hogy szorosan kapcsolódik a szervezett bűnözéshez. Az eddigi nemzetközi kutatások feltárták, hogy a kontinenseken átívelő illegális állat- és növénykereskedelem mindenképpen csoportos bűnelkövetési formát igényel, ahol pontos munkamegosztás figyelhető meg. Ezek a csoportos elkövetési formák nem minden esetben érik el a szervezett bűnözés és a nemzetközileg elfogadott, jogi értelemben vett bűnszervezeti csoport (palermói egyezmény) szintjét, hiszen sok esetben egymáshoz lazán kapcsolódó, opportunistá jelleggel működő bűnelkövetői csoportot alkotnak. A korábbi kutatásokon alapuló felosztásokból kiindulva vizsgálom meg globálisan néhány felderített bűnözői csoport, bűnszervezet struktúráját, működését, illetve besorolom azokat. Ehhez forrásul szolgál az ilyen ügyekről szóló nemzetközi szervezetek (UNODC, Interpol, TRAFFIC) jelentései, beszámolóí. A cikk és az elvégzett vizsgálat eredményei rámutatnak arra, hogy a téma kiemelt prioritást érdemel, illetve ezen ismeretek a bűnüldözés terén kamatoztatva hozzájárulhatnak a szervezett bűnözés egyre nagyobb térnyerésének visszaszorításához és a védett állat- és növényfajok megővéséhez.

Kulcsszavak: szervezett bűnözés, bűnszervezetek, illegális állat- és növénykereskedelem, CITES, palermói egyezmény

¹ A mű TKP2020-NKA-09 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a Tématerületi Kiválósági Program 2020 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

² C. rendőr alezredes, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék; doktorandusz, Rendészettudományi Doktori Iskola. Police Lieutenant Colonel, Assistant Lecturer, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Department of Criminal Intelligence, Economic and Cybercrime; PhD student, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, e-mail: zsigmond.csaba@uni-nke.hu

1. A szervezett bűnözés és bűnszervezetek

A szervezett bűnözés kriminológiai fogalom, amelynek a nemzetközi tudományos szakirodalomban szerte a világon több mint 150 meghatározása létezik³. Ennek több oka van: egyrészt egymástól eltérő földrajzi helyeken különböző formákban alakult ki, és működése is eltérő jellemzőket hordoz, másrészt a szervezett bűnözés struktúrájában és működésében is dinamikusan, folyamatosan változik, ezáltal alkalmazkodik ahhoz a környezethez (jogi, intézményi, gazdasági), amelyben működik. A különböző szervezettbűnözés-fogalmakban felfedezhető közös fogalmak: hosszabb időre való szervezettség, strukturáltság, munkamegosztás, gyakran kapcsolódó súlyosabb bűncselekmények (erőszakos jellegű, pénzmosás, korrupció), illetve jellemzően a bűnözés alábbi területein jelennek meg: kábítószer-, ember-, fegyverkereskedelem, embercsempészet, környezeti bűncselekmények stb.

A szervezett bűnözés hamar nemzetközivé vált, működési területe országhatárokon átnyúlik, ami a felderítés és bizonyítás terén nehézségeket okoz a rendészeti igazságügyi szerveknek, a hatékony fellépés mára elképzelhetetlen a nemzeti hatóságok összefogása nélkül.⁴

A nemzetközi összefogáson túl a hatékony fellépés másik alappillére, hogy jogi szempontból egységes, nemzetközileg elismert, egzakt fogalom létezzen a szervezett bűnözésre, amit az úgynevezett palermói egyezmény egy tételes fogalom megalkotásával oldott meg: megalkotta a szervezett bűnözői csoport fogalmát. Ennek megfelelően a szervezett bűnözői csoport már jogi fogalomnak tekinthető. Ez a fogalom lényegesen szűkíti a szervezett bűnözésben részt vevő entitások halmazát, mivel kizárja azokat a csoportokat, amelyek szervezeten követik el bűncselekményeiket, kriminológiai szempontból beletartozhatnak a szervezett bűnözésbe, azonban jogilag nem tekinthetők szervezett bűnözői csoportoknak. Példaként említhető, hogy bizonyos források a szervezett bűnözés fogalmába sorolják a zsebtolvajok csoportjait,⁵ amelyek jogilag viszont nem sorolhatók a szervezett bűnözői csoportok körébe. Sajnálatos probléma a nemzetközi szakirodalomban az, hogy a kriminológiai és a jogi meghatározást nagyon gyakran összemoszák, ami a probléma megértését jelentősen nehezíti.

Ebben a fejezetben azon nemzetközi szervezett bűnözői csoportok felépítését, tevékenységét vizsgálom, amelyek jogilag besorolhatók a palermói egyezmény meghatározásába, és tevékenységük fő célja, vagy más bűnös tevékenységük mellett egyik cél az illegális állat- és növénykereskedelem bonyolítása.

³ Klaus Von Lampe: *Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-Legal Governance*. Thousand Oaks, SAGE, 2016.

⁴ Zsigmond Csaba: A szervezett bűnözés elméleti megközelítéseitől a bűnszervezet nemzetközi és hazai jogi fogalmáig. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 10. 61–80.

⁵ Dina Siegel: Diamonds and Organized Crime: The Case of Antwerp. In Dina Siegel – Hans Nelen (szerk.): *Organized Crime: Culture, Markets and Policies*. New York, Springer 2008. 85–96.

2. Az illegális állat- és növénykereskedelem fogalma

A magyar kutatók kevésbé foglalkoznak ezzel a témával, azonban az angol nyelvű nemzetközi szakirodalom rendkívül széles körű: *wildlife trafficking*, *wildlife trading*, illetve *wildlife crime* kifejezéseket használják. A témában számtalan kormányközi nemzetközi szervezet (ENSZ, Interpol, Europol) és NGO írt hivatalos jelentéseket, amelyek nagyrészt támogatott kutatásokon alapuló megállapításokat tartalmaznak, illetve számtalan nemzetközileg elismert kutató is foglalkozott ezzel.

E tanulmányban nem sorolom fel azt a több száz meghatározást, amelyek a fent felsorolt rendkívül széles körű irodalomban találhatóak e jelenségre, inkább összefoglalom azokat a közös elemeket, amelyek a fogalommeghatározásokban szerepelnek: eszerint bármely nemzetközi vagy nemzeti jogszabály alapján védett állat- és növényfajjal kapcsolatos cselekmény így azok orvvadászata, kereskedelme, birtoklása, szállítása, csempészete és értékesítése ide tartozik.

Az illegális állat- és növénykereskedelem a kereslet nélkül nem létezhetne. A védett állatokat és növényeket szerte a világon különböző célokból keresik: hobbiállat, étkezési célok, dísz tárgyak készítése, ruházati termékek készülhetnek egyes állatok szőrmejéből, illetve gyógyászati célokból.

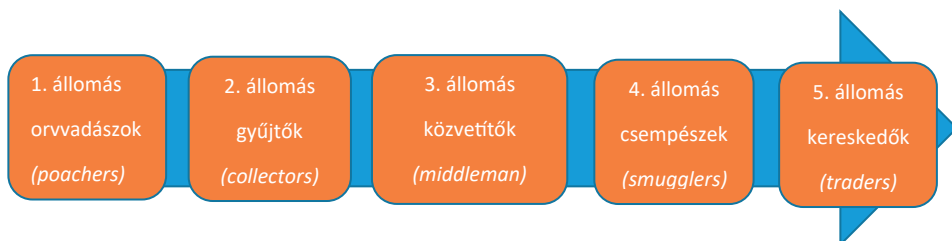
A védett állatok iránti kereslet egyidős az emberiséggel, és ez vezetett oda, hogy egyes állat- és növényfajok kipusztultak, illetve súlyosan veszélyeztetetté váltak. Az illegális vadászat, kereskedelem azon túl, hogy egyes fajok kipusztulását eredményezi, a legújabb kutatások szerint az emberi egészséget is súlyosan fenyegeti. Az ENSZ Környezetvédelmi programja által végzett kutatás kimutatta, hogy a fertőző betegségek 70%-a zootonikus, ami azt jelenti, hogy állatról emberre terjed.⁶ Az illegális állatkereskedelemben semmilyen állategészségügyi hatósági ellenőrzés nem létezik, így ennek megfelelően világjárványok kitörését okozhatják. Jelenleg még nem bizonyított tény, hogy a jelenleg is tartó pandémiát okozó Covid-19-vírus állatokról terjedt emberre, azonban tény, hogy a vírus állatpiacon jelent meg először.

3. Az illegális állat- és növénykereskedelmet bonyolító csoportos bűnelkövetés típusai

A határokon és sokszor kontinenseken átívelő illegális állat- és növénykereskedelemben ritkábban jellemző a magányos elkövetés, hiszen a forrásországtól egészen a végfelhasználóig mind földrajzi, mind munkamegosztási szempontból hosszú út vezet, ami emberek láncolatának (ellátólánc) kialakítását igényli, így a csoportos elkövetés a leginkább jellemző. E csoportok nem minden esetben érik el a palermói egyezmény nemzetközi szervezett bűnözői csoport fogalmi szintjét.

⁶ UNODC: *World Wildlife Crime Report 2020*. New York, United Nations, 2020.

A határokon átnyúló csoportos elkövetési láncot modellezi az úgynevezett csatorna modell.⁷ A modell lényege, hogy végigköveti az illegális termék mozgását annak eredetétől az úti célig, amelynek során az állatok és állati termékek kapcsolatokon keresztül vezető vonalon haladnak keresztül, amit lehetséges, hogy egy vagy két szereplő irányít, vagy csupán egymáshoz lazán kapcsolódó, alkalmoszerű, oportunistáknak alkotnak (1. ábra).

1. ábra: Elkövetői lánc

Forrás: Van Uhm (2016): i. m. 57.

Az első szinten található az orvvadászok, akik a forrásországban fejtik ki tevékenységüket, ezek gyakran helyi szegény emberek, akik nagyon jól ismerik a területet, és tudják, hol találják meg a vadászandó fajokat (például orrszarvú, tobzoska stb). A második szinten lévőket „gyűjtőknek” nevezik, akik helyi kereskedők, vagy más közeli falvakból jönnek. Néha kis üzletük is van a helyi faluban. A harmadik szinten a közvetítők helyezkednek el, akik szervezik a csempészetet a távoli úticél irányába, a csempészekkel ők tartják a kapcsolatot. A negyedik szinten vannak a csempészek, akik a különleges termék csempészetére specializálódtak. Az ötödik szinten nemzetközi kereskedők, közvetítők találhatóak, akik a célországban működnek. Korrupt tisztviselők, rendőrök, vámosok is előfordulhatnak az egész folyamatban végig. Az utolsó szinten a kereskedők a terméket gyakran tisztára mossák, azaz annak eredetét eltüntetik.

A csatorna modell folyamatként jellemezhető, ideális szituáció, mivel a valóságban a fenti lépések kevésbé merevek és strukturáltak. Például megtörténhet, hogy az orvvadász közvetlenül a kereskedőnek, közvetítőnek vagy a vevőnek adja el az illegális terméket, vagyis akár kettős szerepet játszhat.

Az illegális vadkereskedelemmel foglalkozó bűnözői csoportok típusait kutatták Wyatt és munkatársai, amelynek eredményeit legutóbb 2020-ban megjelent publikációjukban írták le.⁸ A tanulmány szerint az illegális vadkereskedelemben alapvetően három típusú bűnözői csoport részvétele figyelhető meg.

⁷ Daan P. van Uhm: *The Illegal Wildlife Trade Inside the World of Poachers, Smugglers and Traders*. Cham, Springer International Publishing, 2016.

⁸ Tanya Wyatt – Daan P. van Uhm – Angus Nurse: Differentiating Criminal Networks in the Illegal Wildlife Trade: Organized, Corporate and Disorganized Crime. *Trends in Organized Crime*, 23. (2020), 350–366.

1. táblázat: Csoportos bűnelkövetői kategóriák az illegális vadkereskedelemben

A csempészhalózat típusai	Szervezettség szintje	Opportunizmus	Kapcsolat más bűncselekményekkel	Korrupció
Szervezett bűnözői csoport (<i>organized crime group</i>)	+/+	±	+/+	+/+
Vállalati bűnözői csoport (<i>corporate crime group</i>)	+/+	±	-/-	-/+
Szervezetlen hálózat (<i>disorganised crime network</i>)	-/-	+/+	±	±

Ezek a típusok elméleti megközelítések, a valóságban átfedések lehetnek. A jelzések a kevésbé jellemzőtől az erősen jellemzőig mutatják az adott faktort: -/-, ±, -/+, +/+.

Forrás: Wyatt – Van Uhm – Nurse (2020): i. m. 350–366.

Ezek nem mindegyike éri el a szervezett bűnözői csoport fogalmi kritériumait. A csoportosításuk alapja: mennyire jellemző egy adott csoportosulásra a szervezettség foka, az elkövetés opportünizmusa, kapcsolat más bűncselekményekkel, illetve a korrupció alkalmazása. Első kategória az úgynevezett szervezett bűnözői csoport (*organized criminal group*), amely struktúráját és működését tekintve egyértelműen a palermói egyezményben foglalt szervezett bűnözői csoport fogalmának felel meg. Minden esetben jellemző ezekre a csoportokra a magas fokú szervezettség (munkamegosztás), kapcsolat más bűncselekményekkel, a korrupciós kapcsolatok az állami hivatalnokok különböző szintjeivel, illetve bizonyos fokban változó opportünizmus a vadvilági bűncselekmény elkövetésére. A második kategória az úgynevezett vállalati bűnözői csoportok (*corporate crime groups*), amelyben valamely országban bejegyzett, legálisan működő cég keretén belül követnek el bűncselekményeket.⁹ E csoportoknál is megfigyelhető a szervezettség (maga a vállalat adja a keretet), illetve változó sajátosságuk az opportünizmus és a korrupciós kapcsolatok kihasználása, illetve soha nem jellemző más bűncselekményekkel való kapcsolat. Ennél a körnél változhat, hogy megfelelnek-e a szervezett bűnözői csoport fogalomnak. A harmadik kategória laza hálózatok halmaza, amelyeknél nem tapasztalható a szervezettség, viszont az opportünista elkövetés és más bűncselekményekkel való kapcsolat minden esetben, továbbá a korrupció alkalmazása esetenként.¹⁰

Fontos leszögezni, hogy gyakran előfordul esetekben számtalan átfedés figyelhető meg az egyes típusok között. A továbbiakban e csoportosítás alapján vizsgálom a rendelkezésre álló nemzetközi tudományos szakirodalom és a különböző nemzetközi szervezetek jelentéseiben nyilvánosságra hozott bűnesetek elemzésével az illegális állat- és növénykereskedelem szervezettségét egyes fajok vonatkozásában.

⁹ Pam Davies – Tanya Wyatt: *Crime and Power*. Cham, Switzerland, Palgrave Macmillan, 2021.

¹⁰ Wyatt – Van Uhm – Nurse (2020): i. m.

4. Hierarchikus felépítésű szervezett bűnözői csoportok az illegális vadkereskedelemben

A szervezett bűnözői csoportok nemzetközi illegális vadkereskedelemben való jelenlétére már több mint egy évtizede utalnak különböző nemzetközi szervezetek (UNODC, Interpol, Europol), NGO-k (TRAFFIC, EIA) és kutatások.¹¹ A globálisan jellemző alacsony büntetési tétel, a megszerzhető magas haszon, a rendészeti és bűnüldöző szervek e területen tanúsított gyenge hatékonysága, illetve csekély esély a lebukásra mind oda vezetett, hogy vagy már meglévő szervezett bűnözői csoportok kezdtek e tevékenységgel is foglalkozni, vagy kialakultak strukturált szervezetek, amelyek már elérik a szervezettség bizonyos fokát.¹²

Ebben az alfejezetben azokat a szervezett bűnözői csoportokat vizsgálom, amelyek struktúrájukat, felépítésüket tekintve leginkább a hierarchikus bűnszervezetekre jellemző tulajdonságokkal rendelkeznek. Az eddigi kutatások alapján leginkább két illegális termék kereskedelméhez kapcsolódnak e bűnszervezetek: az orrszarvútülök és a kaviár.

4.1. Bűnszervezetek a nemzetközi illegális orrszarvútülök-csempészetben

Egyes kelet-ázsiai országokban évszázadok óta él az a téves hiedelem, hogy az orrszarvútülökből készült őrleménynek gyógyító hatása van,¹³ ennek megfelelően az ázsiai felvevőpiacon folyamatos igény jelentkezik e termékre. Így az orrszarvú vadászata jövedelmező tevékenységgé vált, amelynek köszönhetően az elmúlt 50 évben az afrikai orrszarvúállomány két nagy krízisen esett keresztül.¹⁴ Először az 1960-as évektől az 1990-es évek elejéig, amikor egyes kelet-ázsiai országokban felmerült az igény az afrikai orrszarvútülokre. A CITES¹⁵ 1973-as bevezetése ugyan eleinte pár évre átmenetileg megszakította az afrikai orrszarvúfajok túlkeinek nemzetközi kereskedelmét, azonban a későbbiekben a tevékenység egyre nagyobb méreteket öltött, az orrszarvútülök-kereskedelem nemzetközi tilalmának eredményeként a tiltott termék feketepiaci ára megsokszorozódott. Például az afrikai fekete orrszarvú becsült egyedszáma az 1960-as években elérte a 100 ezer egyedet, addig a korai 1990-es évekre katasztrofális csökkenés következtében már csak 2410 egyed

¹¹ Daan P. Van Uhm – Dina Siegel: The Illegal Trade in Black Caviar. *Trends in Organized Crime*, 19. (2016), 67–87; Van Uhm (2016): i. m.

¹² William H. Schaedla: Local Sociocultural, Economic and Political Facilitators of Transnational Wildlife Crime. In Lorraine Elliott – William H. Schaedla (szerk.): *Handbook of Transnational Environmental Crime, Social and Political Science*. Cheltenham, Edward Elgar, 2016.

¹³ UNODC: *World Wildlife Crime Report: Trafficking in Protected Species*. New York, United Nations, 2016. 70.

¹⁴ Tom Milliken: *Illegal Trade in Ivory and Rhino Horn: An Assessment to Improve Law Enforcement under the Wildlife Traps Project*. Cambridge, TRAFFIC International, 2014.

¹⁵ *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora* (Egyszemély a veszélyeztetett állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről).

létezett. Az orrszarvú orrvadászata ezt követően pár évig ismét visszaesett, mivel az Amerikai Egyesült Államok gazdasági szankciókat helyezett kilátásba, és a CITES-egyezményben foglaltak betartására szólította fel a tevékenységben jellemzően részt vevő négy országot: Jement, Dél-Koreát, Tajvant, és elsősorban Kínát. Ennek az intézkedésnek a hatására az afrikai orrszarvúállomány egyedszámának csökkenése jelentősen lassult egészen a 2000-es évek közepéig. A 2008-as évtől ismét drasztikus méreteket öltött az orrvadászat, mivel Vietnámban újjáéledt az illegális kereskedelem. Ebben az évben például Dél-Afrikában 83 egyedet ejtettek el az orrvadászok, míg az előző évben 13-at. A CITES 1973-as tiltásának és a kereskedelem tilalmának következtében az illegális orrszarvútülök-kereskedelem strukturálttá, szervezetté vált, nemzetközi összetételű, szervezett bűnözői csoportok alakultak ki, vagy már meglévő szervezett bűnözői csoportok kezdtek el foglalkozni e tevékenységgel. A bűnszervezetekben munkamegosztás figyelhető meg, megtalálhatók benne orrvadászok, kereskedők, közvetítők, futárok, és az egész tevékenységet irányító nemzetközi befolyással rendelkező személyek.¹⁶

A szervezett bűnözés illegális orrszarvútülök-kereskedelemben való részvételére utalnak a nemzetközi szervezetek,¹⁷ NGO-k jelentései és különböző kutatások is.¹⁸ Az illegális orrszarvútülök-kereskedelemmel megemlítik a hierarchikus felépítésű, szervezett bűnözői szindikátusok, maffia típusú bűnszervezetek részvételét. Több kézzelfogható bizonyítékot is találhatunk erre vonatkozóan. Kutatások eredményei¹⁹ és különböző bűnügyek adatai²⁰ is alátámasztják, hogy többek között a szigorú hierarchiával rendelkező hírhedt „kínai triád”-ok (Wo Shing Wo, 14K) irányítják ezt az illegális tevékenységet, amelyek az illegális orrszarvútülök-csempészet mellett drog- és fegyverkereskedelemmel is foglalkoznak.

Más hírhedt bűnszervezetek részvételére utaló adatok is vannak, például a hírhedt Medellín kartell,²¹ illetve egy ír szervezett bűnözői csoport²² is foglalkozott ezzel a tevékenységgel.

A feldolgozott nemzetközi szakirodalom alapján alkottam meg a következő ábrát (2. ábra), amely a szervezeten elkövetett nemzetközi orrszarvú-orrvadászat illegális kereskedelmi láncolat mint szervezett bűnözői csoport felépítését és működését modellezi. A leírtak alapján vizsgáltam az egyes elkövetői szerepeket, közöttük lévő

¹⁶ Milliken (2014): i. m.

¹⁷ Economic and Social Council United Nations: Illicit Trafficking in Protected Species of Wild Flora and Fauna. ECOSOC Resolution 2003/27 ECOSOC.

¹⁸ Milliken (2014): i. m.

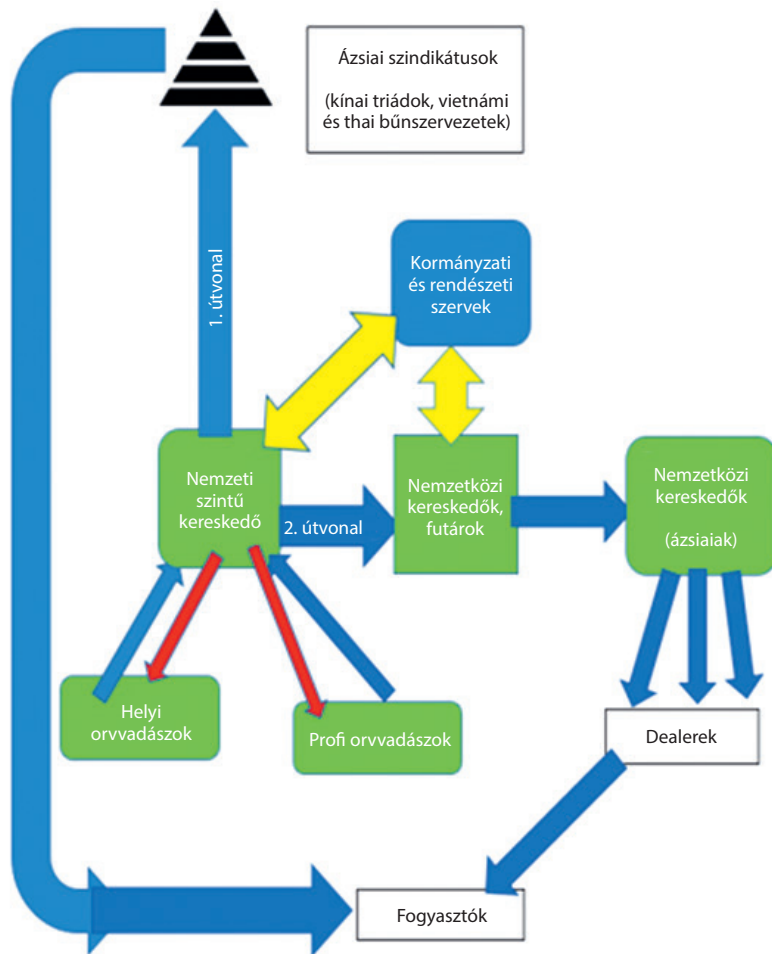
¹⁹ Van Uhm (2016): i. m.

²⁰ Glenn Curtis – Rexford Hudson – Seth Elan – Nina Kollars: Transnational Activities of Chinese Crime Organizations. *Trends in Organized Crime*, 7. (2002), 19–57; Europol: *European Organised Crime Groups Active in Trafficking Endangered Species* (2011); Tom Milliken – Jo Shaw: *The South Africa-Viet Nam Rhino Horn Trade Nexus: A Deadly Combination of Institutional Lapses, Corrupt Wildlife Industry Professionals, and Asian Crime Syndicates*. Johannesburg, South Africa, TRAFFIC International, 2012; Daan P. Van Uhm: *Organised Crime in the Wildlife Trade*. Centre for Information and Research on Organised Crime, 2012. 1–6.

²¹ Brian Christy: Convicted Drug Dealer Indicted for Selling Rhino Horns. *National Geographic*, 2014. április 18.

²² Martin Robinson: How the “Rhino horn” gang from a small Irish town they helped “buy up” ran a criminal network stretching from China to Peru and even raided Michael Flatley’s mansion. *Daily Mail*, 2016. március 3.

alá-fölé rendeltségi viszonyokat, azt, hogy jellemző-e utasításadás, illetve függő viszony, vagy csupán mellérendelt viszonyban állnak az egymással kapcsolatban álló elkövetők. A kék nyíl az orrszarvútulók mint illegális termék útját jelzi egészen a fogyasztóig. A piros nyíllal jelölt elemek között megfigyelhető az alá-fölé rendeltség, a felette lévő utasíthatja a lefelé mutató nyíllal irányában lévőt, míg az egymás mellettiek leginkább üzleti jellegű kapcsolatban állnak egymással. A sárga jelzésű nyíl az elemzésekben hivatkozott korrupciós kapcsolatokat jeleníti meg.

2. ábra: Szervezett elkövetés az illegális orrszarvútulók-csempészetben

Forrás: a szerző szerkesztése

Az ábra alapján látható, hogy a nemzetközi illegális orrszarvútulók-kereskedelemben érintett szervezett bűnözői csoportok vegyes struktúrát mutatnak: megfigyelhető hierarchikus és mellérendeltségi (hálózat jellegű) viszony egyaránt az egyes

résztvevők viszonyában. Említést érdemel, hogy abban az esetben, ha az illegális áru a nemzeti kereskedőtől közvetlenül valamely ázsiai szindikátushoz kerül (1. vonal), akkor az ellátólánc egy tisztán hierarchikus bűnszervezetben folytatódik, amíg a fogyasztóhoz eljut. Viszont, ha az áru innen a nemzetközi kereskedőkön és futárokon keresztül halad tovább a fogyasztók felé (2. vonal), abban az esetben egy nem hierarchikus jellegű hálózaton keresztül jut el a fogyasztókhoz.

A 2. táblázat alapján látható, hogy a vázolt illegális kereskedelmi láncolat általánosan megfelel a palermói egyezmény egyes elemeinek, vagyis szervezett bűnözői csoportok jelenléte figyelhető meg. Egyetlen elem okozhat eltérést: a bűncselekmény büntetési tétele, amely országonként változhat.

2. táblázat: Nemzetközi bűnszervezetek az illegális kaviárkereskedelemben

A szervezett bűnözői csoport egyes fogalmi elemei (palermói egyezmény)	Az illegális orrszarvútülök-kereskedelemben jellemző-e
Bizonyos ideig való fennállás	igen, az elemzések szerint hosszabb ideje működnek
Három vagy több fő részvétele	igen, a láncolat háromnál több személyből áll
Strukturáltság	nem egy bűncselekmény alkalmoszerű elkövetésére hozzák létre (munkamegosztás is jellemző)
Célja az egyezményben foglalt súlyos bűncselekmény elkövetése (legalább négy év szabadságvesztéssel vagy súlyosabb büntetéssel büntethető bűncselekmény)	ez országonként változhat, de alapvetően több országban már négy évnél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetik
közvetett vagy közvetlen anyagi haszonszerzés	minden esetben megfigyelhető

Forrás: a szerző szerkesztése

5. A kaviár története, a kaviár jogi védelme

A tudomány jelenleg 27 tokhalfélét ismer. A tokfélék az egyik legősibb halfajnak számítanak a Földön, nagyjából 200 millió évvel ezelőtt jelentek meg, még jóval az ember megjelenése előtt.

A Szovjetunióban a tokhalak halászata és a kaviárkereskedelem szabályozott és megfelelően kontrollált volt, a tokhal halászata a nyílt tengeren szigorúan tiltott tevékenységnek számított. A kolhozokba tömörült halászok családjukat el tudták tartani, ezért ebben a rendszerben nem volt jellemző az illegális halászat.²³ Amikor azonban összeomlott a Szovjetunió, a Kaszpi-térségben is számtalan állam vált függetlenné: Azerbajdzsán, Türkmenisztán, Kazahsztán, illetve maradt orosz fennhatóság alatt Dagesztán mint orosz köztársaság. Ez a jelentős politikai átalakulás a tokhalhalászatban azt eredményezte, hogy a korábbi korlátozó szabályok és ellenőrzési szisztéma teljesen eltűntek, és az orvhalászat előtt mérhetetlen mértékben

²³ G. I. Ruban – R. P. Khodorevskaya: Caspian Sea Sturgeon Fishery: A Historic Overview. *Journal of Applied Ichthyology*, 27. (2011), 2. 199–208.

megnyílt az út.²⁴ Ez a korlátlan orvhalászat, túlhalászat vezetett oda, hogy a CITES 1997-ben Zimbabweban tartott kongresszusán Németország és az Egyesült Államok előterjesztést tettek mind a 27 tokhalfaj védelmére. A CITES-egyezményt Türkmenisztán kivételével az összes Kaszpi-tengeri állam aláírta, így Oroszország, Kazahsztán, Irán és Azerbajdzsán is. Ugyanígy a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) is felvette a kritikusan veszélyeztetett fajok listájára.²⁵

Így egyes tokhalfélék (két faj) a CITES I. számú mellékletébe kerültek, amely a vadon élő tokhalakkal való kereskedelmet teljes egészében megtiltotta, míg a tokhalfélék nagy része a II. számú mellékletbe, azaz csak és kizárólag a nemzeti CITES-hatóság engedélyével és kvóta szerint lehetséges a vadon élő tokhalak halászata és kereskedelme.²⁶ A kaviár-konténerszállítmányokat újra fel nem használható CITES-címkével kell ellátni, oly módon, hogy a címke, annak hivatalos kinyitásáig, nem távolítható el. További korlátozás, hogy csak olyan gazdasági társaságok kereskedhetnek kaviárral, amelyek hivatalosan a CITES-hatóságoknál is regisztrálták magukat.²⁷

Különböző nemzetközi szervezetek nyomására Oroszország 2007-től teljesen megtiltotta a vadon élő tokhalak halászatát, amihez végül az összes Kaszpi-tengeri ország csatlakozott.²⁸

Ahogy a védett fajok illegális kereskedelmében mindenhol a világon,²⁹ itt is egy ellátólánc jött létre megfelelő munkamegosztással a határokon átívelő illegális áruforgalom bonyolítására. A rendszeresen működő és állandó kapcsolatokkal rendelkező, haszonszerzésre törekvő illegális ellátólánc már önmagában is alkalmas lehet a szervezett bűnözői csoport fogalmának megállapítására, hiszen annak minden eleme megtalálható.

Alapvetően a szervezett bűnözés három formája ismerhető fel az illegális kaviárkereskedelemben. Az első esetben az orosz maffia (jellemzően a hierarchikus orosz bűnszervezetek) egy nem hierarchikus felépítésű hálózatot, az ellátólánc egyes tagjait (elsősorban a lánc alján lévőket) rendszeresen zsarolja, tőlük védelmi pénzt szed. Bizonyos esetekben ezek az ellátólánccok nem is tekinthetők bűnszervezetnek, így független bűnözők megsarcolásának is tekinthetjük. Ez a jelenség egyébként a szervezett bűnözés egyik jellemző megnyilvánulási formája, vagyis amikor független bűnözőket, kisebb csoportokat az erősebb szervezett bűnözői csoportok rendszeresen

²⁴ Ekaterina Shadrina: The Great Caspian Caviar Game. *Secur. Index. A Russian Journal of International Security*, 13. (2007), 1. 55–78.

²⁵ IUCN: *Sturgeon More Critically Endangered Than any Other Group of Species*. International Union for Conservation of Nature (IUCN), (2010. március 18.).

²⁶ European Commission Directorate General for the Environment: *Wildlife Trade Regulations in the European Union: An Introduction to CITES and Its Implementation in the European Union*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2010.

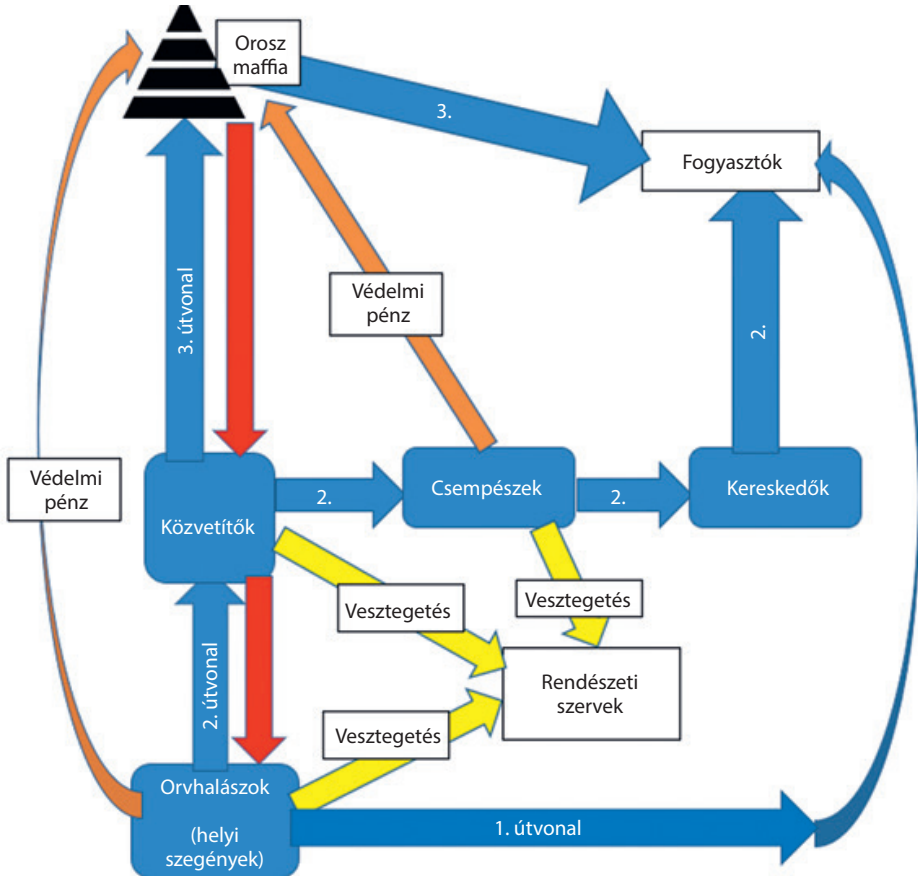
²⁷ Van Uhm (2016): i. m.

²⁸ Christian Nellemann et al. (szerk.): *The Environmental Crime Crisis: Threats to Sustainable Development from Illegal Exploitation and Trade in Wildlife and Forest Resources: A Rapid Response Assessment*. Nairobi, Kenya, United Nations Environment Programme, 2014.

²⁹ Van Uhm (2016): i. m.

zsarolnak. A második esetben az orosz maffia az egész hálózatot irányítja, vagyis annak minden egyes tagja a szervezet vezetőinek irányítása alatt áll. A harmadik esetben az orosz maffia (orosz szervezett bűnözői csoportok) egy bizonyos szinten (közvetítők, kereskedők) lép be a láncolatba (3. ábra).

A 3. ábra szemlélteti az illegális ellátólánc (hálózat) és a hierarchikus orosz szervezett bűnözői csoportok közötti kapcsolatot, illetve a kaviár útját az orvhalásztól a fogyasztókig.

3. ábra: Szervezett elkövetés az illegális kaviárkereskedelemben

Forrás: a szerző szerkesztése

A kék nyilak a kaviár lehetséges illegális útjait jelenítik meg egészen a fogyasztókig. A leírtak szerint az első esetben (1. útvonál) az orvhalászok megtartják egy részét a zsákmánynak, és maguk értékesítik a fogyasztók felé (ezen az úton nem észlelhető a szervezett elkövetés).

A második esetben közvetítőknek továbbítják, akik a halászok főnökeinek is tekinthetők, így azok felettük állnak, feléjük utasításokat adhatnak (piros nyíl).

A kaviár útja itt is elágazhat: lehetséges, hogy a közvetítő valamely orosz szervezett bűnözői csoportnak adja tovább az árut, amely így a hierarchikus bűnszervezeten keresztül jut el a fogyasztókig (2. útvonal), vagy lehetséges, hogy csempészeknek adja tovább, akik az országból kiviszik a terméket, amely végül kereskedőkhöz kerül és onnan a fogyasztókhoz (3. útvonal). A narancssárga nyíl mutatja, hogy az orosz szervezett bűnözés teljesen rátelepszik a tevékenységre: nemcsak akkor vesz részt az illegális kereskedelemben, ha a szervezetükön keresztül kerül a fogyasztókhoz az áru, hanem bármilyen úton, hiszen minden esetben védelmi pénzt (*krimalszkaja krysha*) szed a láncolat egyes elemeitől. A citromsárga nyíl pedig az állami korrupciós összefonódást jelzi: az orvhalászok, közvetítők és csempészek egyaránt rendszeresen fizetnek a különböző rendészeti szerveknek a zavartalan működésért (*milicszkaja krysha*).

A rendelkezésre álló tudományos kutatásokon alapuló szakirodalom³⁰ alapján kijelenthető, hogy a klasszikus hierarchikus szervezetszerű maffia típusú bűnszervezetek is szorosan kapcsolódnak ehhez a tevékenységhez, vagy előfordul, hogy egy egész láncolatot uralnak. Amit az illegális kaviárkereskedelemtől tudunk, az jól modellezi az „orosz maffia” tevékenységét, módszereit. Az illegális állatkereskedelemben e területen bizonyított leginkább a maffia típusú bűnszervezetek jelenléte.

5.1. Az illegális kaviárkereskedelemmel foglalkozó orosz bűnszervezetek jellemzői

Korrupció

Az illegális kaviárkereskedelmet irányító bűnszervezetek működésének egyik alapja a korrupció.³¹ Az orvhalászok rendszeresen dolgoznak együtt a rendőrséggel és más hivatalos szervekkel a dagesztáni régióban, az illegális üzlet egyik pillérét képezik. Az orvhalászok egyrészt fizetnek a tengerre való belépésért, illetve a fogott zsákmány után százalékot is szolgáltatnak a hivatalos személyeknek. Minden egyes kihajózás után 1500 dollár kenőpénzt fizetnek a hatóságok embereinek, és még erre jön a fogás utáni százalék. Egy interjú szerint minden 10 kg kaviár után 1 kg a rendőrségé, 1 kg pedig a „védelmezőé”.³²

A hivatalos személyek vesztegetése az egész folyamatot végig kíséri: a parti őrség, rendőrség, vámtiszték és a repülőtéri hivatalos személyek is részesei ennek az üzletnek.³³

³⁰ Van Uhm (2016): i. m.

³¹ John M. Sellar: *The UN's Lone Ranger: Combating International Wildlife Crime*. Dunbeath, Caithness, Scotland, Whittles Publishing, 2014.

³² Van Uhm (2016): i. m.

³³ Van Uhm (2016): i. m.

Behatolás a legális gazdaságba

Az illegális kaviárüzletben részt vevő orosz maffia a legális gazdaságba is teljesen beépült, ami az orosz szervezett bűnözés más területein is megfigyelhető. A Szovjetunió összeomlása után az 1990-es évek elején az orosz maffia jelentős szerepet játszott az állami vagyon privatizációjában, jelentős anyagi javakat szerzett meg, és a későbbiekben már nagyszámú legális gazdasági társaságban jutott részesedéshez,³⁴ valamint több tokhaltenyészítő cég tulajdonjogát szerezte meg. Jól illusztrálja ezt az egyik cég vezetőjének nyilatkozata, amelyet az egyik kutatás során mondott el: a tenyészfarmon igazából alig van megfelelő biztonsági személyzet, mivel ők nem félnek attól, hogy a tenyésztőből halat lopnak, hiszen a bűnözők félnek inkább tőlük.

Erőszak

Annak ellenére, hogy az orvvadászok, kereskedők és hivatalos személyek között együttműködés áll fenn, az ellenségeskedés és az erőszak egyáltalán nem ritka jelenség az illegális kaviárkereskedelemben, amelyet időnként „tokhalháborúnak” is szoktak nevezni.³⁵ Több jelentés szól arról, hogy fegyveres tűzharc alakult ki a versenytárs orvhalászok között, vagy akár a hatósági személyek és az orvhalászok között Dagesztánban.³⁶ A Kamilia nevű hajót például 1996-ban a parti őrség kísérelte meg feltartóztatni, miközben a hajó rakományát (tokhalakat) rakodták át két Kamaz tehergépkocsira. Miközben a parti őrség megpróbált rajtuk ütni, a korrupt vízi rendőrség félautomata fegyverekből nyitott tüzet, és a tűzharcban végül a két tehergépkocsi elhagyta a helyszínt. A Kamilia hajót egyébként a későbbiekben is használták orvhalászathoz, azonban a hatóságok többé nem tartóztatták fel, az orvhalászok ellen sem indult eljárás.

Vállalati bűnözés

A fogalmat Edwin Sutherland kriminológus alkotta meg, a fehérgalléros (*white collar crime*) bűncselekményekkel összefüggésben, amelyről először 1939-ben tett említést az Amerikai Szociológiai Társaság konferenciáján. Meghatározása szerint a fehérgalléros bűnözés „azokat a bűncselekményeket foglalja magába, amelyeket magas beosztású, megbecsült társadalmi státuszú személyek követnek el, foglalkozásuk körében”.

³⁴ Vadim Volkov: *Violent Entrepreneurs: The Use of Force in the Making of Russian Capitalism*. Ithaca, Cornell University Press, 2002.

³⁵ Shadrina (2007): i. m. 55–78.

³⁶ Viktor Lagutov: *Rescue of Sturgeon Species in the Ural River Basin*. New York, Springer, 2008.

Az 1970-es évektől már egyre inkább elkülönítették a fehérgalléros bűnözésen belül azokat a cselekményeket, amelyeket egyének követnek el, a vállalati keretek között elkövetett bűncselekményektől, vagyis a vállalati bűnözéstől.³⁷ Megalkottak különböző fogalmi meghatározásokat: azon jogellenes és káros cselekmények, amelyeket egy cég alkalmazottai követnek el egyéni vagy a cég érdekeinek előmozdítása érdekében.³⁸ Egy az 1980-as években megalkotott fogalom szerint: „a vállalatok által elkövetett államilag büntetendő cselekmények, ide sorolandók a közigazgatási, magánjogi és büntetőjogi jogsértések is.”³⁹

Felmerül a kérdés, hogy vannak-e átfedések, illetve kapcsolatok a vállalati és a szervezett bűnözés között? Vagy lehet-e a két fogalom egymás szinonimája? Álláspontom szerint érdemes mind kriminológiai, mind jogi (büntetőjogi) szempontból külön vizsgálni a kérdést. Kétségtelen tény, hogy számtalan közös elemet hordoz mindkét bűnözési forma. Mielőtt részletes elemzésbe kezdenék, le kell szögezniem, hogy a vállalati bűnözés fogalm meghatározása jóval egyszerűbb feladat a szervezett bűnözésnél, mert míg az előbbire a fentiekben ismertetett fogalm meghatározásokon túl nemigen ismert több, addig az utóbbi esetében akár több száz meghatározás is létezik,⁴⁰ hiszen számtalan megjelenési formája ismert a világon, az eltérő földrajzi és kulturális hagyományokra tekintettel.⁴¹

A szervezett bűnözés esetében néhány olyan közös elemet érdemes kiemelni, amelyek a fogalm meghatározások majdnem mindegyikében előfordulnak: tartós időre való szervezethez, hierarchia, rendszeres anyagi haszonszerzési célzat, több bűncselekmény visszatérő vagy rendszeres elkövetése, és eseti jelleggel az erőszak.

Míg a vállalati bűnözés fogalmi elemei: vállalati keretek között, a vállalat vezetőinek vagy dolgozóinak, rendszeres anyagi haszonszerzési célból (több profitért), bűncselekmények (több) elkövetése. A két fogalom elemei között nem csupán átfedések tapasztalhatók, hanem úgy tűnik, nagyjából azonos fogalmakról lehet szó. Hiszen, ha egy legálisan bejegyzett és alapvetően legálisan működő vállalat profitnövelés céljából a működése során különböző bűncselekményeket is elkövet, kimondható, hogy szervezett elkövetésről, szervezett bűnözésről beszélünk, amelyben az elkövetés háttéréül szolgáló szervezetet a vállalati struktúra adja.

Mivel a fentiekben kifejtettek szerint a szervezett bűnözés igen tág fogalomnak tekinthető, amit a több mint 150 meghatározás is tükröz, és a vállalati bűnözés jóval szűkebb kategóriát képez, az átfedésekre tekintettel kijelenthető, hogy a szervezett bűnözés halmazán belül helyezkedik el a vállalati bűnözés mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája. Esetenként egyes vállalati keretek között elkövetett bűncselekmények kilóghatnak a szervezett bűnözésből, például ha olyan

³⁷ Inzelt Éva – Bezsényi Tamás: *A vállalati bűnözés jellemzőinek megértése: elméleti megfontolások és empirikus kutatás eredményei alapján*. Budapest, ELTE Eötvös, 2021.

³⁸ David O. Friedrichs: *Trusted Criminals: White Collar Crime in Contemporary Society*. 4th ed. Belmont, CA, Wadsworth Cengage Learning, 2010.

³⁹ B. Clinard – Peter Yeager: *Corporate Crime. Journal of Criminal Justice*, 9. (1981), 3. 253–255.

⁴⁰ Von Lampe (2016): i. m.

⁴¹ Zsigmond (2020): i. m.

lényeges fogalmi elem hiányzik, mint a rendszeresség, illetve a hosszabb időre irányuló elkövetési célzat (3. táblázat).

3. táblázat: Vállalati keretek között elkövetett bűncselekmények

Palermói egyezmény elemei	Vállalati keretek között elkövetett bűncselekmények
bizonyos ideig való fennállás	Ez az elem, amely minden vállalati bűncselekmény esetén fennáll, mivel a vállalatok (gazdasági társaságok) nem egyszeri vagy rövid alkalomra jönnek létre.
három vagy több főből áll a csoport	Ha nem egyszemélyes vállalat (gazdasági társaság) vagy egyéni vállalkozás keretében követik el a bűncselekményt, fennáll ez az elem. Itt megjegyzendő, hogy nem csupán a vállalat tulajdonosai, tisztségviselői, tagjai számítanak a csoport tagjainak, hanem annak munkavállalói, amennyiben ismerik a bűncselekményi tevékenységet.
strukturált csoport nem egyetlen bűncselekmény azonnali végrehajtására és nem alkalmoszerűen létrehozott csoport, amelyben nem szükséges, hogy tagjai pontosan meghatározott szerepekkel rendelkezzenek, vagy hogy tagsága állandó legyen, illetőleg fejlett hierarchiával rendelkezzen	Minden vállalat megfeleltethető e kritériumnak. A vállalatok fennállása nem alkalmoszerű, illetve jellemző a strukturált felépítés, mindenkinek (munkavállalóknak, tisztségviselőknek) pontos szerepe van, és a tagság is (a munkavállalók is nagyrészt) állandó.
összehangolt működés	Minden vállalatra elmondható, hiszen a működést alapító okiratok szabályozzák részletesen szerte a világon, illetve a termelés előre meghatározott tervek szerint folyik.
cél súlyos (négy évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható) bűncselekmények elkövetése	Ez egyes államokként változhat.
közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve	A védett állat- és növényfajok kereskedelmének minden esetben ezek a céljai.

Forrás: a szerző szerkesztése

A táblázat alapján látható, hogy büntetőjogi dogmatikai szempontból a palermói egyezmény szervezett bűnözői csoport fogalmának megfelelőhetnek a vállalati bűnözés keretében megvalósított bűncselekmények.

6. Vállalati bűnözés az illegális vadkereskedelemben

Az illegális állat- és növénykereskedelemben az egyre inkább terjedő vállalati bűnözést számtalan kutatás igazolta. Az illegális szállításban például számtalan legálisan bejegyzett vállalat vesz részt, elemzések szerint az EU területén az illegális vadkereskedők több mint 30%-a legális szereplőként is jelen van a piacon.⁴² Ezek a vállalatok

⁴² Van Uhm (2016): i. m.

lehetnek törvényesen működő, nyilvántartásba vett állatkereskedelemmel foglalkozó cégek, állatkertek, cirkuszok, régiségboltok, divatáru-kereskedők vagy állattenyésztők, vagy bármilyen vállalkozás, amely tökéletes hátteret biztosít az illegális tevékenység leplezésére, az illegálisan beszerzett áruk tisztára mosására.⁴³

A vállalati bűnözés olyan formában jelenik meg az illegális vadkereskedelemben, hogy a cég leplezi az áru eredetét, és/vagy rejti az árut. A leplezés úgy valósulhat meg, hogy illegálisan szerzi be az árut orvvadászoktól, majd legális iratokkal igazolja, hogy a szállított vagy forgalmazott állat- vagy növény szállítmány tenyésztett vagy fogságban nevelt egyedekből áll.⁴⁴ Az engedélyeket vagy hamisítják, vagy ami biztonságosabb, a korrupciós csatornák felhasználásával szerzik be a hivatalos szervektől. A leplezésre remek példa, amikor a vadon élő tokhalból származó kaviárt legálisan bejegyzett cégek tenyésztett kaviárként csomagolják és viszik a nemzetközi piacra. Sok ilyen céget valamelyik orosz maffiaszervezet hozott létre és működtet.⁴⁵ Ez példázza azt a jelenséget, amikor a szervezett bűnözés fedővállalkozások létrehozásával leplezi tevékenységét.

A rejtés úgy valósulhat meg, hogy a törvényesen bejegyzett vállalat valamilyen legális áru szállítását, kereskedelmét jelöli meg fő tevékenységének, és ezt tünteti fel a szállítólevelekben, árukísérő okmányokban (például kőszobrok, gyümölcs stb.), és a védett állatokat, növényeket vagy azok származékát a legális áru közé vagy alá, mögé rejtve szállítják.

6.1. Vállalati bűnözés az illegális elefántcsont-kereskedelemben

Erről a tiltott üzletágról elmondható, hogy az egyik legjövedelmezőbbnek számít az illegális állatkereskedelemben, bár az UNODC legutóbbi, 2020-as jelentése szerint az elefántcsont feketepiaci ára jelentősen esett az elmúlt években.⁴⁶ Kenyában 2014-ben 148, 2018-ban már csak 54,5, Tanzániában 95, majd 2018-ban csak 40 amerikai dollár volt egy kilogramm. A jelentés szerint ennek pontos oka egyelőre nem ismert, további kutatásokat igényel, de elképzelhető, hogy a számtalan nemzetközi korlátozásnak köszönhetően esett vissza a kereslet.

Azonban továbbra is kijelenthető, hogy nemzetközi szervezett bűnözői szindikátusok foglalkoztak és foglalkoznak is e tevékenységgel. Az UNODC egy korábbi 2016-os elemzése szerint egyes afrikai terrorszervezetek az elefántcsont-kereskedelmet tartják ellenőrzésük alatt, amelyből jelentős bevételük származik.⁴⁷

Az elefántcsont megmunkálásának több mint ezeréves hagyománya él a távolkeleten, ezért az elefántok vadászata Ázsiában egykor óriási méreteket öltött, míg nem

⁴³ Wyatt – Van Uhm – Nurse (2020): i. m.

⁴⁴ Tanya Wyatt: *Wildlife Trafficking: A Deconstruction of the Crime, the Victims, and the Offenders*. Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2013.

⁴⁵ Van Uhm – Siegel (2016): i. m.

⁴⁶ UNODC (2020): i. m.

⁴⁷ UNODC (2016): i. m.

Ázsia több területén teljesen kihaltak. Az óriási felvevőpiac igényének kielégítésére újabb források után kellett nézni.

Számtalan kormányközi szervezet (UNODC, Interpol), illetve NGO (TRAFFIC) ír a szervezett bűnözés illegális elefántcsont-kereskedelemben való részvételéről.⁴⁸ Az egyes források szerint nemzetközi szervezett bűnözői szindikátusok irányításával zajlik az illegális kereskedelem elsősorban Afrikából Ázsiába.

A jelentések nagy része nem tér ki arra, hogy a szervezett bűnözés milyen formában vesz részt az illegális elefántcsont-kereskedelemben, milyen típusú bűnszervezetek irányítják és milyen módon, csupán megemlítik a szervezett bűnözés részvételét.

A fejezethez olyan sikeresen megoldott bűnügyekről szóló beszámolókat, jelentéseket vizsgáltam meg, amelyekben nemzetközi illegális elefántcsont-kereskedelemmel foglalkozó bűnszervezetek ellen lefolytatott nyomozások eredményeit tárták fel.⁴⁹

Íme, táblázatos formában egy sikeresen felderített ügy lényeges adatai, amely háttérben törvényesen bejegyzett vállalatok álltak (4. táblázat).

4. táblázat: Illegális elefántcsont-csempészettel foglalkozó bűnszervezet

A csoport vezetőjének neve	Bayon Muyumba
Az ügy keletkezésének ideje	2009
A csoport tevékenységének időintervalluma	2008–2009 (valószínű, még 2008 előtt megkezdték tevékenységüket, azonban a nyomozás csak eddig tárta fel az aktivitásukat)
Forrásországok	Tanzánia, Mozambik
Tranzitországok	Egyesült Arab Emírségek, Malajzia
Célszágok	Fülöp-szigetek, Vietnám
Szállítmány elfogásának helye	Fülöp-szigetek, Vietnám
Az elfogott szállítmány mennyisége	10,6 tonna (2 szállítmány)
Csempészet módszere	Áru hamis megjelölése (műanyag hulladékként feltüntetve) hajókkal szállították az elefántcsontot
Fedővállalkozások	Puja Ltd., Team Freight Tanzania, Kigoma M.N. Enterprises, Uplands Frewarders és a Nectar Logistics Ezeknek a cégeknek a neve alatt folyt a hajós szállítás Afrika és Ázsia között
Korrupciós kapcsolatok	Tanzániai Vámhivatal 6 tisztviselőjét tartóztatták le, akik illegálisan pecsételték le a szállítókonténereket Egy tanzániai parlamenti képviselő neve is felmerült (Abdurahman Kinana)

Forrás: szerző saját készítése

⁴⁸ Chris Batt – Jenny Feltham – David Becker: *Enhancing the Detection, Investigation and Disruption of Illicit Financial Flows from Wildlife Crime*. Research report. Asia/Pacific Group on Money Laundering – UNODC, 2017; Interpol: *INTERPOL's Largest Operation Combating Illegal Ivory Trafficking Targets Criminal Syndicates* (2012. június 19.)

⁴⁹ Environmental Investigation Agency (EIA): *Vanishing Point – Criminality, Corruption and the Devastation of Tanzania's Elephants*. (2014. november 6.).

6.2. Vállalati bűnözés az illegális hullókereskedelemben

Az UNODC 2016-os jelentése szerint a védett fajok nemzetközi illegális szállításában leginkább jellemző állatok egyes hullófajok, így a krokodilok, gyíkok, kígyók, tengeri és édesvízi teknősök.⁵⁰ Ez a trend az UNODC újabb 2020-as jelentésének elkészültéig nem változott.⁵¹ A hullókkal való illegális kereskedelem többféle célt szolgálhat:⁵²

- egyes hullófajok (kígyófajok, gyíkfajok) bőréből vagy páncéljából (teknősfajok) a divatcégek vagy dekorációs cégek készítenek különböző termékeket;
- egyes hullófajok húsából élelmiszerek, ételek készülnek, vagy egyes kígyófajok mérgeből gyógyszerek vagy gyógyhatású készítmények;
- élő hullókat egzotikus házi kedvencként adnak el egyes állatkereskedők.

A jelentés szerint egyes hullófajok bőréből készült termékeket (kézitáskák, pénztárcák, övek, cipők) foglalnak le a hatóságok szerte a világon, de nem sokkal maradnak el az élve csempészett állatok sem.

6.2.1. A nemzetközi illegális hullókereskedelem útvonalai és ellátóláncai

Az élő hullókkal való illegális kereskedelem forrásai: Délkelet-Ázsia, Dél-Ázsia, Közép-Ázsia és Kelet-, valamint Dél-Afrika egyes országai. A World WISE adatbázis szerint India az egyik vezető forrásországnak tekinthető.

Ezeket a hullókat jellemzően a helyiek gyűjtik be élve, leginkább eseti jelleggel, másodlagos jövedelemforrásként, és tartják otthonukban mindaddig, míg egy közvetítő személy nem veszi át tőlük. A láncolat ezen kezdeti szintjén még nagyon alacsony áron 1 és 15 dollár áron veszik meg a helyi orvvadászoktól az élő hullókat. Mire azonban a láncolat végén álló fogyasztókhoz kerül, az ár több mint ezerszere-sére 1000 és 2000 dollárra emelkedik.

A közvetítők sok esetben a legálisan bejegyzett vállalatoknak adják tovább a befogott állatokat. Ezek a cégek tenyésztőüzemként vannak regisztrálva, azonban valójában nem ezeknek a fajoknak a tenyésztésével (ami legális lenne), hanem az élve befogott példányok kereskedelmével foglalkoznak. A tenyészüzemekben csak a befogott példányokat tartják a szállításig. A szállítás már a „tisztára mosott” állatokkal zajlik, amelyek a kísérő okmányok szerint tenyésztett példányok, és így már legálisan kerülnek a célországokba sokszor kisállat-kereskedőkhöz.

A TRAFFIC még 2006-ban végzett kutatást abban a tárgyban, hogy mennyire érvényesül a korlátozó szabályozás. Ezért tíz különböző tenyészüzemet látogattak

⁵⁰ UNODC (2016): i. m.

⁵¹ UNODC (2020): i. m.

⁵² M. L. Samedí – D. T. Iskandar: Freshwater Turtle and Tortoise Conservation and Utilization in Indonesia. In Peter P. van Dijk – Bryan L. Stuart – Anders G. J. Rhodin (szerk.): *Asian Turtle Trade: Proceedings of a Workshop on Conservation and Trade of Freshwater Turtles and Tortoises in Asia*. Chelonian Research Monographs, No. 2. 2000. 106–111.

meg, ahol a beszélgettek a személyzettel, illetve felmérték, hogy az üzem mennyire alkalmas egyes hullófajok fogságban való tenyésztésére. A tíz üzem közül csak mindössze kettőben találtak olyan szakképzett személyzetet és felszerelést, amely megfelelő lehet ilyen tevékenység kereskedelmi szinten való végzésére. Az üzemek nagy részében a foglalkoztatott személyzet is beismerte, hogy csak fedőállalkozásként működnek, és gyakorlatilag nagyrészt vadon befogott hullókkal kereskednek. Ráadásul a hatóságok felé leadott hivatalos jelentésekben is olyan mennyiségű eladott hullőegyedszám szerepel (például 2000 egyed évente), amely irreális, ennyi egyedet az üzem nem lett volna képes kitenyészteni, sőt, volt olyan hely, ahol egyetlen tenyésztésre tartott példányt sem lehetett találni, pedig a leadott jelentések szerint ezres nagyságrendben küldtek exportra különböző hullókat. Mindezek alapján jutott arra a következtetésre a TRAFFIC, hogy Indonéziából javarészt továbbra is vadon befogott hullókat exportálnak az EU egyes országaiba oly módon, hogy valótlan tartalmú kísérő okiratokon tenyésztett példánynak tüntetik fel ezeket az állatokat.

A szakirodalom szerint e fajok vadon való befogása előnyösebb a kereskedők számára, mivel a nőstények⁵³ elég sokára, körülbelül 2-3 éves korukra lesznek ivarérettek, illetve viszonylag hosszú a vemhességi idő míg a tojásaikat lerakják, és kevés utódot hoznak létre, költséges a tenyésztésük, vagyis hosszú idő alatt térül meg a befektetett pénz. Ezért egyes kereskedők fantomcégeket alapítanak, amelyek tevékenységi köreként hullőtenyésztést határoznak meg, de valójában vadon befogott hullókkal kereskednek illegálisan.

7. Szervezetlen hálózatok (*networks*) az illegális vadkereskedelemben

7.1. Szervezetlen bűncselekmények

A nemzetközi szakirodalom⁵⁴ az illegális vadkereskedelem harmadik csoportos elkövetési formájaként a szervezetlen hálózatok csoportját jelöli meg (*disorganised crime networks*). Ez alatt azokat a csoportokat érti, amelyek több országot érintően végzik a különböző védett fajok kereskedelmét, csempészetét: például a csempészapparátus, amelynek összetétele gyakran változik, néha ideiglenes. Az ilyen csempészálózatok tagjai közötti kapcsolat laza, nem mindig állandó. A csoport rugalmasan reagál a különböző társadalmi-gazdasági, politikai és ökológiai változásokra, ezzel keresi a lehetőséget az illegális tevékenységének minél hatékonyabb és jövedelmezőbb kifejtésére.⁵⁵ Így a klasszikus értelemben vett hierarchikus szervezett

⁵³ A. D. Griffiths: Demography and Home Range of the Frillneck Lizard, *Chlamydosaurus Kingii* (Agamidae), in Northern Australia. *Copeia*, (1999), 4. 1089–1096.

⁵⁴ Wyatt (2020): i. m.

⁵⁵ Zygmunt Bauman: *Liquid Modernity*. Hoboken, John Wiley & Sons, 2013; Carlo Morselli: *Inside Criminal Networks*. New York, Springer, 2009

bűnözői csoportnál ezek az entitások jóval rugalmasabbak személyi összetételük tekintetében.

Ezek a csoportok egymástól különbözők, a leginkább sokszínűek, nehezen homogenizálhatók, a nemzetközi jellegű, csoportosan megvalósuló illegális állat- és növénykereskedelemben az egyes csoportok közötti legnagyobb eltérések itt tapasztalhatók. Az ilyen hálózatok gyakran kapcsolódnak a vállalati bűnözés keretén belül megvalósuló bűncselekményekhez, vagy hierarchikus bűnszervezetek tevékenységéhez.

Kriminológiai értelemben a szakirodalom alapvetően nem tekinti szervezett bűnözésnek ezeket a hálózatokat. Érvelésük szerint bár lehetséges, hogy rendelkeznek valamilyen struktúrával, azonban nem alkalmaznak erőszakot eszközként, és gyakran nem területi alapon, magasan szervezett vagy monopolisztikus helyzetben lévő entitások ezek.⁵⁶

A palermói egyezményt alapul véve büntetőjogi értelemben azonban még árnyaltabb a kép. Ha az ellátó láncolat egyes tagjai egymást nem, vagy alig ismerik, az üzleti kapcsolat csupán alkalmoszerű, vajon megállapítható-e az egyezményben megfogalmazott szervezett bűnözői csoportjának fogalma? Nem csupán dogmatikai szempontból lényeges ez a kérdés. Mert igaz ugyan, hogy a szakirodalom és a büntető bírói gyakorlat szerte a világon társadalomra veszélyesebbnek tartja az egyértelműen szervezett bűnözői csoportban (bűnszervezetben) való elkövetést, de a rugalmas személyi összetételű, egymáshoz lazán kapcsolódó, ámde nemzetközi szinten működő csoportok, hálózatok veszélyét nem ismerik fel. E csoportok létének egyik veszélye az ellenük való hatékony fellépés hiánya. Felderítési és bizonyítási szempontból sokkal nehezebb egy olyan ellátó láncolat minden egyes tagját felderíteni és annak működését megszüntetni, amelyben a tagok egymást nem vagy alig ismerik, a lehetőségek alapján változik a kapcsolatuk, inkább eseti, mint az olyan csoportok esetében, ahol állandó, szoros a kapcsolat. Ezek a hálózatok tovább élhetnek, ha egy-egy tagot a hatóságok elfognak, a rugalmas hálózat gyorsan talál másik szereplőt. Az ellátóláncolat nem szűnik meg, míg a merevebb szervezeteknél (klasszikus hierarchikus és vállalati keretek között való szervezett elkövetés) akár az egész csoport bukásával az egész ellátólánc kiiktatható.

A hálózatok tagjai sokszor opportunisták egyének: teherautó-sofőrök, korrupt hivatalnokok, futárok, akik alig vagy egyáltalán nem ismerik egymást, kapcsolatuk alkalmoszerű.⁵⁷ A szakirodalom az ebbe a kategóriába tartozó csoportoknál a minden esetben jellemző opportunizmust, alkalmoszerűséget jelöli meg. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy nehezen meghatározható, hogy mit is értünk opportunisták, alkalmoszerű elkövetésen, mi tartozhat ebbe a kategóriába, hol van az a határ, amelyet átlépve már nem alkalmoszerűséggel, hanem bizonyos fokú rendszerességgel találkozunk. Az mindenképpen alkalmoszerű, ha valaki ötletszerűen, életében egyszer

⁵⁶ Peter Reuter: *Disorganized Crime – The Economics of the Visible Hand*. Washington, National Institute of Justice, 1983.

⁵⁷ Wyatt (2020): i. m.

orvvadászik, vagy kereskedik védett fajokkal jó üzlet reményében. Még az is, ha ezt úgy teszi többször, hogy például utazásai alkalmával hoz nagyobb mennyiségben védett fajokat vagy abból készült terméket, és azt mindig másnak adja el. Azonban, ha valaki évente (szezonális jelleggel) teszi ezt, álláspontom szerint már rendszerességnek nevezhető, még akkor is, ha mindig másnak adja el ezeket a termékeket, akit éppen talál. Ez utóbbi esetben a bűnszervezet még nem, csupán a rendszeresség állapítható meg, mivel a másik fogalmi elem, az összehangoltság hiányzik.

7.2. A nemzetközi illegális tobzskakereskedelemtől általában

A tobzskák az emlősök osztályába tartozó állatok, amelyeknek nyolc alfaja ismert: ebből négy az ázsiai kontinensen, négy pedig az afrikai kontinensen él.⁵⁸

Nagyjából 10 évvel ezelőtt még relatív kevés ember tudta pontosan, hogy mi is az a tobzskó,⁵⁹ de az utóbbi években az illegális vadkereskedelem egyik ikonjává vált a médiában,⁶⁰ és a tobzskó a jelenlegi adatok szerint az egyik leginkább keresett faj a veszélyeztetett állatok listáján szereplő fajok közül.⁶¹

A tobzskákat három célból keresik a világon:

- bőre miatt, amelyet felhasználnak az exotikus bőrkereskedelemben;
- pikkelyei miatt, amely az úgynevezett *traditional chinese medicine* (TCM), azaz a hagyományos kínai orvoslás egyik gyógyszereként szerepel. Az orrszarvú-tülökhöz hasonlóan immáron évezredek óta használják: a hagyomány szerint a vérkeringésre, az anyatej kiválasztására, bőrbetegségekre és a mellrák megelőzésére igen hatékony;
- illetve fogyasztják húsa miatt is mint ínycsöveget.

A nagy kereslet következtében a tobzskák száma jelentősen csökkent a múlt század végére. A faj fennmaradása érdekében a tobzskát a CITES felvette a veszélyeztetett fajok listájába még 1975-ben a washingtoni egyezmény III. számú mellékletébe, majd 1995-től a II. számú mellékletbe, és 2015-től már a különösen veszélyeztetett fajokat tartalmazó I. számú mellékletbe, azaz a faj bármely egyedének befogása, azzal való kereskedelem teljesen tiltott (CITES-egyezmény).⁶²

Az illegális ellátóláncban, mint minden illegális termék ára, a tobzskó feketepiaci ára is jelentősen emelkedik a következő lépcsőfoknál. Így például forrásországokban

⁵⁸ UNODC (2020): i. m.

⁵⁹ Mingxia Zhang et al.: Illegal Pangolin Trade in Northernmost Myanmar and its Links to India and China. *Global Ecology and Conservation*, 10. (2017). 23–31.

⁶⁰ Lauren A. Harrington – Neil D’Cruze – David Macdonald: Rise to Fame: Events, Media Activity and Public Interest in Pangolins and Pangolin Trade, 2005–2016. *Nature Conservation*, 30. (2018), 107–133.

⁶¹ Alex Aisher: Scarcity, Alterity and Value: Decline of the Pangolin, The World’s Most Trafficked Mammal. *Conservation and Society*, 14. (2016), 4. 317–329; Lalita Gomez – Boyd Leupen – Tiau Kiu Hwa: The Trade of African Pangolins to Asia: A Brief Case Study of Pangolin Shipments from Nigeria. *Traffic Bulletin*, 28. (2016), 1. 3–5; John D. Sutter: The Most Trafficked Mammal You’ve Never Heard of. *CNN*, 2014.

⁶² European Commission Directorate General for the Environment (2010): i. m.

7 dollártól 13 dollárig kaphatnak az orvvadászok egy kilogramm tobzoskáért, de ez az ár megsokszorozódik a lánc végére, a célországban a fogyasztói ár már 250 dollár is lehet.⁶³

7.3. Az illegális ellátólánc Afrikából Ázsiába

Az ENSZ 2018-ban végzett terepkutatást Ugandában és Kamerunban, amely megállapította, hogy kezdetben a tobzoskavadászatot a helyi, falusi emberek saját, esetleg lokális kereslet kielégítése céljából végezték. A nemzetközi igények jelentkezésével alakult ki a nemzetközi hálózat (4. ábra). Megjelentek a tehetősebb helyi kereskedők, közvetítők, akik tömegesen vásárolják fel az elejtett állatokat, és szállítják a városokba, ahol ázsiai kereskedőknek adják tovább.⁶⁴ Manapság már nem ritka jelenség, hogy a helyi közösség tagjai, a földművesek tobzoskavadászattal is foglalkoznak, hiszen ez a tevékenység, ellentétben a nagyvadak elejtésével (elefánt, orrszarvú), nem igényel különösebb speciális felszerelést, lőfegyvereket. A nemzetközi illegális kereskedelmi láncolatba újonnan belépő vadászoknak mindössze 3–5 dollár költséget jelent a felszerelés (különböző állatcsapdák), és az elejtett kisebb állatok darabjáért 8–13 dollárt kaphatnak, míg a nagyobb példányokért akár 25–30 dollárt is. Ugandában egy gyakorlott vadász képes akár 20 állatot is elejteni egy nap.⁶⁵

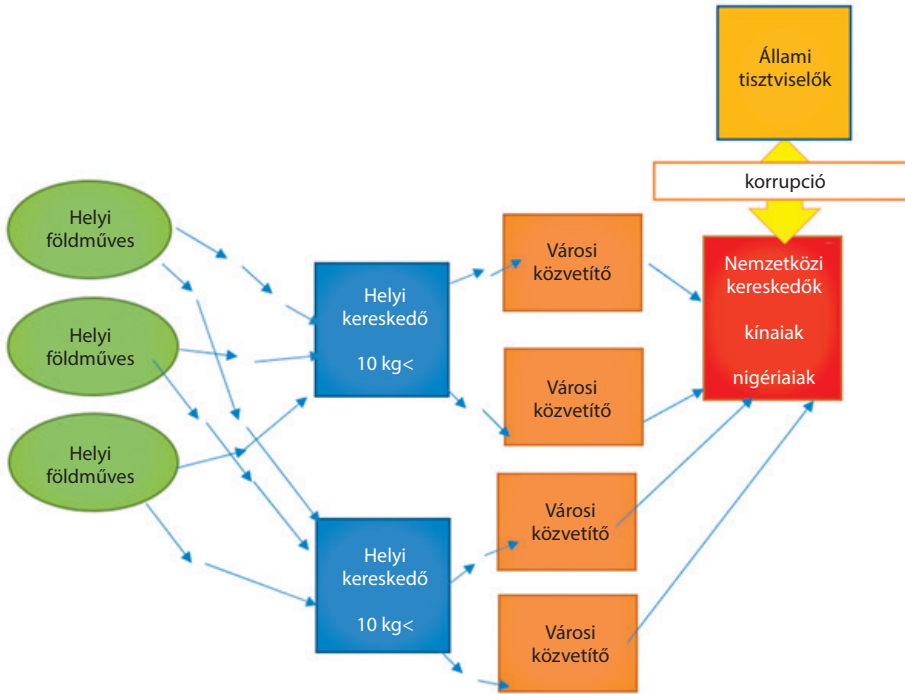
A vadászok után a nemzetközi kereskedelmi láncban a következő állomás a helyi kereskedők. Ahogyan az ábrán látható (szaggatott nyíl), a helyi vadászok és kereskedők kapcsolata lazább, inkább eseti jellegű, változó, hogy az orvvadász éppen melyik helyi kereskedőnek adja el zsákmányát. A helyi kereskedőkre jellemző, hogy amikor a vadászoktól legalább 10 kg tobzoskapikkelyt felvásárolnak, az árut a városokba viszik. Ezek a helyi kereskedők kisebb helyi üzletek tulajdonosai (néhány esetben nők), vagy helyi hatósági emberek, akiknek elegendő készpénz mindig rendelkezésükre áll, hogy a vadászoktól vásároljanak. Ebből következően alappal feltételezhető a rendszeresség, hiszen az orvvadászoknak egyszerűbb a már általuk korábban megismert, könnyen megtalálható kereskedőhöz vinni az árut. Ezek a helyi kereskedők a városban a láncolat következő szintjén lévő városi közvetítőknek (kereskedőknek) adják tovább a pikkelyeket (nigériaiak vagy kongóiak). A kapcsolatot itt is szaggatott nyíllal jelöltem, ami arra utal, hogy még ez sem tekinthető állandó jellegűnek, itt is változó, kivel áll összeköttetésben a helyi kereskedő. Ezek a közvetítők már a *nemzetközi szinten működő kereskedőkkel* állnak közvetlen kapcsolatban, akik rendszerint kínaiak vagy nigériaiak, és ez a kontaktus állandónak tekinthető, hiszen a közvetítők a nemzetközi kereskedők keze alá dolgoznak. Ezek a kereskedők tehetősebb emberek, és gyakran magasabb szintű politikai kapcsolatokkal rendelkeznek, amelynek segítségével biztosítva van illegális tevékenységük.

⁶³ UNODC (2016): i. m.

⁶⁴ UNODC (2020): i. m.

⁶⁵ UNODC (2020): i. m.

Korrupciós kapcsolatukat a sárga nyíl jelzi. Ezek a személyek lehetnek azok a külföldi üzletemberek, akik az afrikai ország fejlesztési projektjének megvalósítása céljából érkeztek az országba.⁶⁶

4. ábra: Nemzetközi illegális ellátólánc a tobzoskakereskedelemben

Forrás: a szerző szerkesztése

Az illegális kereskedelmi láncolatban részt vevő személyek száma 5-től akár 15 főig terjedhet. Jellemzően mire a tobzoskapikkely eljut az orvvadászoktól a láncolat végén lévő fogyasztókig, a fekete piaci ára akár több mint tízszerese is lehet.

A következő állomás a csempészet–szállítás. Ez történhet hajóval, légi vagy szárazföldi úton is, néha postai küldeményként adják fel. A hajóval történő szállítás jellemzően nagyobb tételben lehetséges. Sok esetben fagyasztott hús közé rejtik a szállítmányt.⁶⁷ Volt arra is példa, hogy viaszgyertyákba öntve rejtették el.⁶⁸ Jellemző még, hogy leforrasztott acélhordókban szállítják hamis kíséző iratokkal. Nem ritka, hogy egész konténernyi pikkelyt szállítanak műanyag hulladék közé rejtve, a kíséző

⁶⁶ UNODC (2020): i. m.

⁶⁷ Samuel Osborne: Record Haul of Pangolin Scales Seized along with Hundreds of Ivory Tusks in Hong Kong. *Independent*, 2019. február 2.

⁶⁸ Local Development Partners Group in Uganda: 3.2 Tons of Ivory and 423 Kg of Pangolin Scales Seized through EU Support. (2019. április 2.).

okmányokon is csupán a „műanyag hulladék” megjelölés szerepel.⁶⁹ Eddig az egyik legnagyobb tobzskapikkely-szállítmányt (6 t) hajón, lezárt konténerben szállították be Afrikából Maláziába, a kísérő okmányon „kesudió”-t jelöltek meg.⁷⁰

A célországokban (főleg Kína) a kínai nemzetiségű nemzetközi kereskedők illegális piacokon, vagy legális üzletekben álnéven értékesítik az afrikai forrásországi ár 10-15-szöröséért (1 kg szárított pikkely 250–300 dollár között mozog) a szárított tobzskapikkelyeket,⁷¹ de az online rendelés is elterjedt.

A 2019-es lefoglalási adatok szerint a hajóval történő kontinensek közötti illegális szállítmányok kiindulópontja Nigéria, míg fő célországként Vietnám jelenik meg.

Az illegális elefántcsont-kereskedők sok esetben tobzskapikkelyeket is csempésznek az elefántcsont mellett, amelyekről szintén a lefoglalási adatok tanúskodnak. Az ENSZ-kutatás során több kereskedő nyilatkozott úgy, hogy a hatóságok nem tekintik olyan súlyos bűncselekménynek a tobzskapikkelyekkel való illegális kereskedelmet, mint az elefántcsonttal való kereskedelmet, így azzal szemben ritkábban lépnek fel, ezért többen kezdtek el inkább tobzskával foglalkozni. Úgy tűnik, hogy az illegális elefántcsont-kereskedelem kezd visszaesni Kamerunban és Ugandában, míg a tobzoska ára felfelé ível 2017 óta.

8. Hibrid típusú szervezett bűnözői csoportok

A „hibrid” struktúra alatt azt értem, amikor az előzőkben vázolt rendszerekből kettő vagy akár három keveredik valamely ellátóláncolatban, amelyek gyakran előfordulhatnak. Ez történhet úgy, hogy egy laza hálózat működik az ellátólánc elején (orvvadászok, kereskedők kapcsolata), majd egy bizonyos szinten belép valamely hierarchikus bűnszervezet, amelyen keresztül végül a termék a fogyasztókhoz jut. Megfigyelhető ez az illegális kaviárkereskedelem egyik formájánál, amikor az orvhalászoktól a kereskedőig, közvetítőig még egy mellérendeltségi láncon keresztül jut el a termék valamely orosz maffiaszervezet tagjához.⁷² De ugyanígy példa lehet erre, amikor a laza hálózat egyes tagjait sarcolja egy maffiaszervezet.

A vállalati és hierarchikus bűnözés szimbiózisára lehet példa, amikor egy orosz maffiaszervezet tokhaltenyésztő vállalatokat, telepeket vásárol fel azért, hogy ezzel fedezze a vadon befogott tokhalakból származó kaviárral való kereskedelmet.⁷³ A telepeken igazából tenyésztés nem folyik, ott csupán a vadon befogott példányokat tárolják a feldolgozásig. Ugyanígy említhető példa az illegális elefántcsont-kereskedelem, ha a nagy tételben csempésztett elefántcsontot valamely olyan fedő vállalat végzi, amely az egyik kínai maffiaszervezet tulajdonában áll (persze strómanokat jegyeznek be

⁶⁹ Justin Doom: 7.5 Tons of Ivory, Pangolin Scales Seized in Vietnam. *abc News*, 2019. június 14.

⁷⁰ Elizabeth C. Alberts: Malaysian Authorities Seize Record 6 Tons of African Pangolin Scales. *Mongabay*, 2020. április 7.

⁷¹ Van Uhm (2016): i. m.

⁷² Van Uhm – Siegel (2016): i. m.

⁷³ Van Uhm (2016): i. m.

tulajdonosnak). Erre vonatkozó egyértelmű, konkrét bizonyítékot a sikeres felderítésekről szóló jelentésekben nem találtam.

A laza hálózatok és a vállalati bűnözés együttélése megfigyelhető az illegális tobzoskakereskedelemben is. Előfordul, hogy azon a szinten, ahol a kínai nemzetközi kereskedők lépnek be, tulajdonképpen ennek a kereskedőnek szállító vállalatának keresztül jutnak el a termékek a célországba. Különösen igaz lehet ez akkor, ha a száritott tobzoskapikkelyeket nagy tételben, több tonna mennyiségben hajókonténerekben szállítják, hamis kísézőokmányokkal. Ilyen több tonnás hajókonténernyi áru lefoglalására számtalan gyakorlati példa van.

Végül mindhárom struktúra együttesen lehet jelen akkor, ha ez utóbbi kereskedő, akinek vállalata az illegális szállítást végzi, tulajdonképpen valamely kínai maffiaszervezet egyik embere.

9. Összefoglalás

A védett állat- és növényfajok nemzetközi illegális kereskedelme súlyosan veszélyezteti a Föld élővilágának biodiverzitását, ezenkívül további társadalomra veszélyessége abban rejlik, hogy olyan súlyos járulékos bűncselekmények kapcsolódnak hozzá, mint a korrupciós bűncselekmények (vesztegetés), illetve pénzmosás, amelyek országok és térségek biztonságát és stabilitását veszélyeztetik. Ennek megfelelően a hatékony fellépés kiemelt prioritást kell élvezzen. Abban valamennyi világszervezet (ENSZ, Interpol, Europol, WWF, TRAFFIC stb.) egyetért, hogy a védett állat- és növényfajok illegális kereskedelmében a nemzetközi szervezett bűnözés jelentős szerepet vállal. Amikor szervezett bűnözésről írnak a nemzetközi tudományos szakirodalom és a nemzetközi szervezetek jelentései, a palermói egyezményben megfogalmazott szervezett bűnözői csoport fogalmat tekintik alapnak. Ahogy a cikkben utaltam erre, ez nehézséget okoz a jelenség elleni fellépésben, mivel a szervezett bűnözői csoport és a szervezett bűnözés fogalmát sok esetben összemossák, mintegy szinonim fogalomként tekintenek mindkettőre. Ezenkívül kevés konkrét olyan jelentést vagy cikket lehet találni a nemzetközi szakirodalomban, amely részletesen elemezné, hogy milyen struktúrájú, munkamegosztású szervezett bűnözői csoportok vesznek részt e tevékenységben, csupán annyit írnak, hogy a szervezett bűnözés bonyolítja e tevékenységet.

Ebben a cikkben arra kívántam rávilágítani, hogy mennyire árnyalt a kép, milyen sokféle struktúrával és munkamegosztással rendelkező szervezett bűnözői csoport létezik, amelyek tevékenysége országokon és kontinenseken átível, és sokukról sem az eljáró rendészeti szervek, sem nemzetközi hírű kutatók nem is gondolják, hogy a palermói egyezmény szervezett bűnözői csoport fogalmának megfelelőek.

A közhiedelemben és sajnos gyakran egyes szakemberek körében is elterjedt az a téves nézet, hogy a szervezett bűnözői csoportok merev hierarchia alapján felépülő, maffia típusú szervezetek, amelyeket egy keresztapa irányít, aki alatt

alvezérek és katonák tevékenykednek. Amint a cikk alapján látjuk, a védett állat- és növényfajok illegális kereskedelmében kevésbé jellemzők az ilyen típusú szervezetek: vannak ugyan területek (illegális orrszarvútülök-, kaviárkereskedelem), ahol tisztán jelen vannak, azonban az esetek nagy részében legális vállalatok vagy laza szerkezetű hálózatok, illetve a három típus keveréke bonyolítja e tevékenységet. Látható, hogy a vállalati, laza hálózatban, illetve hibrid struktúrában való működés is megfelelhet a szervezett bűnözői csoportok fogalmának. Amint a cikkben utaltam rá, sokszor nehezebb a laza szerkezetű hálózatok elleni fellépés, egyrészt mert a hatóságok (sokszor a szakirodalom is ezen az állásponton van) szerint ezek nem szervezett bűnözői csoportok, másrészt mert egy-egy résztvevő (orvvadász, kereskedő, csempész stb.) kiesése, letartóztatása esetén a hálózat zökkenőmentesen tovább működik, hiszen könnyen pótolhatók az egyes tagok. Míg a hierarchikus bűnszervezetek esetén egy-egy magasabb szinten elhelyezkedő alvezér, vagy a legmagasabb vezető kiesése okozhat zavarokat a működésben, vagy egy szervezet teljes összeomlását is eredményezheti. Nehézség továbbá az ilyen szervezetek elleni fellépés azért is, mert míg a hierarchikus szervezeteknél a tagok között szoros a kapcsolat, egymást jól ismerik, és a világszerte alkalmazott nyomozástaktikai eszközökkel (például vádalku) egymást buktathatják le a tagok, elindítva ezzel a dominóeffektust, amely a szervezet vezetőjéig elérhet, és a teljes szervezet összeomlását okozhatja. Ezzel szemben a laza hálózatoknál a tagok kapcsolata nagyon eseti jellegű, egymás dolgairól keveset tudnak, változó a láncolat következő tagjának személye is, így ennek köszönhetően a fentiekben vázolt taktika nem, vagy nehezen kivitelezhető.

Az ilyen nemzetközi szinten működő bűnszervezetek elleni fellépésben további nehézség a határokon, kontinenseken átnyúló bűnözői kapcsolatrendszer, és az ehhez szükséges szoros bűnügyi együttműködések hiánya. A példaként felhozott sikeresen megoldott, kontinenseken átívelő, nemzetközi jellegű ügyekben minden esetben szoros bűnügyi együttműködés és információcsera működött az érintett országok hatóságai között.

Ezen entitások elleni hatékony fellépés kulcsa az érintett országok szoros bűnügyi együttműködése, a bűnszervezetek struktúrájának, működésének további kutatása, elemzése és a korrupció visszaszorítása lehetne.

IRODALOMJEGYZÉK

- Aisher, Alex: Scarcity, Alterity and Value: Decline of the Pangolin, the World's Most Trafficked Mammal. *Conservation and Society*, 14. (2016), 4. 317–329.
- Alberts, Elizabeth C.: Malaysian Authorities Seize Record 6 Tons of African Pangolin Scales. *Mongabay*, 2020. április 7. Online: <https://news.mongabay.com/2020/04/malaysian-authorities-seize-record-6-tons-of-african-pangolin-scales/>
- Batt, Chris – Jenny Feltham – David Becker: *Enhancing the Detection, Investigation and Disruption of Illicit Financial Flows from Wildlife Crime*. Research report. Asia/Pacific Group on Money Laundering – UNODC, 2017.
- Bauman, Zygmunt: *Liquid Modernity*. Hoboken, John Wiley & Sons, 2013.

- Christy, Brian: Convicted Drug Dealer Indicted for Selling Rhino Horns. *National Geographic*, 2014. április 18. Online: www.nationalgeographic.com/science/article/140417-rhino-horn-drugs-weapons-cartel-arrest-smuggling
- Clinard, B. – Peter Yeager: Corporate crime. *Journal of Criminal Justice*, 9. (1981), 3. 253–255. Online: [https://doi.org/10.1016/0047-2352\(81\)90075-1](https://doi.org/10.1016/0047-2352(81)90075-1)
- Curtis, Glenn – Rexford Hudson – Seth Elan – Nina Kollars: Transnational Activities of Chinese Crime Organizations. *Trends in Organized Crime*, 7. (2002), 19–57. Online: <https://doi.org/10.1007/s12117-002-1011-4>
- Davies, Pam – Tanya Wyatt: *Crime and Power*. Cham, Switzerland, Palgrave Macmillan, 2021. Online: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-57314-0>
- Doom, Justin: 7.5 Tons of Ivory, Pangolin Scales Seized in Vietnam. *abc News*, 2019. június 14. Online: <https://abcnews.go.com/International/75-tons-ivory-pangolin-scales-seized-vietnam/story?id=63708125>
- Economic and Social Council United Nations: Illicit Trafficking in Protected Species of Wild Flora and Fauna ECOSOC Resolution 2003/27 ECOSOC.
- Environmental Investigation Agency (EIA): *Vanishing Point – Criminality, Corruption and the Devastation of Tanzania's Elephants*. (2014. november 6.). Online: <https://eia-international.org/report/vanishing-point-criminality-corruption-and-the-devastation-of-tanzanias-elephants/>
- European Commission Directorate General for the Environment: *Wildlife Trade Regulations in the European Union: An Introduction to CITES and Its Implementation in the European Union*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2010. Online: <https://doi.org/10.2779/21758>
- Europol: *European Organised Crime Groups Active in Trafficking Endangered Species* (2011).
- Friedrichs, David O.: *Trusted Criminals: White Collar Crime in Contemporary Society*. 4th ed. Belmont, CA, Wadsworth Cengage Learning, 2010.
- Gomez, Lalita – Boyd Leupen – Tiau Kiu Hwa: The Trade of African Pangolins to Asia: A Brief Case Study of Pangolin Shipments from Nigeria. *Traffic Bulletin*, 28. (2016), 1. 3–5.
- Griffiths, A. D.: Demography and Home Range of the Frillneck Lizard, *Chlamydosaurus Kingii* (Agamidae), in Northern Australia. *Copeia*, (1999), 4. 1089–1096. Online: <https://doi.org/10.2307/1447984>
- Harrington, Lauren A. – Neil D'Cruze – David Macdonald: Rise to Fame: Events, Media Activity and Public Interest in Pangolins and Pangolin Trade, 2005–2016. *Nature Conservation*, 30. (2018), 107–133. Online: <https://doi.org/10.3897/natureconservation.30.28651>
- Interpol: *INTERPOL's Largest Operation Combating Illegal Ivory Trafficking Targets Criminal Syndicates* (2012. június 19.). Online: www.interpol.int/News-and-Events/News/2012/INTERPOL-s-largest-operation-combating-illegal-ivory-trafficking-targets-criminal-syndicates
- Inzelt Éva – Bezsenyi Tamás: *A vállalati bűnözés jellemzőinek megértése: elméleti megfontolások és empirikus kutatás eredményei alapján*. Budapest, ELTE Eötvös, 2021. Online: www.eltereader.hu/media/2021/04/Inzelt-Bezsenyi-A-vallalati-bunozes_web.pdf
- IUCN: *Sturgeon More Critically Endangered than Any Other Group of Species*. International Union for Conservation of Nature (IUCN). 2010. Online: www.iucn.org/content/sturgeon-more-critically-endangered-any-other-group-species
- Lagutov, Viktor: *Rescue of Sturgeon Species in the Ural River Basin*. New York, Springer, 2008. Online: <https://doi.org/10.1007/978-1-4020-8924-4>
- Local Development Partners Group in Uganda: *3.2 Tons of Ivory and 423 Kg of Pangolin Scales Seized through EU Support* (2019. április 2.). Online: www.ldpg.or.ug/3-2-tons-of-ivory-and-423-kg-of-pangolin-scales-seized-through-eu-support/
- Milliken, Tom: *Illegal Trade in Ivory and Rhino Horn: An Assessment to Improve Law Enforcement under the Wildlife Traps Project*. Cambridge, TRAFFIC International, 2014. Online: www.traffic.org/site/assets/files/2544/w-traps-elephant-rhino-report.pdf
- Milliken, Tom – Jo Shaw: *The South Africa-Viet Nam Rhino Horn Trade Nexus: A Deadly Combination of Institutional Lapses, Corrupt Wildlife Industry Professionals, and Asian Crime Syndicates*.

- Johannesburg, South Africa, TRAFFIC International, 2012. Online: www.traffic.org/site/assets/files/2662/south_africa_vietnam_rhino_horn_nexus.pdf
- Morselli, Carlo: *Inside Criminal Networks*. New York, Springer, 2009. Online: <https://doi.org/10.1007/978-0-387-09526-4>
- Nellemann, Christian – Rune Henriksen – Patricia Raxter – Neville Ash – Elizabeth Mrema: (szerk.): *The Environmental Crime Crisis: Threats to Sustainable Development from Illegal Exploitation and Trade in Wildlife and Forest Resources: A Rapid Response Assessment*. Nairobi, Kenya, United Nations Environment Programme, 2014.
- Osborne, Samuel: Record Haul of Pangolin Scales Seized along with Hundreds of Ivory Tusks in Hong Kong. *Independent*, 2019. február 2. Online: www.independent.co.uk/news/world/asia/pangolin-scales-ivory-elephant-tusks-seized-hong-kong-vietnam-chinese-medicine-a8759386.html
- Reuter, Peter: *Disorganized Crime – The Economics of the Visible Hand*. Washington, National Institute of Justice, 1983.
- Robinson, Martin: How the “Rhino horn” gang from a small Irish town they helped “buy up” ran a criminal network stretching from China to Peru and even raided Michael Flatley’s mansion. *Daily Mail*, 2016. március 3. Online: www.dailymail.co.uk/news/article-3471454/How-Rhino-horn-gang-small-Irish-town-helped-buy-ran-network-stretching-China-Peru-responsible-raiding-Michael-Flatley-s-mansion.html
- Ruban, G. I. – R. P. Khodorevskaya: Caspian Sea Sturgeon Fishery: A Historic Overview. *Journal of Applied Ichthyology*, 27. (2011), 2. 199–208. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1439-0426.2011.01725.x>
- Samedi, M. L. – D. T. Iskandar: Freshwater Turtle and Tortoise Conservation and Utilization in Indonesia. In Peter P. van Dijk – Bryan L. Stuart – Anders G. J. Rhodin (szerk.): *Asian Turtle Trade: Proceedings of a Workshop on Conservation and Trade of Freshwater Turtles and Tortoises in Asia*. Chelonian Research Monographs, No. 2. 2000. 106–111.
- Schaedla, William H.: Local Sociocultural, Economic and Political Facilitators of Transnational Wildlife Crime. In Lorraine Elliott – William Schaedla (szerk.): *Handbook of Transnational Environmental Crime, Social and Political Science*. Cheltenham, Edward Elgar, 2016.
- Sellar, John M.: *The UN’s Lone Ranger: Combating International Wildlife Crime*. Dunbeath, Caithness, Scotland, Whittles Publishing, 2014.
- Shadrina, Ekaterina: The Great Caspian Caviar Game. *A Russian Journal of International Security*, 13. (2007), 1. 55–78. Online: <https://doi.org/10.1080/19934270.2007.9756489>
- Siegel, Dina: Diamonds and Organized Crime: The Case of Antwerp. In Dina Siegel – Hans Nelen (szerk.): *Organized Crime: Culture, Markets and Policies*. New York, Springer 2008. 85–96. Online: https://doi.org/10.1007/978-0-387-74733-0_7
- Sutter, John D.: The Most Trafficked Mammal You’ve Never Heard of. *CNN*, 2014. Online: <https://edition.cnn.com/interactive/2014/04/opinion/sutter-change-the-list-pangolin-trafficking/index.html>
- UNODC: *World Wildlife Crime Report 2020*. New York, United Nations, 2020. Online: www.unodc.org/documents/data-and-analysis/wildlife/2020/World_Wildlife_Report_2020_9July.pdf
- UNODC: *World Wildlife Crime Report: Trafficking in Protected Species 2016*. New York, United Nations, 2016.
- Van Uhm, Daan P.: *Organised Crime in the Wildlife Trade*. Centre for Information and Research on Organised Crime, 2012.
- Van Uhm, Daan P.: *Illegal Trade in Barbary Macaques*. Utrecht, Universiteit Utrecht, 2014. Online: <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.2593.2402>
- Van Uhm, Daan P.: Illegal Wildlife Trade to the EU and Harms to the World. In *Environmental Crime in Transnational Context*. Abingdon, Routledge, 2016.
- Van Uhm, Daan P.: *The Illegal Wildlife Trade Inside the World of Poachers, Smugglers and Traders*. Cham, Springer, 2016. Online: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-42129-2>

- Van Uhm, Daan P. – Dina Siegel: The Illegal Trade in Black Caviar. *Trends in Organized Crime*, 19. (2016), 67–87. Online: <https://doi.org/10.1007/s12117-016-9264-5>
- Volkov, Vadim: *Violent Entrepreneurs: The Use of Force in the Making of Russian Capitalism*. Ithaca, Cornell University Press, 2002.
- Von Lampe, Klaus: *Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-Legal Governance*. Thousand Oaks, SAGE, 2016. Online: <https://doi.org/10.4135/9781506305110>
- Wyatt, Tanya: Exploring the Organization of Russia Far East's Illegal Wildlife Trade: Two Case Studies of the Illegal Fur and Illegal Falcon Trades. *Global Crime*, 10. (2009), 1–2.144–154. Online: <https://doi.org/10.1080/17440570902783947>
- Wyatt, Tanya: The Illegal Trade of Raptors in the Russian Federation. *Contemporary Justice Review*, 14. (2011), 2. 103–123. Online: <https://doi.org/10.1080/10282580.2011.565969>
- Wyatt, Tanya: *Wildlife Trafficking: A Deconstruction of the Crime, the Victims, and the Offenders*. Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2013. Online: <https://doi.org/10.1057/9781137269249>
- Wyatt, Tanya – Daan P. van Uhm – Angus Nurse: Differentiating Criminal Networks in the Illegal Wildlife Trade: Organized, Corporate and Disorganized Crime. *Trends in Organized Crime*, 23. (2020), 350–366. Online: <https://doi.org/10.1007/s12117-020-09385-9>
- Zhang, Mingxia – Ana Gouveia – Tao Qin – Ruichang Quan – Vincent Nijman: Illegal Pangolin Trade in Northernmost Myanmar and its Links to India and China. *Global Ecology and Conservation*, 10. (2017). 23–31. Online: <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2017.01.006>
- Zsigmond Csaba: A szervezett bűnözés elméleti megközelítéseitől a bűnszervezet nemzetközi és hazai jogi fogalmáig. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 10. 61–80. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.10.3>

ABSTRACT

Criminal Organisations Involved in the International Illegal Trade in Animals and Plants

Csaba ZSIGMOND

In my article, I examine the structure, operation, and structure of criminal organisations involved in international illegal animal and plant trafficking. The danger to society posed by the international illegal trade in animals and plants is that it is closely linked to organised crime. International research to date has revealed that illegal trade in animals and plants across continents in any case requires a form of group crime where an accurate division of labour can be observed. These forms of group crime do not always reach the level of organised crime and the internationally accepted group of criminal organisations (Palermo Convention), as in many cases they form a loosely connected, opportunistic group of criminals. Starting from the divisions based on previous research, I examine the structure and operation of some detected criminal groups and criminal organisations globally, and classify them. The reports of international organisations on such matters (UNODC, Interpol, TRAFFIC) serve as a source for this. The article and the results of the study show that the topic deserves high priority and that using this knowledge in the field of law enforcement can contribute to curbing the growing prevalence of organised crime and the protection of protected animal and plant species.

Keywords: *organised crime, criminal organisations, illegal trade in animals and plants, CITES, Palermo Convention*

140 éves-e a BRFK, és ha igen, akkor miért nem

SALLAI János¹

Nemrég ünnepelték a BRFK 140 éves születésnapját. A tanulmányban a fővárosi rendőrség születésének körülményeit és annak hiteles időpontját alátámasztó dokumentumokat dolgozom fel. Így a főváros egyesítéséről szóló törvényt és a rendőrség történetének szakirodalmát. A jogi és szakmatörténeti források egyértelműen igazolták, hogy a fővárosi rendőrség létrejöttéről 1873 óta beszélhetünk, így az ma 148 éves.

Kulcsszavak: rendőrség, törvény, főváros, rendészet

A fővárosi (budapesti) rendőrség² születésének évfordulóját az elmúlt majdnem másfél évszázadban többször megünnepelték, esetenként eltérő születésnapra emlékezve. A *Pesti Hírlap* 1923. novemberi száma az 50. évfordulót jelezte, ami azt jelentette, hogy a Fővárosi Rendőrség 1873-as létrejöttét vette alapul, amikor is a fővárosról szóló törvény³ hatálybalépésével a Belügyminisztérium átvette az egyesült rendőrséget, és a belügyminiszter kinevezte Thaisz Eleket főkapitánynak. A *Pesti Hírlap* mellett kiemelném forrásként a Baksa János által szerkesztett 1923-as *Rendőrségi Almanachot* mint rendőrségtörténeti monográfia idézetét, amely szerint:

„Az 1898-as esztendő egyébként a jubileumi ünnepek esztendeje volt. Ekkor volt az ötvenéves évfordulója a 48-as nagy időknak s ebben az évben ünnepelte a fővárosi államrendőrség is negyedszázados jubileumát [...]. Az 1898-as esztendőre eső másik jubileum, a rendőrség házi ünnepe, közbejött megrendítő és gyászos esemény miatt szerény és csendes keretek között folyt le [...] a budapesti államrendőrség negyedszázados jubileumának decemberi ünnepéből a zajosabb, külsőségek elmaradtak. Annál benesőbb, emlékezetesebb és melegebb volt az a házi ünnep, ami 1898. december 15-én, a 72-es törvény a rendőrségre vonatkozó intézkedéseinek életbeléptetése napján, a főkapitányság épületében folyt le. Rudnay Béla főkapitány e negyedszázados ünnepekre megfesttette Ábrányi Lajos festőművésszel Ferenc József király arcképét, az elődei iránti kegyelet és tisztelet jeléül pedig Linek Lajos

¹ Rendőr ezredes, tanszékvezető, egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és -történeti tanszék.

Police Colonel, Head of Department, University Professor, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Law Enforcement Theory and Law Enforcement History, e-mail: sallai.janos@uni-nke.hu

² A BRFK jogelődjének elnevezése a kezdetek idején többször változott. Először a „fővárosi rendőrség” elnevezést használták, majd az 1881. évi XXI. törvény kihirdetése után hol a „fő és székvárosi m. kir államrendőrség”, hol pedig a „fővárosi m. kir államrendőrség” elnevezést alkalmazták.

³ 1872. évi XXXVI. törvénycikk Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről.

festőművésszel Thaisz Elek főkapitány, Jekkelalussy Lajos miniszteri biztos, továbbá Török János és Sélley Sándor dr. arcképeit. A képeket a főkapitányi elfogadó-teremben helyezték el.⁴

Az 1941 decemberében megjelent *Magyar Rendőr* vezércikke ugyanakkor pontosan fogalmaz, amikor a vezércikk címének a következőt adta: *Hatvan éves a fővárosi rendőrtörvény*, azaz nem a fővárosi rendőrség, mint azt a cikkben kifejtette a szerző.

Ugyanebben az időben megjelenő Borbély Zoltán – Kapy Rezső *A 60 éves magyar rendőrség 1881–1941* című könyve az 1881-es XXI. törvénytől⁵ számította az első állami, Fővárosi Rendőrség létrejöttét (ez azért is érdekes tény, mert a 60 éves kötet a történeti áttekintés jelentős részét az 1923-as Baksa-kötetből emelte át, amely viszont közvetve az 1873-as keletkezést preferálja).

A fenti helyzet tisztázását segíti elő Dorning Henrik írása, aki a rendőrség 60 éves születésnapjára szintén 1941-ben a következőket írta: „A címet nem azért használom, mint ha teljesen egyetértenék a tartalmával. *Valójában a »fővárosi rendőrség«* mint *állami intézmény, már 68 éves.*”⁶ (kiemelés: S. J.) Később a következő magyarázatot fűzte a felkérés elfogadásához. Mint ahogy a gyermeknek is van születésnapja és megkeresztelése, úgy a fővárosi rendőrségnek van egy születésnapja, 1873, és egy megerősítése, az 1881. XXI. törvény kihirdetése. Természetesen Dorning Henrik is utalt rá, hogy minden hasonlat sántít, de így számára is elfogadható volt a 60. évforduló 1941-ben való megünneplése. Ugyanakkor az 1881. év pontos dátuma vitatható, mert három időpont is szóba jöhet. A törvény szentesítésének, kihirdetésének és hatálybalépésének időpontja, amely mind-mind más napra esett.

A fentiek is jelzik, hogy természetesen nem egyszerű a helyzet. Ha például azt vesszük alapul, hogy mint az 1873-ban egyesült Budapestnek voltak jogelődjei (Pest, Buda, Óbuda, Margitsziget), akkor a főváros fennállása pontos időpontjának megállapítása is vita tárgyát képezi.

Ha a fentiekből indulunk ki, akkor a fővárosi rendőrség létrejöttének első elismert időpontja a 18. század elejére tehető. Az 1910-es *Közbiztonsági almanach*ból megtudhatjuk, hogy fennálló források szerint az első főkapitánynak Neánder Beát Jánost nevezték ki 1703. október 31-én.⁷ A második főkapitányt 1773-ban már választották, és Paschall Antalnak hívták.⁸ Őt követték a következő főkapitányok: Petz Maxmián, Gottbardi Ferenc, Kögl József, Witmesser Mihály, Pisztory János, Fellner Benedek, Szeber Károly, Eichholz János, Patachich József és Patisz Mihály,⁹ 1848 idusán

⁴ Baksa János: *Rendőrségi Almanach 1923*. Budapest, A Rend, 1923. 70–72.

⁵ 1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről.

⁶ Dorning Henrik: A hatvanéves budapesti állami rendőrség. *Magyar Rendőr*, 8. (1941), 24. 442–443.

⁷ Gegus Dániel – Székely Vladimír (szerk.): *A közbiztonság almanachja 1910. évre*. Budapest, Légrády testvérek, 1910. 39.

⁸ Gegus–Székely (1910): i. m. 41.

⁹ Gegus–Székely (1910): i. m. 43.

Szekrényessy Endre, Lombay Imre, Horváth Pekáry Imre, Terczy Szilárd,¹⁰ majd később, 1861-től a főváros egyesítése idején (1873) Thaisz Elek.

Karvasy Ágoston 1843-ban kiadott könyvének toldalékában már elsőként megfogalmazódott az országos rendőrség létrehozása, amely megvalósítására, egy rövid időre az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején Szemere Bertalan rendelete alapján sor is került. Ugyanebben az időszakban már törvény-előkészítési szakaszba jutott Pest és Buda, Budapest néven való egyesítése is. Minderre Szemere 1849-ben a Lánchíd avatása előtt már a következőképpen intézkedett: „Miután a főváros csak úgy lesz hatalmas, ha benne egy igazgatóhatalom lesz, csak úgy lesz léteben virágzó, ha törekvésében egy lélek, egy akarat által vezéreltetik, csak úgy lesz boldog, ha a külön érdekek egy közös érdekbe olvadnak fel.”¹¹ Valószínűleg ha kivívták volna a függetlenséget, az ország fővárosát már ekkor Budapestnek hívták volna, amelynek egy országos rendőrség alárendeltségébe kerülő fővárosi rendőrsége lett volna.

A levert szabadságharc után a Habsburg-uralom alatt természetesen az osztrák rendészeti modell valósult meg, ám az 1867-es kiegyezés újra megteremtette az országos és állami rendőrség létrehozásának lehetőségét, amihez azonban hosszú és nehéz út vezetett. 1861-ben az osztrák rendőrségtől átvette Pesten a főkapitányi vezetést Thaisz Elek,¹² az egyesített főváros első főkapitánya.¹³ Később 1873-ban ennek a folyamatnak egyik fő állomása a fővárosi rendőrség államosítása lett.

Mint ahogy az országos állami rendőrség létrehozásáról¹⁴ is nagy vita folyt, és több elképzelés forgott a szakmai körökben,¹⁵ úgy az 1860-as évek végétől a fővárosi rendőrség létrehozására is több változat született.

„A kormány álláspontja, ami szerint rendőrséget államosítani kell, és a törvényjavaslatot mielőbb benyújtja. A második álláspont annyiban tért el, hogy a fővárosi rendőrséget a rendőrségi törvény életbe lépéséig a Belügyminisztérium fennhatósága alá helyezi. A harmadik álláspont szerint a rendőrségi törvénynek és a fővárost rendező törvénynek egyszerre kéne életbe lépnie. A negyedik álláspont szerint a rendőrség maradjon önkormányzati kézben.”¹⁶

¹⁰ „A sűrű változásnak az a magyarázata, hogy egyre-másra föladták egymást a főkapitányok, hogy a másiknak helyébe jussanak, ami nemegyszer sikerült is. A hadácsi (besűgői) érdemeket már akkor is jól megjutalmazták.” Gegus–Székely (1910): i. m. 44.

¹¹ Pest, Buda és Óbuda fővárossá egyesítése: https://hogyantortent.com/pest_buda_es_obuda_fovarossa_egyesitese/

¹² A *Közbiztonsági almanach* szerint: „Az ő érája [Thaisz Elek, S. J.] a panamázásnak, erkölcstelenségnek, megvesztegetéseknek és igazságtalanságoknak szakadatlan sorozata volt. Thaisznak a felesége valóságos sarcot vetett ki minden emberre, akinek bármi néven nevezendő összeköttetése volt vagy lehetett a rendőrséggel. Ez volt a budapesti rendőrség gyászorszaka.”

¹³ *Pesti Hírlap*, 45. (1923), 261. 7.

¹⁴ Sallai János: Munkipolitikai rendszerektől a centralizált, állami rendőrségig: 100 éve centralizálták, államosították a magyar rendőrséget. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3. (2020), Különszám. 6–37.

¹⁵ Lásd a *Közbiztonság* folyóirat 1869-től megjelenő számaiban az országos rendőrségről folyó vitát tartalmazó írásokat.

¹⁶ A fővárosi rendőrség államosítása és a Thaisz-korszak (1873–1884). *Hogyan Történt*, 2013. január 12.

A fenti félelmek az ország többi városaiban működő önkormányzatok vezetőiben is jelen voltak, ezért is váratott magára 1919-ig a vidéki rendőrségek államosítása, központosítása.

A fővárosi rendőrség államosításának első biztos jelei már 1869-ben érzékelhetők voltak, amikor a belügyminiszter Pest város részére küldött 8128/1869. sz. rendeletben egyértelműen egy leendő állami fővárosi rendőrség létrehozásáról tájékoztatta Pest város vezetését. A rendelet szerint a „fővárosi rendőrség sokféle teendői messze túlhaladják azon határokat, melyek a tisztán helyi rendőrséget körülvonallazzák, s oly érdekek fölött is van hivatva őrködni, melyek országosak”.¹⁷ A rendeletről jól kitűnik, hogy már ekkor hivatalosan is fővárosi rendőrségről beszélhetünk.

A főváros egyesítéséről szóló törvény vitájára 1872. november 26-án került sor, amelynek során a törvényjavaslatban egyértelműen rögzítették, majd el is fogadták, hogy: „A fővárosi törvényhatóság területén a rendőrséget egységes szervezettel az állam »fővárosi rendőrség« neve alatt saját közegei által kezeli.”¹⁸

Véleményem szerint, a fenti törvényi szakasz elfogadása lehet a fővárosi rendőrség, a mai BRFK jogelődjének születésnapja, és annak 1873. december 15. a hatálybalépést követően a Belügyminisztérium alárendelésének¹⁹ időpontja az államosítás egyértelmű kinyilvánítása, amelynek szimbolikus és gyakorlati eseménye volt, amikor a belügyminiszter állami tisztviselőként a fővárosi rendőrség főkapitányává kinevezte Thaisz Eleket.

Mindezt megerősíti az 1881-es XXI. törvényjavaslat indoklása, amely a következőként fogalmazta meg a kialakult helyzetet.

„A Budapest főváros törvényhatóságának alakításáról és rendezéséről szóló 1872. évi XXXVI. tc. 20. §-a kimondja, hogy a fővárosi törvényhatóság területén a rendőrséget egységes szervezettel az állam kezeli saját közegei által; a 21. § pedig akként rendelkezik, hogy a rendőri működésről, a rendőrség szervezetéről stb. a belügyminister, a rendőri biráskodás iránt a bel- és igazságügyministerek fognak a törvényhozás elé törvényjavaslatokat terjeszteni, kijelentvén, hogy ha a fővárosok egyesítéseig ezen törvény meg nem alkottatik, a tényleges egyesítés napjától kezdve a főváros rendőri közegei közvetlenül a belügyminister hatósága alá helyeztetnek, ki egyszersmind felhatalmaztatott, hogy a rendőri ügyekben való felelősséget a fővárosra nézve ideiglenesen szabályozza.”²⁰ (*kiemelések: S. J.*)

Ha eltekintünk a Budapest jogelőd városai rendőrkapitányság megalakulásának időpontjaitól, akkor egyértelműen megállapítható, hogy a jelenlegi BRFK jogelődjének,

¹⁷ 8128./1869. sz. BM rendelet.

¹⁸ Országgyűlési tudósítások: A Képviselőház XL. üléséről. Budapest 1872. 2178; 1872. évi XXXVI. törvénycikk Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről 20 §.

¹⁹ *Budapesti Közlöny*, 1873. Budapest főváros közgyűlés 1873. december 10. 233. „Elnök kijelenti, hogy a főváros egyesülése már tényé vált, a rendőrség törvényünk még nincs. [...] Felolvastatik a belügyminiszter leirata, melynek értelmében a fővárosi rendőrség f. hó 15-én a belügyminiszter hatósága alá helyezik.”

²⁰ 1881. évi XXI. törvénycikk indoklása.

a fővárosi rendőrségnek létrehozása 1873-ra datálható. Így 2021-ben a 140 éves évforduló nem a rendőrség születésnapjára, hanem csak az 1881-es XXI. törvény megalkotásának időpontjára vonatkozik. Így természetesen 1873-tól a hivatalos iratokban mindenütt fővárosi rendőrség néven találkozhatunk az első állami rendőrség nevével, mint például az 1879. XXXVIII. törvényekben, amely a fővárosban a rendőri bejelentési intézményt hozta létre. Az 1878-tól megjelent *Rendészeti Közlönynek* külön rovata volt *Fővárosi rendőri hírek* néven.

A fentieket erősíti meg az 1881-es törvényjavaslat indoklása, amely először is rögzítette azt a tényt, amelyet a korábbi főváros egyesítéséről szóló törvényben megfogalmaztak, e szerint:

„A Budapest főváros törvényhatóságának alakításáról és rendezéséről szóló 1872. évi XXXVI. tc. 20. §-a kimondja, hogy a fővárosi törvényhatóság területén a rendőrséget egységes szervezettel az állam kezeli saját közegei által.²¹ [Másodszor] a fővárosi rendőrség jelenlegi ideiglenes állapotában, szervezése és hatáskörének kellő megállapítását nélkülöző átmeneti helyzetében ily hosszú időig fenn nem tartható, s mert annak szervezését a jogállam követelményei mellett a közbiztonság s a főváros igényei hangosan kívánják.”²²

Azaz a később elfogadott 1881. évi XXI. törvény benyújtott javaslata mindenki számára egyértelműen fogalmazott, és elismerte, hogy már létezik a fővárosi rendőrség, de annak ideiglenes jellege miatt a jogi szabályozása elengedhetetlen.

A rendészeti szakirodalom írói közül Baksa János,²³ Katona Géza, Ernyes Mihály,²⁴ Dorning Henrik²⁵ és a modern történelemtudomány egyértelműen az 1873-as dátumot tekintette a fővárosi rendőrség államosítása és létrehozása első időpontjának.

Az 1881-ben kiadott XXI. törvény teljesítette küldetését, hosszú évtizedekig érvényben maradt, mivel jelentős része használható volt, ezért úgy gondolom, nem szabad megfeledkezni róla, de ettől még a fővárosi rendőrség 1873-ban született.

A fentiekkel harmonizálna és hitelesebb lenne, ha a BRFK egyenruháin is az 1873-as évet feltüntető karjelvény szerepelne, összhangban a főváros egyesítésének időpontjával, amelynek gyakorlati megvalósítására 2023 kitűnő időpont lehet, amikor is a fővárosi rendőrség kerek évfordulót ünnepelhet, és 150 éves lesz.

²¹ 1881. évi XXI. törvény cikk indoklása a Budapest fővárosi rendőrségről.

²² 1881. évi XXI. törvény cikk indoklása a Budapest fővárosi rendőrségről.

²³ „A Baksa János által szerkesztett »Rendészeti almanach« hangsúlyozza, hogy az 1873-as évet kell az államosítás évének tekinteni, mert amellett, hogy a törvény szövege egyértelmű, maga az állami rendőrség is ezt tekinti alapításáé. Valamint még kiemeli azt is, hogy az 1873–1881 közötti átmeneti időszak alatt a fővárosi rendőrséget, mint állami rendőrséget kezelték.” Baksa (1923): i. m. Forrás: A fővárosi rendőrség államosítása és a Thaisz-korszak (1873–1884). (2013): i. m.

²⁴ Ernyes Mihály: Magyarországi rendőrségek a dualizmusban és a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 28. (2018), 56. 15–52.

²⁵ Dorning Henrik: *A rendőrség intézményének fejlődése*. Budapest, Országos Rendőri Szaktanfolyamok kiadása, 1922.

IRODALOMJEGYZÉK

1349. sz./fk. eln. Utasítás a felügyeleti szolgálatnak Budapest fővárosi rendőrfőkapitányságnál miként való ellátása tárgyában
- A fővárosi rendőrség államosítása és a Thaisz-korszak (1873–1884). *Hogyan Történt*, 2013. január 12. Online: https://hogyantortent.com/a_fovarosi_rendorseg_allamositasa_es_a_thaisz_korszak_1873/
- Baksa János: *Rendőrségi Almanach 1923*. Budapest, A Rend, 1923.
- Budapesti Közlöny*. 1873. Budapest főváros közgyűlés 1873. december 10. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/BPSZKJ_1873/?pg=74&layout=s
- Dornig Henrik: *A rendőrség intézményének fejlődése*. Budapest, Országos Rendőri Szaktanfolyamok kiadása, 1922.
- Dorning Henrik: A hatvanéves budapesti állami rendőrség. *Magyar Rendőr*, 8. (1941), 24. 442–443.
- Ernyes Mihály: Magyarországi rendőrségek a dualizmusban és a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 28. (2018), 56. 15–52. Online: http://real.mtak.hu/93524/1/RTF_XXVII-levf_56sz_015-052.pdf
- Gegus Dániel – Székely Vladimír (szerk.): *A közbiztonság almanachja 1910. évre*. Budapest, Légrády testvérek, 1910.
- Országgyűlési tudósítások: A Képviselőház XL. üléséről. Budapest, 1872.
- Pest, Buda és Óbuda fővárossá egyesítése. Online: <https://kinocafe.hu/pest-buda-es-obuda-fovarossa-egyesitese/>
- Pesti Hírlap*, 45. (1923), 261.
- Sallai János: Municipális rendőrségektől a centralizált, állami rendőrségig: 100 éve centralizálták, államosították a magyar rendőrséget. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3. (2020), Különszám. 6–37.

Jogforrások

1872. évi XXXVI. törvénycikk Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről
1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről
1881. évi XXI. törvénycikk indokolása

ABSTRACT

Is the BRFK 140 Years Old, and If So, Why Not

János SALLAI

The 140th birthday of the BRFK was recently celebrated. This study elaborates on the documents supporting the circumstances of the birth of the Metropolitan Police and its authentic date. Thus the law on the unification of the capital and the literature on the history of the police. Legal and professional sources have clearly established that the Metropolitan Police was created in 1873 and is now 148 years old.

Keywords: *police, law capital, law enforcement*

Recenzió Mezei Kitti *A kiberbűnözés aktuális kihívásai a büntetőjogban*¹ című könyvéről

GYARAKI Réka²

Úgy érzem, hogy a 21. században kevesebb fontos téma van a rendvédelemben a jogalkalmazók és a jogalkotók számára, mint a kibertérben elkövetett jogellenes cselekmények.

Az elmúlt évek során annyit fejlődött a technológia, hogy az magával hozta az új típusú bűncselekmények megjelenését, és új helyszíneket biztosít az elkövetők számára a kibertérben. Amikor naponta nézem a híreket, mindig szembe találok magam az újabb és újabb típusú kiberbűncselekményekkel és kibertámadásokkal, amelyek minden országban, többek között gazdasági, pénzügyi, nemzetbiztonsági és -védelmi, illetve politikai kockázatokat jelentenek.

Az áldozatok között ugyanúgy megtalálhatók az egyszerű felhasználók, mint éppen a sok millió forintot befektető és megforgató pénzügyi szervezetek, valamint a felhasználók érzékeny adatait kezelő egészségügyi, oktatási intézmények, vagy a közlekedésben részt vevő szervezetek, kormányzati portálok.

Ma már nem elég beszélni róla, nem elég egy-egy kampánnyal felhívni a figyelmet, gyakorlatokkal megelőzni, hogy mind a közsférában, mind az üzleti világban működő szervezetek munkatársai ne essenek egy-egy adathalász levélnek áldozatául, hanem szükséges, hogy a témával kapcsolatos, összefoglaló, szélesebb körű művek szülessenek, amelyek alkalmasak arra, hogy a leendő szakemberek és a téma iránt érdeklődők megismerjék az aktuális trendeket.

Az elmúlt években többnyire kevés, inkább a felsőoktatásban tanuló rendvédelmi szakemberek számára írt tankönyv vagy egyetemi jegyzet született e témakörben, viszont szerencsére egyre több, a rendvédelmen kívüli szakember ír doktori disszertációt a kiberbűnözésről.

A könyv szerzője, Mezei Kitti 2019-ben védte meg doktori értekezését *A kiberbűnözés egyes büntetőjogi szabályozási kérdései* címmel,³ amely kutatásán alapul

¹ Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet – L'Harmattan, 2020.

² Rendőr őrnagy, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnüldözési, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék; doktorandusz, Rendészettudományi Doktori Iskola. Police Major, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Criminal Investigation, Economy Protection and Cybercrime Prevention; PhD student Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, e-mail: Gyaraki.Reka@uni-nke.hu

³ Mezei Kitti: *A kiberbűnözés egyes büntetőjogi szabályozási kérdései*. Doktori (PhD-) értekezés. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2019.

e monográfiája. A szerző a doktori védése óta is a kiberbűnözés büntetőjogi összefüggéseivel foglalkozik, és számos publikációja jelent meg ebben a témában.

Mezei Kitti e könyvében olyan megközelítésben mutatja be ezt a területet, hogy nem támad hiányérzete az olvasónak, mert a kiberbűnözés kapcsán jól összefoglalja napjaink legnagyobb kihívásait, legyen szó a különböző kibertámadásokról, a kriptovalutákkal vagy bankkártyával kapcsolatos visszaélésekről, vagy akár az online pénzmosásról.

A könyv jól felépített, tiszta nyelvezetű, rengeteg példával és jogesettel, ami miatt a téma iránt érdeklődő teljes, jól összefoglalt művet vesz a kezébe, míg azok, akik saját maguk találkoznak ezekkel a bűncselekményekkel is megértik, hogy mi történik, történt velük, és arra, milyen hazai, illetve nemzetközi jogszabály ad választ.

A kiberbűnözés aktuális kihívásai a büntetőjogban című könyv jól felépített, átlátható műve a szerzőnek, amely hasznos a felsőoktatásban tanuló leendő, vagy már éppen gyakorló rendvédelmi szakembereknek és a jogi egyetemek hallgatóinak is.

A szerző a könyvet alapvetően öt fejezetre osztotta, de összesen három fejezet, amely a könyv érdemi része, és amely megadja a kiberbűncselekmények „zamatát”. Ezek közül a fejezetek közül a legalapvetőbb ismereteket, amelyek a kiberbűncselekmények hazai és külföldi szabályozásával foglalkoznak a II. fejezetben találjuk, amely az egyik legterjedelmesebb fejezete a könyvnek, és amelynek témája kifejezetten az úgynevezett „*cyber dependent crimes*”, vagyis a szűk értelemben vett kiberbűnözéssel foglalkozik. E fejezet *A kiberbűnözés büntetőjogi szabályozásai* címet viseli. A kiberbűnözés jogi szabályozásának történetével kezdődik, amit olyan jogi szabályozás bemutatása követ, mint a NIS-irányelv⁴ és az információs rendszerek elleni támadásokról szóló irányelv. Véleményem szerint, mivel sok szakember a kiberbűnözés és a kibervédelem feladatait és kihívásait külön-külön említi, a laikus sokszor közös szó, a „kiber”-en kívül nem tudja összekapcsolni, így nem érzékeli a kibertámadás és a kiberbűncselekmények összefüggéseit. Mezei Kitti ezzel a fejezettel, a leírt uniós és nemzetközi jogi instrumentumok és fogalmak áttekintésével ezeket a sokak számára nehezen követhető összefüggéseket feloldja és érthetővé teszi.

Ez a fejezet olyan további problémákkal foglalkozik, mint például a 2017-es WannaCry zsarolóvírus megjelenése és hatása, valamint a Petya zsarolóvírus, amelyek szinte a kezdetei voltak annak, hogy a felhasználók is elkezdjék megérteni, és komolyan foglalkozzanak egy-egy kibertámadással.

Annak ellenére, hogy a kibertérben elkövetett jogellenes cselekmények és támadások oktatása során kihangsúlyozzuk, hogy a bűncselekmények nemzetközi jellege határokon átnyúlva mindenhol érezhető, jól szemlélteti azt a sokak által hangoztatott problémát, hogy a bűnüldözés egyik nagy kihívása éppen az országok

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1148. irányelve a hálózati és információs rendszerek biztonságának az egész unióban egységesen magas szintjét biztosító intézkedésekről.

között eltérő jogi szabályozás megléte. Nagyon jól érzékelteti a szerző, hogy az Egyesült Államokban mennyire másképp szabályozzák a CFAA-val (*Computer Fraud and Abuse Act*) a számítógépes bűncselekményeket, ahol már 1986-ban rájöttek arra, hogy szükséges az eltérő jogi szabályok megalkotása a megfelelő bűnüldözés kialakítása és a megfelelő büntetés kiszabása miatt.

Ugyanúgy figyelemre méltó annak megemlézése és hangsúlyozása, hogy szintén az Egyesült Államokban a kormányzati információs rendszereket és nemzetbiztonsági adatokat érő támadásokat és rendszerfeltöréseket eltérően szükséges szabályozni a hagyományos információs rendszerek elleni támadásoktól.

A második fejezet olyan további „szürke zónákat” tesz világosabbá, hogy mi és mi a feladata a CSIRT-eknek, valamint milyen támadási formák valósulnak meg a kibertérben, és erre a hazai jogi szabályozás hogyan reagált az 1978. évi IV. büntetőkódextől kezdve. Az egyik, az oktatás során általam is sokat emlegetett jogesetet is bemutatja a szerző. Ez az Elender-ügy, amely a magyar kiberbűncselekmények történetének egyik példaértékű esete volt, és amelynek az ítélete rámutatott arra, hogy mennyire fontos ennek a bűncselekménynek a jogi szabályozása.

A harmadik fejezet *A technológiai fejlődés hatása az egyes gazdasági bűncselekményekre* címet viseli. Alfejezetei a készpénz-helyettesítő fizetési eszközökkel kapcsolatos bűncselekményekkel, a darknet-fórumok térnyerésével összefüggésben megjelenő szervezett bűnözéssel kapcsolatos bűncselekményekkel, valamint a technológiai fejlődés fényében a pénzmosással foglalkozik.

Nagyon jól összegezi ez a fejezet azokat a kérdéses pontokat, ahol a fenti deliktumok megjelentek, és amivel mind a hazai szervezetek, mind pedig az Europol vagy akár az FBI is foglalkozik, és érnek el egyre többször sikereket a működő bűnözői csoportok felszámolásában, vagy személy(ek) kézre kerítésében.

A fejezet kitér az egyik, egyébként legálisan is használható, blockchain-technológia részletes bemutatására és a kriptovaluták ismertetésére is, amelyet sokszor tévesen, kizárólag a pénzmosással vagy más deliktummal hoznak összefüggésbe. Ugyanakkor az is téves elgondolás, hogy nem jelent kihívást a hatóságoknak.

A negyedik fejezet a *Technológiai kihívások a büntetőeljárársban* elnevezést viseli. A büntetőeljárásról szóló 2017. XC. törvényben jelent meg a digitális bizonyítékok szempontjából kiemelten fontos „elektronikus adat” fogalma, aminek köszönhetően végre tisztázódott az online rendszerben és a számítástechnikai eszközökön tárolt és fellelhető bizonyítékok lefoglalására vonatkozó szabályozás. Olyan fogalmakat használ, amelyeket többek között a rendvédelmi szakembereknek kell ismerni, és amelyek ismerete nélkül sem a felhasználni kívánt bizonyítékokat, sem a szakértő-kirendelés során a kirendelő határozatot és a szakértői vizsgálatot értelmezni nem lehet. Ezeket a fogalmakat, kifejezéseket jól felépítve, érthetően írja le a szerző, meghatározva a jelenlegi jogszabályi hátteret.

Nagy Zoltán András *Bűncselekmények számítógépes környezetben* című, 2009-ben megjelent könyve⁵ óta ennyire összefoglalt mű nem született. Elmondható, hogy *A kiberbűnözés aktuális kihívásai a büntetőjogban* című könyv a 2021-es évben a legaktuálisabb és leginkább összefoglaló szakirodalom, amely mind a felsőoktatásban tanulóknak, mind pedig a kibertérrel foglalkozó érdeklődőknek ajánlott.

⁵ Nagy Zoltán András: *Bűncselekmények számítógépes környezetben*. Budapest, Ad Librum, 2009.

Könyvismertetés *Cetta Mainwaring At Europe's Edge Migration Crisis in the Mediterranean*¹ című művéről

URBÁN Ferenc²

Málta mint kis szigetország, meghatározó szerepet tölt be az Európai Unióba irányuló irreguláris migrációban, ami egyrészt földrajzi adottságának köszönhető, másrészt pedig sajátos, szigorú migrációs politikájának. A szigeten található egy a menedékjoggal foglalkozó meghatározó uniós ügynökség, az Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal (EASO) központja, amely szintén sajátos értelmezését adja a térség irreguláris migrációjának. A kötet ajánlásának oka mögött egyéni kötődésem az irreguláris migráció témája és az EASO iránt is megtalálható, hiszen az EASO rövid távú szakértőjeként én is belelálthattam a szervezet működésébe, illetve megismerhettem közelebbről Málta történelmét.

A 2019-ben megjelent kötet átfogó képet nyújt a mediterrán térségben 2015 óta tapasztalható irreguláris migrációs jelenségekről. A könyv alapvetően azokat a jelenségeket tárgyalja, amelyek a 2015-ben tapasztalható migrációs válságnak nevezett jelenség kialakulásához vezettek.

A kötet összesen hat fejezetre tagolódik.

Az első (*Notes from the Mediterranean* című), bevezető fejezetben a szerző azt a morális kérdést teszi fel, hogy hogyan jutott el odáig az EU, hogy a Földközi-tengeren veszélybe sodródó emberek élete kevesebbet ér, mint egy tonnhalfogás. A Földközi-tengeren munkájukat végző halászok egyes esetekben azért nem vesznek fel bajba jutott embereket, mert ezzel féltik saját megélhetésüket. Cetta Mainwaring könyvének jelentősége abban rejlik, hogy igyekszik rávilágítani a figyelmünket a helyzetet kiváltó okok összetettségére, azt mutatja be a szerző, hogy hogyan hatnak az EU intézkedései a migrációra, és hogy milyen túlélési technikát fejlesztettek ki az irreguláris migrációban részt vevők ezzel szemben.

A második fejezet (*Constructing Crises to Manage* fejezet) tételmondata, hogy a migrációs válság eseményei az EU migrációs politikájának tudhatók be. Hiszen azáltal, hogy az EU-ba történő legális migráció lehetőségét a harmadik országbeli állampolgárok előtt erősen korlátozták az EU migrációs politikájának alakítói, megalapozták a válság kialakulásának feltételeit. Ebben a fejezetben a szerző bemutatja, hogy milyen tényezők formálták azoknak a jogszabályokkal biztosított

¹ Oxford, Oxford University Press, 2019.

² Doktorandusz, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola. PhD student, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, e-mail: ferenc.urban1980@gmail.com

folyamatoknak a kialakulását, amelyek lehetővé tették, hogy a kívánatos személyek beléphetnek az EU-ba, míg a nemkívánatosakat igyekszik kizárni az EU migrációs politikája. A kialakult válsághelyzet tovább növelte a migráció jogi szabályozása iránti igényt mint a migráció kezelésének egyik eszközt.

A következő, harmadik fejezetben (*Limits of Migration Management* fejezet) a szerző azt tárgyalja, hogy az EU döntéshozói által alkalmazott korlátozó megközelítés téves, mert nem veszi figyelembe az emberi döntésképeséget és az irreguláris migránsok határellenőrzés megkerülésére kifejlesztett képességeit. A megfigyelt jelenség nem légüres térben zajlik le, hanem hatással vannak rá a Földközi- tenger térségének jellegzetességei, beleértve a gazdasági-társadalmi folyamatokat és a Földközi-tenger mentén elhelyezkedő országok között tapasztalható egyenlőtlenségeket is. A szerző ebben a fejezetben tárja eléink két irreguláris migráns Európai Unióba vezető útját is. Két 18 éves, angolul jól beszélő fiatal szemén keresztül mutatja be ezt a kockázatos utazást. Mindezt olyan módon teszi, amellyel képes eloszlatni az irreguláris migránsokat övező előítéleteket. A szerző ebben a részben a tengeren az EU-ba érkezők életéről a köztudatban kialakult képet próbálja meg csökkenteni egyéni sorsok ábrázolásán keresztül.

A negyedik fejezetben a szerző elsősorban Máltára (*At Europe's Edge*), a 2004-ben az EU-hoz csatlakozott szigetországra helyezi a hangsúlyt, amelyet felkészületlenül ért a térség migrációs mozgásainak EU-kötelezettségekkel összhangban való kezelése. Ebben a fejezetben mutatja be a szerző az EU migrációs politikájának árnyoldalait, ami jellemzően a társadalmi kirekesztődésben, az őrizetben és a kitoloncolásban nyilvánul meg.

Az ötödik fejezetben (*Lilliputian Power? Malta's 'Crisis*) a szerző azt tárgyalja, hogy Málta számára a migráció nemcsak problémát jelent, hanem lehetőséget is, hiszen az utóbbi években a migrációs szakdiplomácia révén sikeresen aknáztta ki a sziget a lehetőségeit is, és méretéhez képest nagy befolyást szerzett az EU migrációs politikájának alakításában. A legjelentősebb sikere abban rejlik, hogy a szolidaritás eszméjét kiterjesztette az anyagi források elosztásán túl a személyek EU-n belüli relokációjára is.

A hatodik, záró fejezet (*The future of Europe*) a kötet magját adó elvek egyfajta szintéziseként értelmezhető, és mintegy összefoglalja a könyvben megjelenő fontosabb elveket. Mainwaring szerint az emberiség az az érték, amely az ellentéteink ellenére is összeköt minket, és ez az a lehetőség, amelyet kihasználva segítséget tudnánk nyújtani a Földközi-tengeren hánykolódó embereknek. A felvetés valóban helyes, de talán túl idealisztikus. Konkrét javaslatokra van szükség, amelyekkel az irreguláris migráció problémáját kezelni lehet.

A könyv összességében három fő problémára keresi a választ: az egyik kérdés az, hogy miért a mediterrán térség erődítménnyé alakítása jelenti az EU számára a migrációs szakpolitika egyik meghatározó irányát, az is éppen olyan fontos kérdés, hogy az irreguláris migránsok miért folytatják a veszélyeket rejtegető út ellenére is útjukat az EU területére, még akkor is, ha ez az életük kockáztatásával jár? Arra

a problémára is választ keres a kötet, hogy miként értékeli őrző-védő szerepüket ezek az EU déli mezsgyéjén található országok.

Már csupán néhány oldal elolvasása után is világossá válhat az olvasó számára azonban, hogy Mainwaring könyve nem pusztán csak az EU külső határán található országok szigorú határvédelmi rendszereit szeretné ismertetni, hanem kialakulásuk mozgatórugóit keresi. Arra keresi a választ, hogy mivel magyarázható az, hogy ebben a térségben ennyire lecsökkent az emberi élet értéke.

Mainwaring kötetében nem a szakpolitikai kutató szemszögéből elemzi a máltai irreguláris migrációs mozgásokat, hanem a társadalomkutató nézőpontjából vizsgálja a jelenséget. Az *At Europe's Edge* című mű meghatározó kötete lehet a határőrizeti és migrációelméleti kutatásnak. A szerző történelmi perspektívába helyezve kezeli a Málta, és így a Földközi-tenger térségére jellemző migrációs mozgások dinamikáját és jellemzőit. Olyan mű ez, amely kiegyensúlyozott összefoglalóját adja ily módon a nemzetközi kapcsolatok tudományágának, a migrációs tudománynak és az antropológiának. Az a kötet nagy erénye, hogy az elméletet ötvözi kvalitatív kutatási módszerrel, amelynek keretében antropológiai kutatást folytat.

Az átfogó elemzésen belül olyan kérdéseket fogalmaz meg, amelyek az EU bevándorlási politikáját, illetve az EU egyes tagállamai között lezajlott egyeztetéseket vizsgálják, de bevonja vizsgálódásába az irreguláris migránsok cselekedetét kiváltó tényezők és a határellenőrzés kapcsolatát is.

A kötet ötvözi a történelmi-történeti áttekintést egy empirikus kutatással, amelyet a migráns közösség tagjaival, illetve helyi politikusokkal folytatott interjúk során folytatott az író. A szerző által végzett kutatás különösen abból a szempontból hasznos, hogy számos elemzés foglalkozott már a 2015-ös migrációs válsággal, de viszonylag kevés szerző építette be művébe a migránsok egyéni aspektusait.

A kötet igyekszik megvilágítani az EU határvidékén migránsként vagy politikai döntéshozóként élők cselekedetei mögött rejlő mozgatórugókat. A migránsok cselekedeteinek elemzése során a szerző kitér a csempészek szerepének bemutatására is. Mainwaring a sajtóval ellentétben nem leegyszerűsítve, hanem alapos elemzéssel igyekszik bemutatni az embercsempészek komplex szerepét is az irreguláris migránsok Európába jutásában.

Összességében mindazoknak hasznos olvasmány lehet a könyv, akik szeretnék megismerni az EU-ba irányuló irreguláris migráció mozgatórugóit és ennek a migrációs mozgásnak a normatív szabályozó keretét. A szerző az elesettek, az irreguláris migránsok és a Földközi-tenger mentén levő országok nézőpontjából elemzi a folyamatokat.

Mainwaring minden bizonnyal azt is el szeretne volna érni a kötettel, hogy felhívja a döntéshozók figyelmét az irreguláris migrációban részt vevő emberekre és az EU külső határán elhelyezkedő országokra is. Így azoknak a figyelmét szeretné felkelteni a szerző, akik az irreguláris migrációt valamilyen módon döntéseikkel irányítják, vagy legalábbis részesei ennek a mozgásnak: így az EU-döntéshozókat, a nemzetközi közösség tagjait, és az EU polgárait, akik szinte már érzéketlenné

váltak a jelenséggel szemben. Bár a könyv Málta szempontjából tárgyalja az irreguláris migráció jelenségét, de mégis érvényes példaként szolgálhat más országok és térségek számára is. A könyv számos tudományágat átfogó sokszínűsége miatt jól alkalmazható forrásként szolgálhat több terület szakértője számára is.

A Sokszínű Kar III. Konferencia tudományos előadásai dióhéjban

ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella¹ - KOVÁCS Éva² - KUDAR Mariann³

A beszámoló dióhéjban foglalja össze az egész napot felölelő Sokszínű Kar III. Konferenciának eseményeit, amelynek előadói számos tudományterület képviselőjében színvonalas előadásaikkal emelték a rendezvény fényét. Az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus által évenként megszervezett esemény abban unikális, hogy a Rendészettudományi Kar oktatóinak ad helyet a bemutatkozásra. A kezdeményezés segítségével oktatók, doktoranduszok, kutatók és tanárok mutathatják be jelen eredményeiket, valamint az oktatásban bevált innovatív kezdeményezéseiket és tapasztalataikat. Évről évre a visszatérő előadók új témákkal színesítik a rendezvényt, amelyben a magánbiztonság, a rendészettudomány, a kiképzés és a bölcsészettudomány területe is helyet kap.

Kulcsszavak: Sokszínű Kar, diszciplínák, jó gyakorlatok, magánbiztonság, rendészettudomány

Harmadik alkalommal rendezte meg a Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátusa a Sokszínű Kar konferenciát, amelyen 22 előadó vett részt, és egy teljes napot felölelt négy szekcióban. Előadóink a társtanszékek kollégáiból és a saját lektorátusunk kollégáiból tevődtek össze, a legkülönbözőbb tudományterületekről. A tudományos értekezésen képviseltette magát a Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, a Kriminálpszichológiai Tanszék, a Büntető-eljárásjogi Tanszék, a Forenzikus Tudományok Tanszék, a Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék, a Kriminológiai Tanszék, a Rendészeti Kiképzés és Nevelési Intézet, a Testnevelési és Küzdősportok Tanszék, az Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék és a Nyomozáselméleti Tanszék, valamint a lektorátus oktatói. Az előadók a legekletikusabb témakörökben tartották

¹ Lektorátusvezető, egyetemi docens, angol nyelvtanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus.

Associate Professor, Head of Department, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Foreign Languages for Specific Purposes, e-mail: Simon.Gabriella@uni-nke.hu

² Angol nyelvtanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus; doktori hallgató, Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola.

Teacher of English for Specific Purposes, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Foreign Languages for Specific Purposes, PhD student, Óbuda University, Doctoral School on Safety and Security Sciences, e-mail: KovacsE@uni-nke.hu

³ Szakcsoportvezető, angol nyelvtanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus.

Head of the English language Department, Teacher of English for Specific Purposes, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Foreign Languages for Specific Purposes, e-mail: Kudar.Mariann@uni-nke.hu

meg az előadásait, úgymint az emberölések számának drasztikus csökkenése, a tiltott pszichoaktív szerek, a társadalom és a biológia kapcsolata, az intézkedéstaktikai oktatás fejlesztési irányai, a szolgálati kutyák alkalmazása, a rendvédelmi testnevelés kivitelezése a pandémia alatt, a dark netes feketekereskedelem, a házassági szerződés, a Nobel-díjasok térbelisége, az interkulturális kompetencia, a MET-modell, a drónos légi felderítés, az online oktatás eredményei a Rendészettudományi Karon, a mesterséges intelligencia, a szívverés a személyazonosításban, az ügyészség opportunitási lehetőségei, az üzemőrség és a fegyveres biztonsági őrség, továbbá Dosztojevszkij *Ördögök* című regénye.

Megkülönböztetett tisztelettel üdvözlöttük a konferencia nyitóelőadóját *Prof. Dr. Haller József* neurobiológust, a Rendészettudományi Doktori Iskola vezetőjét, és a Magyar Tudományos Akadémia doktorát. Professzor úr a *Társadalom és biológia – tévhitek és tények* címmel tartott előadást. Véleménye szerint a bűncselekmények elkövetőivel szemben három tévhit uralkodott el a közvéleményben. Az egyik, hogy a bűnözés kiváltó tényezője a szegénység és a munkanélküliség, a másik a tanulatlanság és az otthonról hozott viselkedésminták követése, és végül a genetikai kódoltság. Előadásában ezeket a vélekedéseket cáfolta. A tévhitek egy része a múlt század harmincas éveiben működő amerikai kutatók (a „chicagói iskola”) munkásságáig vezethetők vissza. Professzor úr hangsúlyozta, hogy az akkori kutatásoknak természetesen megvannak a tudománytörténeti értékei, de semmi sem indokolja, hogy meglehetősen célzatosan és részrehajlóan lefolytatott kutatásaik ilyen kitörölhetetlenül belevéssék magukat a ma gondolkodásába. Másrésről adatszerűen cáfolta a „biologizálás”-t, amely szerint minden bűntett a génekre, az agyszerkezetre és a mentális zavarokra vezethető vissza. Véleménye szerint a három kritizált álláspont fő hibája, hogy mindegyik a kizárólagosság igényével lép fel: képviselőik gyakran tekintenek úgy saját megközelítésükre, mint a bűnözés par excellence magyarázatára. A részletkérdéseken felülemelkedve – például azon az egyszerű tényen túl, hogy a fehérgalléros bűnözés és gyakran a szervezett bűnözés és terrorizmus elkövetői magasan képzettek és gazdasági értelemben jól szituáltak – arra hívta fel a figyelmet, hogy a különböző megközelítések által feltárt tényezők egymással összefüggenek, egymást magyarázzák, és egy jól körvonalazható ok-okozati láncolatot alkotnak. A bűnözés nem tulajdonítható egyik vagy másik tényezőnek, hanem ezek kölcsönhatásának, és azok gyakran öngerjesztő köröket alkotnak. Az általa vezetett tanszék ezeket az összefüggéseket tárta fel *A bűnöző elme* címet viselő kötetében, amely 2020-ban jelent meg a Dialóg Campus kiadásában, és teljes hosszúságban elérhető a Közszolgálati Tudásportálon.

A következő előadó, *Fantoly Zsanett*, a Büntető-eljárásjogi Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára, *Az ügyészség opportunitási lehetőségei a büntetőeljárásban* címmel folytatta a konferenciát. Előadásában azt vizsgálta, hogy milyen szempontokra tekintettel határozza meg az ügyészség a nyomozás egyedi ügyben alkalmazásra kerülő formáját, illetve az alternatívák konkurálása esetén mire kell figyelemmel lennie az eljáró ügyésznek. Az ügyészség az ügyiratok áttanulmányozása után

diszkrecionális jogkörében dönt, amely döntés valamely határozat vagy intézkedés kilátásba helyezésére is irányulhat. Professzor asszony kitért a közvetítő eljárásokra, a nyomozási egyezségekre és a feltételes ügyészi felfüggesztésre is, ami lehetőséget ad arra, hogy az ügyészség – célszerűségi szempontokra tekintettel – ne emeljen vádat akkor sem, ha a vádemelés feltételei egyébként fennállnak.

A jogi témát követően, egy bűnügyi témát prezentált társelőadásban *Vigh András* r. alezredes, egyetemi docens és *Nyitrai Endre* r. őrnagy, adjunktus a *Szívverés a személyazonosítás szolgálatában* című előadásukban. A prezentációban elhangzott, hogy az emberi szív elektromos munkavégzésének mérése hozzásegíthet az adott személy hiteles és megbízható azonosításához. Hangsúlyozták, hogy a rendvédelem, azon belül is a bűnüldözés kiemelt feladatai közé tartozik, hogy figyelemmel kísérje más tudományterületek eredményeit, mint például a 3D képalkotó eljárásokat vagy a DNS-alapú személyazonosítás lehetőségét, és beillesse azokat a saját eszköztárába. Az előadás a szív üteméből generálódó elektromos jelek, illetve a szívverés mérési eredményeinek rendvédelmi szempontú alkalmazási lehetőségeit mutatta be, ahol különösen fontos a személyazonosítás napi 24 órában. Példaként említették, hogy a zárkában történeteket sokszor nem mondják el az elítéltek, és ennek kiderítésére is alkalmas lehetne ez a módszer. Az előadó kitért még arra is, hogy a magunk után hagyott digitális – elektronikus – adatok (nyomok) elő fogják segíteni az úgynevezett e-nyomozási ismeretek bővítését is, amely a kriminalisztika új kutatási területének is tekinthető.⁴

Az előadás-sorozatot egy újabb bűnügyi téma követte, a Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék docensének előadásában. *Nagy Zoltán András* a *Mesterséges intelligencia a bűnügyi munkában* című kutatásáról beszélt. Elmondta, hogy a mesterséges intelligencia fejlesztése az utóbbi évtizedekben felgyorsult. Az MI alkalmazása a hatékonyság növelését, elsősorban a nagy tömegű adatfeldolgozás és -értékelés gyorsaságát, a *real time* üzemmódban történő reagálás lehetőségét ígéri a felhasználók számára, amely számos módon segítheti a bűnüldözést. A precízebb bűnügyi predikció a bűnmegelőzés hathatós eszköze lehet. Számtalan MI-alkalmazással találkozhatunk már napjainkban, amelyek segítik a bűnüldözők munkáját. Az előadó reményét fejezte ki, hogy egyre több, az MI-val ellátott eszköz jelenik meg a magyar rendőrség mindennapi munkájában, a hőkamerák mellett szerepet kap a rendszámolvasás, az arcfelismerés, a cellaszimuláció vagy a videóelemzés és az őrző-védő megfigyelő feladatok teljesítése. A terrorelhárításban is szükség van a legmodernebb technológiákra.

Ürmösné Simon Gabriella és *Kovács Éva* arra keresték a választ, hogy miként élték meg a Rendészettudományi Kar hallgatói és oktatói a pandémia által szükségessé vált digitális oktatást. Kutatásukhoz ötös skálájú Likert-skálát alkalmaztak, valamint egy kérdőívet is kiküldtek a kar polgárainak, amelyre 216 hallgatói és 72 oktatói válasz érkezett be. A bejövő adatokat az oktatók alcsoportokra szintetizálták,

⁴ Nyitrai Endre: Az interoperabilitási e-nyomozás alapjai. *Belügyi Szemle*, 66. (2018), 10. 108–121.

összegezték pozitív és negatív kategóriákra, majd összevetették a hazai és a nemzetközi tapasztalatokkal a kapott eredményeket. A reprezentatív minta lehetőséget adott arra, hogy az oktatók kimutassák, mind a hallgatóktól, mind az oktatóktól jövő negatív válaszok összessége szembeötlő volt, függetlenül attól, hogy az időtakarékosságot, a rugalmasságot, a szabadságot és az utazásmentességet többen is preferálták az online oktatás során. Az előadók kiemelték olyan válaszokat is, amelyek tanulságosak és „segélykiáltók” lehetnek mind az oktatók, mind a hallgatók számára abban a tekintetben, hogy mik okozták a legnagyobb nehézséget számukra, amivel „tükröt is mutattak” a hallgatóságnak. Végezetül ajánlásokat, kitekintéseket és új protokollt fogalmaztak meg egy esetleges következő szakaszú digitális oktatásra, amelyek nagyban hozzájárulhatnak az online oktatás sikeréhez. Az előadás külön kitért a rendészeti szaknyelvoktatás hatékonyságára⁵ is az online oktatás tekintetében.

A soron következő előadó, *Lippai Zsolt Sándor* r. alezredes, a Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék mesteroktatója, aki *Az üzemőrségtől a fegyveres biztonsági őrségig*⁶ címmel tartott előadást. Az előadó összefoglalta az FBŐ szerepét, majd elmondta, hogy a 7000 fős szervezet olyan létesítményeket véd például, mint a MÁV, a Budapest Airport vagy a Magyar Nemzeti Múzeum. Fontosnak tartotta az FBŐ jogelőd szervezeteinek történeti fejlődését bemutatni, kitérve arra, hogy ez az egyetlen szervezet hazánkban, amely sem a rendészeti szervekhez, sem pedig a honvédséghez nem tartozik.⁷ Kihangsúlyozta, hogy jellege polgári, mégis szigorúan hierarchikus és ellenőrzött szabályok között végzi tevékenységét. Kitért a megválaszolatlan kérdésekre és a problémákra, úgymint az egységes megjelenés, az eltérő fizetések, a képzési rendszer vagy az érdekképviselet hiánya. Kiemelte, míg nemzetközi és hazai viszonylatban is sokat foglalkoznak a kritikusinfrastruktúra-védelem történetiségével, addig a hazai szervezeti előzmények történeti feldolgozása még nem valósult meg.⁸

Rottler Violetta rendőr őrnagy, tanársegéd és *Kovács Sándor* rendőr ezredes, mesteroktató a Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszékről *Drónos légi felderítők a határrendészet szolgálatában* címmel tartottak közös előadást. A prezentációjuk során értesültünk a drónokkal kapcsolatos legfrissebb jogszabály-változásokról, amelyek 2021 januárjában léptek életbe. A törvény célja,

⁵ Ürmösné Simon Gabriella – Barnucz Nóra: Az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus múltbeli és jelenlegi tevékenységei, valamint a jövő perspektívája. In Bocz Zsuzsanna – Besznay Rita (szerk.): *Porta Lingua*. Budapest, SZOKOE, 2020. 293–307; Ürmösné Simon Gabriella et al.: A rendészeti szaknyelv szerepe a felsőoktatásban és az új nyelvi stratégia bevezetése. In Bocz Zsuzsanna – Besznay Rita (szerk.): *Porta Lingua*. Budapest, SZOKOE, 2021. 185–195; Éva Kovács: The Experiences of Running “Advanced Technical English” Courses for Engineering Students at Donát Bánki Faculty of Mechanical and Safety Engineering, Óbuda University. *Biztonságtudományi Szemle*, 3. (2021), 1. 65–78.

⁶ Lippai Zsolt: *Az üzemőrségtől a fegyveres biztonsági őrségig*. In Kovács István (szerk.): *Globális Kérdések – Globális Válaszok: Rendészettudomány a hallgatók szemével*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2021a. 133–144.

⁷ Lippai Zsolt: A Büntetés-végrehajtási Szervezet fegyveres biztonsági őrsége. *Magyar Rendészet*, 21. (2021b), 3. 29–42.

⁸ Lippai Zsolt: Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*, (2021c), 1. 150–165.

hogy a drónok üzemeltetéséhez kapcsolódó bürokráciát csökkentse, ugyanakkor hangsúlyt fektet a magánélet védelmére is. A legfontosabb rendelkezések közé tartozik a drónok üzemeltetésének regisztrációja, a felelősségbiztosítás, illetve a vizsgakötelezettség, amely kritériumokat a jogszabály kategóriákhoz és tömeghatárhoz köti. A jogalkalmazás példaként szó esett a Magyar Nemzeti Drónpilóták Egyesületének működési gyakorlatáról is. Az egyesület dróntechnológiát alkalmaz szervezett körülmények között, valamint az élet védelmével kapcsolatos feladatok ellátására, amelyhez adott esetben az illetékes szakhatóság légteret foglal le a részükre. Hazánkban a katonai légügyi hatóság kijelöléséről szóló 392/2016. (XII. 5.) Korm. rendelet alapján a Honvédelmi Minisztérium adja ki az engedélyeket a drónok eseti légtérhasználatára. Az engedélykérelmet legalább 30 nappal a drónreptetés előtt be kell nyújtani, és ennek tartalmaznia kell a reptetés időpontját, a tervezett útvonal pontos koordinátáit, a repülési magasságot, valamint az átlapoló repterek üzem-bentartóinak az engedélyét.⁹ Az előadók beszámoltak egy sikeres határrendészeti akció részleteiről is, amelynek során a hatóság egy 142 km-es Baranya megyei határszakaszt vont ellenőrzés alá. A drónnal támogatott akció során jelentős számú tiltott határátlépést tudtak megelőzni, illetve megakadályozni a határrendészek és a polgárőrök. A polgárőrség hőkamerával ellátott drónokat biztosított a felderítő munkához. Bebizonyosodott, hogy a pilóta nélküli légi járművek hatékony eszközei az illegális migráció visszaszorításának. A Nemzeti Közszerződések Egyetem hallgatói számára lehetőség kínálkozik, hogy a jövőben a gyakorlatban is kipróbálhassák a drónok vezetésének technikáját. Megalakult az Egyetemi Polgárőrség, amelynek elnökeként és egyik alapító tagjaként az előadók beszámoltak arról, hogy hamarosan láthatjuk a drónokkal kapcsolatos program megvalósulását. A szervezet gyakorlóterepként az Orczy-kertet használja, és a polgárőr hallgatók közbiztonsági járőrtevékenységet végeznek golfautóban, láthatósági mellényben közlekedve. Az ország közbiztonsági szempontú megítélése alapvetően a helyi közbiztonsági tapasztalatok összegzésén alapul.¹⁰ A Nemzeti Közszerződések Egyetem polgárőr hallgatói is hozzájárulnak az egyetemi campus és környéke közbiztonságának fenntartásához.

Az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátusról *Barnucz Nóra* tanársegéd és *Uricska Erna* mesteroktató a 21. századi online-offline tanítási és tanulási MET-modellről tartott előadást, amelyet a *Metakognitív modell*,¹¹ a Patyi-féle *Egyetemi háromszög*¹² és a Paavola–Hakkarainen-féle *Triialogikus modell*¹³ egységként mutattak be. Az előadás során betekintést nyerhettünk a MET-modell gyakorlati alkalmazásába

⁹ Rottler Violetta: A drónhasználat jogi szabályozásának nemzetközi trendjei és hazai helyzete. *Magyar Rendészet*, 18. (2018), 4. 157–171.

¹⁰ Kovács Sándor et al.: A nagyvárosi lakosság szubjektív biztonságérzetének javíthatósága. *Belügyi Szemle*, 62. (2014), 5. 98–133.

¹¹ Barnucz Nóra – Uricska Erna: Kiterjesztett valóság és közösségi oldalak alkalmazása a nyelvtanításban – különös tekintettel a rendészeti szaknyelvre. *Rendvédelem*, 10. (2021), 2. 4–48.

¹² Patyi András – Barnucz Nóra: A közszolgálati és rendészeti felsőoktatás néhány időszzerű kihívása. *Új Magyar Közigazgatás*, 13. (2020), 4. 1–12.

¹³ Sami Paavola – Kai Hakkarainen: The Knowledge Creation Metaphor – An Emergent Epistemological Approach to Learning. *Science and Education*, 14. (2005), 6. 535–557.

és az ehhez kapcsolódó kutatások részleteibe. Az egyik ilyen kutatás a *CoviDictionary* megalkotása,¹⁴ míg a másik egy – HY-DE-modell¹⁵ és AR-alapú tananyagfejlesztés¹⁶ tesztelése egy osztálytermi kutatás keretein belül. A kutatások várható pozitív hozadéka lehet a hallgatók flow-csatornába kerülése,¹⁷ továbbá a konstruktív megoldások pozitív hatással lehetnek a szókincstudás, a célnyelven történő kommunikáció és a digitális kompetencia fejlesztésére a tanórákon.

Nagy György, az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus oktatója *A gondolkodó hallgató, az érző hallgató és az interkulturális kompetencia* címmel tartotta meg előadását egy, a hallgatóságot bevonó rövid feladattal, amely során a hallgatóság tagjai leírták keresztnevüket a domináns, illetve a nem domináns kezükkel is. Az írásképen megfigyelhető különbségek a jobb és bal félteke eltérő munkájának köszönhetőek. A Karl Young által leírt kognitív képességeket tanulmányozva az előadó a nyelvórákon tapasztalható és fejlesztendő kompetenciák kategorizálását végezte el.¹⁸ Amerikai kutatási eredményekre alapozva mutatta be a rendészeti személyiségprofil sajátosságait. A „konkrét” és a „gondolkodó” személyiségprofilú rendőrök domináns tulajdonságainak közös eredőjeként létrejön az „interkulturális kompetencia” halmaza egyaránt. Mindezek ismerete és hatékony alkalmazása a nyelvórákon hozzájárul ahhoz, hogy rendészeti hallgatóink nyelvi, kommunikációs és interkulturális kompetenciáit fejleszteni tudjuk.

Mátyás Szabolcs rendőr őrnagy, egyetemi docens, a Nyomozáselméleti Tanszék oktatója *A térbeliség szerepe a magyar és magyar származású Nobel-díjasok körében* címmel tartott előadást. A kérdés vizsgálata a talentumföldrajz diszciplínájához tartozik, amely a földrajztudományra jellemző térszemlélettel és kutatási módszerrel vizsgálja a rendkívüli képességű emberek földrajzi elterjedését és az ezzel összefüggő geográfiai törvényszerűségeket.¹⁹ Az előadó a vizsgált személyeket öt kategóriába sorolta, így megkülönböztetve magyarországi, határon túli magyar, Magyarországra vándorolt külföldi, külföldön élő magyar, illetve magyar származású tudóst. Meglepő megállapítás, hogy a 18 magyar származású Nobel-díjas közül nyolcan születtek Budapesten, szűk 40 év alatt, egy 4 km-es körön belül.²⁰ Külön figyelmet kapott az a tény, hogy tudósaink hol végezték középfokú és egyetemi tanulmányaikat,

¹⁴ Uricska Erna: *COVIDictionary. Words and Phrases Related to the Global Pandemic*. Budapest, Rejtjel, 2021.

¹⁵ Dani Erzsébet: A kétfázisú HY-DE-modell: A hiper- és mélyfigyelem fázisváltásai a katedrától a hallgatói önfejlesztésig. *Informatika a felsőoktatásban 2014 konferencia*. Debrecen, 2014.

¹⁶ Czékman Balázs: Mobiltechnológia a tanórán: oktatási tartalmak, oktatást segítő digitális megoldások. In Aknai Dóra Orsolya – Fehér Péter (szerk.): *Mobil – Világ – Iskola Válogatott tanulmányok az I. Mobil eszközök az oktatásban konferenciáról*. 2017. 249–255.

¹⁷ Dominek Dalma: Andragógia-pszichológia. FLOW típusú módszer a felsőoktatásban. In Fodorné Dr. Tóth Krisztina (szerk.): *Tanulás – Tudás – Innováció a felsőoktatásban – reflektorfényben az innováció kihívásai*. Debrecen, „MEL-Learn – Felsőoktatási Hálózat az Életen át tartó tanuláért” Egyesület, Debreceni Egyetem, 2021. 209–217.

¹⁸ György Nagy: Towards Intercultural Competence: Fostering ESOL learners' Intercultural Competence in Ireland through Learning Materials. In Szabó Csaba – Molnár Dániel (szerk.): *Studia Doctorandorum Alumnae*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2021. 265–632.

¹⁹ Mátyás Szabolcs: Talentumföldrajzi elemzések a Kárpát-medencében. *Területi Statisztika*, 64. (2021), 4. 466–502.

²⁰ Mátyás Szabolcs: *A Kárpát-medence talentumföldrajza*. Debrecen, M. Sz. és Társa, 2020.

illetve a sikereik helyszíne is meghatározó tényező. Utóbbiak közé tartozik Magyarország, Németország, az Amerikai Egyesült Államok, Izrael és az Egyesült Királyság. A hazai körülmények között sikereket elért Nobel-díjasok taborát három tudósunk gazdagítja. Érdekes további vizsgálatok tárgyát képezi tudósaink reprodukciós képessége (1,53), az átlagos élettartamuk egyes tudományágak szerint lebontva, valamint az életük során megélt sérelmek, retorziók szerinti kategorizáció.

Schubauerné Hargitai Veronika, az Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Tanszék mesteroktatója *A házassági szerződés legfontosabb kérdései* címmel tartott előadásában hangsúlyozta a házastársak között megkötött szerződésfajták tekintetében a házassági szerződés növekvő jelentőségét. Házassági vagyoni szerződést a házasság és a házastársak személyesen köthetnek. A házaspár közötti vagyoni viszonyok rendezése írásbeli formához kötött: közokiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba kell foglalni. Szerződésben szabályozható a házassági élet és vagyonszerzés valamennyi kérdése: így például a gyermekelhelyezés és tartás, az anyagi terhek viselésének módja, és a közös lakáshasználatának megosztása. A törvényes vagyoni rendszer helyett a felek szerződéssel két házassági vagyoni rendszer: a közszerzeményi rendszer és a vagyonekülönítő rendszer szabályai közül választhatnak. A közszerzeményi rendszerben a házassági életközösség fennállása alatt a felek önálló vagyonszerzők, ennek megfelelően közöttük a vagyonekülönítés szabályai érvényesülnek. Az életközösség megszűnése után bármelyik házastárs követelheti a másiktól annak a vagyonszaporulatnak a megosztását, amely a vagyoni közszerzemény. Közszerzemény az a tiszta vagyoni érték, amely a házastársnak az életközösség megszűnésekor meglévő vagyoni értékéből a házastársakat terhelő adósság részesítésének és a különvagyoni levonása után fennmarad. A házastársak vagyoni értékéből a házassági életközösség megszűnésekor meglévő vagyoni értékéről azt kell vélelmezni, hogy az közszerzemény. A vagyonekülönítő rendszer alkalmazása esetén a házastársak a házassági vagyoni szerződésben a házastársi vagyonszerzést a jövőre nézve teljesen vagy meghatározott vagyonszerzések, vagyontárgyak, terhek és tartozások tekintetében kizárhatják. A vagyoni érték abban a részében, amelyre a kizárás vonatkozik, közöttük a vagyonekülönítés rendszerét kell alkalmazni. Ez esetben a házassági életközösség fennállása alatt a vagyoni értéket önállóan használják és kezelik, azzal önállóan rendelkeznek, és a tartozásukért önállóan felelnek. A közös háztartás költségeit, a közös gyermek és az egyik házastárs hozzájárulásával a másik házastárs közös háztartásban nevelt gyermeke megélhetéséhez, felneveléséhez szükséges kiadásokat közösen viselik akkor is, ha egyébként vagyonekülönítésben élnek. Zárásként az előadó hangsúlyozta, hogy a hosszasan elhúzódó, gyakran idegek harcát eredményező házassági vagyoni perek a házassági szerződés megkötésével elkerülhetők, s a szerződés megléte nagyobb eséllyel teremti arra, hogy a volt házastársak – a közös gyermek érdekében is – a továbbiakban egymással békében tudjanak kommunikálni.

Sivadó Máté, a Kriminológiai Tanszék adjunktusa, rendőr őrnagy *Az emberölések számának drasztikus csökkenése Magyarországon* című előadásában felhívta a figyelmet

arra a szakembereket is zavarba ejtő tényre, hogy Magyarországon 1994 óta radikális csökkenés tapasztalható a szándékos, befejezett emberölések számában.²¹ Az előadó ebben a tárgykörben kutatva további érdekességeket talált, például, hogy a 2016–2017-ben a hazai hatóságok által publikált magyarországi emberölési adatok nem azonosak az európai statisztikában szereplő azonos tárgyú adatokkal. Ezzel kapcsolatban felmerül, hogy a megoldatlan emberöléses eseteket a statisztika javítása érdekében inkább halált okozó testi sértésnek, vagy halált okozó, foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetésnek minősítik, vagy egyéb bűncselekménynek. A szándékos, befejezett emberölések száma 1994-ben 310, 2019-ben 58 volt, ami 80%-os csökkenést jelent. Az okok feltárására az előadó számos társszervhez, hatósághoz fordult adatokért, tanulmányozta a hazai és nemzetközi szakirodalmat, valamint a vonatkozó hazai és külföldi rendelkezésre álló bűnügyi statisztikákat. Az előadásban elhangzott, hogy megfigyelhető az a globális trend, hogy az erőszakos bűncselekmények száma a nyugati világban csökken. Az emberölések aránya 2002 és 2016 között az Európai Unióban is csökkent. Az előadó felvetette a kérdést, hogy vajon a kimutatható különbség nem jelentkezik-e esetleg az eltűnése esetek statisztikáiban. Az adatokat elemezve megállapítást nyert, hogy a 90 napon túl 2021. májusig keresett, körülbelül 8000 személyt nyilvántartó adatsorokban nem mutatható ki olyan növekedés, amely alapot adhatna a feltételezésnek, hogy emberöléses ügyek jelentős számban átkerülnének az eltűnése esetként nyilvántartottak közé. Az előadó megvizsgálta az emberölésen kívüli, más sértett halálesetét okozó bűncselekményt is Magyarországon. Az 1990 és 2020 között vizsgált időszakban itt is jelentős csökkenés látható az esetszámban. Rendkívüli halálesetként tartja nyilván a statisztika az olyan ügyeket, amelyek során az elhunyt nem természetes okból halt meg, de nem merült fel a sérelmére bűncselekmény elkövetése. E tárgyban a Rendőrség nem adott tájékoztatást az előadónak, illetve a KSH nem vezet erről statisztikát. A hasonló tárgykörben vezetett, „nem természetes úton bekövetkezett halálesetek” statisztikai adatai szintén megerősítik az egyéb csökkenő tendenciákat. Összegezve elmondható tehát, hogy a nyugati világban tapasztalt általános erőszakcsökkenés Magyarországon is megjelent, továbbá, hogy a kutatás jelenlegi állása szerint a csökkenő számokat valósnak kell elfogadnunk.

Kiss Tibor adjunktus az e-bizalom szerepére világított rá az illegális szerek online kereskedelme kapcsán. Az online piac, a teljes kábítószeres kereskedelem 0,2%-át teszi ki, míg a dark weben lévő termékek és szolgáltatások összességének a 62%-t képezi a kábítószer. A legtöbb kábítószer online vásárlás az Egyesült Királyságban, Németországban, Hollandiában, Spanyolországban és Franciaországban megy végbe, amely során a legpreferáltabb szerek a cannabis, az amfetaminszármazékok, a kokain és az új pszichoaktív szerek. Nem meglepő manapság, hogy már a posta is kiszállítja a megrendelt kábítószereket, mivel nem biztos abban, hogy melyik

²¹ Sivadó Máté: Az emberölések számának radikális csökkenése Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 4. Különszám. 108–120.

csomag lehet gyanús. Az online kábítószer-kereskedelem bevétele meghaladhatja a 20 milliárd dollárt is, továbbá 2014 és 2020 között megháromszorozódott az online kereskedelem. A kereslet szempontjából érdemes megvizsgálni a bizalmi faktorokat és a webmarketeken megjelenő véleményeket is. A bizalmi faktor az alábbi tényezőket is magában foglalhatja: az áru épségben érkezzen meg a címzetthez, megbízhatóan kézbesítsék, és az eladó is megbízható legyen. A kriptovalutában történő fizetés nem képez bizalmi faktort az egyes kutatások szerint.

Nagy Ádám Ferenc tanársegéd a Covid-19 hatására reflektált a jelenléti oktatás kapcsán a gyakorlati tantárgyak tekintetében, a hangsúlyt a rendvédelmi testnevelésre helyezve, valamint a fizikai eredmények változására. Elmondása szerint, az utóbbi három félévre visszatekintve, a gyakorlati órák megtartása egyáltalán nem, vagy csak kis mértékben valósult meg, mi több, a fizikai felmérő részben elmaradt, ezért vagy esszé megírását kérték a hallgatóktól, vagy korlátozott módon tudták csak felmérni őket. Az oktatás Teams rendszeren belül zajlott. Nyilvánvaló, hogy a távoktatás nem egyenértékű a gyakorlati órákkal, ahol ütő-rúgó technika, lövészet és intézkedéstaktika is zajlik. Noha a távoktatás során meg lehetett oldani az edzésméleti részt, a küzdelmet és a földre vitelt a szer-, az eszköz-, a hely- és a társhiány miatt lehetetlen volt megoldani. A későbbi felmérések során, amely kapcsán a fekvényomást, a függést, a dinamikus lábizomerőt és az állóképességet is mérték, fizikai állapotromlás volt tapasztalható, így elmondható, hogy a jelenléti oktatás a rendvédelmi testnevelésórák tekintetében elengedhetetlen.

Frigyer László tanársegéd a szolgálati kutyák alkalmazásáról tartott előadást a Rendészettudományi Kar vonatkozásában. Az előadó rámutatott, hogy a kutyák a keresőtevékenységben, a nyomok kutatásában, az oktatásban és a kényszerítőeszközök tekintetében is helytállnak. A 2016-os év fordulópontra volt abban a tekintetben, hogy a kutyás oktatás egyre nagyobb szerepet kapott a ROKK, a TEK, a BV, az NNI és az NKE Ludovika SE Rendészeti Kutyás szakosztály égisze alatt. A tisztjelöltek érzékenyítése fontos feladat, akárcsak a kutyás képzés kötelezővé tétele, a toborzások, valamint a kutyabarát munkahelyek megvalósítása és a tananyagfejlesztés is. Számos ilyen irányú törekvés látott a közelmúltban napvilágot, akárcsak az emlékkonferenciák, a Kutatók éjszakájának bemutatói, avagy a *Rendészettudományi Szaklexikon*, amelyben szintén helyet kapott ez az unikális terület.

Gáspár Miklós mesteroktató az intézkedéstaktikai oktatás fejlesztési irányait mutatta be, és azt hangsúlyozta, hogy folyamatos változásokkal találjuk magunkat szembe: politikai, társadalmi, gazdasági, jogi, avagy kulturális változásokkal. Az előadó véleménye szerint sokan az intézkedéstaktikára marginálisan tekintenek, holott életek múlnak rajta, és a végrehajtott intézkedések a rendészeti feladatok ellátása során biztonsági kockázatot is vonnak maguk után, az állampolgárok számára és a végrehajtó számára egyaránt. Folyamatos fejlesztésekre van szükség, így a korszerű fegyverek és eszközök használatára, lásd babzsák, taser,²² expanzív

²² Gáspár Miklós – Regényi Kund: *A TASER mint a rendészeti kényszerítő eszköz alkalmazásának egyes lehetőségei.* Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX. 2017. 115–122.

lőszer, a közelmúltban cserélt rendőrségi szolgálati lőfegyverek professzionális kezelésére, valamint oktatásfejlesztésre.²³ Az USA-ban már bevezették az Officer Safety tantárgyat is.

Bacsó Bernadett doktorandusz a tiltott pszichoaktív szerek csempészetét vette górcső alá hazánkban. Az előadásában kitért a központi idegrendszerre ható szerekre és a gyógyhatású növényi és állati anyagokra egyaránt. A kábítószerkezeléshez való hozzájárulás, a termékek árának az előteremtése a pandémia időszakában sem tartozik a könnyű beszerzési formához.²⁴ Érintette a légiutas-forgalom, a postai forgalom és az áruforgalom változatos eszközein továbbított kábítószerkezelést és a főbb szállítási útvonalakat Szerbia, Albánia, Hollandia, Csehország és Spanyolország tekintetében. Az előadó distinkciókat tett a kokain, a növényi kannabisz, a metanfetamin és a szintetikus kábítószerkezelés szállítási útvonalai kapcsán, továbbá kitért a tengeri, a szárazföldi és a reptéri kokain lefoglalási arányaira is, ami sorrendileg 55%, 27% és 15%. Nemcsak az említett kábítószerkezelés kapcsán, de egyéb tudatmódosító szerek kapcsán is történnek sikeres lefoglalások, akár csak a Captagon tabletták esetében, amelyből 4000-t is lefoglaltak egy sikeres akció során.

Engelné Nagy Éva doktorjelölt Dosztojevszkij *Ördögök* című regényét és az író életútját mutatta be az előadásában. Az író 200 éve született, és 4 év kényszermunkára ítélték Szibériában. Az *Ördögök* című regénye 1871-ben jelent meg, és politikai regényként is értelmezték, aminek okán, 1935-ben be is tiltották. Többekben felmerülhet a kérdés, hogy ki a regény főhőse: Kirillov, Satov, Sztavrogin, a Verhovenszkij vagy az elbeszélő?²⁵ Az idősebb és a fiatal generációbeli különbségeket is górcső alá veszi Dosztojevszkij, továbbá végigfuttatja a regényén a „titok” motívumát, a sejtelmes narrációt, a maszkos szereplőket²⁶ és a shakespeare-i utalásokat is.²⁷

A teljesség igénye nélkül próbáltuk felidézni a konferencia előadásainak esszenciáját. A leírásból is látható, hogy megannyi diszciplína képviseltette magát a rendezvényen, s ettől is válik unikálissá a rendezvénysorozat, mivel nem egy tudományterület köré épül, hanem számos diszciplínát és jó gyakorlatot is felölel. A konferenciát követően sok pozitív visszacsatolás érkezett, amely további rendezvények megszervezésére ad erőt és biztatást az Idegnyelvi és Szaknyelvi Lektorátusnak.

²³ Erdős Ágnes – Gáspár Miklós: A lőkiképzés szerepe a magyar rendészeti felsőoktatásban. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 4. 53–60.

²⁴ Bacsó Bernadett: Családon belüli erőszak összefüggése a pszichoaktív szerfogyasztással. *Magyar Drogfigyelő*, 1. (2021), 1. 31–38.

²⁵ Nagy Éva: F. M. Dosztojevszkij „Ördögök” című regényének néhány poétikai kérdése (Sztjepan Trofimovics alakjának jelentősége és funkciója). In Koponya Zoltán (szerk.): *ADSUMUS Tanulmányok a VI. Eötvös Konferencia előadásaiból*. Budapest, ELTE Eötvös József Collegium, 2005. 73–93.

²⁶ Engelné Nagy Éva: Fikcionalizálás és intertextualitás – a Faust-téma megjelenésének néhány problémájáról F. M. Dosztojevszkij „Ördögök” című regényében. In Fölköli Gábor – Máhr Borbála – Sági Tamás (szerk.): *ADSUMUS VIII. Tanulmányok a X. Eötvös Konferencia előadásaiból*. 2021. 29–49.

²⁷ Ева Энгелне Надь: О некоторых проблемах шекспировского контекста романа Ф. М. Достоевского «Бесы». Szabó Tünde – Szili Sándor (szerk.): *Háborúk és békék. Hagyomány és megújulás a szláv népek történelmében és kultúrájában V*. Szombathely, Szláv Történelmi és Filológiai Társaság, 2015. 207–219.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bacsó Bernadett: Családon belüli erőszak összefüggése pszichoaktív szerfogyasztással. *Magyar Drogfgyelő*, 1. (2021), 1. 31–38. Online: https://drogkutato.hu/wp-content/uploads/2021/04/Magyar-Drogfgyelo%CC%8B_a%CC%81prilis-1-32-39.pdf
- Barnucz Nóra – Uricska Erna: Kiterjesztett valóság és közösségi oldalak alkalmazása a nyelvvoktatásban különös tekintettel a rendészeti szaknyelvre. *Rendvédelem*, 10. (2021), 2. 4–48. Online: http://real.mtak.hu/127283/1/Rendvedelem_2021_2_.pdf
- Czékmán Balázs: Mobiltechnológia a tanórán: oktatási tartalmak, oktatást segítő digitális megoldások. In Aknai Dóra Orsolya – Fehér Péter (szerk.): *Mobil – Világ – Iskola Válogatott tanulmányok az I. Mobil eszközök az oktatásban konferenciáról*. Veszprém, Debreceni Egyetem Kiadó, IKT Master Minds Kutatócsoport, 2017. 249–255. Online: <https://mek.oszk.hu/18300/18338/18338.pdf>
- Dani Erzsébet: A kétfázisú HY-DE-modell: A hiper- és mélyfigyelem fázisváltásai a katedrától a hallgatói önfejlesztéséig. *Informatika a felsőoktatásban konferencia*, 2014. Debrecen, 2014. Online: <https://doi.org/10.13140/2.1.4694.9762>
- Dominek Dalma: Andragógia-pszichológia – FLOW típusú módszer a felsőoktatásban. In Fodorné Tóth Krisztina (szerk.): *Tanulás – Tudás – Innováció a felsőoktatásban. Reflektorfényben az innováció kihívásai*. Pécs, „MELLearn – Felsőoktatási Hálózat az Életen át tartó tanulásért” Egyesület, Debreceni Egyetem, 2021. 209–217. Online: https://tka.hu/docs/palyazatok/tanulas_%E2%80%93tudas_%E2%80%93innovacio.pdf
- Engelné Nagy Éva: Fikcionalizálás és intertextualitás – a Faust-téma megjelenésének néhány problémájáról F. M. Dosztojevszkij „Ördögök” című regényében. In Förköli Gábor – Máhr Borbála – Sági Tamás (szerk.): *ADSUMUS VIII. Tanulmányok a X. Eötvös Konferencia előadásaiból*. Budapest, ELTE Eötvös József Collegium, 2010. 29–49. Online: http://honlap.eotvos.elte.hu/wp-content/uploads/2016/02/adsumus_2010_log%C3%B3kkal_opt.pdf
- Энгелне Надь, Ева: О некоторых проблемах шекспировского контекста романа Ф. М. Достоевского «Бесы». Szabó Tünde – Szili Sándor (szerk.): *Háborúk és békék. Hagyomány és megújulás a szláv népek történelmében és kultúrájában V. Szombathely, Szláv Történelmi és Filológiai Társaság*, 2015. 207–219. Online: http://real.mtak.hu/93705/1/ZD_Utazas.publ.2015.pdf
- Engelné Nagy Éva: A Shakespeare-utalások néhány problémájáról F. M. Dosztojevszkij „Ördögök” című regényében. In Engelné Nagy Éva (szerk.): *Horizont. Az Eötvös József Collegium Szlavisztika Műhelye által megrendezett I. Szláv Filológiai és Kultúratudományi Konferencián elhangzott előadások*. Budapest, ELTE Eötvös József Collegium, 2016. 97–108. Online: https://eotvos.elte.hu/media/3f/83/b62d4c9c4abdb7181ac430638acf584b6e8dce934216c57d80ad42f9d925/ec_Horizont.web_.pdf
- Erdős Ágnes – Gáspár Miklós: A lókképzés szerepe a magyar rendészeti felsőoktatásban. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 4. 53–60. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.3>
- Gáspár Miklós – Regényi Kund: A taser mint rendészeti kiegészítő eszköz alkalmazásának egyes lehetőségei. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX. 2017. 115–122. Online: www.pecshor.hu/periodika/XIX/gaspar_regenyi.pdf
- Kovács Éva: The Experiences of Running “Advanced Technical English” Courses for Engineering Students at Donát Bánki Faculty of Mechanical and Safety Engineering, Óbuda University. *Biztonságtudományi Szemle*, (2021), 1. 65–78. Online: <https://biztonsagtudomanyi.szemle.uni-obuda.hu/index.php/home/article/view/128/115>
- Kovács Sándor – Major Róbert – Tihanyi Miklós – Vajda András: A nagyvárosi lakosság szubjektív biztonságérzetének javíthatósága. *Belügyi Szemle*, 62. (2014), 5. 98–133.
- Lippai Zsolt: Az üzemszerűtől a fegyveres biztonsági őrsegítségig. In Kovács István (szerk.): *Globális Kérdések – Globális Válaszok: Rendészettudomány a hallgatók szemével*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2021a. 133–144. Online: <https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/mr-ht-tanulmánykötet-ki.-06.08.pdf>

- Lippai Zsolt: A Büntetés-végrehajtási Szervezet fegyveres biztonsági őrserge. *Magyar Rendészet*, 21. (2021b), 3. 29–42. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.3.2>
- Lippai Zsolt: Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*, (2021c), 1. 150–165. Online: http://real.mtak.hu/124448/1/2021_1_szam.pdf
- Mátyás Szabolcs: *A Kárpát-medence talentumföldrajza*. Debrecen, M. Sz. és Társa, 2020. Online: <http://real.mtak.hu/116912/7/A%20K%C3%A1rp%C3%A1t-medence%20talentumf%C3%B6ldrajza.pdf>;
- Mátyás Szabolcs: Talentumföldrajzi elemzések a Kárpát-medencében. *Területi Statisztika*, (2021), 4. 466–502. Online: <https://doi.org/10.15196/TS610403>
- Nagy Éva: F. M. Dosztojevszkij „Ördögök” című regényének néhány poétikai kérdése (Sztjepan Trofimovics alakjának jelentősége és funkciója). In Kaponya Zoltán (szerk.): *ADSUMUS IV. Tanulmányok a VI. Eötvös Konferencia előadásaiból*. Budapest, ELTE Eötvös József Collegium, 2005. 73–93.
- Nagy, György: Towards Intercultural Competence: Fostering ESOL learners’ Intercultural Competence in Ireland through Learning Materials. In Szabó Csaba – Molnár Dániel (szerk.): *Studia Doctorandorum Alumnae*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2021. 265–632. Online: <https://doi.org/10.23715/SDA.2021.2.2>
- Nyitrai Endre: Az interoperabilitási e-nyomozás alapjai. *Belügyi Szemle*, 66. (2018), 10. 108–121. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.10.7>
- Paavola, Sami – Kai Hakkarainen: The Knowledge Creation Metaphor – An Emergent Epistemological Approach to Learning. *Science and Education*, 14. (2015), 6. 535–557. Online: <https://doi.org/10.1007/s11191-004-5157-0>
- Patyi András – Barnucz Nóra: A közszolgálati és rendészeti felsőoktatás néhány időszerű kihívása. *Új Magyar Közigazgatás*, 13. (2020), 4. 1–12. Online: http://real.mtak.hu/120011/1/Uj-MagyarKozigazgatas_2020_13_4_1-12.pdf
- Rottler Violetta: A drónhasználat jogi szabályozásának nemzetközi trendjei és hazai helyzete. *Magyar Rendészet*, 18. (2018), 4. 157–171. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.9>
- Sivadó Máté: Az emberölések számának radikális csökkenése Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 4. Különszám. 108–120. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.4.8>
- Uricska Erna: *COVIDictionary. Words and Phrases Related to the Global Pandemic*. Budapest, Rejtjel, 2021.
- Ürmösné Simon Gabriella – Borszéki Judit – Barnucz Nóra – Uricska Erna: A rendészeti szaknyelv szerepe a felsőoktatásban és az új nyelvi stratégia bevezetése. In Bocz Zsuzsanna – Besznyák Rita (szerk.): *Porta Lingua*. Budapest, SZOKOE, 2021. 185–195. Online: <https://doi.org/10.48040/PL.2021.15>
- Ürmösné Simon Gabriella – Barnucz Nóra: Az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus múltbeli, és jelenlegi tevékenységei, valamint a jövő perspektívája. In Bocz Zsuzsanna – Besznyák Rita (szerk.): *Porta Lingua*. Budapest, SZOKOE, 2020. 293–307. Online: <https://doi.org/10.48040/PL.2020.24>

ABSTRACT

The Presentations of the Colourful Faculty Conference III in a Nutshell

Gabriella SIMON ÜRMÖSNÉ – Éva KOVÁCS – Mariann KUDAR

The report on the conference summarises the whole day-long event of the Colourful Faculty Conference 3.0 in a nutshell. It highlights the presentations of professors who raised the profile of the conference with their high-quality contribution representing a wide range of disciplines. The conference, organised by the Department of Foreign Languages for Specific Purposes annually, is unique from the aspect of providing possibility for various disciplines and best practices aiming at presenting the professors of the Faculty of Law Enforcement. Following the initiation of the event, professors, doctoral students, researchers and teachers have been able to present their current researches, as well as their innovative best practices and experiences which have proven to work in education. Year by year, the regular presenters with their novelties give diversity to the event, in which private security, law enforcement, drilling and humanities are also welcome.

Keywords: *Colourful Faculty, disciplines, best practices, private security, science of law enforcement*

Tartalom

BUDAVÁRI Árpád: A közösségitől az absztrakt rendészetig: 20 éves a belga rendészeti reform színe és visszája	15
ERDŐS Ákos: Lebilincselő helyzet: a pénzügyőri erőszak alkalmazásának szakmai és jogi dilemmái	37
ZSÁKAI Lénárd: Határrendészeti kutatás-fejlesztés – a SMILE-projekt eredményei	49
Tamás PÉK: Overview of the definitions of terrorism in international criminal law	65
STEINER Gábor: A titkos információgyűjtés, valamint a leplezett eszközök alkalmazása eredményének felhasználása kapcsán felmerülő jogértelmezési problémák – a bírói gyakorlat tükrében	79
FÓRIZS Sándor: Egy rendőr tiszthelyettes alapképzés Németországban	95
URICSKA Erna – SUTÁK Máté: Közösségi oldalak rendészeti profiljain található bejegyzések alkalmazása szaknyelvoktatás során	107
KALMÁR Ádám: Kockázatok a dunai vízi határforgalom-ellenőrzésben	121
LIPPAI Zsolt – HERCZEG László: Radioaktívhulladék-tárolók fegyveres biztonsági őrsége	139
ERDÉLYI Ákos: A bűnügyi profilalkotás megjelenése a hazai tudományos gondolkodásban	155
VÁRI Vince: Új pszichoaktív anyagokkal (ÚPA) kapcsolatos bűnözés Miskolc szegregátumaiban	173
ZSIGMOND Csaba: Bűnszervezetek a nemzetközi illegális állat- és növénykereskedelemben	195
SALLAI János: 140 éves-e a BRFK, és ha igen, akkor miért nem	225
Recenzió	
GYARAKI Réka: Recenzió Mezei Kitti A kiberbűnözés aktuális kihívásai a büntetőjogban című könyvéről	231
URBÁN Ferenc: Könyvismertetés Cetta Mainwaring At Europe's Edge Migration Crisis in the Mediterranean című művéről	235
ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella – KOVÁCS Éva – KUDAR Mariann: A Sokszinű Kar III. Konferencia tudományos előadásai dióhéjban	239